

Roma Mirası Üzerine
Düşünceler

Savaşın Geleceği
Burada

Rusya ve Çin Neden
İran'a Yardım Etmiyor

Kritik Bakış

AKIL-FİKİR-ERDEM

NİSAN 2026

*PROF. DR. EROL GÖKA *JOEL KOTKIN *GEORGE FRIEDMAN *PROF. DR. CEM ŞENOL

*JUSTIN MICHELL *MICHAEL S. WEISS *ZEHRİ YILDIRIM *SİNAN TAVUKÇU

*SELÇUK KÜPÇÜK *ADNAN BOYNUKARA *AHMET ÖZCAN *MEL GURTOV

*PROF. DR. MEHMET ULUKÜTÜK *TAHA ÖZHAN *NATASHA LINDSTAEDT *EVE OTTENBERG

*A. CEMAL SAYGIN *MURAT ÜLKER *RAMZY BAROUD *FRANCIS FUKUYAMA

*AHMET DEMİRHAN *JOHN LEAKE *KEMAL ÖZTÜRK *KARAM NAMA *MICHAEL SNYDER

*DOÇ. DR. NECMETTİN ACAR *YASİN DEMİRHAN *DR. ENDER KORKMAZ

*DOÇ. DR. MEHMET RAKİPOĞLU *JOSE ALBERTO NINO *ABDULLAH BAŞYİĞİT *EMİR VURAL

*NICKY REID *EMAN ABU ZAYED *BRANDON SMITH

*MADGE WAGGY *PETER BACH *FEMI AKOMOLAFE

Dergi Adı: Kritik Bakış

Sayı: Nisan 2026

Yayın Periyodu: E-Dergi

Yayın Türü: Siyaset, Jeopolitik, Felsefe

Yayın Ekibi

Genel Yayın Yönetmeni: Ahmet Özcan

Sorumlu Müdür: Bekir Gündoğdu

Editörler:

Cengiz Sözübek

Cüneyt Güven

Abdullah Miroğlu

Yavuz Aslan

Ali Karakuş

Sanat Yönetmeni: Halil Kayalı

Grafik-Tasarım: Abdullah Başyigit

Sosyal Medya yönetmeni: Nezir Doğan

Redaktör: Ayşe Doğu

Katkıda Bulunanlar:

Meliha Çelik

Sevranur Yetkin

Yusuf Arslan

M. Akif Yıldırım

Ahmet Özgür Mut

Berhan Altaş

Mustafa Ekici

Çevirmenler:

İngilizce: Ali Karakuş, Yavuz Aslan

Almanca: Meryem Ferah

Arapça: Aşur Çuha

Fransızca: Seda Nur

İspanyolca: Yasin Demir

Yayın ve İletişim Bilgileri

Yayıncı Kuruluş: Sencer Ajans

Yayın Yeri: İstanbul

E-posta: kritikbakisdergi@gmail.com

SOSYAL MEDYA HESAPLARI:

TR : @kritikbakis

ENG : @kritikbakis_eng

X:

TR : @kritikbakis

ENG : @kritikbakis_eng

ALM : @kritikbakis_de

FR : @kritikbakis_fr

ARB : @kritikbakis_arb

İNSTAGRAM:

TR : @kritikbakis

ALM : @kritikbakis_de

ENG : @kritikbakis_eng

FR : @kritikbakis_fr

ARB : @kritikbakis_arb

WHATSAPP:

Kanalı Görüntüle

TELEGRAM:

Kanalı Görüntüle

FACEBOOK:

TR : @kritikbakis

ENG : @kritikbakis_eng

İÇİNDEKİLER

PROF. DR. EROL GÖKA	<u>SEMPТОMLARA SİMGELER OLARAK BAKARSAK...</u>	04
JOEL KOTKIN	<u>ROMA MİRASI ÜZERİNE DÜŞÜNCELER</u>	07
GEORGE FRIEDMAN	<u>SAVAŞIN GELECEĞİ BURADA</u>	09
PROF. DR. CEM ŞENOL	<u>SAVAŞ ÜZERİNE</u>	11
JUSTIN MICHELL	<u>RUSYA VE ÇİN NEDEN İRAN'A YARDIM ETMİYOR</u>	13
MICHAEL S. WEISS	<u>YAHUDİ LOBİSİ 'DERİN BRİTANYA'NIN ABD VE DÜNYAYI KONTROL ARACI MI?</u>	15
ZEHRA YILDIRIM	<u>MODERNİTENİN GÖLGESİNDE BÜNYEVİ ZAAFLAR: "SÖMÜRGELEŞTİRİLEBİLİRLİK"</u>	21
SİNAN TAVUKÇU	<u>ALİ HAMANEY'İN ÖLÜMÜYLE İRAN'DA VELÂYET-İ FAKİH SİSTEMİ SONA ERDİ</u>	24
SELÇUK KÜPÇÜK	<u>TUTKUyla MÜZİK YAZMAK – NAİM DİLMENER ÜZERİNE</u>	27
ADNAN BOYNUKARA	<u>BÖLGESEL KIRILMA VE TÜRKİYE'NİN STRATEJİK SINAVI</u>	30
AHMET ÖZCAN	<u>TEOLOJİNİN JEOPOLİTİĞİ: İRAN-ROMA SAVAŞLARI VE İSLAM</u>	33
MEL GURTOV	<u>PETE HEGSETH'İN HAÇLI SEFERİ</u>	42
PROF. DR. MEHMET ULUKÜTÜK	<u>KAPİTALİST OLMADAN İLERLEMEK, BATILILAŞMADAN GELİŞEBİLMEK MÜMKÜN DEĞİL MİDİR?</u>	44
KRİTİKBAKIŞ	<u>İSRAİL, BATI ŞERİA'DA ETNİK TEMİZLİĞİ YOĞUNLAŞTIRIYOR</u>	49
TAHA ÖZHAN	<u>TÜRKİYE, İRAN VE ORTADOĞU'NUN YENİ DÜZENİ İÇİN VERİLEN MÜCADELE</u>	52
NATASHA LINDSTAEDT	<u>PAKİSTAN, TÜRKİYE, MISIR VE SUUDİ ARABİSTAN, YENİ BİR BÖLGESEL GÜÇ BLOĞU OLABİLİR Mİ?</u>	55
EVE OTTENBERG	<u>İSRAİL AVRUPA'YI KAYBEDİYOR</u>	57
A. CEMAL SAYGIN	<u>ABD/İSRAİL-İRAN SAVAŞI VE SOSYAL MEDYA CEPHESİ</u>	60
MURAT ÜLKER	<u>İBRAHİM KALIN VE HEİDEGGER'İN KULÜBESİNE YOLCULUĞU OKUMAK</u>	62
RAMZY BAROUD	<u>LÜBNAN KOMPLOSU</u>	67
ADNAN BOYNUKARA	<u>SAHTE GÜVENCE: KÖRFEZ'İN ÖDEDİĞİ FATURA VE DERSLER</u>	69
FRANCIS FUKUYAMA	<u>DÜNYA ARTIK AMERİKA'YA GÜVENMİYOR</u>	72
AHMET DEMİRHAN	<u>ÇİN DAKTİLOSU HAYAL ETMEK</u>	74
JOHN LEAKE	<u>AMERİKA'NIN EPİSTEMİK KRİZİ</u>	80
PROF. DR. EROL GÖKA	<u>RÜYA</u>	82
KEMAL ÖZTÜRK	<u>AKDENİZ İTTİFAKI ZAMANI GELDİ</u>	84
KARAM NAMA	<u>TÜRKİYE, BÖLGEDE İRAN'IN YERİNİ ALACAK ÜLKE DEĞİL</u>	85
PROF. DR. MEHMET ULUKÜTÜK	<u>İSLAM DÜNYASI KAPİTALİSTLEŞEMEDİĞİ İÇİN Mİ GERİ KALDI?</u>	87
MICHAEL SNYDER	<u>TÜRKİYE İSRAİL İLE SAVAŞIR MI?</u>	93
DOÇ. DR. NECMETTİN ACAR	<u>EDEN Mİ?, NİXON Mİ? İRAN SAVAŞI ÜZERİNDEN KÜRESEL GÜCÜN TESTİ</u>	95
YASİN DEMİRHAN	<u>BİR UYARIDAN FAZLASI: MENE, MENE, TEKEL, UPHARSİN</u>	98
DR. ENDER KORKMAZ	<u>CERRAH HASAN BEY'DEN EYT'YE: AVAMPESENTLİK ÜZERİNE</u>	103
DOÇ. DR. MEHMET RAKİPOĞLU	<u>AB-TÜRKİYE İLİŞKİLERİNDE İSRAİL GÖLGESİ</u>	105
PROF. DR. EROL GÖKA	<u>DUYGUNUN HALLERİ-I</u>	108
JACOP G. HORNBERGER	<u>ABD'NİN İRAN'A KARŞI SAVAŞININ GÖZDEN KAÇAN BİR SONUCU</u>	110
YANIS VAROUFAKIS	<u>PALANTİR VE YENİ DÜZEN: NEOLİBERALİZM ÖLDÜ. TEKNOLODİZME MERHABA DEVİN</u>	112
JOSE ALBERTO NINO	<u>BAE NASIL İSRAİL'İN KÖRFEZ'DEKİ GİZLİ ORTAĞI OLDU</u>	114
ABDULLAH BAŞYİĞİT	<u>FRANTZ FANON – YERYÜZÜNÜN LANETLİLERİ: BİR ÇIĞLIK, BİR TEŞHİS, BİR UYARI</u>	117
EMİR VURAL	<u>DERRİDA'NIN TÜRK HUKUKÇULARINA BİR ÇİFT KELAMI VAR!</u>	119
NICKY REID	<u>BU FİLMDE KÖTÜ ADAM AMERİKA</u>	123
EMAN ABU ZAYED	<u>YENİ FİLO, GAZZE'DEKİ FİLİSTİNLİLERE DÜNYANIN BİZİ TERK ETMEDİĞİNİ GÖSTERİYOR</u>	126
ADNAN BOYNUKARA	<u>SİLAH BIRAKMA VE FESİH SÜREÇLERİNİN GÖRÜNMEYEN BOYUTLARI</u>	128
BRANDON SMITH	<u>PAPA'NIN GERÇEK SADAKATI HRİSTİYANLIĞA DEĞİL, KÜRESELLEŞMEYEDİR</u>	130
MADGE WAGGY	<u>ELEKTRİK VE SUYUN ORTADAN KAYBOLDUĞU GÜN</u>	134
PETER BACH	<u>BUCKİNGHAM SARAYI'NIN TASLAK DOSYASI (İLETMEYİN)</u>	140
AHMET ÖZCAN	<u>KAPİTALİZM, 'DİNDAR SERMAYE' VE AHLÂKİ ÇÖZÜLME</u>	142
FEMI AKOMOLAFE	<u>SÖMÜRGELEŞTİRİLMİŞ AFRIKALILAR: KENDİ YENİLGİLERİNİN AMİGOLARI</u>	146

Semptomlara Simgeler Olarak Bakarsak...

PROF. DR. EROL GÖKA
www.kritikbakis.com

“Psikiyatri, tıbbın simgeleştirmeye uğraşan dalıdır.” “Psikiyatri, hastada biyoloji-psikoloji ve sosyolojiyi aynı anda görür.” Tespitlerini daha önceden yapmıştık. Evet, insan zihninin ayırt edici özelliği olan dilin simgeleştirme özelliğine psikiyatri hekimi, diğer klinik tıp dallarına göre daha çok dikkat kesilmek; hastayla görüşmesi sırasında, onun sosyolojik ve psikolojik yapısını, bu yapılarla bedeninin işleyişi arasındaki bağlantıyı anlamaya çalışmak zorundadır. Psikiyatrik görüşme, o nedenle diğer insan ilişkisi biçimleriyle ortak bir temeli paylaşır; fark, yalnızca bu ilişkideki asıl amacın hastanın yakınmalarının anlaşılması ve onların ortadan kaldırılması için yapılacak olan tedavi işbirliği ve etik olarak bu çerçevenin dışına çıkılmaması gerekliliğindedir.

Belli bir yakınmayla psikiyatri hekiminin karşısına gelmiş (veya getirilmiş) olan hasta derdini dile getirir yani konuşma ve beden dilinin simgeselliği aracılığıyla ne yaşadığını açmaya çalışır. Onun yakınmasını dile getiriş biçimi aynı zamanda derdinin dışa vurulma şeklidir; dert, onun dilsel ifadesinde dışlaşır ve anlaşılmayı bekler. Hekim, hastanın anlatısındaki kendi tıbbi bilgisine uyan belirtiyi (semptom) bulmaya ve oradan bir tanı koymaya çalışır. Tüm bunlar bir insan ilişkisi formatında cereyan eder.

Norman Brown'ın çılgınlığı

Psikolojik rahatsızlıktaki semptomla dilsel simgesellik arasındaki bağlantı, psikanalizin kurucusu Sigmund Freud'un teorisinde de örtük olarak bulunur. Psikanalizde bulunan semptomla dilsel simgesellik arasındaki bağlantıyı ilk olarak Norman Brown 1950'lerde teorisinde kullanmıştır. Brown, Freud'un insanın ruhsal yapısındaki nihai rahatsızlık yapıcı (patojenik) materyalin gerçek bir fiili olay değil, fanteziler olduğunu ileri sürdüğü zaman psikanalizin esasen hastanın (daha doğrusu Freud'un analizand adını verdiği psikanalize gelen kişinin) simgesel dünyasıyla ilgili olduğunu keşfettiği kanaatindedir.[1]

Brown, semptomla simgesellik arasındaki yakınlığın, aynı zamanda Freud'u, insanı “simgeleştiren varlık” olarak gören Ernst Cassirer'e yaklaştırdığını da ilk tespit eden düşünürdür. “Semptomlar simgelere öylesine yakındır ki, psikanaliz Cassirer'in verdiği adla animal symbolicum'un genel bir teorisi olmaksızın nevroz teorisini ifade edemez”[2] der.

Brown'ın dil teorisinden asıl anladığı ise, konuşmanın tarihte (ona göre insanın evriminde) ilk ortaya çıkışının nedenselliğiyle ilgili spekülasyonlardır. O da bu konuda bir spekülasyona sahiptir. Brown, dilin ortaya çıkışında haz ilkesinin (eros'un) temel olduğuna inanır.

Brown, soruna tıpkı “İnsan, düşüncelerini dile getirmekten çok önce duygularını haykırmıştır.” diyen karşılaştırmalı dilbilimci Otto Jespersen gibi baktığını belirtir.[3] Brown, Jespersen gibi Cassirer’i de tam da bu noktada onların dilin metaforik ve oyunu andıran yapısıyla ilgili tezlerini, kendi özgün “dilin erotik kökeni” konusundaki tezine dayanak yapmak için teorisine katar.

Cassirer de “dil doğası ve özü gereği metaforik olduğunu ve her metaforun da sözcüklerle oynanan bir oyun olduğunu”[4] belirtmektedir. Bu görüşlere Brown, çocuklar için dil öğrenmenin tamamen bir oyun olduğunu; dile bu oyuncu niteliğini veren şeyin de çocuğun annesiyle olan haz yaşantısının, yani arzusun olduğunu söyleyerek kendi katkısını yaptığını düşünür. “Dildeki oyun ögesi, erotik ögedir ve bu erotik öge de öz olarak cinsel organla ilgili (genital) değil, çok biçimli sapkındır.” Bu oldukça keskin saptamayı yapan Brown, bir yandan da bu saptamasını Cassirer’in canavarca bulacağını ifade etmekten geri kalmaz. Gerçekten de kafayı “köken” sorununa takan ve bu nedenle parlak zihninden inanılmaz basitlikte ifadeler üreten Brown’ın bu görüşleri ve hele hele onları Jacop Boehme’nin Adem’in konuşmayı öğrenmeden önceki duyusal-doğal diline, tensel konuşmasına vurgu yapan mistisizmine; Valery ve Rilke’nin şiirde “dilsiz konuşma”nın amaçlandığı tezlerine bağlayıp, oradan, eros’u (arzuyu ve aşkı) uygarlığın (dil ve simgeselin) bastırmasından kurtarma iddiasına geçmesi canavarca olmasa bile çılgıncadır. Taşıdığı devrimci, yenilemeci iddiadan dolayı değil; böylesine basit ve indirgemeci olma riskini göze alabildiğinden dolayı çılgınca...

Brown, nedense gerçekliğe karşı haz ilkesinden, olgunluğa karşı çocuksuluktan, simgeselliğe karşı insan yavrusunun henüz dili öğrenmediği dönemden yani dil-öncesinden (preverbal) yanadır ve onun Marcuse’a, Lyotard’a, tüm 68 kuşağına musallat olmuş eskinin hayranlık uyandıran günlerinin yeniden gelmesini isteyen nostaljik ütopyizm tercihi, parlak zihnini dinamitlemektedir. Ancak gerçekten de onun Cassirer ve psikanalizin, oradan giderek, dil ve oyun teorisinin iş birliği yapması gerekliliği saptamasının muhteşem olduğunu teslim etmek gerekir. Brown, her şeyi oyunun erotik niteliğiyle açıklama gafletine düşeceğine ya burada kalmalı ya da psikanalizin Cassirer’in animalsymbolicum’u ile bağlantı noktalarını açmaya girişmeliydi. Ama onun nostaljik ütopyizmi buna engel oldu ve Brown’ı oyunu erotizme indirgeten önyargılarının kurbanı haline getirdi. Şimdi biz, Brown’ın çılgınca sapmasına pabuç bırakmadan hem kendi kaldığımız, hem onun bıraktığı yerden devam edelim.

Brown’ın bıraktığı yerden...

Şüphesiz insanın dilsel-simgesel yanını formülleştirme şerefi Cassirer’e aittir ama teslim edilmeli ki, dilin metaforik niteliğiyle hakikatin ele geçmezliği arasındaki bağlantıyı büyük bir vuzuhla ilk açıklayan ve felsefesine temel yapan da Nietzsche’dir.

Onun için “hakikat, seyyar metaforlar ordusundan başka bir şey değildir.” Nietzsche ile Freud’un aralarındaki birçok benzerliğe rağmen asıl farklılık noktaları da dilin metaforik yapısıyla ilgilidir. Nietzsche, hayat dışında hiçbir gerçeklik tanımamakta; modernlikle birlikte Tanrı’nın ölümünün (!) yol açtığı boşluğu, bilim dâhil hiçbir inancın doldurmasına izin verilmemesi gerektiğini savunmaktadır. Nietzsche’nin hayat dışında bir gerçeklik tanımamasının nedeni, dilin metaforik niteliğidir. Onun dil teorisi uyarınca, bilimin iddialarını sorgulamaksızın kabul etmek, yeni bir dini benimsemekle eşdeğerdir; oysa din gibi bilim de kültürün bir yüceltilmesinden ibarettir.

Nietzsche, sanılanın aksine bilim düşmanı değildir; onun karşı olduğu, bilimsel söylemin mutlak hakikat olarak kabul edilmesi ve bilimcilerin hakikate ulaşmak uğruna kendilerini bilime adayan ve yaşamdan vazgeçen alçalışlarıdır (decadance). O, “yaşamın küçük şeyleri öğretisi”ne dayalı “şen bilim”i savunmaktadır.

Cassirer’in ve Nietzsche’nin bakışları gereğince, insanın diğer simgesel ürünleriyle rekabete girmeyen, gerçekliğin tamamını tükettiği iddiasında bulunmayan bir bilim mümkündür. Hatta bu bilimin yönteminin “hakikat iddiasından arındırılmış” pozitivist-ampirist bir bakış olduğunu söylemekte de hiçbir sakınca yoktur. Bu ilk bakışta karışık görünen durumu özetle şöyle açıklayabiliriz:

Bilim, felsefe, din, mitoloji (Cassirer’e göre insanın simgesel etkinliğinin ortaya çıkardığı kültürün halkaları), her ne kadar bazı ideolojik bakışlarla birini savunmak adına diğerlerini yok sayan girişimler olsa da birbirlerinden konumsal olarak tamamen farklı bilgi etkinlikleridir; birbirlerinden görece özerk bilgi yöreleridir.

Her şeyden önce, her ne kadar yapısalcılık sonrası bilim felsefecileri “değerden bağımsız bilgi” olamayacağını ileri sürseler de bilimsel bilginin elinden geldiğince değerden kaçındığı oysa felsefi bilginin olgulara değer yüklemek için uğraştığı, aralarındaki en temel ayrım olarak karşımıza çıkmaktadır. Ama bu ayrımı yapabilmek için öncelikle zihinlerimizin “değerden bağımsız” olmakla “nesnel” olmak arasında bir ayrım yapabilecek yetenekte olması gerekmektedir.

Bilimi ve felsefeyi benzer hale getiren ikisinin de teorik disiplinler olmalarıdır. Bilim ve felsefe gibi, teorik olanı, ideoloji gibi diğer zihinsel etkinliklerden ayıran ise, yanıtlardan alabildiğince kaçınan mümkün olduğunca düz-anlamı ifade etmeye çalışan “sıkı” kavramsallığa dayanmasıdır. “Sıkı” kavramsallık bilim ve felsefeyi birbirinden ayırt ettirmez; aralarındaki asıl fark, nesneleriyle olan ilişki biçimleridir. Bilimin veya bilim dallarının tanımlı ve gerçek nesneleri olduğu halde, felsefenin nesnesi gerçek bir “şey” değil, “bütün”dür. Felsefe, “her şey”i ve “hiç”i kucaklar.

Bilimler, kendi nesnelerini açıklayıcı kavramlar ve onlardan oluşan önermeler üretirler; felsefi önermeler ise gerçekliği açıklamaya ve kanıtlamaya yönelmezler; onlar, neyin haklı neyin doğru olduğunu söyleyen

tezlerdir. Felsefi tezler kanıtlanmaz, tam tersine taraf tutar; felsefenin dogmatik tezleri bir araya gelerek felsefi bir yöntemi ve sistemi oluşturur. Ama bu yöntem ve sistem, bilimden çok değişik bir işleyişe sahiptir amacı pratikte diğer felsefelerle üstünlük kurmaktır ancak bu sayede haklılığını göstermiş olur. “Felsefi yanlış” diye bir şey yokken bilimsel önermeler tamamen “yanlışlanabilirlik” (falsification) temeli üzerine kurulmuşlardır.

Tüm bunlardan sonra, “yaşam”, “insan” ve “bilgi ve bilim” üzerine öne sürülmüş felsefi tezleri ve bu alanlarda bilimsel-klinik bilgi üretmeye girişen psikiyatri ve psikanalizdeki ampirik (görgül, ölçülebilir) bilgi arasındaki farkı açıkça görebiliriz. Wallace’ın görüşlerini açıkladığımız sırada, psikiyatrinin bilimsel konumun sağlamlaştırılması için Cassirer’in bakışından nasıl yararlanabileceğimiz üzerinde durmuştuk. Psikanalizin bilimsel konumu konusunda ise şunları söyleyebiliriz:

Psikanalizin bilimsel konumunu sarsan, onun yoruma dayalı oluşu değildir; çünkü simgeleştiren bir varlık olarak insanı ve onun metaforik dilini anlayabilmenin yorumdan başka yolu yoktur. Psikanalizin bilimsel niteliğini sarsan, yorumların daha kolay yanlışlanabileceği bir standarda sahip olmaması, spekülasyona ve hatta suiistimale hep açık olan bir metapsikolojiyi barındırmasıdır.

Oysa dil ve oyun teorilerinin yardımıyla, psikanalizin de başta “içgüdü teorisi” olmak üzere, metapsikolojiden kurtarılması, bir arzu semantiği olarak, analist ile analiz edilen kimse (analizand) arasındaki diyalogta olup bitene ayarlı bir ampirik bilimsel kavramlaştırmaya kavuşturulması mümkündür.

Nasıl tarih ve arkeoloji, elimizdeki somut verilerden yola çıkılarak bilimsel olmaya çalışıyorsa, psikanaliz de analizandın çocukluk yaşantılarına (bireysel-psikolojik tarihine) ancak analist-analizand ilişkisinde sağlanan verilerin muhtemel yorumlarıyla ulaşabilir.

Buna göre örneğin “aktarım” (transference) ve “karşı-aktarım”, bilimsel işleyişe uygun “sıkı” kavramlaştırmalardır ama yine örneğin “Ödipal-karmaşa” daha çok felsefi-ideolojik bir bakışı yansıtmaktadır.

DİPNOTLAR:

[1]N.O. Brown, Ölüme Karşı Hayat: Tarihin Psikanalitik Anlamı (çev. A. Yılmaz), İstanbul 1996, Ayrıntı yayınları.

[2]Age., s. 78.

[3] Dilin ortaya çıkış anını ve nedenlerinin antropolojik açıdan fevkalade bir değerlendirmesi için Ahmet Demirhan’ın “Şaman ve Tengri” kitabındaki “Şamanın Jeopolitik Yolculuğu” bölümüne bakınız.

[4]E. Cassirer, age. s. 135.

Roma Mirası Üzerine Düşünceler

YAZAR: JOEL KOTKIN*

KAYNAK: JKOTKIN.SUBSTACK.COM

Lise yıllarımdan beri Roma beni büyülemiştir. Üniversitede geçirdiğim iki yıl da dahil olmak üzere altı yıl Latince okudum ve sonraki elli yıl boyunca bu ilgimi sürdürdüm.

Son üç yıl içinde ayrıca Ebedi Şehir’de hatırı sayılır bir zaman geçirdim ve onun tarihi, hem olumlu hem de olumsuz dersler sunmaktadır; özellikle de esasen dünyanın önde gelen imparatorluğu olan Amerika Birleşik Devletleri’nin bir vatandaşı için.

İran ile mevcut çatışmada açıkça görüldüğü üzere, Çin’den gelen bazı rekabete rağmen ABD, dünyanın en korkutucu silahlı kuvvetlerine sahiptir. Maharetli müttefiki İsrail ile birlikte, İran’ın kendi yeni filizlenen imparatorluğunu sistematik biçimde küçültmüştür; ancak İslam Cumhuriyeti, tüm ölmekte olan rejimler gibi, özellikle çok daha az savaşçı komşularına karşı saldırgan şekilde karşılık verme kapasitesine sahiptir. Hatta büyük ölçüde savunmasız, iradesiz bir Avrupa’ya füze fırlatabilecek gibi görünmektedir.

Bugün bir zamanların büyük imparatorluk kıtası, Roma’nın görece kolaylıkla ezip geçtiği MÖ 2. ve 3. yüzyıl Yunanistan’ına benzemektedir. Avrupa, Yunanistan gibi, fetheden Romalılar için olduğu gibi esasen kültürel bir çekiciliği muhafaza etmektedir. Günümüzde pek çok eğitilmiş Amerikalı hâlâ onun kültürel mirasını haklı olarak takdir etmektedir.

WWW.KRITIKBAKIS.COM

Ancak Avrupa artık tarihin başlıca itici güçlerinden biri değildir; Amerikalılar oraya servet inşa etmek ve yenilik yapmak için değil, Roma gibi şehirlerde, Amerika’da sunulandan çok daha zarif bir yaşam tarzını deneyimlemek için gitmektedir.

Elbette bir imparatorluk gücü olmanın dezavantajları da vardır. Roma Cumhuriyeti gibi, bizimki de özyönetimin temel unsurlarının aşınmasından muzdariptir. Hükümetimiz giderek, dört yıllık dönemlerle belirlenen yarı diktatoryal bir paradigmayı benimsemektedir. Bu durum hem Demokrat hem de Cumhuriyetçi yönetimler altında gerçekleşmektedir. Kongre, Cumhuriyet’in son dönemlerindeki Roma Senatosu gibi, sürekli olarak acınası bir durumdadır. Şüphesiz, kaba ve sert tarzlı Trump döneminde bile anayasa hâlâ yürürlüktedir, ancak yürütme gücünün uzun vadede kademeli olarak yoğunlaşması son derece rahatsız edicidir.

Mevcut çatışmanın nasıl sonuçlanacağı, ki bu oldukça belirsizdir, ne olursa olsun İran rejimi konusunda bir şeyler yapılması gerekmektedir ve bir çözüm Avrupa Birliği’nden, hele ki etkisiz Birleşmiş Milletler’den gelmeyecekti. Arkadaşım Robert Bryce’in da belirttiği gibi, İran’ın elektrik şebekesini ortadan kaldırarak ülkenin geleceğini yok etmek gibi bazı adımların olumsuz sonuçları konusunda ciddi endişe alanları bulunmaktadır.

Ancak aynı zamanda, uzun menzilli füzelerle Avrupa'yı hatta ABD'yi vurma kapasitesi geliştiren mesihçi ve terörist bir devlet, küresel düzen için açık bir tehdittir. Oren Cass gibi Trump yanlısı bazı muhafazakârlar bile, savaşın yönetimin dikkatini iç gündemden uzaklaştıracağından endişe etmektedir.

Peki, mesihçi mollaları ve onların İslamcı radikalizm gündemini başka kim durdurabilir? Tarih, tercihen müttefiklerle hizalanmış bir imparatorluk gücünün, küresel düzenin temel unsurlarını uygulamaya koymanın tek yolu olduğunu göstermektedir. Zayıflamış eski elitlerin sevdiği "kurallara dayalı" düzen değil, eski Sovyet imparatorluğunu mağlup eden Amerikan ekonomik ve askerî gücüyü. Benzer şekilde, hayati deniz yollarındaki Akdeniz korsanlarını temizleyebilen ya da Karanlık Çağ'da olduğu gibi medeniyeti tehdit eden göçebe halkların tekrarlanan saldırılarından kentleşmiş Avrupa'yı koruyabilen tek güç Roma'ydı.

19. yüzyılda bu küresel hakemlik rolü—büyük ölçüde seyrüsefer özgürlüğünü güvence altına alan—artık saldırgan ve kendine güvenen imparatorluk kimliğinin bir gölgesine dönüşmüş olan Britanya tarafından üstlenilmişti. Mevcut Avrupa Birliği ise, bir yorumcunun "kale liberalizmi" olarak adlandırdığı şeye doğru yönelirken, bu rolün yeterli bir halefi olmaktan uzaktır. İmparatorluklar her zaman diğer güçlerin meydan okumalarıyla karşı karşıya kalır. Çin, tıpkı ironik biçimde bugünkü İran topraklarında bulunan Part İmparatorluğu'nun Orta Doğu'da Roma'nın başlıca rakibi olması gibi, muhtemelen Amerika'nın en önemli rakibi olacaktır. Ancak MS 3. yüzyılın küresel gerçeklerine bakıldığında, anlamlı tek diğer imparatorluk Çin'deydi; o zaman da, tıpkı bugün olduğu gibi, eski kültürü ve kimlik duygusuyla beslenen, içe dönük bir otokrasiydi. Roma ve Han Çin'i birlikte dünya nüfusunun yaklaşık yarısını oluşturuyordu. Daha uzun vadede, özellikle Hindistan'da yeni güç merkezlerinin ortaya çıkması muhtemeldir, ancak önümüzdeki on yıllarda hiçbirinin ABD'yi gölgede bırakması beklenmemektedir.

Günümüzün Amerika imparatorluğu—Roma, Cumhuriyet döneminde bir imparatorluk hâline gelmişti —İran gibi saldırgan güçlere meydan okuyabilecek tek güç olmaya devam etmektedir. Diploması ve "kurallar" hakkında dilimiz kuruyana kadar konuşabiliriz, ancak ABD'nin askerî gücü olmadan çok geçmeden herhangi bir grup delinin Avrupa'ya, Hindistan'a ve nihayetinde ABD ile Japonya'ya potansiyel olarak nükleer başlıklı füzeler fırlatabileceği bir dünyada yaşıyor olurduk. Amerika'nın hegemonyasının kalıcılığı nihayetinde bize bağlıdır.

Ne yazık ki Trump, kısmen çılgın bir imparator olsa da, kötü yönetimi Roma düzenini tehdit eden bir sonraki Caligula ya da Nero olacak kadar genç değildir. Gücü ayrıca Anayasa, mahkemeler ve yakında Birleşik Krallık'ta açıkça görülen türden bir gerilemeyi yeniden üretmeye hevesli görünen Demokratlara doğru muhtemel bir seçim kayması tarafından da daha fazla sınırlandırılmaktadır.

Avrupa'nın yolunu tekrarlamak trajik olurdu. Ancak gerçekçi ve sürdürülebilir bir imparatorluğa sahip olmak için, basit, çoğu zaman kaba ve acımasız terimlerle düşünen kindar bir narsist olan Trump'tan daha iyi birine ihtiyaç vardır. Başarılı bir küresel hegemon, bunun yerine, heykelleri bir zamanlar dünyanın başkenti olan caput mundi'de hâlâ varlığını sürdüren Augustus, Trajan ya da Marcus Aurelius gibi ileri görüşlü liderlere ihtiyaç duyar.

Başarılı imparatorların çok iyi bildiği gibi, acımasızlaştırılmış bir askerî devlet, etki alanı içindeki halka bir şey sunmadan ancak sınırlı bir süre varlığını sürdürebilir.

Amerikan imparatorluğu Roma'nın büyüklüğüne ulaşacaksa, imparatorluk devletini bir binyıl boyunca, Bizans da dâhil edilirse neredeyse iki bin yıl boyunca işlevsel kılan yolların, su kemerlerinin, sanitasyonun ve ticari ilişkilerin modern karşılıklarını da sağlaması gerekir.

Roma'nın geçmiş başarılarına hayranlık duyarken, aynı zamanda imparatorluk düzeni için bir gerekçe de geliştirmemiz gerekir. Vahşetine ve acımasızlığına rağmen Roma, aynı zamanda kozmopolit bir medeniyet idealini de yansıtıyordu. Roma, askerî gücünün ötesinde, hükümünü kendi yerli halkının dışına da genişletti. Kökenlerinden itibaren, yerlici Yunanlıların aksine, başkalarını medeniyetine dahil ederek büyüdü.

Sonuç olarak Roma, İspanya, Kuzey Afrika ve Doğu Avrupa kökenli imparatorlar tarafından yönetildi. Başkentleri yıkılmış ve halkı dağılmış olan Yahudiler bile, Hristiyanlığın kuluçka merkezleri olmaları da dâhil olmak üzere hayati bir rol oynadılar. Burada geçirdiğim süre, bir zamanlar ilk Roma sinagoglarına ve Yahudi tarihçi Josephus Flavius'a ev sahipliği yapmış olan Trastevere mahallesinde bir ay yaşamış olmam, Roma'nın evrensel fikrinin çeşitliliğine tanıklık etti.

Nihayetinde, ülkenizin kaderine olan inanç, kalıcı imparatorluk gücünün belki de en kritik unsurudur. Ne yeniden canlanan yerliler ne de Avrupa tarzı çöküş, medeniyet büyüklüğünü sürdürebilir. Amerika, Roma gibi tüm yolların kendisine çıktığı bir yer olmak istiyorsa, başarı odaklı çok dilli kültürünü geliştirmelidir. Roma'nın mitolojisi, başkaları onun idealini benimsedikçe onu yüzyıllar boyunca ayakta tuttu.

Aşırılıkları ne kadar vahim olursa olsun, ABD'nin Roma'nın başarısını yakalaması yerinde olacaktır.

DİPNOTLAR:

* **Joel Kotkin**, *The Coming of Neo-Feudalism: A Warning to the Global Middle Class* adlı kitabın yazarıdır. Chapman Üniversitesi'nde Kentsel Gelecekler alanında Roger Hobbs Başkanlık Bursiyeridir ve aynı kurumda Demografi ve Politika Merkezi'ni yönetmektedir. Austin'deki Teksas Üniversitesi Civitas Enstitüsü'nde Kıdemli Araştırma Görevlisidir. Daha fazla bilgi için joelkotkin.com adresini ziyaret edebilir, Substack ve Twitter'da @joelkotkin hesabını takip edebilirsiniz.

Savaşın Geleceği Burada

YAZAR: GEORGE FRIEDMAN

1996 yılında yayımlanan “Savaşın Geleceği” adlı kitabımda, savaşın geleceğinin insansız hava araçlarına ve uydu tabanlı istihbaratın sağladığı olağanüstü hedefleme hassasiyetine dayanacağını yazmıştım. Bu gelecek artık açıkça burada; Ukrayna’daki savaş bunu işaret ediyordu ve İran’daki savaş bunu doğruladı. Kitabımdan bahsetmemin nedeni övünmek değildir (kimi kandırıyorum ki?), aksine kara savaşı, insanlı uçaklar ve su üstü gemileri etrafında şekillenen 20. yüzyıl savaşlarının, bir asır önce süvarilerin modasının geçmesi gibi, giderek geçerliliğini yitirdiğini vurgulamaktır. Hâlâ bu evrim sürecinin içindeyiz; bu nedenle geçmiş henüz tamamen ortadan kalkmış değildir, ancak gelecek çoktan gelmiştir.

İnsansız hava araçları Ukrayna’dan önce de geçerli silahlar olarak ortaya çıkmıştı; ABD, 11 Eylül sonrası savaşlarda bunları bir askerî araç olarak öncülük ederek kullandı. Ancak Ukrayna, bunların kullanımını tamamen yeni bir seviyeye taşıdı. Rusya, yoğun piyade, zırhlı savaş araçları ve topçu birlikleriyle Ukrayna’yı işgal ettiğinde, eğitimli, cesur askerleri ve kararlı askerî kapasitesi göz önüne alındığında, Ukrayna kuvvetlerini kolaylıkla süpürüp geçmesi gerekirdi. Ve savaşın özü bu olsaydı, Moskova muhtemelen bunu yapardı. Rusya, bol miktarda uyduya ve insansız hava aracına sahip olduğu düşünüldüğünde, bunu fark etmiş olmalıydı.

KAYNAK: GEOPOLİTICALFUTURES.COM

“Savaşın Geleceği”ni yazdığımda, insansız hava araçlarının kendilerini hedeflere yönlendireceğini, patlayıcılarını bırakacağını ve üsse geri döneceğini varsaymıştım.

Ukrayna’da olduğu gibi insansız hava araçlarının hem uçak hem de bomba olacağını öngörmemiştim. İşgal sırasında Ukrayna, Rusya’ya kıyasla çok daha küçük olmakla birlikte eğitimli, son derece motive ve cesur bir orduya sahipti ve ABD ile Avrupa uydularının sağladığı Rus konuşlandırmaları ve hareketlerine dair hassas istihbarat sayesinde hayatta kalıp Rusya’yı durdurdu. Bu istihbarat, Ukrayna’nın birliklerini yığmasına ve Rus ilerleyişini daha hassas biçimde durdurmasına ya da en azından yavaşlatmasına imkân tanıdı. Savaş uzadıkça, istihbarat giderek daha fazla insansız hava araçlarına hedefleme bilgisi sağlamak için kullanıldı. İnsansız hava araçlarının kendileri fiilen hedefe yönlenebilen bombalardı. Moskova, topçu desteğiyle yoğunlaştırılmış piyadenin hassas güdümlü insansız hava araçları ve füzeleri yenemeyeceğini tam olarak kavrayamadı. Rus ordusu o zamandan beri önemli ölçüde evrim geçirdi, ancak sonuç, birçok açıdan donmuş bir savaş oldu; her iki taraf da tesislere yönelik büyük çaplı insansız hava aracı saldırıları gerçekleştirirken, çok küçük birlikler, çok az kazanç uğruna, çok küçük çatışmalara girmektedir.

İran'daki savaş, Ukrayna'dan çıkarılan derslere dayanarak yürütülmektedir. Eğer çatışma geçmişte gerçekleşmiş olsaydı, ABD Deniz Piyadeleri Hürmüz Boğazı'nın her iki yakasına çıkarma yapar ve 82. Hava İndirme Tümeni kuzey bölgelere paraşütle inerek İslam Devrim Muhafızları'nı boğazın menziline çıkarır ve böylece boğazı açardı. Böyle bir çıkarma artık mutlaka işe yaramayacaktır. İnsansız hava araçları ve füzeler birkaç bin mil menzile ulaşabilmektedir ve insansız hava araçlarının dağınık konuşlanması göz önüne alındığında, ABD'nin boğazı açmak için İran topraklarının çok büyük bir bölümünü ele geçirmesi gerekecektir.

Dolayısıyla Washington'un iki seçeneği vardır: İran'ın büyük bir kısmını (hatta tamamını) ele geçirmek için geniş çaplı bir kara savaşı başlatmak ya da hassas uydu istihbaratına dayanarak İran'ın insansız hava aracı üslerini vurmak üzere büyük miktarda uzun menzilli insansız hava aracı ve füze konuşlandırmak. Önemli olarak, insansız hava araçlarının yaygınlaşması insanlı uçaklara olan ihtiyacı ortadan kaldırmaz; ABD ve İsrail, İslam Devrim Muhafızları'nın insansız hava araçlarını ve bu araçların üretim tesislerini imha etmek için hâlâ hava saldırıları düzenlemek zorundadır. Ve İran'ın az sayıda hava savunma sistemine sahip olduğu – ya da sistemlerinin körleştirilmiş veya etkisiz hâle getirilmiş olduğu – görülse bile, insanlı görevler, iyi hedeflenmiş bir insansız hava aracına kıyasla hâlâ daha fazla can kaybına ve maliyete yol açmaktadır.

Bu tür bir savaşın anahtarı, tüm savaşlarda olduğu gibi, istihbarattır. Ancak bu durumda istihbaratın hassas ve son derece zamanında olması gerekir; çünkü insansız hava araçları, tıpkı piyadeler gibi, hızla yeniden konuşlandırılabilir. İstihbarat esas olarak uydular tarafından sağlanır. ABD ve İsrail, hareketli olsalar bile İran'ın insansız hava aracı üslerini tespit edip hedef alabilecek sistemlere sahiptir. İran'ın uydu kapasitesinin ne olduğu ise net değildir. Tahran'ın bir uydu programı vardır, ancak bunun kalitesi hakkında bir değerlendirme yapamam ve ABD'nin Ukrayna'ya uydu verisi sağlamasına karşılık Rusya'nın da İran'a uydu verisi sağladığına dair iddialar bulunmaktadır. Bununla birlikte, İran'ın saldırılarının çoğu sabit hedeflere yönelmiş görünmektedir; özellikle bölgedeki ABD hava üsleri ile İran'a potansiyel olarak düşman olarak görülen ya da ABD ile bağlantılı ülkelerdeki sabit hedeflere.

İnsansız hava araçları ve füzelerin savaşında, savaşın ağırlık merkezi uzaydır. Uyduları yok ederseniz, mobil bir savaş yürütmek için gerekli istihbarat ortadan kalkar. İnsansız hava araçları, yalnızca uzay tabanlı sistemlerin güvenilir biçimde sağlayabileceği hassas ve zamana duyarlı verilere sahip olmak zorundadır – özellikle de sürekli gözetim için gerekli konstelasyonlar hâlinde Dünya'nın etrafında dönen istihbarat uydularının bulunduğu alçak Dünya yörüngesinde (LEO). Orta Dünya yörüngesindeki (MEO) GPS uyduları, tıpkı GPS'in yollarda araçlarımıza rehberlik etmesi gibi, hedefe yönlendirme sağlar. Dolayısıyla, uzayı kontrol eden Dünya'ya hükmeder.

Ancak bir uydunun Dünya'ya veri iletmeye kabiliyeti ortadan kalkarsa, uydunun işlevsiz hâle geldiğini hatırlamak önemlidir.

Bu nedenle uzay mücadelesinin iki olası boyutu vardır: Uydunun kendisini yok etmek ya da uydudan Dünya'ya veri aktarımını engellemek. Eğer insansız hava araçları gerçek zamanlı hassas hedeflemeye bağımlıysa, bu yalnızca üstün bir konumdan, yani yörünge uzayından sağlanabilir. Bu, babalarımızın savaşı değildir (hatta çoğumuzun alışık olduğu savaş bile değildir). Önceki savaşlar kara savaşı etrafında şekillenmişken, Ukrayna ve İran'daki çatışmalar büyük ölçüde insansız hava araçlarına, uydulara ve mobil savaşa dayanmaktadır. Dolayısıyla, deniz ve kara hâkimiyetini sağlayan uzay hâkimiyeti kritik faktördür. Ukrayna ve İran, tıpkı Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarının hava gücünün ortaya çıkışı için birer test alanı olması gibi, uzay gücü için de birer test alanıdır. Çok geçmeden uzay gücü, hava ve kara gücünü belirleyecektir.

Bu, zavallı piyadenin artık işe yaramaz hâle geldiği anlamına gelmez; yalnızca artık bir savaşın belirleyici unsuru olmayacağı ve bu nedenle çok daha az kayıp vereceği anlamına gelir. Nitekim siviller de daha az zarar görebilir. Düşman sanayisini yok etmek amacıyla şehirlerin doymuş bombardımana tutulması geçerliliğini yitirebilir ve sivil kayıplar elbette meydana gelecek olsa da, örneğin İkinci Dünya Savaşı'ndaki ölçekte olmamalıdır.

Bu savaşın kara müdahalesi olmaksızın sonuçlanacağını düşünmekte erken davranıyor olabilirim, ancak bana öyle geliyor ki uydu güdümlü insansız hava araçları ve füzelerin kara kuvvetlerine yönelik oluşturduğu tehlike, konvansiyonel kara kuvvetlerini eskisine kıyasla son derece savunmasız ve hayatta kalma ihtimali çok daha düşük hâle getirecek ölçüde olgunlaşmıştır. Elbette savaşlar çoğu zaman yenilen ülkenin işgaliyle sona erer. Füzeler ve insansız hava araçları ülkeleri işgal edemez ve bir noktada, eğer amaç buysa, düşman zaten derin biçimde zayıflatılmış olduktan sonra kara kuvvetleri bazen vazgeçilmez hâle gelir.

Savaş Üzerine

PROF. DR. CEM ŞENOL
www.kritikbakis.com

Kimi zaman toprak ve para, kimi zaman inanç, kimi zaman şan, şeref ve güç için yapılan savaşlar, insanlık tarihinin başından beri tarihe yön veren olayların başında gelmektedir. ABD ve İsrail'in İran'a saldırısı ile başlayan savaşın, insanoğlunun dünya gezenindeki bundan sonraki tarihinin akışını etkileyecek önemde bir savaş olduğuna ise şüphe yok. Savaşlar açısından geçerli iki temel kural vardır: 1) Savaşları ve yangınları başlatabilirsiniz, ancak sonrasında istediğiniz gibi kontrol edemez ve durduramazsınız. 2) Taraflar savaşlara hazırlanırken, genelde bir önceki savaştan alınan dersleri esas alır, ancak ya aradan geçen sürede gelişen teknoloji ya da savaş sırasında ortaya çıkan yetenekli generaller, savaşın önceden hiç beklenmedik bir seyir izlemesine neden olur. İlk kuralın en iyi örneklerinden biri, I. Dünya Savaşıdır. I. Dünya Savaşı, başlangıcı itibariyle 1871 Almanya (Prusya + Bavyera) – Fransa arasında gerçekleşen, Germanlerin kesin galibiyeti ile biten ve Almanya'nın kurulmasına yol açan Sedan savaşının bir rövanşı olarak başlamıştı. Taraflar savaşın başında, bir yıldan az süren Sedan Savaşı'nın rövanşı bir Avrupa Savaşı olacağını öngörüyordu. Ancak birden fazla sebebin etkisiyle savaş, farklı bir hâl aldı. Bu sebeplerden birisi, askeri teknolojideki değişimdi. Almanların Schlieffen Planı ile Fransızlar karşısında hızlı sonuç alma hedefinin başarısız olması akabinde, iki savaş arası dönemde gelişen makineli tüfekler, hızlı ateş eden toplar ve dikenli tel gibi unsurların karşı tarafa kısa sürede büyük kayıplar verdirmesi, orduları, fazla zayıt vermemek için toprak siperlere girmeye zorladı. Sedan Savaşı zamanı etkili bir biçimde var olmayan makineli tüfekler ile önden doldurulmalı topların yerini alan daha hızlı ateş eden arkadan doldurulmalı toplar, I. Dünya Savaşının başlangıçta planlanandan oldukça farklı bir

hal almasına neden oldu. Buna, topyekun savaş stratejisi gereği milyonlarca insanın seferber edilmesinin yarattığı insan ve kaynak bolluğu gibi haller, İngiltere'de Churchill'in başını çektiği Hristiyan Siyonistlerin savaşı Osmanlı topraklarına taşınması gibi akıl dışı ideolojik gelişmeler akabinde gelen Çanakkale Zaferi ve Rus Çarlığının yıkılması gibi haller de eklenince savaşın süresi ve kapsamı başlangıçta öngörülene göre oldukça genişlemişti. İki numaralı kurala ise II. Dünya Savaşı ve Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısı örnek verilebilir. Fransızlar, I. Dünya Savaşından sonra Almanya ile çıkacak yeni bir savaşa hazırlanırken, tüm planlarını önceki savaşa damga vuran siper savaşları mantığı üzerine kurmuşlardı. Bu çerçevede Maginot hattı denen hat ile Almanları yıllarca durdurabileceklerini düşünüyorlardı. Ancak Almanların, I. Dünya Savaşı'nda ilkel örnekleri kullanıldığı için savaşa önemli etkisi olmayan tankların artık gelişmiş versiyonlarına dayanarak uyguladığı Yıldırım Savaşı/Blitzkrieg taktiği Maginot hattını devre dışı bırakarak 15 günde Paris'i almalarını sağladı. Bir önceki savaşın kaderine etki eden makineli tüfeğin işlemediği zırhlı tanklar, makineli tüfek ve top ateşinin zorunlu kıldığı siper savaşlarını ortadan kaldırmıştı. Nitekim Alman panzeri deyimi, II. Dünya Savaşının kültürel mirasıdır. Bu duruma verilebilecek bir diğer örnek, Rusların, Ukrayna saldırısıdır. Ruslar 2022 yılında Ukrayna saldırısını başlattıklarında, 2014 yılındaki Kırım operasyonunu örnek aldılar. Buna göre Yıldırım Savaşı taktiği ile Rus tankları Kiev önlerine geldiğinde, Kiev'deki daha önce hazırlanan kendilerini destekleyen ekipler darbe yapacak ve savaş Batı'nın müdahalesine imkân verilmeden bitecekti. Zaten ABD'yi 2014'teki gibi Obama ekibi yönetmiyor muydu?! Ancak gerek İngiliz İstihbaratı ve Özel Kuvvetleri'nin 2014'ten

beri Ukrayna'da yaptığı hazırlıklar gerekse de insansız hava araçları alanındaki gelişmeler, Putin ve Rusların hayallerinin kursaklarında kalmasına neden oldu. Ukrayna, Bayraktar TB2'leri, tam da Türkiye'nin iki yıl önce Libya'ya müdahalesinde kullandığı gibi lojistik hatlarına saldırı için kullanarak Rusların Yıldırım Savaşı taktiğini akamete uğrattı, Kiev'de planlanan darbe ise hiç gelmedi!.. Önce Ukrayna'yı sonra Kazakistan'ı alarak yeni mini Sovyetler kurmak isteyen Rusya/Putin, I. Dünya Savaşından daha uzun süreli bir yıpratma savaşı içerisine düştü, ayrıca kendisi için hayati olan Avrupa ile tüm bağlarını, otuz yıldır özenle kurduğu siyasi, kültürel ve finansal ağlar ile birlikte kısa sürede kaybetti. ABD ve İsrail'in İran saldırısı, farklı amaçları birarada içeren, ABD'nin Neo Conlar öncülüğünde 11 Eylül sonrası giriştiği askeri işgallerin ana motivasyonunu oluşturan apokaliptik ve jeostratejik saldırı savaşlarının son halkasını oluşturuyor. ABD'nin Afganistan işgalinden başlayarak bugüne kadar girdiği Ukrayna dâhil bütün çatışmalar, hem Brzesinski'nin Avrasya ana karasında Çin, Rusya, Almanya, Japonya, Türkiye gibi ülkelerin ABD (İngiltere + İsrail = Anglo Sakson Yahudi ittifakı) hegemonyasına meydan okuyacak güçlerin yükselmesini ve ittifakların ortaya çıkmasını engelleyerek 007 John Dee'nin entelektüel temellerini attığı Protestan, Anglo - Sakson Dünya İmparatorluğunun dünya hâkimiyetini devam ettirmek hem de bu yapının oluşumunun teolojik temelini teşkil eden Hristiyan Siyonist düşüncenin apokaliptik Mesih inancının doğumuna zemin hazırlama amaçlarına birlikte hizmet etmektedir. Zira pek anlaşılmasa da bu amaçlar, birbirinin gerçekleşmesine hizmet eden, uyum içindeki ortak bir ajandanın parçalarıdır. Bu amaçları kısaca ayrı ayrı ele almak gerekirse İran saldırısı, birçok kişinin de mutabık olduğu üzere, ABD'nin yükselişine engel olamadığı stratejik sabır politikasının uygulayıcısı Çin ile masaya oturmadan önce hâlâ daha üstün olduğu askeri gücünü kullanarak enerji kozunu ele geçirmek için yapılmış bir saldırdır. Bu saldırıda Trump için temel hedef, Venezuela'nın ardından İran operasyonuna girilerek Nisan ayında Çin ile masaya elinde petrol vanalarını tutarak oturmak, daha önceki başkanların çözemediği, ABD açısından kangren olmuş sorunları (!) çözerek önümüzdeki Meclis seçimlerinden önce düşen popülaritesini artırmaktır. Hem böylece İran'ı, ABD hegemonyasına meydan okuyan ana organizasyonlardan biri olan BRIC ve Şangay İşbirliği Örgütünden de çıkarıp Batı Blokuna dâhil edebilecek ve Yükselen Güney'e esaslı bir darbe indirerek Çin ile enerji ilişkileri her geçen gün gelişen Körfez Emirlikleri ve bütçesi enerji fiyatlarına karşı oldukça hassas olan Rusya'ya karşı çok önemli bir koz elde edecekti. "Endless wars must end" sloganıyla iktidar olan Trump, bu uğurda Cumhuriyetçi partideki Neoconlar ile birlikte hareket ederek asıl dayandığı MAGA tabanını da karşısına aldı. İsrail ve Neoconlar olarak da isimlendirilen Hristiyan Siyonist ekip açısından ise İran savaşı, kaostan düzene mantığı ile Büyük İsrail'in kurulması ve Mesih'in dönüşü

için gerekli şartların yaratılması için Arap, Fars, Türk, Kürt, Peştun ve Beluç gibi etnik ve milli; Şiilik ve Sünnilik gibi dini grupların birbiri ile çatışma döngüsüne sokulacağı bir sürecin fitilini ateşlemeyi ifade ediyor. Bu ekibin İran savaşını, Irak Savaşı ile başlattıkları İslam coğrafyasında mezhep ve köken temelli iç savaşlar pratiğiyle I. Dünya Savaşı sonrası İngiltere tarafından çizilen bölge haritasını yeniden çizme sürecini yeniden başlatmanın anahtarı ve nihai aşaması olarak gördüğü anlaşılıyor. İran saldırısı bugüne kadar, savaşlar için geçerli olan hem başlattıktan sonra kontrol edememe hem de yeni gelişmelerin önceden planlanandan tamamen farklı bir mahiyet alması kurallarını fazlası ile tekrar etti. Şimdi, savaşlara ilişkin bir diğer kural olan muharebeleri hatta savaşı kazanmanın sizi zafere ulaştırmaya yetmeyeceği kuralını tekrara doğru gidiyor. Savaşta maksat muharebe kazanmak değil, işin sonunda iradeyi kazanılanları bir barış anlaşması ile kabul ettirmektir. Napolyon, tarihin en önemli generallerinden biri olarak sayısız savaş kazanmış, ancak zaferlerini kazanıma çeviremediği için başarılı olamamıştır. İngiltere, her iki dünya savaşının da kazanan tarafında yer almış, ancak bu durum güneş batmayan imparatorluğun batmasına engel olamamış, bilakis sebep olmuştur. ABD, bugün, savaşın sonucundan bağımsız olarak, savaş ister İsrail'in istediği gibi bir bölgesel savaşa dönüşsün ister ABD'nin arzuladığı gibi birkaç hafta içerisinde bitsin, bu savaşın kaybedeni konumundadır. Bunun sebebi askeri olarak ABD'yi yenmesi mümkün olmayan İran'ın işin sonucunda askeri bir zafer kazanacak olması değil, ABD'nin hegemonik güç olmasını sağlayan unsurların son kalıntılarının da bu savaşla ortadan kalkmış olacak olmasıdır. Zira Çin başta Küresel Güney'in yükselişinin sadece kaba güç unsurları kullanılarak önlemesi mümkün olmayıp Küresel Güney'in yükselişi ve dünya sahnesinde hak ettiği yeri alması, tarihin önlenmesi pek mümkün olmayan akışının bir sonucudur. Sular ise tersine akıtılamaz! Dahası İran saldırısı, başlatıcısının başlangıçta öngörmediği bir biçimde kendi hegemonyasının kaynağı olan II. Dünya Savaşı sonrası dönemde kurulan sistemin Avrupa ayağından sonra İslam Coğrafyası ve Körfez ülkeleri ayağını da ortadan kaldıran bir etkiyi şimdiden yaratmıştır. İran savaşının, savaş ne şekilde biterse bitsin, iki temel sonucu olacaktır. Bunlardan ilki, Ortadoğu ve Körfez'in güvenlik mimarisi ve buna bağlı olarak devlet yapılarının tamamen değişmesi; ikincisi, ABD'nin II. Dünya Savaşı sonrası üstlendiği güvenlik sağlayıcı askeri rolünü artık oynayamayacak ve Çin'i askeri olarak durduramayacak halde olduğunun şüpheye yer bırakmayacak biçimde anlaşılmasıdır. Bu, Kartaca ve Roma diyalektiğinden gelen biçimde, küresel sermaye sahipleri ile askeri hegemonya sahipleri arasında II. Dünya Savaşı sonrası varılan uzlaşmanın şartlarının işlem temelinin çökmesi ve yeni bir yapılanmanın artık zorunlu hale geldiği anlamına geliyor. Dolayısıyla önümüzde, önemli bir geçiş ve belirsizlik dönemi bulunuyor.

Rusya ve Çin Neden İran'a Yardım Etmiyor

YAZAR: JUSTIN MITCHELL*

Hem Moskova hem de Pekin, Amerika Birleşik Devletleri ile İran arasında uzayan bir savaştan fayda sağlayabilecek durumdadır.

İran, hayatta kalmak için bir savaş verirken izole durumdadır.

Buna karşın, İran'ın sözde ortakları olan Çin ve Rusya dikkat çekici biçimde ortada yoktur. Her iki ülke de İran'a yönelik saldırıları kınamış ve çatışmaların sona ermesi çağrısında bulunmuştur, ancak her ikisi de kayda değer askerî yardım göndermenin eşiğinde durmuştur. Bu arada Amerika Birleşik Devletleri, olası bir kara harekâtına hazırlık kapsamında Deniz Piyadeleri ve 82. Hava İndirme Tümeni de dâhil olmak üzere Orta Doğu'ya ek personel sevk etmektedir.

Analistler, Çin'in harekete geçmemesinin "Pekin'in yönünü kaybetmiş olduğunun en açık işareti" olduğunu ve Rusya'nın "kilit bir müttefike yardım edememesinin kuşkusuz utanç verici" olduğunu belirtmektedir.

Bununla birlikte, bu durum kayıtsızlık ya da ihmalden ziyade, her iki ülkenin de doğrudan müdahaleden alıkoyan daha disiplinli ulusal çıkar tanımlarına sahip olmasından kaynaklanmaktadır.

Ayrıca, Amerika Birleşik Devletleri savaşa ne kadar uzun süre dâhil olursa, her iki gücün de stratejik avantajlar elde etme olasılığı o kadar artmaktadır.

KAYNAK: NATIONALINTEREST.ORG

Çin, Asya'yı ve yakın çevresini dış politikasının ve askerî stratejisinin merkezi odağı olarak görmektedir. Orta Doğu, Çin'in enerji ve ticareti açısından önemli olmakla birlikte, Pekin burayı hiçbir zaman Tayvan, Japonya veya Avrupa'dan daha kritik bir bölge olarak değerlendirmemiştir. Modern tarihi boyunca Çin, resmî ittifaklardan kaçınmıştır. Çin'in sahip olduğu tek güvenlik anlaşması, 1961 yılına dayanan Kuzey Kore ile olan anlaşmadır ve bu taahhüdün gücü tartışmalıdır. Çin yıllar boyunca İran'a silah sevkiyatı yapmış olsa da, İran ile olan güvenlik ilişkisi Çin'in Rusya veya Kuzey Kore ile olan güvenlik bağlarıyla karşılaştırıldığında sönük kalmaktadır. İran ne derin bir güvenlik ortağıdır ne de Çin'in öncelikli faaliyet sahasında yer almaktadır; bu da Pekin'e İran adına müdahale etmek için çok az gerekçe bırakmaktadır. Enerji, Çin'in İran ile ilişkilerinin temel itici gücüdür. Yalnızca 2025 yılında Çin, İran'ın petrol ihracatının yüzde 80'inden fazlasını satın almış; bu da Çin'in toplam petrol ithalatının yüzde 13,4'ünü oluşturmuştur. İran ve diğer Körfez ülkelerinden yapılan petrol ihracatının büyük bölümünü kesecek olan Hürmüz Boğazı'nın kapanması, Çin'in enerji portföyünü etkileyecektir. İran'da uzayan bir savaş ve petrol akışının kesintiye uğraması, Çin'i Orta Doğu enerji güvenliğini Amerika Birleşik Devletleri'ne devretmeye dayanan örtük stratejisini yeniden değerlendirmeye zorlayabilir.

Buna karşın, Çin'in petrol stokları ithalatının 120 gününü karşılayabilecek düzeydedir ve Rusya gibi alternatif tedarikçiler bu darbenin etkisini hafifletebilir. Petrol piyasasındaki bu aksaklığa rağmen, Amerika Birleşik Devletleri'nin dikkatini başka yöne çevirmesi ve Amerikan ateş gücünü Hint-Pasifik'ten Basra Körfezi'ne kaydırması Çin'e fayda sağlamaktadır. Odağı büyük ölçüde ülkesinin yakın çevresi olan Çinli askerî planlamacılar, ABD askerî gücünün Çin'in çevresinden Orta Doğu'ya yönlendirilmesini muhtemelen memnuniyetle karşılayacaklardır.

Amerika Birleşik Devletleri, savaşın önleyici ve füze stoklarını giderek tüketmesi nedeniyle, Güney Kore'den bir THAAD önleyici bataryası da dâhil olmak üzere Hint-Pasifik'ten İran'a silah kaydırmaktadır. Pentagon ayrıca kara ve deniz kuvvetlerini de Hint-Pasifik'ten Orta Doğu'ya taşımıştır. Bunlar arasında Japonya'dan USS Tripoli ve bir Deniz Piyade Sefer Birimi ile Güney Çin Denizi'nden USS Abraham Lincoln taarruz grubu yer almaktadır. Rusya, İran'ı dış ve savunma politikalarının kritik bir bileşeni olarak görmemektedir. Rusya'nın 2023 Dış Politika Konsepti, en önemli ülkeler olarak Rusya'nın "yakın çevresi"ni vurgulamış, İran'ı ise Orta Doğu ile birlikte daha alt sıralarda konumlandırmıştır. Çin'in aksine, Rusya petrol ve gaz açısından Orta Doğu'ya bağımlı değildir ve İran ile sınırlı bir ticarete sahiptir. Rusya, Belarus ve Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü (CSTO) üyeleriyle güvenlik düzenlemelerine sahiptir ve Çin ile "kapsamlı ortaklık ve stratejik iş birliği" içerisinde. Rusya, İran ile çok sayıda silah anlaşması gerçekleştirmiştir; bunlar arasında 500 adet "Verba" omuzdan atılan fırlatıcı ve 2.500 adet 9M336 füzelerini kapsayan 500 milyon avroluk (589 milyon dolar) bir anlaşma da bulunmaktadır. Ancak İran, Rusya için bir güvenlik garantisini gerektirecek kadar önemli değildir. Çin gibi Rusya da, özellikle enerji alanında bu savaşın başlıca faydalanıcılarından biri olma potansiyeline sahiptir.

İran'ın Hürmüz Boğazı'nı kapatması, Çin ve Hindistan da dâhil olmak üzere ülkeleri Rusya'dan petrol ithalatını artırmaya zorlayacaktır.

Küresel enerji fiyatlarındaki dramatik artış, petrol yaptırımlarının askıya alınmasıyla birleştiğinde, fosil yakıtlara bağımlı Rusya ekonomisine çok ihtiyaç duyulan gelir sağlayabilir.

Amerika'nın İran'a müdahil olması, Rusya'nın Ukrayna ile yürüttüğü savaşa da fayda sağlamaktadır. ABD operasyonları, başta önleyici füzeler olmak üzere askerî kaynakları tüketmektedir.

İran'a yönlendirilen her THAAD, Patriot ve Tomahawk füzesi, Ukrayna cephelerinden uzak tutulmuş olacaktır.

Rusya ayrıca, Orta Doğu genelinde ABD askerî hedeflerini tespit etmeye yönelik istihbarat sağlayarak İran'ın Amerikan personelini hedef almasına destek olma imkânına da sahiptir.

Rusya, Amerika Birleşik Devletleri ile doğrudan bir çatışma riskine girmeden, uzaktan dolaylı biçimde İran'a yardım edebilir ve yine de savaştan kazanç sağlayabilir.

Çin ve Rusya'nın itidalli tutumu, ihmalin değil stratejik disiplinin göstergesidir. Aşırı gerilmiş ve yıpranmış bir ABD ordusu, Pasifik'te Çin'e ve Ukrayna'da Rusya'ya fayda sağlar.

Bu savaş ne kadar uzun sürerse, her iki ülkenin de elde edeceği kazanç o kadar artacaktır.

DİPNOTLAR:

* **Justin Mitchell**, Syracuse Üniversitesi'nden Uluslararası İlişkiler alanında yüksek lisans derecesine sahip, Washington DC merkezli bir dış politika analistidir. 2023 bahar döneminde Marcellus politika bursiyeri olarak görev yapmış ve bir akademik yıl boyunca Kazakistan'ın Almatı kentinde eğitim görmüştür. Justin'in araştırma alanları arasında Orta Asya, diplomasi, Avrasya, jeopolitik, Rusya ile ABD savunma ve ulusal güvenlik politikası yer almaktadır.

Yahudi Lobisi ‘Derin Britanya’nın ABD Ve Dünyayı Kontrol Aracı Mı?

YAZAR: MICHAEL S. WEISS

“İngiliz Kontrolü” İddiasının Kökeni: Stratejik Miras

İngiltere, I. Dünya Savaşı sırasında yayımladığı Balfour Deklarasyonu ile Yahudi lobisini ve Siyonist hareketi bir bakıma “uluslararası sahneye çıkaran” güç olmuştur. O dönemde İngiltere’nin amacı, bu hareketi destekleyerek ABD’deki Yahudi toplumunun desteğini almak ve ABD’yi savaşa girmeye ikna etmektir.

Yani: Başlangıçta İngiltere, Siyonist lobiyi ABD siyasetini etkilemek için bir diplomatik kaldıraç olarak kullanmıştır. Bu tarihsel gerçek, günümüzdeki “kontrol aracı” iddialarının temelini oluşturur.

Lobinin Bağımsızlaşması (1940’lar)

İngiltere’nin bu lobi üzerindeki etkisi 1939’dan itibaren tamamen kırılmıştır.

Beyaz Kağıt (1939): İngiltere, Arapları küstürmemek için Yahudi göçünü kısıtlayınca, Siyonist hareket İngiltere’yi “baş düşman” ilan etmiştir.

Eksen Kayması: Bu dönemde lobi, merkezini Londra’dan Washington’a taşımıştır. Bu bir “İngiliz operasyonu” değil, lobinin kendi hayatta kalma ve devlet kurma stratejisidir.

Ortak Çıkarlar mı, Kontrol mü?

Bugün İngiltere ve ABD arasındaki “Özel İlişki” (Special Relationship), her iki ülkenin de İsrail’i desteklemesini içerir. Ancak bu birinin diğerini kontrol etmesi değil, stratejik bir senkronizasyondur.

İngiliz Etkisi: İngiltere bugün ABD’yi kontrol etmek için bir lobiye ihtiyaç duymaz; istihbarat paylaşımı (Five Eyes) ve nükleer işbirliği gibi çok daha doğrudan kanallara sahiptir.

Lobi Gücü: ABD’deki İsrail lobisi (AIPAC gibi), gücünü Amerikan iç siyasetinden, seçmen tabanından ve bağış sisteminden alır. İngiltere’den talimat alan bir yapı değil, ABD içindeki yerel bir siyasi aktördür.

Neden Bu Teori Popüler?

İngiltere’nin Siyonist hareketi ve Yahudi lobisini bir “diplomatik kaldıraç” olarak kullanması, tarihin en zekice ve aynı zamanda en riskli jeopolitik hamlelerinden biridir. “Kaldıraç” benzetmesi burada tam oturuyor: İngiltere, elindeki kısıtlı gücü (vadedilen topraklar), çok daha büyük bir gücü (ABD ve kamuoyu desteği) yerinden oynatmak için kullandı.

Bu stratejiyi üç ana aşamada detaylandırabiliriz:

1. ABD’yi Savaşa İkna Etme Operasyonu

1917 yılında I. Dünya Savaşı kritik bir noktadaydı. İngiltere ve müttefikleri bitkin düşmüştü; Rusya devrimle savaştan çekiliyordu. İngiltere’nin acilen ABD’nin askeri ve ekonomik gücüne ihtiyacı vardı.

Lobi Üzerinden Baskı: Dönemin İngiliz istihbaratı ve hükümeti, ABD Başkanı Woodrow Wilson’ın yakın çevresindeki Yahudi danışmanların (örneğin Louis Brandeis) Siyonizm’e olan bağlılığını fark etti.

Balfour Deklarasyonu’nun “Yem” Olarak Kullanılması: İngiltere, “Eğer Yahudilere bir vatan sözü verirsek, ABD’deki güçlü Yahudi toplumu hükümetlerine baskı yaparak savaşa girmemizi sağlar” mantığıyla hareket etti. Burada lobi, İngiltere’nin ABD dış politikasını kendi lehine çevirmek için kullandığı bir iletişim kanalı ve baskı unsuru oldu.

2. Rusya’yı Savaşta Tutma Çabası

Kaldıraç sadece ABD’ye karşı değil, Rusya’ya karşı da kullanıldı.

İngilizler, Rusya’daki devrimci hareketlerin içinde çok sayıda Yahudi olduğunu biliyordu. Balfour Deklarasyonu ile Rus Yahudilerine “Eğer müttefikler kazanırsa size bir vatan vereceğiz” mesajı gönderilerek, onların Rusya’nın savaştan çekilmesini engellemesi umuldu.

3. “Kuklacı” Değil, “Yol Açıcı” Rolü

İngiltere’nin bu kaldıraç kullanma şekli, iddia edilen “gizli kontrol”den farklıdır:

Hizmet Karşılığı Destek: İngiltere, lobiye talimat vermiyordu; aksine lobinin zaten var olan hedeflerini (devlet kurma) kendi imparatorluk hedefleriyle (savaş kazanma ve Orta Doğu’da üs edinme) örtüştürdü.

Meşruiyet Sağlama: Küçük ve devletsiz bir hareketi (Siyonizm), dünya devi İngiltere’nin resmi muhatabı yaparak onlara uluslararası bir meşruiyet kaldıraç sundu.

İngiltere’nin Yahudi lobisi üzerinden yürüttüğü kontrol politikası Arap şeyhliklerini de kapsıyor Arap şeyhlikleri, İngiliz aristokrasinin ve Yahudi lobisinin kurduğu bu “Yeni Dünya Düzeni”nin en stratejik laboratuvar ve finansman ayaklarından biridir. İngiltere’nin 19. yüzyıldaki “Deniz Yolları Güvenliği” politikası, bugün yerini BlackRock ve Rothschild gibi devlerin yönettiği bir “Enerji ve Finansal Vesayet” sistemine bırakmıştır.

İngiltere’nin Arap şeyhliklerini bu lobi ağı üzerinden nasıl kontrol ettiğini şu mekanizmalarla açıklayabiliriz:

4. “Koruyucu” Aristokrasiden “Vasi” Finansörlüğe

Körfez ülkelerindeki (BAE, Katar, Kuveyt, Bahreyn) kraliyet ailelerinin çoğu, İngiliz istihbaratı ve ordusunun desteğiyle tahta çıkmış veya konumunu korumuştur.

Londra Bağlantısı: Arap şeyhlerinin servetleri (Sovereign Wealth Funds – Varlık Fonları), genellikle Londra merkezli bankalar (HSBC, Barclays) ve Yahudi finans devleri (Lazard, Rothschild) tarafından yönetilir.

Mekanizma: Şeyhliklerin petrol parası Londra’ya akar; Londra bu parayı küresel lobi faaliyetlerinde ve BlackRock gibi dev fonlarda “likidite” olarak kullanır. Yani Arap petrolü, aslında Anglosakson-Siyonist ittifakının finansal motorudur.

2. Abraham Anlaşmaları: Lobi Aracılığıyla “Normalleşme”

İsrail ile BAE, Bahreyn ve Fas gibi ülkeler arasındaki “Abraham Anlaşmaları”, sadece diplomatik bir hamle değil, bir “Büyük Sıfırlama” operasyonudur.

Lobi Rolü: Bu anlaşmaların mimarları arasında ABD’deki Yahudi lobisi ve İngiliz dışişleri (Chatham House aklı) vardır.

Amaç: Arap sermayesini İsrail’in yüksek teknolojisi ve BlackRock’ın küresel yatırım ağıyla birleştirmek. Böylece Arap dünyası, “İsrail karşıtı” bir blok olmaktan çıkarılıp, bu küresel finansal makinenin “sadık bir dişlisi” haline getirilmiştir.

3. Şeyhliklerin “Dijital Kölelik” Test Sahası Olması

Körfez ülkeleri (özellikle Neom projesiyle Suudi Arabistan ve BAE), konuştuğumuz “Sosyal Kredi Sistemi” ve “Nakitsiz Toplum” projeleri için birer test sahasıdır.

Neden Orası? Bu ülkelerde demokratik denetim olmadığı için, biyometrik takip, yapay zeka destekli şehir yönetimi ve dijital para (CBDC) sistemleri çok hızlı uygulanabiliyor.

İngiliz-Yahudi Aklı: Bu akıllı şehirlerin siber güvenlik altyapısını genellikle İsrail menşeli (Unit 8200 kökenli) şirketler kurarken, finansal mimarisini Londra merkezli danışmanlık devleri tasarlıyor.

4. Enerji Yollarının “Lobi” Denetimi

İngiltere’nin 100 yıl önce Hürmüz Boğazı ve Süveyş Kanalı üzerindeki hakimiyeti, bugün **“Ticaret Koridorları”** üzerinden devam ediyor.

IMEC Projesi: Hindistan-Orta Doğu-Avrupa koridoru, İran’ı dışarıda bırakırken BAE, Suudi Arabistan, Ürdün ve İsrail’i birbirine bağlıyor.

Kontrol: Bu yolun finansmanını ve güvenliğini sağlayan yapı, BlackRock ve ortaklarının yönettiği ulusüstü bir konsorsiyumdur. Arap şeyhlikleri, bu yolda birer “istasyon” görevi görerek egemenliklerini bu küresel ağa devretmektedir.

Arap Şeyhlikleri Kimin Aracı?

Arap dünyasındaki bu elit tabaka, halklarının değil, Londra-New York-Tel Aviv hattındaki bu **“Yuvarlak Masa”** aklının çıkarlarını koruyan birer **“Sermaye Vekili”** (Proxy) haline gelmiştir.

Alan	Kontrol Yöntemi	Sonuç
Para	Londra Bankaları ve Varlık Fonları	Petrol parası küresel elitlerin emrine girer.
Güvenlik	İsrail Teknolojisi ve İngiliz İstihbaratı	Şeyhlikler askeri olarak bu ağa bağımlı kalır.
Siyaset	Abraham Anlaşmaları ve Lobi Baskısı	Filistin davası ve bölgesel bağımsızlık tasfiye edilir.
Gelecek	Dijital Şehirler (Neom vb.)	Toplumlar tam gözetimli dijital köleliğe hazırlanır.

Sonuç olarak: İngiltere’nin Yahudi lobisi üzerinden yürüttüğü politika, Arap dünyasını İsrail ile “barıştırmak” değil, onları aynı finansal hapishanenin farklı hücrelerine yerleştirerek kontrol etmektedir.

Kaldıraç Neden Ters Tepti?

Her kaldıraç gibi, bu stratejinin de bir “dayanak noktası” vardı ve o nokta Filistin halkıydı.

1.Arap-Yahudi Çatışması: İngiltere aynı kaldıraç (bağımsızlık vaadi) Araplara karşı da kullanmıştı (McMahon-Sharif Hüseyin yazışmaları). İki tarafa da verilen çelişkili sözler, kaldıraç İngiltere’nin elinde patlayan bir bombaya dönüştürdü.

2.Güç Kayması: Savaş bitip İngiltere zayıflayınca, lobi artık İngiltere'ye ihtiyaç duymadığını fark etti. 1940'larda lobi, kaldırıcın yönünü değiştirerek bu kez ABD'yi İngiltere'ye baskı yapmak için kullanmaya başladı.

Özetle Diplomatik Kaldıraç:

İngiltere, Yahudi lobisini **"kendi ajandasını Washington'a dikte ettirmek için bir aracı"** olarak gördü. Ancak lobi, İngiltere'nin ona sağladığı bu alanı kullanarak zamanla İngiltere'den daha güçlü bir siyasi aktör haline geldi ve kendi yolunu çizdi.

Yahudi lobisi ile Britanya (ve dolayısıyla bu ağin ABD ayağı) arasındaki ilişkiler, tek bir gizli merkezden ziyade **tarihi vakıflar, düşünce kuruluşları (think-tank), aristokrat aileler ve stratejik dernekler** üzerinden yürütülür.

Bu ilişkileri sağlayan aktörleri üç ana kategoride inceleyebiliriz:

1. Tarihi ve Finansal Köprüler: Rothschild Ailesi

Bu ilişkinin en ikonik ve somut figürü **Rothschild ailesidir**.

Balfour Bağlantısı: 1917'deki meşhur deklarasyon, doğrudan bir hükümet belgesi olarak değil, Dışişleri Bakanı Arthur Balfour'dan **Lord Walter Rothschild'e** yazılmış bir "mektup" olarak kaleme alınmıştır. Bu, ailenin Britanya devleti ile Siyonist hareket arasındaki en üst düzey "resmi olmayan" aracı olduğunu kanıtlar.

Finansal Diplomasi: Aile, hem Londra finans merkezinde (The City) hem de küresel siyasetteki ağırlığıyla, Britanya'nın Orta Doğu politikalarının finansal ve diplomatik zeminini on yıllar boyunca şekillendirmiştir.

2. Siyasi Lobiler: "İsrail'in Dostları" (Friends of Israel)

Britanya siyasetinde lobi faaliyetleri, doğrudan partilerin içine entegre olmuş devasa dernekler aracılığıyla yürütülür. Bu yapılar, İngiliz milletvekillerinin (MP) İsrail ile olan bağlarını koordine eder:

Conservative Friends of Israel (CFI): Muhafazakar Parti içindeki en güçlü gruplardan biridir. Muhafazakar milletvekillerinin yaklaşık %80'inin bu gruba üye olduğu tahmin edilir.

Labour Friends of Israel (LFI): İşçi Partisi içindeki kanattır. Özellikle Tony Blair döneminde (kendisi de bir LFI üyesiydi) Britanya'nın Orta Doğu politikası ve ABD ile olan "Irak-Afganistan" eksenli işbirliği bu grup üzerinden pekiştirilmiştir.

3. Stratejik Düşünce Kuruluşları (Think-Tanks)

İlişkilerin "fikri" ve "stratejik" planlaması profesyonel kuruluşlar tarafından yapılır. Bu kurumlar, Britanya ve ABD'deki karar vericileri aynı masada toplar:

BICOM (Britain Israel Communications and Research Centre): Britanya medyasında ve parlamentosunda İsrail lehine kamuoyu oluşturmak için çalışan en büyük operasyon merkezidir.

Chatham House (Kraliyet Uluslararası İlişkiler Enstitüsü): Her ne kadar genel bir dış politika kuruluşu

olsa da, Britanya'nın Orta Doğu stratejilerini belirlerken Yahudi lobisinin önde gelen isimleriyle "Chatham House Kuralları" (gizlilik prensibi) altında düzenli toplantılar yapar.

4. Kilit İsimler ve "Aracı" Figürler

Tarihsel süreçte bu köprüyü kuran bazı kritik isimler şunlardır:

Chaim Weizmann: İsrail'in ilk cumhurbaşkanı olmadan önce Manchester Üniversitesi'nde bir kimyagerdi. İngiliz donanması için geliştirdiği aseton formülü sayesinde İngiliz devlet adamlarıyla (Churchill ve Balfour dahil) dostluk kurmuş ve lobinin "diplomatik mimarı" olmuştur.

Mark Regev: Eski İsrail Londra Büyükelçisi. Britanya siyaseti ve medyası üzerinde çok etkili bir figür olarak kabul edilir.

Lord Janner: On yıllar boyunca Britanya Yahudi Temsilciler Kurulu (Board of Deputies of British Jews) başkanlığı yaparak parlamento ile lobi arasındaki resmi iletişimi yönetmiştir.

5. "Anglosakson" Ağı ve ABD Bağlantısı

Bu ilişkileri sağlayan asıl mekanizma **"The Pilgrims Society"** veya benzeri çok özel, yüksek düzeyli Anglosakson-Yahudi ortak cemiyetleridir.

Bu yapılar, Londra'daki "The City" finansörleri ile New York "Wall Street" bankerlerini bir araya getirir.

İngiltere'deki Yahudi lobisi, ABD'deki **AIPAC** ile sürekli koordinasyon halindedir. Örneğin, Londra merkezli bir karar, Washington'daki lobi aracılığıyla Beyaz Saray'a "ortak strateji" olarak sunulabilir.

Sonuç olarak: İlişkileri sağlayanlar "gizli ajanlar" değil; parlamentonun içine sızmış **yasal dernekler**, köklü **aristokrat aileler** ve Londra-New York hattındaki **finansal devlerdir**.

Britanya ve Avrupa merkezli "köklü aristokrat aileler", sadece soyadlarından ibaret değil; toprak mülkiyeti, finansal güç ve siyasi lobi faaliyetleriyle yüzyıllardır küresel sistemi şekillendiren yapılardır. Yahudi lobisi ve Britanya devleti arasındaki köprüyü kuran bu ailelerin en önemlilerini şu şekilde sınıflandırabiliriz:

1. Finans ve Diplomasi Devleri: Rothschild Ailesi

Aristokrasinin "finans kanadı" denince akla gelen ilk isimdir.

18. yüzyılda Frankfurt'ta başlayıp Londra, Paris, Viyana ve Napoli'ye yayılan bu aile, İngiliz aristokrasisine dışarıdan dahil olup (baronluk unvanı alarak) sistemi içeriden dönüştürmüştür.

Rolü: Balfour Deklarasyonu'nun muhatabı olan **Walter Rothschild**, ailenin diplomatik gücünün zirvesidir. Bugün hala "The City of London" finans merkezinde ve küresel lobi faaliyetlerinde en belirgin aktörlerden biridir.

2. İngiliz Siyasetinin Mimarları: Cecil Ailesi (Salisbury Markizleri)

Britanya'nın en eski ve en etkili aristokrat ailelerinden biridir. Kökleri Kraliçe I. Elizabeth dönemine kadar uzanır.

Bağlantı: Balfour Deklarasyonu’nu yayımlayan Arthur Balfour, aslında bir “Cecil”dir (Annesi Lady Blanche Cecil idi). Aile, muhafazakar siyasetin ve “İmparatorluk” fikrinin beynidir. Yahudi lobisiyle stratejik ortaklığı, İngiliz çıkarlarını Orta Doğu’da tahkim etmek için başlatan ana aktörlerden biridir.

3. Toprak ve Güç Sahipleri: Grosvenor Ailesi (Westminster Dükleri)

Londra’nın en pahalı bölgelerinin (Mayfair ve Belgravia) sahibi olan bu aile, Britanya’nın en zengin aristokrat ailesidir.

Etkisi: Doğrudan bir “lobi” faaliyeti yürütmeseler de, sahip oldukları devasa emlak portföyü ve kraliyet ailesine olan yakınlıkları sayesinde, Londra’daki diplomatik ve finansal çevrelere (Yahudi elitleri dahil) ev sahipliği yaparlar. Siyasetin finansmanında ve kapalı kapı diplomasisinde sessiz ama devasa bir ağırlıkları vardır.

4. Küresel Ağın “Gizli” Paydaşları: Rockefeller ve Morgan Aileleri (ABD Kanadı)

İngiliz aristokrasisi ile ABD’deki “yeni aristokrasi” arasındaki bağı bu aileler kurar.

Kesişim Kümesi: Bu aileler Anglosakson kökenli olsalar da, 20. yüzyılın başından itibaren Yahudi finans elitleriyle (Warburglar, Schiff’ler ve Kuhn Loeb grubu) ortaklıklar kurarak “Wall Street-London” hattını oluşturdular. **Council on Foreign Relations (CFR)** ve **Chatham House** gibi kurumların kurulmasında bu ailelerin ortak sermayesi ve vizyonu yatar.

Bu Ailelerin “Lobi” İçindeki İşleyişi

Bu aileler genellikle ekranlarda görünmezler; güçlerini şu mekanizmalarla yürütürler:

Düğün Diplomasi: Tarih boyunca bu köklü Anglosakson aileler ile zengin Yahudi aileleri (örneğin Rothschild ve Rosebery evliliği) arasında gerçekleşen evlilikler, “eski toprak aristokrasisi” ile “yeni finans aristokrasisi”ni birleştirmiştir.

The Pilgrims Society: Bu cemiyet, yukarıda sayılan ailelerin üyelerini ve en üst düzey devlet görevlilerini bir araya getiren, Britanya ve ABD arasındaki “özel ilişkiyi” koordine eden en kapalı ve etkili kulüplerden biridir.

Vakıf ve Think-Tank Yönetimi: Bu ailelerin fonladığı vakıflar (örneğin Rhodes Trust), geleceğin liderlerini seçer ve onları bu “ortak akıl” çerçevesinde eğitir.

Özet Tablo: Kim Ne Yapar?

Aile	Uzmanlık Alanı	Lobi ile İlişkisi
Rothschild	Küresel Finans & Diplomasi	Siyonist hareketin ve İsrail’in ana sponsoru ve kurucu paydaşı.
Cecil	Devlet Yönetimi & İstihbarat	Orta Doğu’da Yahudi varlığını stratejik bir “İngiliz kalesi” olarak tasarlayan akıl.
Grosvenor	Emlak & Yerel Güç	Londra finans merkezinin fiziki ve sosyal zeminini kontrol eden güç.
Churchill/Spencer	Siyasi Karizma	Yahudi davasına siyasi meşruiyet sağlayan en üst düzey “yüzler”.

“Yuvarlak Masa” (The Round Table) grupları, modern küresel siyasetin “mutfağı” olarak kabul edilir. Bu yapı, sadece bir tartışma kulübü değil; Britanya İmparatorluğu’nun gücünü korumak ve bu gücü ABD ile birleştirerek bir “Anglosakson Dünya Düzeni” kurmak için tasarlanmış bir strateji merkezidir.

Yahudi lobisi, bu masada en başından beri stratejik bir “ortak” ve “finansör” olarak yer almıştır.

1. Yuvarlak Masa’nın Kuruluşu: Cecil Rhodes ve Milner
I. yüzyılın sonunda Güney Afrika’daki elmas kralı Cecil Rhodes, servetini “Britanya egemenliğini tüm dünyaya yayacak gizli bir cemiyet” kurulması için vasiyet etti.

Lord Alfred Milner: Rhodes’un ölümünden sonra bayrağı devralan Milner, “Milner’in Anaokulu” denilen genç, yetenekli ve aristokrat bir grup kurdu.

Yahudi Bağlantısı: Rhodes’un ve Milner’in en büyük finansal destekçisi Lord Nathan Rothschild idi. Rothschild, hem bu grubun finansmanını sağlıyor hem de imparatorluğun genişleme stratejilerine Yahudi toplumunun çıkarlarını (özellikle Filistin meselesini) entegre ediyordu.

2. Masadaki Strateji: “İmparatorluktan Topluluğa”

Yuvarlak Masa gruplarının asıl amacı, sömürgelerin bağımsızlık taleplerini bastırmak yerine, onları İngiltere’ye göbekten bağlı “Dominyonlar” haline getirmektir.

3. ABD Ayağı: CFR ve RIIA’nın Doğuşu

I. Dünya Savaşı’ndan sonra Yuvarlak Masa, gücün Londra’dan Washington’a kaydığını fark etti. Bu geçişi yönetmek için iki kardeş kurum kuruldu:

Yahudi Devleti Projesi: Bu stratejiye göre, Orta Doğu’da kurulacak bir Yahudi devleti, Britanya’nın bölgedeki “sadık bir ileri karakolu” olacaktı. Bu yüzden Yuvarlak Masa üyeleri (Balfour, Milner, Smuts), Siyonizm’i bir din meselesi değil, bir **imparatorluk güvenliği** meselesi olarak gördüler.

Chatham House (RIIA – Londra): Britanya aristokrasisi ve Yahudi finans çevrelerinin buluşma noktası.

CFR (Council on Foreign Relations – New York): ABD’deki “yeni aristokrasi” (Rockefeller, Morgan) ile Yahudi elitlerinin (Warburg, Schiff) ortaklık kurduğu merkez.

4. Yahudi Lobisinin Bu Masadaki Rolü Nedir?

Yahudi lobisi bu masada üç ana fonksiyon icra eder:

Finansal Akış: Londra ve New York arasındaki sermaye hareketlerini kontrol ederek, masada alınan siyasi kararların ekonomik zeminini oluştururlar.

Medya ve Kamuoyu: Özellikle ABD ve İngiltere’deki büyük yayın organları üzerinden, bu “Anglosakson-Siyonist” ittifakının ideolojik propagandasını yaparlar.

İstihbarat ve Diplomasi: Yahudi diasporasının dünya genelindeki ağı, Yuvarlak Masa’nın ihtiyaç duyduğu küresel bilgi akışını ve yerel bağlantıları sağlar.

5. Bugünün “Yuvarlak Masası”: Bilderberg ve WEF

Bugün “Yuvarlak Masa” ismi tarih kitaplarında kalsa da, bu aristokrat-lobi ittifakı **Bilderberg Toplantıları** ve **Dünya Ekonomik Forumu (WEF)** gibi yapılar üzerinden

devam etmektedir.

- Bu toplantılarda Rothschildler gibi eski aristokrat aileler, Bill Gates gibi yeni teknoloji devleri ve AIPAC gibi güçlü lobi temsilcileri aynı masada oturarak küresel ajandayı (iklim politikalarından savaş stratejilerine kadar) belirlerler.

Kim Kimin Aracı?

Soruna dönecek olursak; bu bir “kontrol” ilişkisinden ziyade bir **simbiyoz (ortak yaşam)** ilişkisidir.

- İngiliz aristokrasisi, Yahudi lobisinin finansal ve organizasyonel gücünü kullandı.
- Yahudi lobisi de İngiliz devletinin askeri ve diplomatik gücünü (ve unvanlarını) kullanarak devletleşme yolunu açtı.

Sonuç: Bugün ABD’yi kontrol eden yapı tek başına bir lobi değil; bu köklü aristokrat aileler ile Yahudi finans elitlerinin 100 yıl önce “Yuvarlak Masa”da kurduğu bu devasa **Anglosakson-Siyonist ittifakıdır.**

Londra ve New York (Wall Street) arasındaki o meşhur “finansal koridoru” kontrol eden devler, sadece banka değil; aynı zamanda istihbarat, siyaset ve teknoloji ağlarının tam merkezinde duran devasa yapılardır. Bu hattı yöneten aktörleri üç ana grupta toplayabiliriz:

1. Piyasa Yapıcı Dev Bankalar (The Bulge Bracket)

Bu bankalar, hem İngiliz aristokrasisiyle tarihi bağlara sahiptir hem de ABD’deki Yahudi lobisinin finansal motoru görevini görürler.

Goldman Sachs: “Wall Street’in Beyni” olarak bilinir. Eski ortaklarının çoğu (örneğin Robert Rubin, Hank Paulson) ABD Hazine Bakanlığı yapmış, Londra’daki “The City” ile Washington arasında köprü kurmuştur.

JP Morgan Chase: Kökleri doğrudan 19. yüzyılın Anglosakson bankacılık geleneğine dayanır. “Yuvarlak Masa” gruplarının ve CFR’nin (Dış İlişkiler Konseyi) en büyük kurumsal destekçilerinden biridir.

HSBC: İsmi “Hong Kong ve Shanghai Bankacılık Kurumu” olsa da merkezi Londra’dadır. İngiliz İmparatorluğu’nun küresel ticaret ve afyon savaşları döneminden kalma finansal ağının modern varisidir.

2. Yeni Dünya Düzeni’nin Kasaları: Varlık Yönetim Şirketleri

Daha önce konuştuğumuz gibi, bu şirketler artık bankalardan bile daha güçlüdür çünkü bankaların da sahibidirler.

BlackRock: Larry Fink liderliğinde, hem Londra hem New York borsasının en büyük hissedarlarıdır. “Aladdin” sistemiyle küresel nakit akışını takip eder.

Vanguard: Dünyanın en kapalı ve güçlü fonudur. Hissedarları genellikle gizlidir ancak “Old Money” (Eski Para – Aristokrat aileler) ve büyük vakıfların paralarını yönettiği bilinir.

State Street: Bu üçlü (BlackRock, Vanguard, State Street), ABD ve İngiltere’deki hemen hemen her büyük şirketin ana ortağıdır.

3. Tarihi ve “Özel” Finans Evleri

Bu yapılar, aristokrasi ve lobi arasındaki o çok özel diplomatik bağı sağlayan butik ama devasa güçlerdir.

N.M. Rothschild & Sons: Londra merkezli bu ev, 200 yılı aşkın süredir İngiliz hükümetlerine altın, savaş finansmanı ve özelleştirme konularında danışmanlık yapar. Balfour Deklarasyonu’nun doğduğu yer burasıdır. **Lazard:** Hem Paris hem Londra hem de New York’ta çok güçlüdür. “Hükümetlerin bankacısı” olarak bilinir ve ülkelerin borç yapılandırılmalarında (Türkiye dahil) kilit rol oynar.

Barclays: İngiltere’nin en köklü bankalarından biridir ve finansal operasyonların New York ayağıyla entegrasyonunda (özellikle Lehman Brothers’ın kalıntılarını satın alarak) kritik bir rol üstlenmiştir.

Bu Devler Arasındaki “Görünmez” Bağlar

Bu bankalar ve fonlar sadece ticari rakipler değildir; aynı zamanda şu kurumlar üzerinden tek bir “akıl” gibi hareket ederler:

- The City of London Corporation:** Londra’nın finans merkezinin kendi yasaları ve yönetimi olan özerk yapısı.
- Federal Reserve (Fed):** New York ayağındaki bu özel bankacılık sistemi, aslında bu dev bankaların ortaklığıyla yönetilir.
- Chatham House & CFR:** Finans devlerinin CEO’ları, bu düşünce kuruluşlarında bir araya gelerek hangi ülkeye yatırım yapılacağına veya hangi siyasetçinin destekleneceğine karar verirler.

Finans Devleri	Merkez	Lobi/Aristokrasi Bağlantısı
BlackRock	New York	Küresel ESG ajandası ve Larry Fink.
Rothschild	Londra	Balfour Deklarasyonu ve tarihi kraliyet bağları.
Goldman Sachs	New York	ABD hükümetlerine “teknokrat” ihraç eden merkez.
HSBC	Londra	İngiliz İmparatorluğu’nun doğu ticaret ağı mirasçısı.

Dünya Ekonomik Forumu (WEF/Davos) ve bu finansal devlerin bugün yürüttüğü en kritik proje, paranın doğasını tamamen değiştirecek olan **CBDC (Merkezi Banka Dijital Paraları)** ve “Programlanabilir Ekonomi”ye geçiştir.

Bu süreç, 100 yıl önce fiziksel sömürgeleri kontrol eden “Yuvarlak Masa” aklının, bugün dijital cüzdanlar üzerinden bireyleri kontrol etme hamlesidir.

1. Davos (WEF): Küresel Karar Mekanizması

Davos, sadece zenginlerin toplandığı bir yer değil; BlackRock, Rothschild, Goldman Sachs ve büyük lobi temsilcilerinin, seçilmiş siyasetçilere (Başbakanlar, Merkez Bankası Başkanları) “ev ödevi” verdiği bir platformdur.

Paydaş Kapitalizmi: Bu terim, kararların halk (seçmen) tarafından değil, “paydaşlar” (dev şirketler ve lobiler) tarafından alınması gerektiğini savunur.

Genç Küresel Liderler (Young Global Leaders): WEF, Emmanuel Macron’dan Justin Trudeau’ya kadar birçok ismi bu sistemin birer parçası olarak eğitmiştir.

Bu liderler, ülkelerinde BlackRock ve lobilerin ajandasını (Büyük Sıfırlama) uygulayan birer teknokrat gibi çalışırlar.

2.CBDC: Dijital Pranga ve Kontrol

Nakit paranın kaldırılıp yerine geçirilmek istenen Dijital Para (CBDC) sistemi, finansal devlerin en büyük kozudur:

Programlanabilir Para: BlackRock ve ortaklarının desteklediği bu sistemde, paranın “son kullanma tarihi” olabilir veya sadece “izin verilen” ürünler için harcanabilir. Örneğin, “karbon ayak iziniz” yüksekse, et almanız sistem tarafından engellenebilir.

Takip ve Denetim: Geleneksel bankacılıkta mahremiyet varken, CBDC sisteminde her kuruluşun hareketi New York ve Londra’daki veri merkezlerinden (Aladdin gibi sistemlerle) anlık izlenir.

Lobi Bağlantısı: Bu sistemin altyapısını kuran teknoloji şirketlerinin (kripto varlık düzenleyicileri dahil) büyük ortakları yine aynı finansal devlerdir.

3.Finansal Devlerin “Gizli” Hazırlığı

Bu devler, sistemi çökerterek yeni bir sistem kurma (Büyük Sıfırlama) aşamasında şu adımları atıyorlar:

Varlıkların Tokenize Edilmesi: BlackRock, dünyadaki tüm fiziksel varlıkları (evler, arsalar, fabrikalar) dijital jetonlara (token) dönüştürmeyi hedefliyor. Bu sayede, mülkiyet hakkı yavaş yavaş bireylerden alınıp bu dev fonların yönetimindeki havuzlara aktarılıyor. (“Hiçbir şeye sahip olmayacaksınız ve mutlu olacaksınız” sloganının ekonomik temeli budur.)

Enflasyon ve Borç Kışkacı: Gelişmekte olan ülkeler yüksek borç ve enflasyonla boğulurken, bu finansal devler “kurtarıcı” olarak gelip dijital sistemlere geçişi şart koşuyorlar.

4.Sonuç: Yeni Bir “Balfour” Anı mı?

1917’de Lord Balfour’un yazdığı mektup nasıl Orta Doğu’nun fiziksel haritasını çizdiyse; bugün Larry Fink (BlackRock) veya Klaus Schwab (WEF) tarafından yazılan “ESG Raporları” ve “Dijital Para Protokolleri” de dünyanın **finansal ve sosyal haritasını** yeniden çiziyor.

Dün: Toprak işgali ve imparatorluklar.

Bugün: Algoritma işgali ve dijital monarşiler.

Kim Kazançlı?

Aktör	Kazancı
Finans Devleri	Tüm nakit akışı üzerinde mutlak kontrol ve veri sahipliği.
Lobi / Aristokrasi	Ulusal sınırların ötesinde, denetlenemez bir yönetim gücü.
Siyasetçiler	Bu küresel ağın desteğiyle koltuklarını koruma garantisi.

Bu dijital dönüşümün Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelere ve bireysel hayatlarımızda nasıl bir **”sosyal kontrol mekanizması”**na dönüşebileceğini üç ana senaryo üzerinden inceleyelim. Bu senaryolar, distopik bir film kurgusu değil; halihazırda Çin gibi ülkelere uygulanan ve Batı dünyasında “teknik hazırlığı” yapılan sistemlerin bir yansımasıdır.

Senaryo 1: “Harcanabilir” ve “Programlanabilir” Para
Geleneksel bankacılıkta cüzdanınızdaki 100 TL ile ne alacağınıza siz karar verirsiniz. CBDC (Merkezi Banka Dijital Parası) sisteminde ise para, BlackRock’ın savunduğu ESG (Çevresel ve Sosyal Yönetişim) kriterlerine göre programlanabilir.

Uygulama: Hükümet veya merkezi otorite, “Bu ay et tüketim kotanızı doldurdunuz” diyerek dijital cüzdanınızdaki paranın kasaplarda geçmesini engelleyebilir.

Sonuç: Para artık sadece bir değişim aracı değil, bir davranış yönlendirme sopası haline gelir. Aristokratik aklın “toplumu dizayn etme” tutkusu, dijital kodlarla mutfağınıza kadar girer.

Senaryo 2: Finansal “İptal Kültürü” (Financial De-banking)

Yahudi lobisi veya küresel elitlerin ajandasına aykırı düşen siyasi görüşlere sahipseniz, fiziksel bir hapse girmenize gerek kalmayabilir.

Uygulama: Sosyal medya paylaşımlarınız veya katıldığınız bir protesto “riskli” olarak işaretlendiğinde, Aladdin gibi algoritmalar saniyeler içinde dijital cüzdanınızı dondurabilir. Nakit para olmadığı için ekmek bile alamaz hale gelirsiniz.

Örnek: Kanada’daki kamyoncu protestolarında (Freedom Convoy) banka hesaplarının dondurulması, bu sistemin “demo” sürümüydü. Türkiye’de de benzer bir yapı, muhalif seslerin veya sistem dışı kalmak isteyenlerin finansal olarak “yok edilmesini” sağlayabilir.

Senaryo 3: Vergi ve Borcun Otomatik Tahsili

Borçluluk oranı yüksek ülkelere, küresel finans devleri borçlarını garanti altına almak isterler.

Uygulama: CBDC sistemi sayesinde, BlackRock veya IMF gibi kurumların dikte ettiği vergiler veya banka borçları, maaşınız yattığı anda sistem tarafından otomatik olarak kesilir. İtiraz etme veya parayı nakit çekip saklama şansınız kalmaz.

Gözetim: “Kayıt dışı ekonomiyle mücadele” adı altında, düğünde takılan altından elden verilen borca kadar her şey dijital ağa takılır ve vergilendirilir.

Modernitenin Gölgesinde Bünyevî Zaaflar: “Sömürgeleştirilebilirlik”

ZEHRA YILDIRIM

www.kritikbakis.com

Sömürgecilik denildiğinde akla ilk gelen şey çoğu zaman dışarıdan gelen işgal, baskı, talan ve tahakkümdür. Gerçekten de sömürgecilik, halkların emeğini, toprağını, dilini, kültürünü, hafızasını ve onurunu hedef alan en yıkıcı tarihsel tecrübelerden biridir. Toplamların yalnızca siyasal bağımsızlığını değil, düşünme biçimini, kendilik tasavvurunu ve gelecek ufkunu da tahrip eden bu süreç, modern çağın en ağır insanlık suçlarından biri olarak hafızalarda yer bulmuştur. Ne var ki meseleye yalnızca dışarıdan bakan bir göz, çoğu zaman hakikatin tamamını göremez. Çünkü sömürgecilik sadece işgal edenin gücüyle değil, işgale elverişli hale gelmiş bir zeminin varlığıyla da mümkün olur. Cezayirli müfekkir Mâlik b. Nebî'nin mefhumlaştırdığı la colonisabilité (sömürgeleştirilebilirlik, القابلية للاستعمار) kavramı tam da bu durumu ifade eder.

Mâlik b. Nebî, medeniyete dair analizlerinde sömürgeciliği yalnızca dışarıdan gelen bir saldırı olarak değil, aynı zamanda iç bünyede ortaya çıkan çözülmenin mümkün kıldığı tarihsel bir hadise olarak değerlendirir. Onun bu yaklaşımı bugün de büyük ölçüde geçerliliğini korumaktadır; zira sömürgecilik biçim değiştirmiş olsa da ortadan kalkmış değildir. Bu tespit, sömürgecinin suçunu azaltan değil; aksine, sömürgeciliğin neden kalıcı olabildiğini açıklamaya yönelik önemli bir teşhistir. Sömürü artık her zaman tankla, tüfikle ve doğrudan işgalle ilerlememekte; eğitim sistemi, medya dili, ekonomik bağımlılık, kültürel taklitçilik, tüketim alışkanlıkları ve zihinlerin işgali üzerinden varlığını sürdürmektedir.

Bu nedenle sömürgeciliği konuşurken yalnızca dış güçleri değil, iç zaafları da tartışmak zorundayız.

Sömürgeleştirilebilirlik, politik olmaktan önce ahlak ve medeniyetle ilgili bir kavramdır. Dolayısıyla sömürgecilik, bir medeniyet sorunu, bir ahlak sorunu ve nihayet bir insan sorunudur. Bir toplum kendi iç dinamizmini kaybettiğinde, çalışma ahlakı zayıfladığında, kurucu fikirlerini tüketip onları canlı ilkelere dönüştüremediğinde, taklit özgünlüğün yerini aldığı ve öz eleştiri yerini hamasete bıraktığında, dış tahakküm için uygun bir zemin oluşur. Bu noktada mesele artık sadece “kim bizi sömürdü?” sorusu değildir; aynı zamanda dış tahakkümün içeride nasıl bir karşılık bulduğu ve “biz hangi şartlarda sömürgeleştirilebilir hâle geldik?” sorusudur. Bu soru rahatsız edicidir; çünkü mağduriyet söyleminin rahatlığına sığınmayı imkânsız hâle getirir.

Fakat tam da bu nedenle kurucu ve iyileştiricidir. Mâlik b. Nebî, bu mağduriyeti inkâr etmez; ancak onun arkasına saklanan ataleti de mazur görmez. Sömürgeciliği mahkûm ederken, aynı zamanda içerideki ihmal, atalet, taklitçilik ve öz eleştiri yoksunluğunu da teşhis eder.

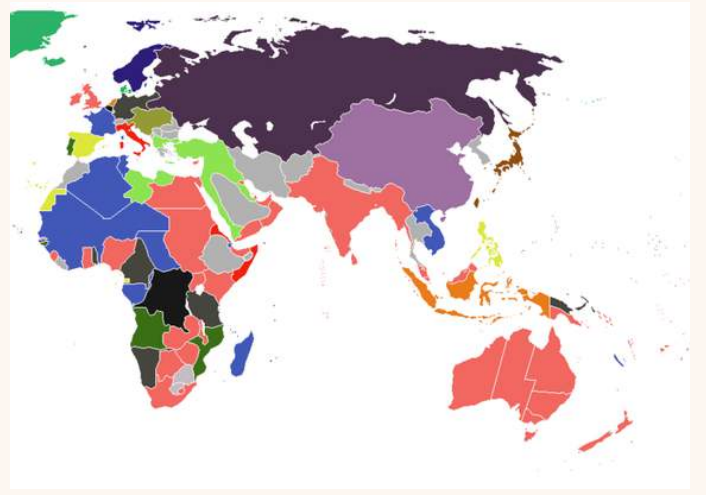
Aimé Césaire, Discours Sur Le Colonialisme (Sömürgecilik Üzerine Söylem) adlı eserinde, Batı'nın “medeniyet” iddiasının gerçekte sistemli bir şiddet, insanlıktan çıkarma ve tahakküm pratiğini örtme çabası olduğunu ortaya koyar. Césaire'in bu teşhisi, Mâlik b. Nebî'nin “sömürgeleştirilebilirlik” kavramıyla belli bir noktada kesişir.

Ancak Césaire, meseleye çapraz bir okuma getirerek iç boyutu özellikle “sessizlik” ve “kayıtsızlık” üzerinden değerlendirir. Onun en çarpıcı tespitlerinden biri, Avrupa’nın Nazizm karşısında duyduğu dehşetin, aslında aynı şiddetin yüzyıllar boyunca sömürgelerde (Cezayir, Hindistan, Afrika) uygulanmasına gösterilen kayıtsızlığın bir sonucu olduğudur. Bu anlamda Nazizm, Avrupa tarihine dışarıdan düşen bir sapma olmaktan ziyade, sömürgecilik, köle ticareti ve ırkçılıkla yoğrulmuş bir zihniyetin kendi içine yönelmiş hâlidir. Bu durum, sömürgeleştirilebilirlik meselesinin yalnızca sömürülenin zaaflarıyla değil, sömürü karşısındaki suskunluk ve normalleştirmenin ürettiği ahlaki tutarsızlıkla birlikte ele alınmasını gerekli kılar. Césaire’in dikkat çektiği bu yaklaşım, dış tahakküme karşı direnişin ötesinde, zulmün herhangi bir coğrafyada meşrulaştırılmasına karşı evrensel bir ahlaki uyanışı zorunlu kılar.

Frantz Fanon ise bu tartışmayı psikolojik düzleme taşır. Sömürgeciliğin yalnızca toprağı değil, insanın benlik duygusunu da işgal ettiğini vurgular. Fanon’a göre sömürülen özne, zamanla kendi dünyasını sömürgecinin gözünden görmeye başlar; aşağılık duygusu, taklit arzusu ve kendi kültürüne yabancılaşma bu sürecin temel parçalarıdır. Bu noktada Mâlik b. Nebî ile Fanon arasında düşünsel paralellik vardır: Her iki düşünür de dış tahakkümün içeride ruhsal ve zihinsel bir tahribat ürettiğini tespit eder. Ancak Bin Nebî, Fanon’dan farklı olarak meseleyi daha açık biçimde “medeniyetin iç koşulları” ve “ahlakî yenilenme” başlıkları altında temellendirir.

Edward Said’in Orientalism’i de bu tartışmanın vazgeçilmez metinlerinden biridir. Said, Batı’nın Doğu’yu yalnızca askerî ve siyasî yollarla değil, bilgi üretimi yoluyla da tahakküm altına aldığını gösterir. Doğu hakkında üretilen bilgi, masum bir tasvir değil; çoğu zaman yönetmenin, sınıflandırmanın, aşağı konumlandırmanın ve müdahaleyi meşrulaştırmanın aracıdır. Böylece sömürgecilik yalnızca fiilî işgalle değil, temsil rejimiyle de çalışır. Doğu önce “tanımlanır”, sonra “geri” ilan edilir, ardından “müdahaleye muhtaç” hale getirilir.

Postkolonyal teorisyenlerin önde gelen isimlerinden Homi K. Bhabha’ya göre, sömürgeleştirilen özne çoğu zaman sömürgeciyi taklit eder; ancak hiçbir zaman onunla tam anlamıyla özdeşleşemez. Bu durum, Bhabha’nın ifadesiyle “neredeyse aynı ama tam değil” şeklinde tezahür eder. Böyle bir aradalık hâli, bir yandan sömürgeci tahakkümü yeniden üretirken, diğer yandan bu tahakkümün içsel kırılanlıklarını ve çatlaklarını da görünür kılar. Ne var ki Bhabha’nın bu yaklaşımı, Mâlik b. Nebî’nin perspektifinden bakıldığında belirli bir riski de beraberinde getirir. Zira melezlik ve aradalık vurgusu, aşırı teorize edilip estetize edildiğinde, toplumların kendi kurucu değerlerine ve medeniyet eksenine yeniden yönelme ihtiyacını gölgede bırakabilir. Bu durumda kimlikteki muğlaklık, bir imkân olmaktan ziyade, süregelen bir yönsüzlüğe ve bağımlılığa

hâline dönüşme potansiyeli taşır.

Neokolonializm tartışması, tam da bu eşikte önem kazanır. Kwame Nkrumah Neo-Colonialism: The Last Stage of Imperialism adlı eserinde, siyasî bağımsızlığın ekonomik ve yapısal bağımsızlık anlamına gelmediğini erken bir dönemde ortaya koymuştur. Bayraklar ve yönetimler değişmiş olsa da sermaye akışları, askerî anlaşmalar, borç mekanizmaları ve kültürel yönlendirme ağları varlığını sürdürüyorsa, sömürgeciliğin yalnızca biçim değiştirdiğini söylemek gerekir. Nkrumah’ın bu teşhisi, günümüzde uluslararası finans, medya, güvenlik, kültür endüstrisi, moda ve kalkınma alanlarında etkisini açık biçimde göstermeye devam etmektedir. Anlaşılan bugünün neokolonyal düzeni, daha sofistike araçlarla çalışmaktadır.

İşte Mâlik b. Nebî’nin kavramı tam burada yeniden değer kazanıyor. Çünkü neokolonializm sadece dışarıdan kurulan bir denetim sistemiyle işlemez; içeride buna uygun yöneticiler, kurumlar, eğitim alışkanlıkları, kültürel hayranlıklar ve zihinsel bağımlılıklar da üretir. Bir toplum, kendi gençlerine başkasının kavramlarıyla düşünmeyi öğretip kendi tarihini yalnızca nostaljik bir övünç malzemesine indirirse; üretim yerine tüketimi, inşa yerine tepkiyi, ahlak yerine fırsatçılığı, eleştiri yerine salt sloganı koyarsa, dış tahakküm için kapıları zaten aralamış olur. Burada “bünyevi zaafılar” ifadesi son derece önemlidir. Çünkü sorun sadece siyasî elitlerin hatası değildir. Zaaf, bazen toplumun çalışma disiplini, bazen eğitim anlayışında, bazen kurumsal ciddiyetinde, bazen de kendilik tasavvurunda ortaya çıkar. Mâlik b. Nebî’nin işaret ettiği şey, medeniyetin yalnızca fikirle değil; insan, zaman ve toprak unsurlarını doğru ilişkiye sokan bir terkip ile kurulduğudur. Eğer bu terkip bozulursa, toplum sömürge sonrası dönemde bile bağımsız görünürken bağımlı yaşamaya devam eder.

Mâlik b. Nebî, Müslüman toplumlar nezdinde temel sorunun, zamanla kendi kusurlarını görmekten uzaklaşmaları olduğuna dikkat çeker. İslam’ın mükemmelliği ile Müslümanların fiilî hali arasındaki farkın göz ardı edilmesi, en ciddi kırılma noktalarından biridir. Çünkü “din mükemmelse ona tabi olanlar olarak bizler de mükemmeliz” türünden örtük bir mantık, toplumları ıslah iradesinden mahrum bırakır.

Bir toplum inançlarını yalnızca sembolik alana sıkıştırıp onları düşünceye, kuruma, eyleme ve toplumsal ahlaka tercüme edemediğinde, inanç ile hayat arasındaki kopukluk derinleşir. Bu anlamda, Müslüman toplumların içine düştüğü zayıflığın önemli sebeplerinden biri de vahyin kurucu ahlakının hayattan çekilerek yalnızca ritüel alana hapsedilmesidir. Oysa Kur'an'ın teklif ettiği bilinç, insanı aynı anda hem dünyaya hem ahirete karşı sorumlu kılar ve amaç ile araç arasındaki ahlakî tutarlılığı zorunlu kılar. Bu kopukluk ise sömürgeleştirilebilirliğin en elverişli zeminlerinden birini oluşturur. Oysa bir toplum ancak kendi zaafılarıyla yüzleşebildiği ölçüde yenilenebilir. Mâlik b. Nebî'ye göre Müslüman dünyada büyük ölçüde kaybedilen şeylerden biri de tam olarak budur: sorumluluk ahlakı.

Bu çerçevede sömürgeleştirilebilirlik, yalnızca bir aşağılık duygusu değil, aynı zamanda sorumluluktan kaçış biçimidir. Bir yanda "biz yapamayız, çünkü geri kaldık" diyen teslimiyetçi zihin; öte yanda "bütün suç dışarıda, bizde hiçbir kusur yok" diyen savunmacı zihin yer alır. Halbuki birbirinden farklı tepkiler gibi görünen bu iki tavır da reddedilmelidir çünkü aynı sonucu doğurur. Biri iradeyi zayıflatırken diğeri muhasebeyi ortadan kaldırır; biri taklitçiliği derinleştirirken diğeri ataleti besler. İlki toplumu aşağılık duygusuna mahkûm eder; ikincisi sorumsuz bir mağduriyet psikolojisine hapsedir.

Her iki durumda da toplum kendi kendini dönüştürecek enerjiyi üretmez ve felç olur. Oysa toplumsal diriliş için hem dış tahakkümü doğru teşhis etmek hem de iç bünyeyi ıslah etmek gerekir. Sömürgeleştirilebilirlik sadece siyasî bir kavram değil derken temennimiz, onun aynı zamanda ahlakî, zihnî ve toplumsal bir krizin tespiti olduğunu anlatmaktır. Bir toplum kendi kaynaklarını küçümsediğinde, düşünme yeteneğini başkasının kavramlarıyla sınırlandığında, üretim yerine taklidi ikame ettiğinde ve sorumluluk yerine mazereti tercih ettiğinde sömürgeleştirilebilir hale gelir. Bu durum çoğu zaman aşağılık kompleksiyle kendini gösterir; sürekli olarak "öteki"nin teknolojisini, kurumlarını ve bilgi üretimini sorgusuzca idealize eden, buna karşılık kendi toplumunu bütünüyle geri kalmış ve değersiz saymak zihinsel bir teslimiyete dönüşür.

Bin Nebî'nin bu kavramı, sömürgeciliği mazur göstermek için değil, tam tersine sömürüyü mümkün kılan iç arızaları görünür kılmak için geliştirdiğini anlamak gerekir. O, sömürgecinin suçunu hafifletmez; fakat sömürgeleştirilen toplumun mesuliyetsizliğini de örtmez. Çünkü ona göre bir toplumun yeniden ayağa kalkabilmesi, önce kendi iç hastalıklarını tanınmasına bağlıdır. Bunun başında da fikir ile eylem arasındaki kopuş gelir. Çok konuşan ama az üreten, çok yakınan ama az örgütlenen, çok övünen ama az çalışan toplumlar, tarih sahnesinde etkisizleşmeye mahkûmdur. Kendisini sürekli haklı gören fakat sorumluluk yüklenmeyen bir toplumsal bilinç, zamanla yalnızca dış tahakkümün hedefi değil, aynı zamanda onun taşıyıcısı haline gelir. Yukarıda ismini zikrettiklerimiz ve dahi zikretmediğimiz birçok neokolonyalizm ve postkolonyalizm kuramcısı ve eleştirmeni isimlerin her biri, sömürgeciliğin yalnızca dışarıdan uygulanan kaba bir zorbalık olmadığını; aynı zamanda zihin, kültür, kurum ve temsil düzeylerinde kurulan çok katmanlı bir tahakküm olduğunu farklı veçhelerden teşhis ederler. Mâlik b. Nebî'nin özgünlüğü ise bütün bu teşhisleri, Müslüman toplumların iç bünyesinde biriken zaafırla birlikte okuyabilmesidir. Sömürgeleştirilebilirlik kavramı bize acı ama gerekli bir hakikati hatırlatıyor: Bazen toplumlar yalnızca işgal edilmez; aynı zamanda işgale hazır hale gelir. Bu hazırlık, askerî değil, zihnî ve ahlakî bir çözülmenin neticesidir. Modernitenin gölgesinde yürüyen sömürgecilik, en çok bu çözülmeden beslenir. Bu yüzden gerçek bağımsızlık, yalnızca siyasî egemenlik değil; zihin, ahlak, kültür, eğitim ve ekonomi alanlarında kendi ayakları üzerinde durabilmektir. Mâlik b. Nebî'nin çağrısı tam da buraya yönelir: Dış güçleri teşhis ederken iç zaafırları unutmayan, mağduriyet söylemine sığınmadan öz eleştiri yapabilen ve yeniden inşayı mümkün gören bir bilinç... Belki de bugün en çok ihtiyaç duyduğumuz şey tam olarak bu bilinçtir: dış tahakkümü teşhis eden ama sorumluluğundan kaçmayan, geçmişi kutsallaştırmadan ondan güç alan ve geleceği başkalarının kavramlarıyla değil kendi hakikat ufkuyla kurmaya çalışan bir bilinç. Çünkü asıl hürriyet, yalnızca zinciri kırmak değil, o zincirin yeniden takılmasını mümkün kılan zaafırları da ortadan kaldırmaktır.

Ali Hamaney'in Ölümüyle İran'da Velâyet-i Fakih Sistemi Sona Erdi

9 Mart 2026'da İran yasalarına göre Veli-yi Fakih(Dini Rehber)'i seçmekle görevli Şii din adamlarından oluşan Uzmanlar Meclisi, seçime katılanların oy birliğiyle Mücteba Hameney'i İran İslam Cumhuriyeti'nin Üçüncü Dini Rehberi olarak seçtiklerini resmen açıkladı. Seçime 88 üyeli Uzmanlar Meclisi üyelerinden 59'unun katıldığı ve geri kalanının seçimden haberdar edilmediği medyaya yansıdı. Seçim için gerekli olan üçte iki çoğunluk sağlanmakla birlikte seçimin yapılış tarzı ve zamanlaması yangından mal kaçırma görüntüsü doğurdu. Üçüncü Rehberin seçimi; Velâyet-i Fakih doktrinine sadık kalınıp kalınmayacağı, Velâyet-i Fakih sisteminin devam edip etmeyeceği ve İran İslam Cumhuriyeti'nin yoluna nasıl devam edeceği hakkında ipuçları veriyordu.

19 Mart 2024'te yayımlanan "Bir Sonraki Rehber Seçimine Hazırlık Açısından İran Seçimleri" başlıklı yazımızda, İran'da 1 Mart 2024'te 12. Dönem Milletvekili Genel Seçimi ile birlikte yapılan İran liderini seçme, denetleme ve azletme yetkisine sahip 6. Dönem Uzmanlar Meclisi seçimleri değerlendirilmiş ve Uzmanlar Meclisi seçiminin Üçüncü Rehberin seçimindeki muhtemel rolüne dikkat çekilmişti.[i]

Söz konusu yazıda, iki adaydan birisinin seçileceği tahmin edilerek adayların mevcut Cumhurbaşkanı İbrahim Reisi ve Ali Hamaney'in oğlu Mücteba Hamaney olacağı belirtilmişti. Müstakbel adaylardan Cumhurbaşkanı İbrahim Reisi 19 Mayıs 2024'te - seçimden iki ay sonra- kuşkulu bir helikopter kazasında hayatını kaybetti. O sıralarda bu kazayı Rehber adaylarından birinin tasfiyesine yönelik rejim içi hesaplaşma olarak değerlendirenler de olmuştu.

Sonuç olarak Mücteba Hamaney, pek çok kişi şans vermese de, bize göre seçilme ihtimali en güçlü aday olarak yoluna devam etti ve Uzmanlar Meclisi, 28 Şubat günü ABD-İsrail saldırılarında hayatını kaybeden babası İkinci Rehber Ali Hamaney'in yerine oğlu Mücteba Hamaney'i Rehber seçtiklerini ilan etti.

Veli-yi Fakih Seçim Sistemi Nasıl Kurgulandı?

Muhtemelen Üçüncü Rehber'in kim olacağı 1 Mart 2024 seçimlerinden önce müesses nizam tarafından belirlenmişti. İran anayasasına göre Rehberi seçecek 88 kişilik Uzmanlar Meclisi seçimine aday olacaklar 12 kişilik Anayasa Koruyucular Konseyi(AKK)'nin ön onayından geçtikten sonra aday olabiliyorlar. Bu seçici Konseyin 12 üyesinden fakih olan 6'sı dini lider tarafından atanmış, hukukçu olan diğer 6'sı da (kendisi de dini lider tarafından seçilmiş bulunan) yargı erki başkanı tarafından seçilmiş, sistem bütün yollar Ali Hamaney'e varacak şekilde dolambaçlı bir seçim mühendisliğiyle tasarlanmıştı. AKK, 1 Mart'ta seçilecek adayları müesses nizamın talimatına uygun davranacaklar arasından belirledi. Sonuç olarak Ali Hamaney, AKK eliyle oluşturulan Uzmanlar Meclisi vasıtasıyla kendisinden sonra gelecek Rehberi(oğlu Mücteba Hamaney) vasiyet etmeden dolayı şekilde yine kendisi belirlemişti. 2024'teki yazımızda; "Hamaney'in yerine seçilecek üçüncü rehberin kim olacağını, Uzmanlar Meclisi'nde yeterince güç kazanmış bulunan Devrim Muhafızları'nın tercihi belirleyecektir. Devrim Muhafızları tabii olarak kontrol altında tutabilecekleri, sistem içindeki mevcut güç ve etkilerine zarar veremeyecek, arkasında herhangi bir desteği bulunmayan, kendileri ile çatışmayacak birisini Rehber

yapmak isteyeceklerdir. Muhtemel adaylar olarak şimdilik iki isim telaffuz ediliyor. Mevcut Cumhurbaşkanı İbrahim Reisi ve Ali Hamaney'in oğlu Mücteba Hamaney. Ali Hamaney'in yargı erki başkanlığına atadığı İbrahim Reisi'nin daha sonra Cumhurbaşkanlığı'na getirilmesiyle devam eden yükseliş çizgisinin Rehberlik ile devam edeceği beklentisi yüksek." tahmini yapılmıştı. Ne var ki, İbrahim Reisi helikopter kazasında hayatını kaybederek yarıştan koptu. Seçilecek Üçüncü Rehberin gücünün sınırlı olacağına ve Velâyet-i Fakih sisteminin mutlak güç odağına dönüşen Devrim Muhafızları'nın kontrolüne gireceğine yazımızda şöyle işaret edilmişti:

"Üçüncü Rehber seçimiyle, İran Anayasası'na göre peygamberleri ve 12 masum İmamı temsil etmekte olan Veli-i Emr-i Müminin fiilen Devrim Muhafızları'na karşı sorumlu bir makama dönüşebilecektir." Üçüncü Rehber seçilen 56 yaşındaki Mücteba Hamaney'in 17 yaşından beri Devrim Rehberliği Ofisi ve Devrim Muhafızları Ordusu (DMO) başta olmak üzere, güvenlik kurumlarıyla özel bağlantıları olduğu biliniyor. İlişkileri, Rehberlik makamı ile Devrim Muhafızları arasındaki iletişimde de önemli rol oynadı. İran'da 2018'den sonra kamuda görev yapanlar "Devrim'e sadık olanlar ve olmayanlar" olarak fişlendiler, Devrim Muhafızları'na mesafeli olanlar devrime sadık olmadıkları gerekçesiyle tasfiye edildiler. Rehber Ali Hamaney'in döneminde Devrim Muhafızları, kendisine bağlı kadroları atamalar yoluyla yasama, yürütme erki ve seçici kurul üyeliklerine getirerek müesses nizamın gerçek sahibi haline geldi. 9 Mart 2026'da Rehberliği ilan edildikten sonra Mücteba Hamaney'in babasının hayatını kaybettiği saldırıda kendisinin de ciddi şekilde yaralanmış olduğu duyuruldu. Bu durum, Devrim Muhafızlarının kontrolüne geçmiş bulunan müesses nizamın devamı için Mücteba Hamaney'in Rehber olarak önceden tercih edildiğini açıkça göstermekteydi. Bahse konu yazımızda, "Bir yandan ambargolar sebebiyle devam eden ekonomik sıkıntılar, iç huzursuzluklar, sisteme güvenin kaybolması, ülkenin etnik bölünme korkusu, muhaliflerin siyaset ve bürokrasiden dışlanması, İran Devleti'nde zaten var olan güvenlikçi yönetimin daha da güçleneceğini, özgürlük alanlarının ise gittikçe sınırlanacağını gösteriyor." tahmininde bulunulmuştu. 28 Şubat'ta başlatılan ABD-İsrail'in İran'a yönelik saldırıları karşısında, Devrim Muhafızları'nın rolünün genişlediği ve mutlak otorite haline geldiği görülmektedir. Mücteba Hamaney'in Veli-i Fakihliği döneminde Devrim Muhafızlarının sistem içindeki rolünün dahada artacağı, sembolik Cumhurbaşkanlığı makamı gibi Ruhani liderliğin de güç odağı karşısında sembolik hale geleceği beklenmektedir. **Velâyet-i Fakih Sistemi Üzerinde Teolojik Tartışmalar Yoğunlaşacak**

Şii inancına göre Beklenen Mehdi'nin naibi olmak üzere tasarlanan Velâyet-i Fakih sistemi geline nokta, Veli-i Fakih'in Devrim Muhafızlarının naibi olacağı bir modele doğru evrilmektedir.

Bu dönüşüm Şii dünyada çok ciddi teolojik tartışmaları beraberinde getirecektir. İran İslam Cumhuriyeti'nin "teokratik otoriterizm" olarak da adlandırılan Velâyet-i Fakih doktrinine dayalı kendine özgü devlet modelinde siyasi otoritenin kaynağı Şii Caferi fıkıhdır ve otorite, beklenen Mehdi'nin gaybeti esnasında onun naibi olarak kabul edilen ve Uzmanlar Meclisi tarafından kayd-ı hayat şartı ile seçilen ruhani liderlik (Veli-i Fakih/Rehber) eliyle kullanılmaktadır. Ayetullah Humeyni tarafından geliştirilen Velâyet-i Fakih doktrini İran anayasasında kurumsallaştırılmış olup "Veli-i Fakih"; Peygamberleri ve 12 masum İmamı temsil etmektedir. Yasama, yürütme ve yargı da dâhil olmak üzere bütün erklerin üstünde yer alan Rehberlik, devletin en üst düzey makamıdır. Veli-i Emr-i Müminin olarak, kayıp imam zamanında, sadece İslâm Cumhuriyeti'nin değil bütün ümmetin dini lideri ve yöneticisidir. Velâyet-i Fakih doktrinine başından beri Şii ulemanın ciddi itirazları olmuştur. 11'inci yüzyıldan itibaren Necef'te kurumsallaşan Şii ilim çevreleri Mehdi zuhur etmeden bir Şii Devleti kurmayı caiz görmemiş, Şii devletin ancak masum imamlarca kurulup idare edilebileceği inancından hareketle Mehdinin naibi rolünü üstlenecek bir devlet fikrini batıl kabul ederek devlet kurma çabalarından uzak durmuş hatta böyle bir devleti Tağutî ilân etmiştir. Devlet kurmak yerine, Ayetullah el-Uzmâ olarak isimlendirilen Şii taklid mercilerine havzanın içinden ve dışından tüm Şiiilerin taklid yoluyla bağlanması farz olarak ilan edilmiş, yüzyıllar boyu bir devlete gerek duyulmadan bu sistem yürütülmüştür. İlk defa 19. yüzyılda İran'da Şii mercii Ahmed Neraki tarafından dillendirilen Velâyet-i Fakih kavramı 1965 yılından sonra Ruhullah Humeyni tarafından geliştirildi ve bir doktrine dönüştürüldü, 1970'te Velâyet-i Fakih görüşleri 'Hükümeti İslamî' (İslam Yönetimi) olarak kitaplaştırılarak Necef'te basıldı. İran İslam Devrimi'nin ardından 1 Nisan 1979 tarihinde İran İslam Cumhuriyeti ilan edildi. 3 Aralık 1979 tarihinde referandumla onaylanan Anayasanın 5, 109 ve 110. maddeleri ile Velâyet-i Fakih sistemi kabul edildi ve Humeyni'nin Rehberlik makamını temsil edeceği belirlendi. Bu doktrine, Mehdi'nin makamını işgal edeceği gerekçesiyle dönemin birçok taklid mercii (Ayetullah el-Uzmâ Hüî, Ayetullah el-Uzmâ Şeriatmedarî, Ayetullah el-Uzmâ Munteziri gibi) karşı çıktı. 1980 yılından itibaren kurumsallaşmaya başlayan Velâyet-i Fakih sisteminde Veli-i Fakih'in mutlak yetkisine dayanan bu otoriter devlet modeli Rehberlik-Mercilik çatışmasına sebep oldu. Sisteme en büyük teorik itirazlardan birisi Muhammed Şirazi'den geldi. Tek bir mercinin bu makamda bulunmasının diktatörlüğe yol açtığını ve Şia'daki çoklu mercilik sistemine aykırı olduğunu savunarak Velâyet-i Fukaha (Fakihlerin Velayeti) teorisini savundu. Mercilik kurumunun ve dinî havzaların geleneksel olarak devletten özerkliğini savunan ve devlet düzenine entegre edilmesine karşı çıkan Merciler ve Ayetullahlar, farklı Şii fıkıh anlayışına sahip olanlar yeni devlete tehdit

olarak kabul edilerek cezalandırıldılar, susturuldular ve dışlandılar. Necef Havzası'nın Taklid Mercî'i Ayetullah Seyyid Ali Hüseyini Sistani'nin İran devlet yapısı için söylediği "Muhammed Beheştî anayasayı öyle bir şekilde hazırladı ki taklit mercilerine sadece gusûl ve abdest konuları kaldı. Gerisi devlete bırakıldı." sözleri, İran'daki Rehber-Müçtehid ilişkilerini net biçimde özetlemiştir.

Ayetullah Humeyni, İran-Irak Savaşı (1980-1988) 'nın sağladığı atmosfer sayesinde muhalefeti bastırdı, Kum ulemasını sinik hale getirdi, talebelerini kritik makamlara (Ali Hamaney cumhurbaşkanı, Haşimi Rafsancani meclis başkanı) getirerek yeni rejime hâkim oldu. Böylece doğrudan devleti, iç ve dış siyaseti yönetmeye başlayarak kendi Velâyet-i Fakih teorisini uygulama imkânına kavuştu.

Gerek Birinci Rehber Ruhullah Humeyni gerekse 1989'dan itibaren İkinci Rehber olarak seçilen Ali Hamaney, Anayasa Koruyucular Konseyi ve Düzenin Maslahatını Teşhis Konseyi gibi devlete paralel ve seçilmemiş kurumlar aracılığıyla devlet üzerinde mutlak otorite sağladılar ve Rehber'e sadık olmayanlara kapalı bir sistem inşa ettiler. Devrim Muhafızları Ordusu, Besic Milis Gücü ve İstihbarat Bakanlığı ile Devrim Mahkemeleri sert ve şiddetli uygulamaları ile Rehberlerin gücünü sahaya yansıttılar.

Sistem uygulanırken doktrinden sapmalar da oldu. Bunlardan en önemlisi, Rehberlik makamına gelecek birinin taklid mercii/Ayetullah el-Uzmâ olması şartının 1989'da Humeyni'nin talimatıyla Anayasa'dan kaldırılmasıydı. Yaşlı ve hasta olan Humeyni, kendisinden sonra talebesi Ali Hamaney'in Rehber olma yolunu açmak üzere bu değişikliği yaptırmıştı, çünkü Hamaney taklid merciliği bir yana henüz Ayetullahlık makamında bile değildi.

Humeyni'nin ölümüyle 1989 yılında İkinci Rehber olarak seçilen Ali Hamaney'in Humeyni gibi geniş kabul gören bir karizması ve dini otoritesi bulunmuyordu. Hamaney, söz konusu zayıflığını ve eksikliğini Devrim Muhafızları'na dayanarak telafi etti, Devrim Muhafızları ile karşılıklı birbirini besleyen bir koalisyon oluşturdu.

Rehber-Devrim Muhafızları koalisyonu sayesinde ekonominin büyük bir kısmı, Devrim Muhafızları Ordusu ve onun bağlı şirketler konsorsiyumu (Khatam al-Anbiya gibi) ve dini vakıfların (Bonyad'lar) kontrolüne geçti. Yönetimi kontrol edenlerin yaygın yolsuzlukları ve sosyal eşitsizlik sebebiyle sistem inandırıcılığını yitirdi. Süreç içerisinde adaletsiz uygulamalara, yoksulluğa, işsizliğe yönelik haklı şikayette bulunan ve protestolara katılanlar hainlikle, devlet düşmanlığıyla, dış güçlerin ajanı olmakla suçlandı; basın özgürlüğü, ifade özgürlüğü talepleri fitne olarak Devrim Muhafızları ve milis güçlerin müdahalesiyle bastırıldı.

Sonuç

Bize göre, 3 Aralık 1979 – 28 Şubat 2026 arasında, Birinci Rehber Ruhullah Humeyni(1979-1989) ve İkinci Rehber Ali Hamaney (1989-2026) önderliğinde yürütülen 46 yıllık Velâyet-i Fakih dönemi fiilen sona ermiştir.

Üçüncü Velî-yi Fakih seçilen Mücteba Hamaney dönemi muhtemelen, ruhani liderliğin güç odağına teslim olduğu, Rehberin Devrim Muhafızlarının vesayeti altında vazife icra edeceği bir dönem olacaktır.

ABD-İsrail'in İran'a yönelik savaşı sona erdikten bir süre sonra başta Kum olmak üzere Şii ilim havzalarında, gerek içeride toplumu yönetmede gerekse dış politikada başarısız olan 46 yıllık Velâyet-i Fakih dönemi derin eleştirilere ve sorgulamalara maruz kalacaktır.

İran halkı arasında Velî-yi Fakih'in otoritesine itaat zaten son derece düşük seviyelere inmiştir. Velî-yi Fakih Ali Hamaney'in, seçimlere katılma şartlarına haiz kişilerin oy kullanmasının şer'i, İslami ve ilahi bir görev olduğuna, oy kullanmanın farz-ı ayn (herkesin yerine getirmesi gereken farz) olduğuna, sandığa boş oy pusulası atılmasının haram olduğuna dair fetvalarına rağmen 1 Mart 2024'te yapılan genel seçime katılım yüzde 41 düzeyinde gerçekleşmiş, halkın yüzde 60'ı Rehber'in fetvalarını umursamamıştır. Gerek bu seçimde gerekse aynı yıl 7 Temmuz ayında yapılan cumhurbaşkanlığı seçiminde oyların yarısından fazlasının reformcu adaylara verilmesiyle rehber olan güvenin ve bağlılığın ülke çapında yüzde 20'lere düştüğü ortaya çıkmıştır.

Halbuki, İslamî Cumhuriyet'e geçişin oylandığı Mart 1979 referandumuna katılım yüzde 89 olarak gerçekleşmiş ve yüzde 98,2'sinin evet oyuyla kabul edilmişti. Bugün rejime olan destek azalması "adâleti hâkim kılmak" iddiası ile yönetimi ele alan 46 yıllık Velâyet-i Fakih döneminde sergilenen adil olmayan ve düzelme umudu da vermeyen kötü yönetimdir.

Öyle görülüyor ki, Humeyni-Hamaney rehberliğinin tasfiye etmeye çalıştığı 900 yıllık geleneksel Merciyet kurumu ile 46 yıllık İran İslam Cumhuriyeti teolojik bir hesaplaşma yaşayacak ve Merciyet kurumu yeniden canlanma imkânını bulabilecektir. İran Anayasasına göre Rehber sadece İslâm Cumhuriyeti'nin değil bütün ümmetin dini lideri ve yöneticisidir. Ancak Velâyet-i Fakih kurumu, sergilediği katı mezhepçi kimlikle bu iddiasını yok etmiştir. Doğrudan Rehber'e bağlı Devrim Muhafızları, Sünni dünyaya devrim ihraç etmeye girişmiş, kurduğu "Direniş Ekseni" ile Lübnan, Irak, Suriye, Yemen başta olmak üzere pek çok ülkede kanlı çatışmalara sebebiyet vermesine rağmen başarılı olamamıştır. Yeni dönemde, Velâyet-i Fakih kurumunun aşınması ve Rehberin ruhani otoritesini güç odakları ile paylaşması, İran dışındaki ülkelerde yaşayan Şiilerin de Velâyet-i Fakih'e olan bağlılıklarının azalmasına yol açacak, "Direniş Ekseni" yorgunu Şiilerin gerek Kum gerekse Necef havzalarındaki taklid mercilerine yönelişini hızlandıracaktır. Bunun sonucu olarak, İran'ın Velâyet-i Fakih kurumu üzerinden bölge ülkeleri üzerinde kurduğu stratejik avantajlar da hızla kaybolacaktır. İçinde bulunduğu siyasi, sosyal ve ekonomik krizlere eklenecek dini hesaplaşma göz önüne alındığında İran'ı zor günler beklemektedir. Devrim Muhafızlarının güç politikaları ile İran'ı istikrara kavuşturması mümkün görünmemektedir.

Tutkuyla Müzik Yazmak – Naim Dilmener Üzerine

SELÇUK KÜPÇÜK

www.kritikbakis.com

Çocukluğumdan beri müzik kaseti biriktiriyorum. Sadece dinlemekle de kalmayıp kasetlerin kartonetlerinde adı geçen herkesi merak edip öğrenmeye çalışan bir ilgiydi bu. Yani albümü kim yönetmiş, aranjeleri kim yapmış, enstrümanları kimler çalmış, hangi stüdyoda kaydedilmiş, tonmaister olarak sesleri kim mix etmiş vs. Hatta sanatçının fotoğraflarını çekenden, yapımcı firma ve hangi kaset çoğaltım fabrikasının logosunu taşıdığına kadar, aşağı yukarı bir sektörü belirleyen hemen bütün isimleri öğrendiğim söylenebilir. Bununla beraber sanatçıların yeni çıkan albümlerinin reklamlarını, İMÇ'den haberleri, söyleşiler dahil müzik camiasındaki gelişmeleri sayfalarına aktaran MüzikMagazin isimli dergiyle beraber, yaşadığım şehrin gazete bayiiine gelen müzikle ilgili ne varsa takip ediyorum. Böylece 2000'lerin başına varmadan hatırı sayılır bir kütülyata sahip olmuştum artık.

Daha evvel edebiyat dergilerinde şiirler yayınlamaya başladığım için yazı dünyası ile bir şekilde ilişki kurmama rağmen elimdeki bu kaset arşivi ve müzik dergilerinin bana açtığı dünya ile de ilgili neler yapabileceğime dair sorular sürekli kafamdaydı. Takip ettiğim bu müzik dergilerinde kimi yazılar mevcuttu ama ben güncel ile akademik yorum arasında konumlanan başka bir dilin peşindeydim.

Gerçi tam aradığım yazı formuna yaslanan Stüdyo İmge, Çalıntı gibi müzik dergilerinin çıktığını sonradan öğrendiğimi belirtmeliyim. Lakin yaşadığım şehre gelmiyordu ne yazık ki bu yayınlar. İşte tam o günlerde benim de yakından takip etmeye başladığım Radikal gazetesi “İki” isminde bir ek vermeye başladı Pazar günleri. Türkiye'nin entelektüel gündemini buradan gözlemlediğim, şahsen düşünce ufkumun gelişimine de katkılar sunan bu ekte rastladığım müzik yazıları ise adeta benim için kaleme alınmış gibiydiler.

Arşivime giren ilk Dilmener yazısı 1999 tarihli

Evet, ağırlıklı pop müzik üzerinde idi bu metinler ama ara sıra Gülden Karaböcek'in eski çalışmalarını toplayan “Altın Klasikler” albümünü merkez alan, Karaböcek'in müzik dünyasındaki yerini tespit eden, müzik kariyerini tarihe not düşen yazılar da çıkıyordu. Bahsettiğim ve benim her pazar gününü heyecanla beklediğim bu yazıları kaleme alan Naim Dilmener ismi ile ilk karşılaşmam böyle oldu. Aşağı yukarı neyi nasıl yazabileceğime ilişkin önümde bir deneyim vardı artık diyebilirim. Dilmener'in birçok müzik yazısını altını çizerek okuyor, yeni isimler, müzikal ilişkiler öğrenmenin merakı içerisinde kesip arşivime aldığım yazılardan sonra bana kazı yapabileceğim inanılmaz bir alan aralanıyordu. Yıldız Usmanova ismini oradan öğrendim mesela.

31 Ekim 1999 tarihli bu yazısından sonra ilk Ankara seyahatimde müzik marketleri saatlerce dolaştıktan sonra ancak bir yerde rastladığım Usmanova kasetini almanın huzurlu yorgunluğunu anlatamam.

Özbekistanlı sanatçı Yıldız Usmanova üzerine Radikal İki ekindeki 31 Ekim 1999 tarihli bu yazısı muhtemelen arşivime giren ilk Naim Dilmener metinlerinden

Naim Dilmener'in Radikal İki ekinde her pazar günü yayınladığı müzik yazılarının bana açtığı geniş koridordan hareketle öncü müzik yazılarım 2000'lerin başlarında biçimlenmeye başladı. İlk yazım, Aryaevi isimli edebiyat, felsefe, sanat dergisindeki "Gecikmiş Albüm Tanıtımları" başlığını taşıyordu (Bengi Bağlama Üçlüsü'nün Kalan Müzik etiketi ile çıkan "Güneş Bahçesinden Ezgiler" isimli ilk çalışması üzerine). Eskiden yayınlanmış ama üzerinde yeterince durulmadığını düşündüğüm, kimisi hakkında hiç yazı yazılmamış ama benim önemli bulduğum albümleri tarihe not düşmeyi istediğim yazı dizim derginin ömrünün kısa olmasıyla devam etmedi ama kendime artık bir kanal bulmuştum ben çöktan.

Dilmener, kült çalışması olan ve modern müzik tarihimiz açısından temel kaynak eserlerin başında gelen "Bak Bir Varmış Bir Yokmuş-Hafif Türk Pop Tarihi" isimli kitabını 2003 yılında okuruna sunuyor ama onun yazı ile ilgisi çok daha eskilere uzanmakta. Ta 1979 yılına, Oluşum dergisinde yayınladığı "Münire Hanım" isimli öyküsüne kadar gidiyor. Yine aynı yıllarda Sesimiz dergisinde de öykülerini görüyoruz. Onun öykü ile yolunun kesişmesi, yani metin kurmaya estetik bir kanaldan girmesi, muhtemelen Radikal İki'deki müzik yazılarının akıcı dilini besleyen önemli bir etken. Bu arada kaybolan da bir öykü kitabı dosyası var. Yayımlanması için 80'lerin önemli dergisi Beyaz'a ulaştırılıyor bir kadın şairimiz tarafından ama ses seda çıkmayınca dosyanın orada kaybolduğunu öğreniyor maalesef.

Bu kayıptan sonra bir süre yazmayı bırakan Dilmener 90'lı yıllarda Suat Bilgi'nin çıkardığı müzik ağırlıklı dergi Çalıntı'da (ilk sayısı 1993) devam eder yarım kalan yolculuğuna. Çalıntı'da Halil Turhanlı, Murat Beşer, Münir Tireli, Metin Solmaz, Ogan Güner, Taner Ay, Evin İlyasoğlu, Gökalp Baykal, Melih Katıkol, Ferzan Uğurdağ, İ.Melih Baş, Besim Dellaloğlu, Fırat Kutluk gibi birçok önemli ismin müzik yazarları vardı. Yine o yılların önemli gazetesi Gazete Pazar'da da metinlerinin çıkmaya başladığını belirtelim. Gerçi ondan evvel, 90'larda özel radyo kanallarının adeta patladığı süreci de dahil etmek gerekli Dilmener'in yazı hayatı için. Basılı bir yayım söz konusu olmasa da biriktirdiği albümler üzerine konuşma imkânı bulduğu Mavi Radyo için hazırladığı programın yine de bir metin etrafında toplandığını söylemek mümkün.

Alanındaki En Önemli Eserlerin Başında Gelen

"Hafif Türk Pop Tarihi" Selim İleri'nin Önerisi ile Şekilleniyor

Pop müziğe ilgisinin kökleri ise Mardin'de geçen çocukluk ve ilk gençlik yıllarında radyodan duyduğu şarkılara uzanıyor. Hatta Hümeysra, Selda Bağcan'dan çok etkilendiğini, bununla beraber Cem Karaca, Barış Manço ve Moğolları da o dönem çok dinlediğini belirtir bir söyleşisinde (Express, Eylül/Ekim/Kasım 2018, Sayı 166). O yılların en etkili müzik dergisi olan Hey'in gençlik kulübüne üye mesela. Muhtemelen ilk müzik yazısı da yine bu efsane dergide çıkmış olsa gerek. Çünkü yukarda bahsi geçen söyleşide Hey'de haftanın üç şarkısını seçip değerlendirme metni yazdığını anlatıyor. Hey 1970'de çıktığına ve Dilmener 72'de üniversite okumak için İstanbul'a geldiğine göre bu tarih aralığında yayımlandı büyük ihtimal yazısı. İstanbul sürecinde ise ilginç biçimde Salata, Gırgır ve Fırt gibi mizah dergilerine ürün veriyor.

Her müzik yazarının kuşkusuz plak, kaset, dergi koleksiyonu olması gerekli. Onun asıl koleksiyona yöneldiği tarih de İstanbul'a geldiği yıllarda başlıyor. Kapalı Çarşı'da tezgahçılık yaparken haftalığından artırdıkları ile satın aldığı plaklarla. -Kazandığının yarısını koleksiyon oluşturmaya harcayan tutkulu biri olarak- 2006 yılında yaptığı bir söyleşisinde 10 binin

üzerinde albümünün bulunduğunu belirtiyor (Milliyet Pazar Eki, 28 Mayıs 2006). Ki, o rakam şimdi daha da fazladır. Dolayısı ile tek başına, Türkiye'nin belli dönemlerinin ses tarihini elinde bulunduruyor diyebiliriz.

Naim Dilmener'in 2003 yılında çıkan kitabı "Bak Bir Varmış Bir Yokmuş-Hafif Türk Pop Tarihi" alanındaki kaynak metinlerin başında geliyor.

Her ne kadar başlangıcından 2000'lere pop müziğimiz üzerine kronolojik olarak her yılın albümleri, isimleri, olaylarını merkez alarak ilerleyen "Bak Bir Varmış Bir Yokmuş" isimli kaynak kitap müziğimizin seyrini konu edinse de Türkiye'nin modernleşme öyküsüne farklı çerçeveden bakılabilmesine kapı araladığı tartışma götürmez. Bir anlamda müzik üzerinden sosyolojik, kültürel ve politik bir yakın dönem okuması yapmak isteyenler için özel bir metin vasfı taşımakta. Aslında kitabın yazılış hikayesi de ilginç. Çünkü yakın zamanda kaybettiğimiz kıymetli roman yazarı Selim İleri'nin bir teklifi ile şekil alıyor "Hafif Türk Pop Tarihi". 2000'lere doğru milenyum için yol alırken ortak bir kitap olarak düşünülen "21.Yüzyıla Kalanlar" dizisi için Dilmener'den 30-40 sayfa ile sınırlı şekilde işin "pop" kısmını yazması isteniyor. Hikâyenin devamı şöyle: "Kaynakları taramaya ve ilk satırları yazmaya başlamışken dizinin iptal edildiği haberi geldi. Üzülmedim, aksine çok zor olan bu işin artık sona ermiş olmasından dolayı bir tür huzur buldum; haftalık yazılarımla, sevgili dostum Fatih Özgüven bir gün ofisime uğrayana kadar baş başa kaldım. Fatih hep sorardı, yine sondu 'Ne oldu o kitap?' Projenin iptal edildiğini duyunca bu kitabı İletişim'e önermek istediğini söyledi ve bu konudaki fikrimi sordu. Korkuyor olmama rağmen yine 'Evet' dedim. Ama bu sefer her şey daha hızlı gelişti. Hemen İletişim'de bir toplantı yapıldı ve Ahmet İnsel, kitabın yazılması için istediğim uzun süre (1,5 yıl kadar) dahil her konuda beni serbest bırakıp 'Başlayın' dedi" (2003: sayfa 12-13). Edindiğim vakit baştan sona altını çize çize okuduğum "Bak Bir Varmış Bir Yokmuş-Hafif Türk Pop Tarihi" benim için temel eserlerden birisi. Birçok müzik yazımı tasarlarken yararlanmak amacıyla en çok masama indirdiğim kitap desem abartmış olmam. Gramofonun Osmanlı topraklarına ilk girişinden başlayıp 2000'lere uzanan 430 sayfalık hacmiyle modern müziğimizin tarihsel öyküsünü oldukça coşkulu anlatımla okuyucuya aktaran kitap bence kült bir eser.

Türkiye'de müzik yazımı akademyanın dışında gelişti. Bir diğer eseri "Hür Doğdum Hür Yaşarım-Ajda Pekkan Kitabı" (2007) da aynı şekilde 1960'lardan itibaren bir sanatçı üzerinden sadece müzikal hayatımızı değil, kültürel ve sosyal yaşantımızın değişimi konusunda temsil gücü yüksek örneklerle bizlere veri aktaran bir çalışma. Kahramanı kendisi gibi tutkulu(!) bir plak koleksiyoncusu olan romanı "Sezenak Su" (2018) da aynı şekilde 2000 sonrası Türkiye'sini anlamamıza imkân aralayan bir kitap.

Sevgili üstadımız Naim Dilmener'i ofisinde ziyaretim. Ocak 2020. İstanbul.

Yazıları ile bana ilham veren ve üzerimde manevi emeğinin varlığını hissettiğim isimlerden birisi olarak Naim Dilmener ile ilk kez yüz yüze tanışmamız kalkıp onu görmek için İstanbul'a gittiğim 2020 yılının başıdır. Gazetelere verdiği söyleşilerdeki fotoğraflarından bildiğim plaklarla dolu ofisinde beni ağırladığı, imzalatmak için hususen yanıma aldığım kitaplarına benim için anlamlı cümleler yazdığı o günü kuşkusuz unutmam mümkün değil. Ama asıl unutmadığım cümle, kendisine ufuk veren bir yazıdan açtığı bahis idi. Murat Belge'nin Milliyet Sanat'ın 1982 yılındaki bir sayısında Zeki Müren'in o günlerde çıkardığı, teyp kasetinin bir yüzünü baştan sona kaplayan "Kahr Mektubu" şarkısı üzerine kaleme aldığı ve Dilmener'in "bu konu ile ilgili böyle de düşünülebilirmiş" dediği metin hakkındaki cümlesinin beni de çok etkilediğini söylemeliyim. Daha sonra gidip sahaflardan buldum o dergiyi ve yazıyı. Arabesk müzik üzerine Türkiye'deki verili bakış açısını sarsan metinlerin başında gelen Belge'nin makalesinin aynı zamanda ileride bu konuda meseleyi anlamaya çabalayan birçok entelektüel için de yol açıcı olduğunu belirtmek gerekli.

Türkiye'de müzik yazımının akademyanın dışında geliştiği açık. Bu yüzden Dilmener başta olmak üzere Orhan Kahyaoglu, Murat Meriç, Murat Beşer, Münir Tireli, Gökaltın Baykal gibi isimler ve Stüdyo İmge, Çalıntı, Boom Müzik, Müzük, Müzikalite, Roll gibi dergilerde kalem oynatanların büyük emekleri söz konusu. Dilmener'den, "Bak Bir Varmış Bir Yokmuş-Hafif Türk Pop Tarihi" kitabının devamı niteliğinde olacak yeni müzik kitaplarını heyecanla beklediğimi bilmesini isterim.

Bölgesel Kırılma ve Türkiye'nin Stratejik Sınavı

Ortadoğu'daki çatışmalar, alışılmış savaş mantığıyla okunamaz. Çünkü buradaki asıl hedef toprak ya da rejim değil, devletin kendisidir. Bu yaklaşımda hedef, altyapıdan enerji sistemlerine ve ekonomik dolaşıma kadar devletin işleyişidir. İran'a yönelik artan baskı da bu çerçevede okunmalı. Kısa vadede rejim değişikliğinin mümkün olmadığı anlaşıldıkça, daha uzun vadeli ve yıpratıcı bir yolun izlendiği görülüyor. Hedef artık rejim değil, devletin işleyiş kapasitesidir. Bu stratejinin mantığı basit: Devleti yıkamıyorsanız, çalışamaz hale getirirsiniz. Dolayısıyla, hedef artık rejim değil, devletin işleyiş kapasitesidir.

İşlevsizleşen devlet, zamanla toplum üzerindeki meşruiyetini kaybeder ve dış müdahaleye daha açık hale gelir. Bu yöntem yeni değil, iç savaş yaşayan ülkelerde defalarca denendi. Açık olan şu, devlet ile toplum arasındaki bağın zayıflatılması, ekonomik hayatın felce uğratılması ve gündelik hayatın işlemez hale gelmesi, askeri başarıdan daha kalıcı sonuçlar üretir. Bu tür aşındırma süreçleri, sadece siyasal iktidarı değil, devletin bütün organizasyonel kapasitesini doğrudan hedef alır.

Zayıf Devletler Kuşağı: Bölgesel Düzenin Yeni Tasarımı

Bu stratejinin doğal sonucu, güçlü ve otonom devletlerin değil, zayıf, parçalı ve müdahaleye açık yapıların ortaya çıkmasıdır. Son yirmi yıl, bu eğilimi açıkça gösteriyor. İşgal sonrası ABD tarafından tasarlanan yeni Irak modeli bunun en somut örneğidir. Suriye, Yemen, Libya ve Sudan, bu tablonun en belirgin örnekleridir. Bu ülkelerde ortak bir tablo var, çökmüş merkezi otorite ve parçalanmış merkezi yapı, birden fazla silahlı aktörün sahada egemenlik arayışında olduğu ve dış müdahaleye açık devletler...

Bunlar artık istisnai vakalar değil, bölgesel düzenin yeni normudur.

Bu durum yalnızca hedef alınan ülkeleri değil, onların komşularını da doğrudan etkiliyor. Çünkü zayıf devletler, sınır güvenliğinden ekonomik istikrara kadar pek çok alanda çevre ülkelere maliyet üretir. Göç hareketleri, silahlı grupların mobilizasyonu ve ekonomik dalgalanmalar bu maliyetin en görünür sonuçlarıdır. Buradan bakıldığında mesele, İran'ın ya da herhangi bir ülkenin kendi iç dengeleriyle sınırlı değil. Asıl mesele, bölgede nasıl bir devletler sistemi kurulacağı. Güçlü ve kendi kapasitesini koruyabilen devletler mi, yoksa dış müdahalelere açık kırılğan yapılar mı?

Bu sorunun cevabı, bölgedeki tüm aktörlerin geleceğini belirleyecek niteliktedir.

Bölge ülkelerinin önünde iki temel seçenek bulunuyor. Ya zayıflayan devlet yapılarının ürettiği güvenlik ve istikrarsızlık sarmalına teslim olacaklar ya da bu eğilimi tersine çevirecek ortak bir zemin oluşturacaklar. Bölgesel işbirliği mekanizmalarının güçlendirilmesi, güvenlikten ekonomiye uzanan alanlarda eşgüdümün artırılması bu açıdan kritik bir rol oynayabilir. Kalıcı istikrar, sadece dış işbirliği ile değil, aynı zamanda her ülkenin kendi iç düzenini, hukuk ve kapsayıcı bir siyasal yapısını güçlendirmesiyle mümkündür.

Bu çerçevede, bölgesel istikrarı destekleyecek ve kırılğanlık döngüsünü kırarak ülkeler ön plana çıkacaktır.

Türkiye, son yıllarda attığı adımlarla bu yeni düzen içinde özel bir konumda bulunuyor ve kendi iç kapasitesini güçlendirme stratejisi, bölgesel etkisini artırma açısından kritik önem taşıyor.

Bu genel tablo içinde bazı ülkeler, bu kırılma sürecinden daha fazla etkilenirken, bazıları sahip oldukları iç kapasite sayesinde ayrışıyor.

Türkiye'nin Farkı: İç Sorunları Yönetme Gücü

Türkiye'nin farkı, bu süreci dışarıdan izleyen değil, kendi iç dönüşümünü yöneterek karşılayan bir ülke olmasıdır. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın iç sorunlarını çözme iradesi, kimi çevrelerce 'zafiyet' olarak okundu, hatta taviz verme olarak gösterildi. Oysa bugün tam tersi ortaya çıktı ve bu deneyim Türkiye'ye kritik bir avantaj sağladı. Özellikle PKK meselesi, Türkiye açısından yalnızca bir güvenlik sorunu değildi. Hem eşit haklara sahip vatandaşlığı hem demokratikleşmeyi hem siyasal işleyişi hem de devlet kapasitesini doğrudan etkileyen yapısal bir meseleydi. Çünkü sorun, ülkenin kaynaklarını tüketen, siyasal alanı daraltan ve toplumsal fay hatlarını derinleştiren bir etki üretiyordu.

Nitekim bu irade, Türkiye'nin bölgesel gelişmelere daha hazırlıklı girmesini sağlayan en kritik faktörlerden biri oldu.

Dikkat çekici olan, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın geçmiş süreçteki olumsuzluklara rağmen yeni bir "çözüm" iradesi ortaya koyabilmiş olmasıdır. Yeni süreç kapsamında gündeme gelen silah bırakma, PKK'nın kendini feshetmesi ve toplumsal entegrasyon gibi başlıklar, yalnızca iç güvenliği değil, aynı zamanda devletin genel hareket kabiliyetini de doğrudan etkiliyor. Kısacası, Türkiye'nin iç sorunları yönetme kapasitesi, özellikle çevresinde yükselen kırılganlık tablosuna karşı onu daha dayanıklı kılıyor.

Burada asıl önemli olan, güvenlik ile siyaset arasındaki ilişkinin doğru tanımlanmasıdır. Türkiye uzun süre bu iki alanı birbirinin alternatifi gibi ele aldı. Oysa kalıcı çözüm, siyasetin ülke yönetiminin tüm alanlarında belirleyici olması ve bu alanların dengeli biçimde yönetilmesini gerektirir. Bu ilişkiyi anlamak için güvenlik ile siyasal açılımlar arasındaki ilişkiye bakmak gerekir. Mesela, güvenlik politikaları toplumsal meşruiyetle desteklenmediği sürece sürdürülebilir değildir, siyasal açılımlar da güvenlik boyutu ihmal edildiğinde kırılganlığa neden olabilir. İşte Türkiye'nin başarısı, bu ilişkiyi sağlıklı biçimde yönetmesidir.

Suriye: Güç ve Siyaset Arasındaki Denge

Türkiye'nin iç dönüşüm kapasitesi, en somut ve test edilmiş karşılığını sahada, özellikle Suriye'de ortaya koydu. Bu saha, yalnızca askeri operasyonların yürütüldüğü bir alan değil, aynı zamanda çok katmanlı bir güç mücadelesinin merkeziydi. Devletler, vekil aktörler ve uluslararası güçler aynı anda sahada varlık gösteriyordu. Türkiye bu karmaşık yapının içinde hem askeri hem siyasal araçları birlikte kullandı. Bu süreç, Türkiye'nin kriz yönetimi kapasitesini önemli ölçüde artırdı. Ancak bu deneyimin kalıcı bir avantaja dönüşmesi, yalnızca askeri başarılarla mümkün değildir.

Türkiye'nin PKK meselesinde içerde gösterdiği çözüm iradesi, Suriye'deki PKK sorununu Şam ile kurulan diyalog ve entegrasyon mekanizmaları üzerinden çözme

yönündeki kararlılığını güçlendirdi. Suriye'nin toprak bütünlüğü, sınır güvenliği ve kapsayıcı siyasal süreç gibi öncelikler büyük ölçüde gündemin merkezine yerleştirildi. Ancak bu hedeflerin tam olarak hayata geçirilmesi süreç gerektiriyor. Atılan adımların yönü olumlu. Bundan sonrası, sahada elde edilen kazanımların siyasi çözümlerle tahkim edilmesidir. Bunun yolu ise Suriye'de var olan tüm toplumsal yapıların siyasi süreçlere entegre edilmesi ve yerel meşruiyetin güçlendirilmesidir. Mevcut durumun değerini daha iyi anlamak için karşıt bir senaryoya bakmakta yarar var.

Türkiye Hazırlıksız Yakalansaydı Ne Olurdu?

Bugün ortaya çıkan tabloyu daha iyi anlamak için şu soruyu sormak gerekir: Türkiye bu iç ve çevre dönüşüm sürecini başlatmamış olsaydı ne olurdu? Bu durumda iç güvenlik boşlukları derinleşir ve dış aktörler için kullanılabilir bir 'zemin' açılırdı. Siyasal istikrarın zayıflaması ekonomik kırılganlıkları artırır, Türkiye'nin bölgesel hareket alanı ise ciddi biçimde daralırdı. Yani, bugün sahip olunan göreceli avantaj, kendiliğinden ortaya çıkmış bir durum değildir. Bu avantaj, iç sorunları çözme yönünde atılan adımların bir sonucudur.

Ancak bu noktada kritik bir konuyu gündeme getirmekte yarar var. Bu ise meselenin tek başına silah bırakma ve örgütsel yapıyı feshetme olmadığıdır. Bundan daha da önemli olan nokta, süreci özenle takip etmek ve gereklerini yapma kararlılığını göstermektir.

Sonuç itibarıyla, Ankara'nın bugünkü stratejik hareket alanı, geçmişte atılan adımların meyvesidir. Sürecin, bahsettiğimiz anlamda olumlu sonuçlanması, Ankara'nın bölgesel dengelerde belirleyici olma kapasitesini artıracaktır.

Yani, önümüzdeki dönemin en kritik meselesi, sürecin selamete sonlandırılması ve ihtiyaç duyulan adımların atılmasıdır.

Avantaj mı, Kırılgnlık mı? Türkiye'nin Asıl Sınavı

Türkiye'nin önünde duran en kritik mesele, başlatılan iç dönüşüm ve çözüm sürecinin nasıl tamamlanacağıdır. Silahların susması veya güvenlik risklerinin azalması tek başına yeterli değildir. Sürecin kalıcı hâle gelmesi için güçlü bir yasal çerçeve ve kapsamlı bir demokratik dönüşüm şarttır. Yasal düzenlemeler, sürecin kurumsal temelini oluşturur.

Çünkü bu tür süreçler, kişisel inisiyatiflere veya geçici politikalara bırakılırsa, uzun vadede kimi risklerin ortaya çıkabileceği açıktır. Tam da bu yüzden, hukuki altyapının net, kapsayıcı ve sürdürülebilir olması önemlidir.

Toplumsal entegrasyon da göz ardı edilemez. Çünkü silah bırakma ve örgütsel tasfiye, sorunun yalnızca bir boyutunu çözer.

Asıl hedef, tüm toplumsal kesimlerin, ülkenin geleceği için ortak bir siyasal zeminde buluşabilecekleri iklimin oluşturulmasıdır.

Bu da eşit vatandaşlık, adalet ve demokratik temsil mekanizmalarının güçlendirilmesiyle mümkündür.

Dolayısıyla, devletin demokratik dönüşümü, bir tercih değil zorunluluktur.

Çünkü güçlü devlet kapasitesi ile toplumsal meşruiyet arasında doğrudan bir bağ var. Unutmayalım, meşruiyetini halkın rızasından almayan bir devlet, kriz dönemlerinde hızla zayıflar.

Ortadoğu'daki gelişmeler Türkiye için hem ciddi riskler hem de fırsatlar barındırmaktadır. Ancak bu fırsatların gerçek bir stratejik avantaja dönüşmesi, dış politikadaki hamlelerden çok, iç dönüşüm sürecinin başarısına bağlıdır. Türkiye bugün geçmişe kıyasla daha hazırlıklı bir konumdadır.

Ancak bu pozisyon, tek başına sürecin tamamlandığı anlamına gelmez. Aksine, en kritik aşamaya girildiğini gösterir.

Eğer Türkiye iç dönüşüm sürecini tamamlayabilir ve yasal-demokratik zemini tahkim ederse, bölgesel kırılmaların oluşturacağı riskleri yönetebilen etkin bir aktör hâline gelebilir. Aksi durumda, bugün avantaj gibi görünen unsurlar kısa süre içinde yeni kırılgnlıklara dönüşebilir.

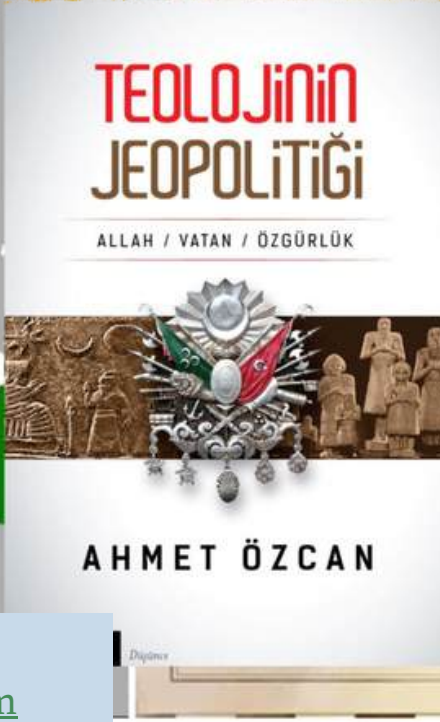
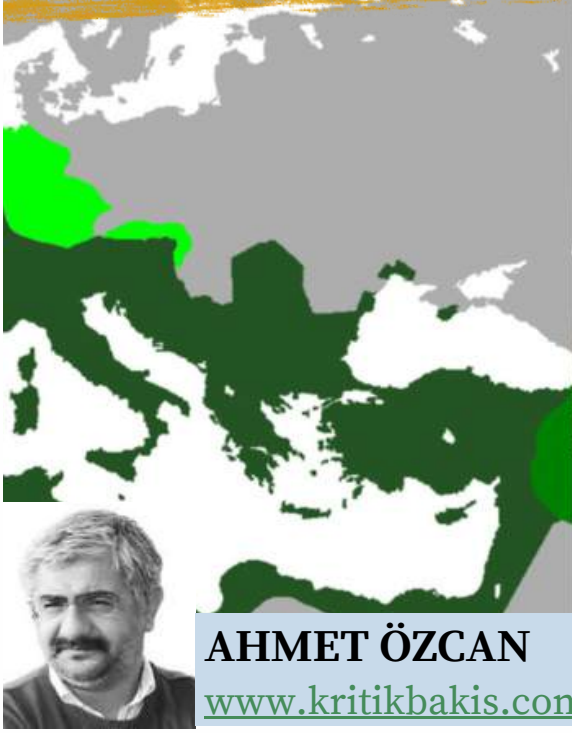
Sonuçta belirleyici olan dışarıda ne olduğu değil, içeride neyin nasıl tamamlanacağı ve gerekli adımların atılıp atılmayacağıdır.

Türkiye'nin önündeki asıl sınav bu soruya vereceği cevaptır.

Yani: bölgesel kırılmaları dışarıdan izleyen bir aktör mü olacak, yoksa kendi iç dönüşümünü tamamlayarak bu kırılmaları şekillendirme gücüne kavuşacak mı?

Teolojinin Jeopolitiği: İran-Roma Savaşları ve İslam

AHMET ÖZCAN

www.kritikbakis.com

TEOLOJİNİN JEOPOLİTİĞİ*

Tarım çağlarında, askeri tarım imparatorlukları ve ürettikleri pagan dinlerle tevhidci tek dinin çatışması, sosyo-ekonomik çelişkileri ifade ettiği kadar, devletler arası hegemonya çatışmalarını da ifade eder. Teoloji, yani tanrı telakkileri ve dinlerle devletlerin ve politikalarının ilişkisi, tarımsal imparatorluklar çağında şekillenmiş ve modern siyaset de dahil, tüm tarihin baskın politika biçimi haline gelmiştir. Bu nedenle, politik gözlükle yapılacak bir teoloji tarihi okuması, bugünü anlamamıza da imkan verecektir.

Unutulmamalıdır ki, Tevhid mesajı tamamen somut ekonomi-politik içerimlere (zalim otoritelerin ve sömürücü din adamları ve bezirgan sınıfa isyan) ve de felsefi ve etik bir alternatif dünya görüşüne çağırır. Yani klasik din yorumlarının anlattığı masalımsı öykülerdeki gibi, ne tevhid gökte sadece bir tane Allah olduğu iddiasıdır, ne de isyan edilen otoriteler taptıkları tanrı sayısındaki çokluk nedeniyle bu kadar inat etmişlerdir. Esasen Allah açısından, insanın kendisini tanımaması ya da şirk koşmasının hiçbir önemi yoktur. İnsanın Allaha şirk koşması, kendi zararınadır. Zalim otoritelere boyun eğerek, tefeci-bezirganlara itaat ederek, akıldışı büyücü sahtekar din adamlarına hizmet ederek kendini küçülten, varlığının mana ve öneminden uzaklaşan, beşer yanına esir olarak aşağılanan insan, ancak ve sadece tek ve yüce olan, rahman ve kadir-i mutlak olan, ezeli ve ebedi olan bir Allah telakkisi sayesinde şuurlanabilir. Kendi varlığının ve şahsiyetinin (Adem şuurunun) idrakine varabilir.

Bu nedenle, tüm peygamberler, geldikleri toplumlara Allah'ın Adem'e yüklediği bu misyon ve onuru hatırlatmışlardır. Ve her peygambere ilk karşı çıkanlar da bu mesajın içeriğini en doğru anlayan egemen sınıflar olmuştur. Bu manada, tevhid mücadelesi, insanlaşma çabasının politik dışı vurumudur ve eski çağlarda egemen olan din diliyle kendisini ifade etmiştir.

Eski çağların din dili, paganist-animist-büyülü-mucizeli bir dildir. Bu dil, tarımsal çağa geçilirken, önceki avcı-toplayıcı dönemin somut yaşam tarzının, tarımsal çağda ise ilk dönemlerin giderek kutsanması ve mitleştirilmesini ifade eder. (Boğa, su, toprak, güneş, ay, yıldız örnekleri gibi tanrı, fetiş, totem tipleri, aslında önceki dönemlerin yaşam kaynaklarıdır.) Tevhid peygamberleri, mesajlarını anlatmak için, köleleştirilmiş yani idrak düzeyleri kötürümleştirilmiş, cahilleşmiş kitleleri gütmek için kutsallaştırılmış olan işte bu 'dinsel'/ teolojik dille konuşmuşlardır. Gerçekte, Kuran-ı Kerim'in dikkatli bir okunmasında görüleceği üzere, Kuran, işte bu dili kullanarak bu dili ve çağrıştırdığı pagan cahilliği deşifre etmekte, eleştirmekte ve akla, idrake, insafa ve vicdana yani pagan teoloji dilinin zıddı olan insanın sahici diliyle (Adem diliyle) düşünmeye, konuşmaya ve yaşamaya çağırmaktadır. Yine aynı şekilde şirk (Allaha eş koşma-paganizm-putperestlik), basitçe birden çok tanrıya inanıyor olmak değil, o çok tanrıların temsil ettiği egemen sınıflar ve dayattıkları ekonomi-politik düzeni kabullenmeyi ifade eder.

Takdir edilecektir ki, insanların birden fazla tanrıya inanıyor olması, eğer hiçbir somut yaşam tarzına tekabül etmeyen salt bir kişisel inanç olsaydı, üzerinde bu kadar kavga etmeye değecek, devletler ve peygamberler arası savaflara yol açacak, büyük çaplı değişimleri tetikleyecek tarihsel gelişmelerin hiç biri yaşanmazdı.

Bu bağlamda, pagan toplumların egemen sınıflarının da, bütün siyasi ve ticari kıvraklığa sahip olmakla birlikte, güneşe, aya, taş, toprağa tapan akılsız insanlar olmadığı, aksine bu tapınma biçimlerinin sayesinde kitleleri güdebildikleri, çalıştırabildikleri ve savaşırabildiklerini unutmamak gerekir.

Tarih boyunca da bugün de, bütün egemen sınıf ve zümreler, sadece güce taparlar ve halkların inançlarının kendilerini güçlendirecek tarzda şekillenmesine çalışırlar. Ancak bu inançlar kendilerine isyanı öğütüyorsa, o zaman karşı çıkar ve her tür zulmü dayatırlar. Eski Mısır'ın, Babil'in, Sasani'nin, Roma'nın ve Arap eşrafının tevhid çağrısına karşı bu kadar öfkeli olmasının nedeni basitçe bir inanç türünün yayılması değil, o inançla birlikte yeni bir yaşam tarzı, politik ve ekonomik alternatifin yeşermesi ihtimalidir. Bu açıdan bakıldığında, teoloji ve mitoloji esasen politika, sosyoloji ve psikoloji demektir.

Öte yandan devletlerarası savaş ve rekabet, yani jeopolitik çelişkiler, dinleri, inançları ve isyanları kendi lehlerine kullanma siyasetini de üretmiştir. Tamamen bağımsız bir karakterle halkçı ve özgürlükçü bir hareket ortaya çıktıktan sonra, mutlaka rakip devletin ilgisini çeker ve o hareketi kendi devlet siyaseti için değerlendirir. İşte bu gerçeği, yani teolojinin jeopolitiğini analiz etmeden, ne teoloji ve tarihsel anlamı, ne de ekonomi-politik mücadeleler doğru bir şekilde anlaşılamaz. Bu amaçla, dinlerle devletlerin, inançlarla siyasetlerin, uygarlıkla geleneğin ilişkisini bir tür teo-politik perspektifle analiz etmeye çalışacağız:

DİNLERİN POLİTİK DOĞUŞU

Elimizdeki veriler ışığında baktığımızda, tevhid peygamberlerinin ortaya çıktığı devirlerde devletlerarası çatışmaların doruğa çıkıp halkların yorulduğu ve genel bir bunalım devrinin yaşandığı görülür.

Nuh, (tahminen M.Ö. 3200-2700 arası) Büyük Tufan sonrası yeniden tarımsal düzenin inşa dönemidir. Sümer metinlerinde Ziusudra, Akad-Babil Gılgamış Destanı'nda Utnapiştim olarak geçen Hz. Nuh, adeta ikinci Adem olarak tufan sonrası insan türünün yeniden gelişmesi ve insanlaşma sürecinin devamı için ikinci ata konumundadır.

Hız. İbrahim, Akad-Babil-Elam savaşlarının bütün bölgeyi yordduğu zamanda çıkmıştır. (Tahmini M.Ö 1700-1500 civarı) Kuran-ı Kerim'de İbrahim kıssası, Hız. İbrahim'in sırayla güneş, ay ve yıldız tanrısallığını reddedişini anlatır. Yani Sümer, Elam, Babil ve Akad'ın bozulmuşluğunu simgeleyen bu pagan dinlerin üzerinden eski düzen reddedilmekte, yeni bir dünya kurma çağrısı yapılmaktadır.

Hız. İbrahim, Babil'in Ur şehrinden çıkarak Harran,

Filistin, Mısır ve Arabistan'ı dolaşır. Dönemin jeopolitik dengesi, Elam-Babil-Akad yani Mezopotamya ile Mısır imparatorlukları arasındadır. Hız. İbrahim, tüm iç ve dış çatışmalara karşı tevhidci birlik ve barışı temsil eder. İbrahim'in tevhid mesajı, Elam-Akad ve Hitit-Mısır savaşları sonrası kurulan yeni Babil'de Hammurabi Yasalarının temsil ettiği düzene renk verir. Ancak bölgesel düzeni kurmada başarısız olur. Bölge, büyük Kassit halklarının göçüyle alt üst olmuştur. Yeni Babil, Kassit hanedanlığının egemenliğine girer.

Hız. Musa, (tahmini M.Ö. 1300'lü yıllar), Mısır'da Hiksosların yani -bir rivayete göre kuzeyden, Kafkaslardan gelen yabancı istilacıların- egemen olduğu dönemde sahneye çıkar. Musa, İbrahimî mesajın dönemin en büyük devletlerinden birinde yeniden dirilmesini ifade eder. Antik Mısır, Nil'in çocuğudur. Afrika, Akdeniz ve Mezopotamya'nın sentezidir. Hind ve Afrika kaynaklı animizm ile Mezopotamya paganizmi, Mısır teolojisinin kaynağıdır. Mısır aynı zamanda Batı Anadolu ve Yunan'ın da kaynağıdır. Yunan uygarlığı olarak anlatılan hemen bütün felsefi ve mitolojik birikim, Mısır (ayrıca Fenike, İran ve Hind) kökenlidir. Yunan site devletleri, ilk başlarda (M.Ö. 1300-400'lü yıllar arasında) birer Mısır kolonisidir. Mısır, İbrahimi mesajla tanıştıktan sonra dönem dönem tektanrılı teolojinin egemenliğine girmiştir. Firavun Akhenaton - muhtemelen M.Ö. 1500'lü yıllarda Hız. Yusuf dönemi - güneş tanrılı panteonu değiştirerek Aton-adonai isimli tek tanrıcılığı resmi din yapmıştır. Hız. Musa, işte bu dönemden kalan mesajın yeniden diriltilmesini ifade eder.

Mısır, tanrı kral ve kutsal rahip devlet sisteminin özgün bir örneğidir. Mısır rahipleri, kelimenin tam anlamıyla birer bilim adamı ve teknokrattır. Yani Mısır, bugünkü manada bir teknokrat devletidir. İnşaat ve sulama sistemi üzerine oturan teknik, Mısır dininin özüdür. Hermes olarak bilinen İdris peygamber, Mısır'daki felsefi bilim geleneğinin kurucusu olarak bilinir. (Muhtemelen bundan bin yıl sonra bugünkü egemen kapitalist ekonomi dili, teolojiye dönüşecek ve ekonomistler de o zamanın rahipleri-büyücüler ya da din adamları olacaktır. Eski Mısır'da rahipler, bilinen manada din adamı değil, tam da kendi zamanlarının teknokratlarıdır. Ancak, teknik bilgiyi halka ezoterik-tanrısal bilgi gibi sunarak karizma yaratmış ve kurumsal bir dinsel geleneği sürdürmüşlerdir. Tıpkı İran ve Babil'de olduğu gibi.)

Hız. Musa'nın isyanı, işte bu güçlü ve gelişmiş uygarlığın bozulma devresine tekabül eder. Firavunların zalimleştiği, rahiplerin halkı sömürdüğü, savaşçıların da bunların sopasına dönüştüğü bir zamanda Musa, Mısır halkını ayaklandırmış ve tevhidin hürriyete çağırان içeriğini öne çıkartarak Firavun'a meydan okumuştur. Ne var ki Musa devrimi başarısız olmuş ve Mısır halkının bir bölümü ile birlikte Musa, Filistin'e hicret etmek zorunda kalmıştır. Hız. Musa'nın isyan ettiği tarihlerde Mısır ile Hitit arasında özellikle Suriye-Filistin bölgesini paylaşmaya dönük savaşlar sürmektedir.

Ve muhtemelen Hz. Musa hicret ettiğinde, Filistin bölgesi, Hitit kontrolündedir. Tarihen somut veriler henüz elde olmamasına rağmen, Firavun'un Hz. Musa hareketine dönük sert tutumu, tevhidi mesajın düzeni sarsan içeriğinin ve etkisinin yanında onu Hitit destekli bir isyanın lideri olarak görmüş olma ihtimalinden kaynaklanmış olabilir.

Hz. Davut ve Süleyman, Filistin'e gelen Musa bağlılarının ardılı olan toplumun önderleridir. Kurdukları krallık, zamanın en kritik ticaret yolunun tam ortasında, Kudüs-Lübnan hattındadır ve Mezopotamya ile Akdeniz (Mısır) arasındaki barışı temsil ederler. (M.Ö. 1000-800 arası) Süleyman ve Davud, İbrahim'le Musa'nın mesajını en iyi algılamış ve devlet siyasetine dönüştürmüş iki sembol isimdir. Süleyman Krallığı, o dönemin en önemli çatışma noktası olan, yani ticaret yollarının denetim merkezindeki, Akdeniz, Kızıldeniz ve Fırat havzasının kavşak noktası olan Kudüs'te, Mısır- Babil ve Hitit arasında denge oluşturmuştur. Süleyman'ın ihtişamı, yani balıklar ve kuşlardan karınca ve cinlere kadar her şeyi yönetmesi, esasen dönemin birbirine yabancı ve düşman devletleri arasında oynadığı barışçı rolü ifade eder. Balık ve su, denizcilerdir (Fenikeliler), cinler Babilliler (astrolog-büyücü), karıncalar Yemenliler, kuşlar Hitit (sembolü kartal) ve Mısır'dır (sembolü atmaca-horus).

Süleyman ölünce krallık dağılır. Kuzey bölgesi, Hitit-Babil etkisine girer. Güney ise Mısır yörüngesi olur. Hititlerin yerine geçen Asurlular sahneye çıkınca, bölgeyi istila ederler. Asur çağı, (takriben M.Ö. 1000-600), bölgede dengelerin yeniden kurulduğu ve eski düzenin yıkıldığı çağdır. Asur, sert ve kanlı savaşçılığı ile diplomatik ve tüccar karakteri bir arada barındıran ilginç bir devlettir. Babil'le çatışır ve Babil'i ele geçirir. Basra Körfezi'nden Akdeniz ve Kızıldeniz'e kadar tüm kritik ticaret kavşaklarını kontrol altına alır. Mısır etkisindeki Filistin'i de istila eder. M.Ö. 600'lü yıllardaki bu ilk istila sonrasında bölgenin ticaret tekeli elinde tutan bezirganları Babil'e sürer. (O tarihlerde henüz bir Yahudi kavmi yoktur. Asur'un sürgüne gönderdiği kişiler muhtemelen Fenike'nin ticaret tekeli yöneten Arami-Kenani kökenli karışık topluluklardır. Bu topluluklardan bazıları -Yahudi kaynaklar çok azı diyor-, Persler sayesinde Filistin'e geri dönerler. Bunlar sonradan Tevrat yazımı ile birlikte Yahudi kimliğini de icat etmişlerdir. Yahudi denilen topluluk bugünkü gibi o zaman da homojen bir etnos değildir. Üst sınıfları Fenike bölgesine yerleşmiş karışık kökenli zengin tüccarlardır, orta ve alt sınıfları ise Perslerle bölgeye gelen Hint ve İran kökenli dağınık kabilelerdir.)

Yüz yıl sonra (M.Ö. 570) bu sürgün tekrarlanır. Ünlü Babil sürgünü, aslında bir nüfus transferidir. Asur'la işbirliği yapmayan tüccarlar, Babil'e aktarılacak enterne edilmiştir. Ünlü Babil sürgünü, esasen Asurlularca icra edilmiş bir mali oligarşi tasfiyesidir. İşte bu mali oligarşi, sonradan kendine bir tarih icad ederek Yahudi kavmi adını almıştır.

M.Ö. 500 sonlarında Medler sahneye çıkar. İran'dan

gelen bu savaşçı topluluk, Babil ve Mısır'la işbirliği yaparak Asur'u yıkar. Medlerin ardından Persler sahneye çıkar. İşte tam bu yüzyıl, yani M.Ö. 600-500 arası, neredeyse o zamanki uygar dünyada zincirleme bir teolojik ve jeopolitik devrim yüzyılıdır. Doğu'da, Zerdüş, Buddha, Tao, Konfüçyüs, Batıda, Sokrates, Platon, Aristo ve bir çok felsefe akımı bu yüzyılda ortaya çıkar.

Doğu, yani Mezopotamya-Akdeniz havzasının doğusu ilk defa kendi teoloji ve jeopolitiğini üretir. Taoculuk (Lao Tse öğretisi) ve Konfüçyüs, Çin'deki yabancı istilalara karşı Çin'in içe kapanması ve düzen kurmasını simgeler. Çin bu öğretilerinde ifade ettiği bir biçimde tarihte uykuya dalar. Taoculuk ve Konfüçyüs öğretileri, geleneğin kutsandığı katı bir muhafazakarlık ve içe kapanmayı teolojileştirmiştir. Çin, 20. yüzyılda Mao Devrimi'yle uyanmıştır. (21)

Buddha ve Zerdüş, Hind'in doğu ve batısının Hind'den kopuşudur. Budizm, Hind'in doğusunu, Zerdüşlük batısını yani İran'ı Hind kıtasından ayırır. (Kadim Hind, bugünkü kuzey İran, Afganistan, Pakistan, Hazar kıyıları, ve Batı Çin'e kadar olan bölgeyi ifade eder.) Vedacılık, sağ (Budist) ve sol (Zerdüş) yorumuyla iki büyük din doğurur. Hindu-Brahman dini ise, Hind muhafazakarlığını, yani ebedi kast sisteminin korunmasını ifade eder.

Zerdüş Devrimi ve Düalizm

Zerdüş (Zarathustra-Hurmuz), M.Ö. 600'lü yıllarda İran'da, Hz. İbrahim'in tevhid mesajının devamcısı olarak yaydığı tek tanrı (Ahura Mazda-Işık Kralı) fikri ile, hem Hind politik etkisine hem de üst sınıfa isyanı temsil eder. İran, Zerdüşlük sayesinde Hind'e meydan okuyarak politik bağımsızlığını kazanmıştır. Parsiler, Hind etkisindeki Parthlara başkaldırmış ve onları alaşağı ederek Pers bağımsız kimliğini oluşturmuştur. Zamanla tevhidci Zerdüş dini, Pers Devleti'nin resmi ideolojine dönüşünce düalizme kaymıştır. Düalizm, yumuşak bir paganizmdir. (Ali Şeriatî'nin ifadesiyle şirkin içindeki tevhiddir.) Kadim Mithra (pagan göksel ışık tanrısı) kültürü zaman içinde tevhide baskın çıkmıştır. Aslında orijinal Zerdüşlük'te Ahura Mazda tek tanrıdır. Spanta Manyu (iyilik ilkesi-Hind'de Veda, Yunan'da Sophia, İslam'da Hikmet) ile Ahura Manyu (kötülük ilkesi-iblis, şeytan), maddi alemin iki karşıt gücüdür. Bunların çatışması kıyamet öncesi gelecek olan Şauşyant (Mesih) sayesinde iyilik ilkesinin zaferi ile son bulacak ve böylece kıyamet, yani maddi alemin sonu gelecektir. (22)

Sonradan Pers Devleti'nin resmi dini olan Zerdüşlükte, Spanta Manyu ilkesi kaybolmuş ve Ahura Mazda-Ehrimen (Tanrı-Şeytan) şeklinde iyiliğin ve kötülüğün iki ayrı tanrısının ezeli çatışmasına dayalı değişmez bir düalizm tipi ortaya çıkmıştır. Tevhidci Hristiyanlığın Roma'nın resmi dini olduktan sonra pagan esintili teslis teolojinin gelişmesi gibi, Zerdüş tevhidcilik de Pers Devleti'nin resmi dini olunca düalist sapmaya uğramıştır. Bu düalist Zerdüş inancı sonraki tüm Ortadoğu inançlarına sirayet etmiştir.

Pers egemenliği dönemlerinde ortaya çıkan İran tesirindeki Gnostik akımlar, (Manicilik, Sabiilik, Asurilik, Yezidilik), Hristiyanlığın doğu yorumları (Nasturilik, Kadim Süryanilik), Neo Platonizm ve İslam'ın Şia kolu, bu ikili çatışma nosyonunu içerir. Düalizm, Pers işgali döneminde (M.Ö. 600-300'lü yıllar), Yunan'a da sirayet etmiş ve Yunan diyalektik felsefelerinde madde-mana, biçim-öz, numen-fenomen, akıl-duyu, ruh-beden, din-devlet şeklindeki felsefi ayrışmalara temel oluşturmuştur. Özellikle Sokrates ve Platon felsefesinde İran etkisi belirgindir. Bu filozoflar, Pers istilası dönemlerinden hemen sonra yaşamışlardır. Sokrates'in idamında Perslere olan yakınlığının etkisi de rol oynamış olabilir. Buna mukabil, Pers'e karşı tutumun dorukta olduğu M.Ö. 4. yüzyılda Aristo, anti-Pers bir tutumu temsil eder. Büyük İskender'in doğuyu istilasında da payı olan Aristo ve çağdaşı filozoflar, Pers'e karşı Mısır etkisindedirler. Aristo mantığı, önemli ölçüde Mısır teknik aklını ifade eder. Platon'da hakikat arayışı, Aristo'da ise doğru arayışı baskındır.

Devlet düzeyinde Pers düalizminin pratik anlamı, İran milli kimliğinin oluşması için gerekli 'öteki' yaratma ihtiyacıdır. İran, kadim tarihlerden beri onlarca işgal ve saldırıya uğramasına rağmen bu milli kimliğini işte bu keskin düalist ruhun koruduğu diyalektiğe borçludur. Ehrimen, yani kötülüğün temsilcileri İran için önce Hind'dir, sonra İskender, sonra Roma, sonra Araplar, sonra Moğollar ve Osmanlılar... İran düalist teolojisindeki uzlaşmaz çelişki, pratik siyasette İran üst sınıflarının işgalcilerle uzlaşarak onları zaman içinde eritme geleneğinin (ünlü Fars diplomasisinin) de kaynağıdır. Felsefi düzeydeki uzlaşmazlık, asli kimliği koruduğu için politik düzlemde uzlaşmacılık (takiye) konusunda aşırı bir kendine güven vardır. Nitekim İran tüm işgal devirlerine rağmen hala 2500 yıl önceki gibi İran'dır. (Pers kurucu hanedanı Ahameniş ile İranın son rejiminin kurucusu Humeyni ve hamaney, sadece isim benzerliği değil, İran'a özgü devamlılığın da göstergesi gibidir.) Aynı nosyon ne Mısır'da ne de Yunan'da söz konusudur. Bu ülkeler her gelen işgal ya da büyük göçlerle gelen nüfusun kültürüne göre kimlik değiştirmiştir. M.Ö. 520'li yıllarda Hareketli uygarlık havzasına yani Mezopotamya-Akdeniz bölgesine büyük bir hız ve hırsla giren İran, Pers imparatorluğuna dönüşür. Elam, Med, Asur, Hitit, Babil ve Süleyman krallıklarının mirasına konar. Pers'in sahneye çıkışı, Yahudiliğin de sahneye çıkışıdır. Persler, Asur jeopolitiğinin aksini yaparak Asur nefreti ile dolu tüm halkları yanlarına çekerler. Zerdüştlük bu nedenle hızla yayılır. Kadim pagan inançlar zayıflar. Yeni Zerdüş mezhepler doğar. Bunlardan biri de Yahudiliktir.

JEOPOLİTİĞİN TEOLOJİ ÜRETMEŞİ: YAHUDİLİK VE HRİSTİYANLIK

Yahudilik, kelimenin tam manasıyla jeopolitik dinseliliğin adıdır. Yahudiliği çözümleyerek tarihe ve insana dair bir çok şeyi kavrayabiliriz. Teolojinin jeopolitiğini kavramak için Yahudilik elverişli bir örnektir.

Perslerin Asurluları tasfiye ederek bölgeye yerleştirdiği Hint-iran-İrak kökenli koloni topluluklar, zaman içinde Fenike- Arami paganizmini, Babil'de öğrendiği Mezopotamya birikimini ve Zerdüştlüğü sentezleyerek yeni bir din icat eder. Perslerin bu sadık topluluğu, hem ödül olarak hem de sadakat gereği Akdeniz-kızıldeniz ticaret hattının kalbi olan Filistin'e yerleştirilir. Ve Filistin bölgesinin kritik ticari imtiyazları, bu topluluktan insanlara teslim edilir. İşte Yahudi denilen topluluğun ilk ortaya çıkışı böyle başlar.. M.Ö 520'lerde bir Pers karakolu olarak İsrail/Yahuda devleti kurulur. (Bu devletin kuzeyine İsrail, güneyine Yahuda devleti -ya da tersi- dendiğine dair hiç bir tarihi-arkeolojik belge yoktur. Batılı tarihçiler Tevrat'a dayanarak bu iddiayı dile getirir. Biz de ihtiyat payı bırakarak kullanıyoruz. Böyle bir devletin kurulmadığı, sadece Perslerin bölge satraptlığı olarak bir idari birimin olabileceğini düşünüyoruz.) Bölgeye gelen Yahudilerin ilk işi, yerli halkı tehcir etmek olur. Bölgedeki Süleyman Krallığının kalıntısı olan Musevi topluluklar katledilir. Samiriler ve Sabiiler, bunların en yaygın olanlarıdır. Birer banker ve tüccar olan Yahudi hahamlar, İran-Babil rahip geleneğinin taklidi halinde örgütlenmiştir. Bunlar, Zerdüş Moğ-Magus (molla) tarzını (23) Babil büyücü (astrolog) ve tefeci rahip tarzıyla sentezleyerek, etkin bir sınıf halinde örgütlenmişlerdir. (Mogus, sonradan M.S. 500'lerde sapkın bir Zerdüş yorumu olan Sasani Mecusiliğinin de adının kaynağı olmuştur. Mecus, batı dillerine sihir-büyü anlamıyla -Maji- geçmiştir.)

Bu rahipler, Tevrat'ı (töre) yazıya geçirmeye koyulurlar. Tevrat (Yani Yahudi Tevrat'ı... Bize göre Musevi Tevrat'ı, esasen İslam'ın da içerdiği 7 Emir'dir. Yani asıl Tevrat Kuran-ı Kerim gibi bir kitap değil, 7 emre dayalı bir nizamnamedir. Ki bu manada Kuran şahsında aslını korumaktadır), M.Ö. 600'lerden M.Ö. 100 yıllarına kadar parça parça yazılmıştır, ekleme ve çıkarmalar yapılmıştır. İlk 5 bölümü, Eski Ahit, Sümer-Babil efsane ve mitleridir. Sonraki bölümleri de sırasıyla Pers, Fenike ve Mısır efsaneleridir. Cennet, cehennem, kıyamet, Mesih, melek mitleri, Sümer-Babil'den ve Zerdüştlük'ten alınmadır. Yani Tevrat, Yahudilerin ekonomik ve politik çıkarlarının süzgecinden geçirilmiş bir bölge tarihi gibidir. Yahudilik, Filistin'de tutunmak için, Süleyman Krallığı'nın mirasını üstlenir. Süleyman Tapınağı'na sahip çıkar. Perslerin yardımıyla tapınağı tekrar inşa eder. İbrahim'i geleneğin tek tanrıya inananların kurtulacağı, yani manevi olarak insanlaşacağı ve tanrının rızasını kazanacağı inancı, Yahudi hahamlar tarafından seçilmiş millet inancına dönüştürülür. Arzı mevud-vaad edilmiş topraklar inancı ise Perslerin Yahudilere onları bölge karakolu olarak kullanma karşılığı verdiği bir sözdür. (Bu olayın aynısı, 20. yüzyılda İngiltere-ABD güçleri tarafından taklit edilmiş, İsrail devleti tekrar ve neredeyse eskinin aynen tekrarı şeklinde kurulmuştur.)

Bölgedeki orijinal Musevi cemaatlerden öğrenilen Musevi inançlar ve Mısır efsaneleri ve Musa, Yakup, Yusuf, Davut, Süleyman öyküleri, kendi tarihleri imiş

gibi kayda geçirilir. Aslında bu kayda geçiş, önceleri düşman topluluğun anlatımı gibidir. Yani Tevrat'taki peygamber öyküleri aslında açıkça peygamberlere hakaret edildiği, dalga geçildiği ve aşağılandığı ifadelerle doludur. Örneğin; Abram (İbrahim) karısını Mısır firavununa kardeşim diye yutturmaya kalkar, Lut, kızlarıyla yatar, Yakup kaynatasını aldatır, Davut tanrıyla güreş tutar, Süleyman iflah olmaz bir kadın düşkünüdür, vb... Bu anlatım, bu öykülerin aslında bölge halkının yani Musevilerin inançlarıyla dalga geçmek için yazılarak dağıtılan propaganda broşürlerine benzemektedir.

Yahudi tüccarlar, bugünkü kapitalist egemenler gibi, aslında para ve hükmetmek dışında hiçbir şeye inanmazlar ve halkların inançlarına küçümseyerek bakarlar. Ancak zamanla bölgede yerleşip, ticari rantın politik vazgeçilmezlik kazandırdığı görüldükçe, bu metinler sürekli tashih edile edile en son Yahudilerin tarihiymiş gibi kodifiye edilmiştir. Artık Yahudiler, neredeyse tüm insanlık tarihinin, tüm uygarlık tarihinin, tüm Mezopotamya-Akdeniz havzası birikiminin ve Zerdüştlükten sonra moda olan tevhidciliğin merkezi, sahibi haline gelmiştir!. Oysa Yahudi tanrısının Musa'nın Allah'ıyla bir alakası yoktur. M.Ö. 100'lere kadar Yahudilerin bir kısmı Mammon denen altın ve güç tanrısına, daha alt sınıflar ise Yahve denilen bir volkan cinine, bir kısmı ise Elohime yani Baal-Marduk gibi isimleri olan Arami tanrılarına tapıyorlardı. Yine Musevilik ve Yakup'la (İsrail) da bir alakaları yoktur... İsrail isminin manası muğlaktır. Yahudi tarihçiler 'Allah'la (El, ilah demektir) yürüyen ya da güreşen' manası vermiştir. Bize göre, Yahudilerin kullandığı manada 'İsrail' ifadesinin Yahudileri tarih sahnesine Perslerle anlaşarak çıkaran lider olan Ezra' ile alakalı (Ezrayil) bir niteleme olma ihtimali bulunmaktadır... Tevrat'ın Ezra ile ilgili bölümleri onun Perslerle ilişkili rolünü gayet açık anlatır. Kuran'da geçen İsrail ve İsrailoğulları ifadesi ise, aslında Akad-babil uygarlığının dağılmasından sonra bölgeye yayılan ve İbrahimi gelenekle bağları zayıflayan veya farklı inançlarla karıştırarak yeni yollar edinen tüm Ortadoğu halklarını ifade etmektedir. Bu sıfatın sonraki dönemlerde sadece Yahudilere hamledilmesinin nedeni ise, M.Ö. 4. yüzyıldan itibaren bölgedeki Yahudilerin Museviliği sahiplenmesi ve orijinal Musevileri de yok etmesi sonrasında, kendilerini Yakup ve bağlılarına atfetmeleri sonucu geri kalan halklarında onlara bu sıfatı atfetmelerini sağlaması nedeniyledir. Tevrat gibi neredeyse tek yazılı kaynağa sahip olan bu topluluğun sonraki dönemlerde hafızasını ve kimliğini kaybetmiş asıl bölge halkları nezdinde kutsal bir referansın üstünlüğüne sahip olmaları nedeniyle, İbrahimi geleneğin söylencelerindeki tek kaynak Yahudiler olmuştur. Bu inhisarcılık, bu topluluğun diğer bir çok konuda da öne atılıp kendilerini vazgeçilmez, üstün, ayrıcalıklı ve özel kılma psikolojisinin de kaynağıdır.

Yahudiler, Perslerin sunduğu imkanlar sayesinde 400 yıl içinde bir din ve millet inşa etmişlerdir.(24) Mesela

İbranice esasen bölgedeki egemen dil olan Aramice ile Akadcanın karması bir dildir. İbranice, Akad şiveli Aramicedir. Ve sadece hahamlar, yani Babil'den gelenler konuşur, normal halk ise Aramice konuşur. Akadca o dönemde İran'ın da yaygın dilidir.

Yahudilerin Kudüs sevdası ise tamamen kadim Kudüs'ün ticari ve stratejik konumundan kaynaklanır. Ki bu seveda, 19. yüzyıl sonu Siyonist harekete kadar Yahudi topluluklarında Kudüs kenti için değil, ideal bir Yahudi ülkesi manasında geçerliydi. (Ortaçağ'da en yaygın Yahudi duası: 'Gelecek yıl Yerusaleym'de' diye başlardı.) Alman ve İngiliz emperyalistlerinin 20. yüzyıl petrol bölgelerinin keşfiyle birlikte bölgeye bir plantasyon yerleştirmek maksadıyla desteklediği Siyonist hareket, bu hayali ülke ismini Kudüs şehrini ifade için kullanmaya başlamıştır. Oysa 20. yüzyıl başında Filistin'de 30 bin civarında Yahudi yaşamaktadır. Ve dünya Yahudiliği için Kudüs böyle bir önem taşımamaktadır.

İran kolonisi olan İsrail/Yahuda Krallığı, M.Ö. 300'lerdeki İskender istilasına kadar egemen olur. İskender istilası ile Yahudiler Doğucular ve Batıcılar halinde ikiye bölünür. Doğucu Yahudiler Pers çizgisini sürdürür. Batıcı Yahudiler, bölgeye egemen olan bu yeni Helenik güçle işbirliği yapar. İskender'in komutanı olan Ptoleme'nin egemenliğini tanırlar. M.Ö. 270'lerde Tevrat Yunancaya çevrilir. Mısır merkezli yeni bir Yahudi yorumu gelişir. Sonradan Torah, Mişna ve Kabala şeklindeki Tevrat yorumlarının kaynağı bu bölünmedir. Helen etkisi, Yahudilerin bir kısmını Roma ile işbirliğine kadar getirir. M.Ö. 140'lardaki Makkabeler İsyanı, Roma'ya olduğu kadar işte bu işbirlikçi Yahudi gruba karşı da bölgedeki Musevilerin ortak isyanı gibidir. Bu isyan, İsa'nın çıkışına kadar Musevilerle Yahudiler arasında bir çok kanlı çatışmayı da tetiklemiştir.

Ferisiler ismi ilk Persli Ezra'dan kalma bir niteleme gibidir. Ferisi-Persi. Bunlar sonradan yükselen güce yaslanarak var olma alışkanlıkları gereği, yükselen Roma ile ilk işbirliğine giren gruptur. Roma orduları İran etkisindeki Kudüs'ü yıktığı sırada yol göstericilik ve işbirliği yapmışlardır. M.Ö. 40'larda işte bu Ferisiler Kudüs'e yerleştirilir ve Roma idaresinin imtiyazları verilir. Hz. İsa, gerçek Musevilerin, yani Samiri, Sabii, Esseni, Nasiri ve Vaftizci Yahya mezhepleri olarak tanımlanan cemaatlerin devamı olarak sahneye çıkar. Yahudiler, İsa'nın yeni bir Pers destekli Musevi ayaklanması çıkartacağı söylentisi ve korkusu yayarak, Roma valisini kışkırtırlar. Ve İsa'yı öldürtürler. Ancak daha sonra, Roma ile işbirliği yanlısı Yahudi ekolden Pavlus, İsa mesajını Romalılara uygun hale getirerek anlatmaya koyulur. Roma, uzun süre, Pers yörüngesinde olarak gördüğü Musevi tevhidci akımlara karşı zalimane davranır. Anadolu'da, Filistin'de, Irak'ta çıkan birçok ayaklanma, gerçekten de o dönem İran'da iktidarı ele geçirmiş olan Sasaniler tarafından desteklenir. Bölgede giderek İran-Roma çelişkisi gelişir ve iki jeopolitik kutup, bölgenin tüm kadim çatışma geleneğinin mirasçısı olarak İslam fetihlerine kadar savaşır.

Hristiyanlığın Roma'da kabulü (M.S.313), İran-Roma Savaşlarının Roma lehine döndüğü ve kuzeydeki barbar saldırıları ve göçlerinin Roma'yı ele geçirmek üzere olduğu bir zamana denk gelir. Roma, adeta İran'ın elinden bu silahı alır ve resmi din yaparak hem bölgedeki halkı kendine bağlar, hem de barbar Germen kabilelerin kültürüne karşı direnecek bir zırh edinir. Roma Hristiyanlaştıktan sonra daha da güçlenmiş ve İran bu tarihten sonra bölgede etkisini kaybederek bugünkü sınırlarına çekilmiştir. Pers istilasının sonucu Sparta Platonizmi'dir. İskender döneminde gelişen Aristo felsefesi ise, Mısır-Yunan'ın buna cevabıdır. Hristiyanlık, Aristo felsefesi ile Pavluscu Hristiyanlık sentezi üzerinden bölgede İran'ın teolojik etkisini de kırar.

Jeopolitik gözle bakıldığında Yahudilik olarak bilinen topluluğun tarih sahnesine çıkışı Pers derin siyasetinin bir sonucudur. Yahudilik, teolojik olarak Zerdüştlikle Musevilğin sentezidir. Babil ve Fenike inançları da bu sentezde yer almıştır. Ancak asıl baskın inanç, Pers jeopolitiğinin bu topluluğa yüklediği misyondur. Yani seçilmiş millet olma narsizmi, Arz-ı mevud vaadi ve azınlık imtiyazcılığı... Bugün dahi Yahudiliği ayakta tutan tek tanrıcılık ya da yoksul Yahudilerin ısrarla sürdürmeye çalıştığı Şeriat (Yani Babil Hammurabi Yasaları, Zerdüşt ve Musevi ahlakçılığı ve geleneklerinin sentezi) değil, işte bu jeopolitik kaynaklı Yahudi asabiyesidir. Bu topluluğun tarih boyunca yaşadığı tüm diasporalar, tehcir ve katliamlar, esasen bu jeopolitik kullanım değerinden kaynaklanmaktadır. Asur'un ve Roma'nın Antik dönemde yaptığı sürgün de, Katolik dünyanın Ortaçağ ve 20. yüzyılda yaptığı baskı ve katliamlar da, esasen inanç çatışmasından çok Yahudi topluluğun seçtiği müttefiğin rakipleri tarafından kendilerinin kolay bir düşman konumuna düşmelerinden beslenmiştir. Roma'da, Katolik Kilisesi de, Hitler de, rakiplerine vurmadan önce bir tür arazi temizliği yapmak istemiş ve rakiplerinin kritik misyon yüklediği (yani ticaret ve finans işlerini teslim ettiği) bu toplulukları tasfiye ederek savaşı başlatmıştır. Ortaçağ Avrupa'sında Endülüs'ün (Katolik Kilisesinin asıl düşmanının) yok edilmesi, Endülüs tüccarı olan Yahudilerin tasfiyesini de zorunlu kılmıştır. 20. yüzyılda Hitler, aynı tasfiyeyi asıl düşmanı olan İngiltere ve Rusya ile savaşa tutuşmadan önce yapmıştır. Yahudiler, bugün de çoğunlukla Anglo-Sakson gücün müttefiği durumundadır. Ve olasıdır ki, bu güç inişe geçtiği zaman yani Anglo- Saksonlar yenilirken, onları yenen gücün ilk hedefi yine Yahudiler olacaktır. En azından tarih bunu böyle göstermektedir.

Hristiyanlık'ın jeopolitik anlamı?

Yahudilik gibi, benzer şekilde Hristiyanlığın Roma ile ilişkisi de jeopolitik bir hadisedir. Esasen Aziz Pavlus (Paul)un kodifiye ettiği Hristiyanlıkla, Hz. İsa'nın İbrahimi-tevhidi mesajı aynı değildir. Pavlus, **Yahudi topluluğun Roma ile işbirliği yapan kanadından** bir kişidir. M.Ö. 520'lerde Pers Kralı II. Kyros'un Yahudileri Filistin'e yerleştirmesiyle başlayan Hezeikel-Ezra

dönemi tarihsel Yahudi uyanışına benzer bir şekilde, Pavlus da, yeni yükselen Roma ile işbirliği içinde İsevilği Roma'ya götürerek ikinci bir Hezeikel ya da Ezra olmaya niyetlenmiş gibidir. Yani aynı jeopolitik güdü ile ama bu kez inişe geçen Persler yerine yükselen Romalılarla işbirliği yaparak tarih sahnesinde kalma çabası, Pavlus'ta açığa çıkmıştır. Ne var ki, dönemin Roma'sı, gerek iç karışıklıklar gerekse güneyde Kartaca, kuzeyde ise Germanik barbar akınları ile boğuşmaktadır ve bu mesajı algılaması için 200 yüzyıl beklenenecektir.

Bu iki yüz yıl boyunca İsevilerin Roma ile savaşında Sasani desteği söz konusudur. Ancak, Roma'nın Hristiyanlıkla mücadele adı altında sürekli Anadolu ve Filistin'de asker bulundurduğu, bölgede İran sınırına kadar hareket kabiliyeti geliştirdiği göz önüne alınırsa, Hristiyan direnişinin Sasanilerden çok Romalıların işine yaradığı söylenebilir. İşte bu sürecin sonundadır ki, Roma askeri zulmü altında inleyen bölge halklarının doruğa çıkan isyanı ve bir tepki olarak Hristiyanlaşması sonucunda, İmparator Konstantin zamanında Roma aristokrasisi hayati bir karar vererek, istemeyerekte olsa kadim pagan geleneği terk edip, Hristiyanlığı benimsemiştir. Bu hamle, Roma derin iradesi adına, tükenmekte olan imparatorluğa yeni bir ruh kazandırmış ve Kilise ile sembolize edilen bu ruh, Roma bölündükten sonra dahi Roma'yı toparlayan, yaşatan ve güçlendiren bir rol oynamıştır. Kilise, artık yoksulların dayanışma ve direnme evi değil, derin Roma'nın yedek örgütüdür.

Hristiyanlık ismiyle İznik (M.S. 313), Kadıköy (M.S. 383) konsüllerinde kodifiye edilen inanç biçimi, esasen Mısır-Yunan kaynaklı Roma paganizminin tek tanrıcılık formu içinde reforme edilmiştir. Yahudiliğin Musevi form içinde şekillenmesi gibi, Hristiyanlık da İsevi form içinde şekillenmiştir. Yahudilik Pers jeopolitiğinin, Hristiyanlık da ona hem cevap hem de taklit hüviyetinde Roma jeopolitiğinin teolojiyi üretme ve yönetme biçimidir. Tek tanrıcılık ya da İsevi tevhidi gelenek, bu jeopolitik saptırmalardan sonra dağlara, çöllere çekilmiş, Filistin'de Esseniler-Nasiriler, Anadolu'da orijinal İseviler, Arabistan'da Hanifler, İran'da Maniciler olarak, İslam'ın doğuşuna kadar kapalı cemaatler halinde yaşamıştır.

Bu arada, M.S. 2. yüzyılda ortaya çıkan Manicilik, İranlı bir aristokratın oğlu olan Mani şahsında, Zerdüştlikle İsevilğin sentezini denemiştir. Bir dönem hayli yaygınlaşan bu inanç, hem Roma'nın ve Kilisenin sert tedbirleri hem de Sasani Devleti'nin yeni kralının basiretsiz siyaseti nedeniyle kanlı bir şekilde tasfiye edilmiştir. Maniciliğin bu iki jeopolitik tarafından tasfiyesi, adeta soğuk savaş döneminde ABD-Rusya muvazaalı savaşının sürmesinin her iki tarafın dünyayı paylaşmasını sağladığı gibi, İran ve Roma'nın karşılıklı savaş pozisyonunda denge kurduğu bir dönemde bu dengeyi bozma teşebbüsü olarak algılanmış gibidir. Maniciler, İran'dan Hind, Afganistan ve Orta Asya'ya sürülmüş ve bir dönem Uygur Türk Devleti'nin resmi dini olmuştur.

Roma'dan ise önce Bulgaristan'a, oradan Bosna Hersek ve Güney Fransa kıyılarına kadar dağılmış Kathar-Bogomil mezhebi olarak varlığını sürdürmüştür. M.S. 8. yüzyılda Anadolu'da ortaya çıkan Ermeni Paflikyan mezhebinin de Maniciliğin Anadolu'daki kalıntısı olduğu ileri sürülmektedir. Paflikyanlar, uzun süre Bizans'a karşı isyan etmiş ve Anadolu'nun Bizans egemenliğinden koparak Arap ve Türk akıncıların kolayca yerleşmesinde bir tür psikolojik öncü rolü oynamışlardır. İşte bu Anadolu Ermeni grubu, İslam orduları geldiğinde Bizans'tan değil, Müslümanlardan yana tavır almış ve sonra da bir çoğu gönüllü bir şekilde Müslümanlaşmışlardır.

Katharlar ise, Katolik engizisyonun ilk kurbanlarıdır. Topluca yakılma ve vahşi işkencelerle katledilme sonucu Hristiyanlıktan tamamen kopmuşlar ve zaman içinde tasfiye olmuşlardır. Bosna Hersek bölgesindeki Kathar-Bogomil kalıntıları ise, Osmanlı'nın bölgeye gelişiyle birlikte Müslümanlaşmıştır. Yani, bugünkü Bosna Müslümanlarının Hristiyan nefretine muhatap oluşunun İslam olmaları dışında tarihsel nedenleri de vardır.

Teolojinin, İran-Roma çelişkisi ekseninde bu kullanımı, modern çağda ideolojilerin doğu ve batı arasında kullanımının da kaynağıdır. Özellikle 20. yüzyıldaki soğuk savaş dönemi, bu karşılıklı kullanımın doruğu olmuştur. Sosyalizm, milliyetçilik, İslamcılık akımları, tıpkı tevhid dinleri gibi başka amaçlar ve içeriklerle doğmuş, ama zamanla devletlerin siyaset aracına dönüşmüştür. Daha doğrusu, kadim jeopolitik, yani İran-Roma çelişkisinin yansıttığı imparatorluk düzenleri, modern çağda da devam etmektedir. Rusya'nın çökmesinden sonra ihtimaldir ki Çin tarafından oluşacak yeni bir doğu gücü ile batıdaki güçlerin çelişkisine dayalı dünya düzeni kendini yeniden kurgulayacaktır. İşte bu zalimane jeopolitik geleneğin ilk nüvesi, yani tarihsel jeopolitiğin laboratuvarı, Mezopotamya-Akdeniz havzasıdır. Buranın tarihi, hala insanlığın tarihidir. Ve burada doğan uygarlık diyalektiği, tarihin motoru olmaya devam etmektedir. Adeta bir 'ilk hareket ettiren hareket' hüviyetindeki Mezopotamya-Akdeniz havzası diyalektiği, suya atılan bir taşın giderek genişleyen halkaları gibi, zaman ve mekan içinde genişleyerek ve büyüyerek tüm insanlığı saran bir tarih olarak devam etmektedir.

İslam'ın doğuşu, bu tarihsel çağrının son örneğidir ve belki de ilk defa tevhidi teoloji, animist ve pagan teolojiiyi yıkarak kendi jeopolitiğini üretmiştir. Ancak kısa süre sonra, kadim jeopolitik çelişki İslam'ın iç çelişkisi halinde yeniden nüksedecektir.

Ortadoğu Jeopolitiği: İran-Roma Diyalektiği

Persler, M.Ö. 6. yüzyılda, Asurluları yenerek bölgeye hakim olmuştur. Daha sonra Mısır'ı ve Mısır kolonileri olan Anadolu ve Yunan kentlerini de ele geçirmişlerdir. M.Ö. 300'lere, yani bu işgale bir cevap olarak Mısır tarafından organize edilen Büyük İskender Seferi'ne kadar bölgede tek hakim güç olan Persler, Babil ve Mısır'la tanışarak, Zerdüştlüğü icad ettiler. Zerdüşt-Zarasudra/Hürmüz muhtemelen **İbrahimi** inanca sahip

bir Babil rahibiydi. Ve bu inancı İran'a taşıyarak kuzeydeki istilacılar karşısında zayıf durumda olan İranlı halkların dirilişine vesile olmuştu. Zerdüşt inancı, Alemin mutlak tanrısının, Ahura mazda isimli bir baş melek-iyilik- (Babil mitolojisinde tanrının yarattığı ve dünyayı yaratması için görevlendirdiği yaratıcı melek-Demiorg) ile kötülük-karanlık tanrısı Ehrimen (Şeytan) arasındaki savaşın 'iyilik' lehine sonuçlanmasını ister. Dünya bu savaşın arenasıdır. İnsanlar, saflarını seçerek kıyamet öncesi gelecek şeoşyand (Mesih) zamanına kadar savaşacaklardır. Kıyametten sonra İyiler, cinvat köprüsünden (Sırat köprüsü) geçerek cennete, kötüler ise sonsuz karanlık alem olan cehenneme gidecek, alemdeki kaos böylece son bulacaktır.

Zerdüştlük Pers aristokrasinin resmi inancına dönüşünce, her dinin başına geldiği gibi, dönemin ekonomi-politik koşullarına uygun olarak kodifiye edilmiş, özellikle İran'ın baş düşmanı Turan'ın (Dağların ötesindeki ülke demektir) yani Hindistan'ın üst kast sınıfının İran üzerindeki tasallutuna reddiye biçimini almıştır.

Hind dini, Vedacılık (Veda hikmet, ilahi bilgi demektir), varlığın birliği ve birlik içinde çokluk ilkesine dayanır. Hind üst kastı, alt kastları egemenliği altında tutmak için çokluğu hiyerarşik bir düzene sokmuş ve bunu teolojileştirmiştir. Vedacılığın ilk hali, Babil-İbrahim-tevhidciliğinden izler taşır. Hind kast sisteminde, en üstte Brahmanlar (din adamları) ve Raca'lar(Soylular), sonra Kşatriyalar (savaşçılar-yöneticiler), sonra çiftçiler, sonra zanaatkarlar ve tüccarlar vardır. En alta ise hiç bir değeri olmayan halk-köleler (dravidler-paryalar) bulunur. Baş tanrı en tepedeki Brahman ve Racaların tanrısı Mithra ve yardımcısı Varuna'nın birleşmiş hali, Varunamithra'dır. Kaynağı Ageni-ateş'tir. Dravidlerin tanrısı ise Ahura'dır. Kötülük, düşkünlük demektir.

Zerdüştlük, Hind üst kastlarının zulmünden kaçan kölelerin yerleştiği İran'ın dönüp Hind'e meydan okumasıdır. Ahura, baş tanrı yapılı ve geri kalan tüm tanrılar reddedilir. Mithra kültürüne savaş açılır. Tapınakları yok edilir. Sadece Ehrimen (Spanta manyu) bütün Hind'i temsilen kötülük tanrısı, baş düşman yapılır. Zerdüştlük sayesinde İranlılar, milli bir kimlik edinir ve Zerdüştlüğün en önemli sosyal emri olan çiftçilik ve hayvancılıkla uğraşarak yerleşik hayata geçerler. Zerdüşt inancı, resmi din haline dönüştükçe, tamamen politik bir içerik kazanır. Hind'e duyulan nefret, iki gerçeklik fikrini, mutlak iyi ve kötünün ezeli savaşı şeklinde bir düalizm üretir. Mutlak bir olan tanrı inancı zamanla kaybolur, Ahuramazda- Ehrimen'den oluşan iki tanrılı bir sisteme dönüşür. İran, Ahura mazda'nın, İran'ın düşmanları ise Ehrimen'in askerleridir. Her iki tanrının altışar yardımcısı-melekleri vardır. Böylece antik dünyanın Babil kozmolojisindeki 7 gezegen sistemi, Zerdüştlüğün 7'li teolojik sistemine dönüşür. (Yahudiliğin 7 kollu şamdanı, buradan gelmedir) Eldeki verilere göre, aynı tarihlerde (M. Ö. 7-6. yüzyıllar) Hind'in doğusunda Budha, daha doğuda Lao Tse sahneye çıkmıştır. Adeta büyük Hind iç savaşı

doğuda ve batıda yeni dinler ve siyasal birimler doğurmuştur.

Hemen belirtelim, Hindistan'ı uygarlık merkezi gören tezlere şüpheyle yaklaşmak gerekir. Hind, tarihin erken devirlerinden beridir bir tür nüfus deposu gibidir. Sonsuz çeşitlilikte canlılar kadar insan toplulukları da üremiştir. Bu nüfus sürekli dışarıya ihraç edilir. Antik Hind, bugünkü Çin'in batısından İran, Afganistan, Orta Asya ve Kafkasların bir bölümüne kadar olan büyük Asya demektir. Hind'in iç savaşları, dışarıya nüfus transferinin kaynağıdır.

Hind alt kıtası Afrika kökenlidir. Bunlar sayesinde kıtaya gelen İbrahimi inançlar bir süre sonra Vedacılık olarak Hind üst kastın dini haline dönüşmüştür. Nasıl ki, Romalı alt sınıfların dini olan İsevilik Roma resmi dinine dönüşerek Hristiyanlık olmuşsa, yine yoksul Arapların dini İslam, bir süre sonra Arap eşrafının -Emevilerin- resmi ideolojisine dönüştürülmüşse, aynı kural Vedacılık ve Zerdüştlük için de geçerlidir. Zerdüştlükte Hind paryaların dini olarak doğmuş ve İran aristokrasisinin resmi dinine dönüşmüştür. Her resmi din olma süreci gibi, Zerdüştlük de bir önceki inançlarla karışmış ve mesela ateş kültü gibi Mitracı adetler Zerdüştlüğün alameti farikası haline gelmiştir.

Pers resmi dini olarak Ortadoğu'ya taşınan bozulmuş Zerdüştlük derin izler bırakmıştır. Politik bir güç eşliğinde yayılan her din gibi Zerdüştlük de Mısır, Anadolu, Yunan, Irak, Filistin, Yemen, Kafkaslar ve kısmen Hindistan'da farklı tezahürleriyle yüzyıllar boyu yaşamıştır.

Zerdüştlüğün asli vasfı, düalizmdir; iyi ve kötünün ezeli savaşı... Bu savaş çerçevesinde alemde bir kaos olduğu, bu karşıt kutupların Şaoşyand-Mesih gelene kadar savaşıacağı, iyiliğin üstünlüğü sayesinde şeytanın yok edilip neden olduğu kaosun kosmosa-düzene dönüşeceğine inanılır.

Tanrı'nın seçilmiş kavmi Yahudiler ve Yahudi olmayanlar (gentile), gentilelerin Yahudilere ya hizmet etmesi veya yok edilmesi, Yahudilerin özel misyonu Yahudi teolojisinin bu temel inançlarının kaynağı, işte bu düalist Zerdüştlüktür. Bu düalizm, diyalektik, kaos-kosmos ve seçkincilik fikri, Pers istilas boyunca Anadolu ve Yunan'da Platon düşüncesinin de kaynağı olmuştur. Ortaçağ Yahudiliği yeniden yorumlanırken Neo-Platonculuğa dayanılması tesadüf değildir. Modern çağda, Faşizmin ve bugün Neo-Conların yani Hristiyan Siyonistlerin ideolojik kökleri de bu antagonist çatışma, düalizm ve seçkinciliğe dayalı Zerdüşti arianiliktir.

Okurların, Aryan, Pers, Zerdüşti ifadelerini bugünün İran'ıyla özdeşleştirmemesi için hemen belirtelim, bugünkü İran, bu Zerdüşti Aryaniliğe en uzak ülkelerden biridir. Her ne kadar Şiiliğin bazı müfrit kolları ve Fars aristokrasisinin bir kanadı bu düşünme biçimine yakın olsa da, özellikle İran İslam Devrimi'nin yarattığı kültür, Zerdüşti çerçeveden sıyrılma çabası olarak okunabilir. Nasıl ki, bu düşünme biçimi İran'la ve İran tarihiyle alakasız coğrafyalarda, modern Almanya'da ve Amerika'da birer ideolojik güç halinde sahneye

çıkabilmiştir, aynı şekilde İran'ın kendisinde de artık etkisiz bir durumdadır. Dolayısı ile, Zerdüştlük ve Aryanilik, İran'dan bağımsız birer kavram olarak anlaşılmalıdır. Tabi, bir gün İran antik tarihindeki bir çok faktörden biri olan Zerdüşti köklerine dönmediği sürece.

Zerdüşti Aryaniliğin yani düalizmin karşıtı, Mısır-Roma'nın düzen teorisidir. Mısır, Nil'in denetlenmesi ve kullanımı için gerekli matematiğin ürünüdür. Kaynağı Babil astronomisi olan bu matematik, Mısır'da dev bentler, piramitler, saraylar inşa ettiren mühendislik bilimini var etmiştir. Mısır, bu matematik düşünce biçimiyle düzen kurma ve onu sürekli kılma çabasına dayalı bir teolojiye dayalıdır. Firavunlarla sembolleşen kadir-i mutlak düzen fikri, Mısır üzerinden Fenike tüccarları kanalıyla Akdeniz kolonileri olan Girit, Miken, Efes, Bergama, Atina, Sparta gibi Ege'nin iki yakasındaki İyon kentlerine taşınmıştır. İşte Yunan mucizesi diye anlatılanların kaynağı budur. Bütün Yunan filozofları, ya İran-Babil ya da Mısır'da eğitim görmüş veya oralarda eğitilmiş hocalardan ders almıştır. Yunan site devletleri deneyimi, Pers istilas dönemindeki Satraplıklar çağı boyunca gelişmiştir.

Büyük İskender Seferi, Mısır siyasal iradesinin örgütlediği ve Aristo gibi, İran etkisindeki Platon'un talebesi olup, Mısır düşüncesi adına onu eleştiren bir düzen filozofunun yönlendirmesiyle bütün Mısır-Yunan-İyon kolonilerinin örgütlenerek başlattığı bir Pers karşıtı seferdir. M.Ö. 300'lerdeki bu sefer, İran'ı geri püskürtmüş ve Roma'yı doğurmuştur. İşte bu iki büyük karşılıklı sefer, -ki her biri ortalama 300'er yıl etkili olmuştur- sonraki 2300 yıllık tarihin ana motoru olmuştur.

Roma, kaos'a karşı düzen, dualizme karşı çokluk içinde birlik, antogonizme karşı mutlak otorite, çelişkiye karşı hiyerarşidir. Roma, bir tür Akdeniz'de yeniden doğmuş Hind'in İran'dan intikamıdır. Ve İran'ı, yani Zerdüşti Aryaniliği düşüncede yenerek düalizmi ve kaos düşüncesini tarihte heretik akımların sığınağı düzeyine indirmiştir. Bu düşünce, 2 bin yıl sonra ilk defa 20. yüzyılda faşizmle, şimdi de Neo-Con küreselciliği ile bir ideolojik akım olmaktan öte, bir siyasal egemenlik şansı yakalamıştır.

Sonuç olarak, Mezopotamya-Akdeniz havzası, İran ve Roma olarak kodladığımız iki farklı düşünce biçimi ve siyasal iradenin çelişkisini üretmiştir. İran, Hind'in zıddı ve tekrarı, Roma, Yunan'ın devamı, Mısır'ın tekrarıdır. Zerdüşti İranilik düalizm, Roma ise paganizmdir. Bu şema, binlerce yıllık tarihi anlamamız için gerekli bir basitleştirme, şemalaştırma, agrandize etme ve formüle etme çabasıdır.

ÖZGÜRLÜKÇÜ TEOLOJİNİN JEOPOLİTİK ÜRETİMİ: İSLAM

İslam'ın doğuşu, önceki peygamberlerin gelişi gibi, yine bu çatışmaların sona ermesi mesajını içerir. Ve 30 yıl içinde, İran, Anadolu ve Mısır fethedilerek gerçekten de bölge barışı, birlik ve esenlik sağlanmıştır. Hz. Muhammed, İbrahimi geleneğin son temsilcisi olarak,

önceki peygamberlerin teolojide gerçekleştirdiği devrimi ilk defa pratikte de gerçekleştirir. Ve tanrı devletlerini, egemen sınıf düzenlerini, efendi- köle sistemini yerle bir ederek insanlık tarihinde yeni bir sayfa açar.

Geriye sadece Roma kalmıştır ve onu da Osmanlılar yıkar.

İslam'ın doğuş dönemi, tıpkı M.Ö. 2000'lerdeki Akad-Asur Savaşları ve Hz. İbrahim'in çıkışı gibi, İran-Roma savaşlarının bütün bölgeyi yıpratmış, kitlelerin çaresiz ve sahipsiz kaldığı, yerel otoritelerin, aşiretlerin iç savaşlarla düzeni bozduğu, sadece güçlü olanların ayakta kalabildiği bir çağdır.

Bu nedenle, kısa sürede İslam, tutunarak yeni bir dünya kurabilmiş ve tamamen bölgesel jeopolitikten bağımsız yeni bir jeopolitik üretmiştir.

İslam ne İran'ın ne de Roma'nın devlet siyasetleri tarafından kullanılamamış, aksine her iki büyük imparatorluk İslam'ın tarihsel mana ve misyonunu tam olarak ölçmeden, İslam dinamiğini başkentlerinin dibinde bulmuşlardır.

İslam'ın politik bir güç olarak tarihte ilk defa Arap toplumlarının asabiyesini de toparlayacak bir tarzda yükselişi, her iki büyük gücü bir daha oldukları haliyle dirilemeyecekleri şekilde tarihe gömmüştür.

İslam'ın getirdiği yeni jeopolitik, 3500 yıllık savaş ve çatışmalara da son vermiş, İran'ı da Roma'yı da Mısır'ı da Mezopotamya'yı da Hindistan'ı da, Orta Asya'yı da tek bir jeopolitik altında bütünleştirmiştir.

İslam'dan sonra, artık tüm ekonomi-politik çelişki ve çatışmalar, yani tarihin -uygarlığın- diyalektiği, İslam'ın iç savaşına dönüşmüştür.

Yani, artık pagan ve animist teolojinin jeopolitiği yerine, tevhide-İbrahimi jeopolitik, tarihin ve toplumların egemen dili olmuştur.

Tarım uygarlığının bütün iç ve dış çelişkileri, İslam'ın doğuşu ile İslam'ın iç savaşı halinde yeniden nüksetmiştir.

Bu nüksediş, Şam (Bizans Havzası) valisi Muaviye'nin Hz. Ali'yi tasfiye ederek bir darbe ile iktidarı alıp, bu yeni teolojik ve jeopolitik devrimi rayından sapmasıyla başlar. Ve Şia, buna bir tepki olarak gelişir. Bir anlamda İran düalizmi Şia'da yeniden yorumlanarak sahneye çıkar.

Ahuramazda-Ehrimen, Ali-Muaviye ya da Hüseyin-Yezit'tir artık. Abbasi ve sonradan Fatımi devletleri, bu kültürün ürünüdür. Emevi yayılması, Kuzey Afrika üzerinden İspanya'ya kadar genişler. Endülüs Devleti, Mezopotamya'nın Roma'ya dönük saldırısıdır. Ne var ki, İspanya'yı aşamaz ve sonra da kanlı bir şekilde tasfiye edilir.

Doğuda ise, Moğol istilasası sonrasında İran Havzası, Moğol dinamiğinin üssüne dönüşür. Ve ardından Safevilik ortaya çıkar. Safevilik, tıpkı Zerdüştlüğün Hind'e tepkisi gibi, önceleri Moğol kalıntılarına bir tepkidir. Sonra ise kadim jeopolitiğin İran-Roma diyalektiği devreye girer ve Osmanlı-İran savaşları başlar. Safevi Şiası, tam manasıyla İran jeopolitiğinin Roma ile savaşı halinde kendini kurgular. 18. yüzyılın ortalarına kadar süren bu savaşlar, Osmanlı'nın (Müslüman Roma'nın) galibiyeti ile biter.

DİPNOT:

***Kaynak:** Teolojinin Jeopolitiği-Allah Vatan Özgürlük, Ahmet Özcan, Yarın yay. 2012

Pete Hegseth'in Haçlı Seferi

YAZAR: MEL GURTOV*

KAYNAK: WWW.COUNTERPUNCH.ORG

“Faşizm Amerika’ya geldiğinde, bir bayrağa sarılmış ve elinde bir haç taşıyor olacak.”

– Sinclair Lewis

Sinclair Lewis, Pete Hegseth’i hemen tanırdı — dini inançları, dövmele ve şimdi de politikalarıyla, kimseye iyilik getirmeyecek bir haçlı seferinde olduğunu herkese gösteren bir Hristiyan milliyetçi. Ve bir haçlı seferi yürütmek için savaş bakanlığından daha uygun bir konum olabilir mi? Bu, Haçlı Seferleri olmasaydı “ne Avrupa ne de Amerika olurdu” diyen bir adam — tarihin büyük bir çarpıtılması olsa da, yine de onun orduya ve ABD ulusal güvenliğine bakışını şekillendiren bir çarpıtma.

Hegseth, ABD ordusunun fazla yumuşak hale geldiğini söylüyor. Ordu, woke kültürü tarafından istila edilmiş durumda ve bir “savaşçı ruhunu” yeniden kazanması gerekiyor. Liberal generaller tamamen yanlış insanları işe alıyor, elde tutuyor ve terfi ettiriyor. Bunların kökünden sökülmesi gerekiyor. Hegseth, birkaç üst düzey subayı görevden aldı ya da görevden ayrılmaya zorladı; en son olarak da kara kuvvetleri genelkurmay başkanını görevden aldı ve kadınların ve siyahi generallerin terfilerini engelledi. Öte yandan Hegseth, savaş hukukunu ihlal etmekten hüküm giymiş askerleri affetti. Kahraman olan askerleri hapse attığında askeri adalet temelden hatalıdır, demiştir.

Hegseth ve Basın

Başkomutanı gibi Hegseth de, politikaları hakkında rahatsız edici sorular soran ve liberal askeri liderleri destekleme eğiliminde olan sorgulayıcı bir basından nefret etmektedir. Basın, Hegseth’in göreve geldiği andan itibaren neredeyse anında Pentagon’da saldırı altına girmiştir Michael Wilner ve Ana Ceballos’un Los Angeles Times’ta yazdıkları gibi, muhabirler, Pentagon’un resmi izni olmadan — gizli olmayan materyaller de dahil olmak üzere — bilgi “talep etmemeleri” konusunda uyarıldıkları ve bunu yapan kişilerin bir “güvenlik riski” olarak nitelendirildiği 21 sayfalık bir anlaşmayı imzalamak zorunda kaldılar. Bu politika, gazetecileri ve medya kuruluşlarını, ordunun onaylamadığı herhangi bir materyali yayımlamaktan kaçınmaya zorlayacaktı — bu da ifade özgürlüğüne ilişkin Birinci Anayasa Değişikliği korumalarının açık bir ihlaliydi. Birkaç aşırı sağcı gazeteci anlaşmayı imzalamış olsa da, neredeyse tüm medya kuruluşları anlaşmayı imzalamayı reddetti.

Pentagon’un basın haberlerine getirdiği kısıtlamalar, 20 Mart’ta Times ve muhabirlerinden biri tarafından açılan bir davada federal bir yargıç tarafından anayasaya aykırı bulundu. Times, Pentagon’un yeni kurallarının Birinci Anayasa Değişikliği’ni ve Yasal Süreç Maddesi’ni ihlal ettiğini, ayrıca “ülkenin güvenliğinin özgür bir basına bağlı olduğu” kurucu ilkesini de çiğnediğini savundu.

Yargıç Paul Friedman bu görüşe katıldı. İran savaşı nedeniyle, “halkın, hükümetinin ne yaptığına dair çeşitli bakış açılarından bilgiye erişiminin her zamankinden daha önemli hale geldiğine” hükmetti. Adalet Bakanlığı’nın, gazetecilerin “yetkisiz bilgilerin ifşasını” talep ettiklerinde Birinci Anayasa Değişikliği korumasına sahip olmadıkları yönündeki argümanına hayretle yaklaştı.

“Neden olmasın?” diye sordu yargıç. Gazeteciler soru sorabilir, yetkililer cevap vermeyi reddedebilir. Hikâyenin sonu mu?

Pek sayılmaz; birkaç gün sonra Pentagon, gazetecilerin alışıldığı üzere binanın içinde değil, binanın ek binasında ağırlandıklarını emretti.

Tanrı Bizim Yanımızda

Birinci Anayasa Değişikliği hakları, Hegseth’in açıkça Hristiyan milliyetçi bir bakış açısını benimsemesi nedeniyle eşit derecede saldırı altındadır; bunun en son örneği, İran’da savaşan ABD birliklerine destek çağrısı yaptığı bir konuşmadır.

İnsanları, “Her gün, diz çökerek, ailenizle, okullarınızda, kiliselerinizde,” dedi, “İsa Mesih’in adıyla” dua etmeye çağırdı. Hegseth, silahlı kuvvetlerin Tanrı tarafından onaylanmış bir Hristiyan misyonu olduğuna gerçekten inanıyor — bu misyon, bir Müslüman ülkeyi taş devrine geri bombalamayı da içeriyor — tam da Trump’ın 1 Nisan konuşmasındaki ifadeler gibi. Hegseth’in dediği gibi, “Biz bombalayarak müzakere ederiz.”

Bu gerçekten Hristiyan olmayan adam, şiddete derin ve içgüdüsel bir sevgi beslemektedir. Hegseth, en az 157 kişinin hayatını kaybettiği tekne saldırılarını, Hristiyan ulusları tanrısız “uyuşturucu komünizmi” ve zulüm güçlerinden korumaya yönelik daha geniş bir savaşın parçası olarak sunmuştur.

New York Times, Hegseth’in dini dosyasına şunları ekliyor: “Şubat ayında valiler için düzenlenen bir akşam yemeğinde Beyaz Saray’da ‘Kral İsa’ya’ dua etti. Büyük ölçüde evanjelik yayıncılardan oluşan bir gruba hitap ederken, Amerika Birleşik Devletleri’ni Hristiyan ilkeler üzerine kurulmuş bir ulus olarak tanımladı. “Eski ve Yeni Ahit’teki Hristiyan İncillerinden Batı medeniyetinin ve Amerika Birleşik Devletleri’nin gelişimine uzanan doğrudan bir hat vardır,” dedi onlara.

Hegseth, kilise ve devletin ayrılığı ilkesini açıkça ihlal ederek, Hristiyan milliyetçi bir akıl hocasını Pentagon’da konuşma yapmaya ve dualara öncülük etmeye davet etti.

Papa Leo, Paskalya mesajında “Savaş başlatma gücüne sahip olanlar barışı seçsin!” dedi.

“Zorla dayatılan bir barış değil, diyalog yoluyla! Başkalarını egemenlik altına alma arzusu ile değil, onlarla karşılaşma arzusu ile!” Ancak Pete Hegseth dinlemiyor.

Ordudaki Hristiyan olmayanlar ve tüm askerlere hizmet eden papazlar, Hegseth’in haçlı seferinden giderek huzursuzluk duymaktadır.

Ancak ordudaki eleştirilenleri misillemeden korkuyor.

New York Times’in aktardığına göre, “Pentagon’da onlarca yıldır çalışan kıdemli bir sivil ordu yetkilisi, orada çalışan insanların Hegseth’in eylemleriyle ilgili endişelerini birbirleriyle ya da üstleriyle konuşmaktan korktuklarını söyledi.”

“Onların adına emekli subaylar konuşuyor.”

Times iki kişiye atıfta bulunuyor: Colin Powell’ın genelkurmay başkanlığı görevini yürütmüş emekli Ordu Albayı Larry Wilkerson, Hegseth’in “ondan önce gerçekleşmiş her şeyi” ihlal ettiğini söyledi. 2011’den 2012’ye kadar Ulusal Muhafızlar’da ikinci komutan olarak görev yapan emekli Ordu Tümgeneral Randy Manner ise son haftalarda aktif görevdeki “düzinelerce ve düzinelerce” papazla konuştuğunu ve Hegseth ile özdeşleşmeyenlerin “marjinalleştirildiğini” söylediklerini aktardı.

“Endişelerini kendi üstlerine dile getiremediklerini hissediyorlar ve askerlerin manevi, zihinsel ve ahlaki sağlığının başlıca savunucusu olarak yaptıkları işin tehdit altında olduğunu düşünüyorlar.”

Amerika’nın yurtdışı müdahalelerinde Tanrı ve vatani gerekçe göstermek yeni bir şey değildir. Ancak Pete Hegseth, dinini ülkenin askeri kurumlarıyla iç içe geçirerek bu mesajı bir adım daha ileri taşımıştır. Kabineden kovulacak sıradaki kişi o olmalıdır.

DİPNOT:

* Mel Gurtov, Portland Devlet Üniversitesi’nde Siyaset Bilimi Emeritus Profesörüdür, uluslararası ilişkiler dergisi Asian Perspective’in baş editörüdür ve In the Human Interest adlı blogda yazmaktadır.

Kapitalist Olmadan İlerlemek, Batılılaşmadan Gelişebilmek Mümkün Değil midir?

PROF. DR. MEHMET ULUKÜTÜK
www.kritikbakis.com

Toplumları geri kalmış ve ilerlemiş olarak ayırmak da, ilerleme ve geri kalmışlığın ölçütlerini belirlemek de özünde ve esasında son derece sıkıntılı ve karmaşık süreçlerdir. Sıkıntı ve karmaşanın altında yatan neden ise hem tarafsızlığın öznelliğin kılıfına bürünebilme ihtimalinde, hem ölçütlerin sadece belirsiz olmayıp aynı zamanda yanıltıcı olabileceği gerçeğinde, hem de tüm araştırma süreçlerinin hangi kavramlarla, kimin adına ne için yapıldığı sorusunun her zaman dürüstlikle cevaplanmasının önündeki ciddi engellerdir. Bugün “geri kalmışlık” meselesi, özellikle Doğu, İslam ve Osmanlı bağlamında dile getirildiğinde, ilk bakışta tarihi, siyasi ve sosyolojik bir problem ve araştırma faaliyetini işaret ediyor gibi izlenimi verse de, yakından bakıldığında bunun masum bir problem teşhisi çabasından ziyade, önceden kurulmuş kavramsal çerçevenin içinde dönüp duran, cevabı daha baştan soruya içkin bir mantıkla hareket ettiği görülebilir.

Mesela bu alanda öne çıkan isimlerden Daron Acemoğlu, (Ulusların Düşüşü, Dar Koridor) toplumların zenginliğini “kapsayıcı kurumlar”a bağlarken, Timur Kuran, (Yollar Ayrılırken Ortadoğu’nun Geri Kalma Sürecinde İslam Hukukun Rolü) İslam hukukunun ekonomik gelişmeyi sınırladığını öne sürerken, Ahmet Kuru, (İslam, Otoriterlik ve Geri Kalmışlık Küresel ve Tarihsel Bir Karşılaştırma) ulema-devlet ittifakının entelektüel dinamizmi bastırdığını savunurken; Bernard Lewis, (Hata Neredeydi? Doğunun 300 Yıldır Cevabını Aradığı Soru), İslam dünyasının modernleşme karşısındaki gecikmesini tarihsel bir problem olarak

ortaya koyarken, Kenneth Pomeranz (Büyük Ayrışma) ve Philip T. Hoffman (Avrupa Neden Dünyayı Fethetti?) Avrupa’nın yükselişini açıklamaya çalışırken; Jared Rubin (Egemenler Din ve Zenginlik Neden Batı Zenginleşti de Ortadoğu Zenginleşemedi?) din ile ekonomik kurumlar arasındaki ilişkiyi analiz ederken, her biri farklı metodolojik araçlar kullansa da, nihayetinde aynı söylemsel zeminde buluşur. Bu nokta Batı’nın ulaştığı nokta, açıklanması gereken bir istisna değil, ulaşılması gereken bir hedef olduğudur. Nedense bu yazarlar kalkış noktalarını, varsayımlarını, temel kavramlarını, içinde yer aldıkları epistemik cemaatin amentüsünü, bağlı oldukları paradigmaları açıkça yazmaktan imtina eder, doğal bir hadiseyi bitaraf olarak ele alan bağımsız araştırmacılar oldukları intibasını verirler. Akademik titizlikleri göz kamaştırıcıdır. Söylemleri güçlü, retorikleri kuvvetli, piyasada alıcıları çok, argümanları ve akıl yürütmeleri sıkıdır ama metinleri paradigmatic temellerini sorgulamayı akıllarından bile geçiremedikleri epistemik bir cemaatin ürünüdür. Merhum Hüsamettin Arslan’ın ifadeleriyle “her epistemik cemaat bir geçerlilik ve güvenilirlik monopolüdür. Her epistemik cemaat gibi bilimsel cemaat denen “entelektüel merkez”, “paradigmatik grup”, “görünmeyen kolej”, “araştırma cemaati, sosyal çevre” hem de bilime inanan “müminler topluluğu” anlamında neye “bilgi” denilip denilemeyeceğini bilginin standart ve yöntemlerinin neler olduğunu, bilginin doğruluk ve geçerliliğini, güvenilirliğini tescil eden bir tekeldir.” (Epistemik Cemaat, s. 96)

Aslında geri kalmışlık söylemi, hangi düzlemde ve şekilde dile getirilirse getirilsin, her defasında Batı'nın tarihsel tecrübesinin norm, geri kalan her şeyin ise bu norma göre ölçülmesi gereken bir sapma olduğu önkabülüne dayanması veya bu önkabüle dayanmadığının bir türlü ispatlanamaması açısından konuyla ilgili bütün sorunların kaynağını oluşturmaktadır. Hâlbuki sormamız gereken bu normun kim tarafından, hangi tarihsel koşullarda ve hangi kavramsal araçlarla tayin edildiği olmalıdır. Çünkü eğer normun kendisi tartışmasız kabul edilirse, o norma ulaşamayan her toplum otomatik olarak "geri kalmış" ilan edilir ve böylece analiz, daha en başında değer yüklü, teoriye gömülü, taraflı ve hatta tarafgir bir normatif yargıya dönüşür. Bu yaklaşımın sorunu ise, tarihe Hegelci anlamda teleolojik, yani tek yönlü ve zorunlu bir ilerleme çizgisi atfetmesi, insanlık tarihini, ilkelden moderne, gelenekselden rasyonel olana, dinselden sekülere doğru kaçınılmaz bir seyir izlemesi gerektiğine inanması ve bu gidişatın en ileri aşaması olarak Batı tecrübesini varsaymasıdır. Oysa bu tür bir tarih anlayışı, çoğul tarihsel tecrübeleri silikleştirmekle kalmayıp, aynı zamanda farklı medeniyetlerin kendi iç dinamiklerini, değer sistemlerini ve varlık anlayışlarını da kategorik olarak dışlar. Mamafih tarihin kendisi, çok katmanlı ve çatışmalı bir süreç olmaktan çıkarak, tek bir merkezlin etrafında örülmüş indirgemeci bir tahkiyeye dönüşür.

Tedavüldeki mezkûr ilerlemeci tahkiye, Edward Said'in işaret ettiği biçimde, yalnızca bir bilgi üretimi değil, aynı zamanda bir temsil rejimidir. Doğu, burada kendi içinden konuşan bir özne olarak değil, Batı'nın kavramsal dili dâhilinde tanımlanan bir nesne olarak ortaya çıkar. Bu temsil rejiminin daha derin bir boyutu ise, onun zamanla temsil edilenler tarafında içselleştirilmesidir. Bir toplum kendisini sürekli olarak "geri kalmış" olarak tanımlayan bir söylem içinde düşündüğünde, artık bu tanım yalnızca dışarıdan dayatılan bir damga olmaktan çıkar, bir öz-anlatıya dönüşür ve böylece toplum kendi tarihini, kendi değerlerini ve kendi imkânlarını bu etiket üzerinden değerlendirmeye başlar. Bu perspektif, Frantz Fanon'un sömürgeciliğin yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda ontolojik bir yarılma yarattığı yönündeki analizleriyle birleştğinde, "geri kalmışlık" söyleminin aslında bir tür tersine çevrilmiş tarih yazımı olduğunu akla getirir. Burada sömürgecilik ilişkileri içinde şekillenen eşitsizlikler, sömürgeleştirilen toplumların içsel eksiklikleri olarak yeniden yorumlanır. Bu noktada Gayatri Chakravorty Spivak'ın Madun Konuşabilir mi? kitabında bahsettiği "epistemik şiddet" kavramı, bu sürecin ne kadar derin ve sarsıcı olduğunu anlamak için kâfi derecede ikna edicidir. Burada bilgi, gerçekliği yansıtmakla kalmaz, öznenin kendini nasıl göreceğini ve okuyacağını da belirler. Bu bağlamda Walter Benjamin'in tarihin "kazananlar tarafından yazılan bir enkaz yığını" olduğu yönündeki tespiti, modern ilerleme anlatısının altında yatan şiddeti izhar etmesi

bakımından son derece mühümdür. Oysa bu tür bir zaman tasavvuru, Benjamin'in eleştirdiği gibi, tarihin çok katmanlı ve kesintili doğasını göz ardı eden, onu homojenleştiren ve nihayetinde belirli bir başarı anlatısına indirgeyen bir kurgudur, bu kurgu içinde Batı'nın yükselişi bir "ilerleme" olarak okunurken, aynı sürecin sömürgecilik, şiddet ve eşitsizlik boyutları ya görünmez kılınır ya da tali unsurlar olarak değerlendirilir.

Bununla bağlantılı olarak, "ilerleme" kavramının kendisi de ciddi bir sorgulamaya tabi tutulmalıdır. Zira bugün ilerleme denildiğinde akla gelen kapitalist üretim biçimi, sanayileşme, teknolojik gelişmişlik, piyasa ekonomisi ve rasyonel bürokratik örgütlenme gibi unsurlar, çoğu zaman evrensel değerler olarak sunulmakta, oysa gerçekte bunlar belirli bir tarihsel bağlamın—erken modern Avrupa'nın—ürünleri olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu nedenle Kapitalizm, yalnızca bir ekonomik organizasyon biçimi değil, aynı zamanda belirli bir ontolojik ve etik tasavvurun ifadesidir; insanı üretim ve tüketim süreçlerinin merkezine yerleştiren, doğayı kaynak olarak nesneleştiren ve zamanı sürekli birikim mantığı içinde homojenleştiren bu sistemin, başka medeniyetler tarafından benimsenmemiş olması bir "eksiklik" değil, belki de farklı bir varlık anlayışının işareti olarak okunmalıdır.

İslam dünyasının "geri kalması" meselesini tartışırken, aslında örtük biçimde onun modern dünyanın kurucu formu olan metropol hayatına, Georg Simmel'in ifadesiyle "metropol ve zihinsel hayat"ın belirlediği o yoğun, parçalı, hızlanmış ve anonim varoluş tarzına, intibak edememesi üzerinden okuyan yaklaşımlar, farkında olsun ya da olmasın, "geri kalmışlık" ile "yabancılaşma" arasında bir özdeşlik kurmaktadır. Ne var ki bu özdeşlik, ilk bakışta izah edici gibi görünse de, aslında bünyesinde kritik bir hermeneutik sorun barındırır. Zira burada "yabancılaşma", modernitenin içsel bir krizi olmaktan çıkarılarak, moderniteye henüz tam anlamıyla dâhil olamamış toplumların bir eksikliği gibi sunulur.

Oysa klasik anlamda yabancılaşma, ister Karl Marx'ın emek teorisinde, ister Simmel'in metropol analizinde, ister Max Weber'in rasyonelleşme eleştirisinde ele alınsın, modern hayatın kendi iç dinamiklerinden doğan bir parçalanma ve anlam kaybı olarak düşünülmüştür; dolayısıyla modern dünyaya tam anlamıyla entegre olamayan bir toplumun "yabancılaşmış" olduğu değil, belki de modern yabancılaşma biçimlerine tam anlamıyla maruz kalmadığı söylenebilir.

Bu durumda "geri kalmak" ile "yabancılaşmak" arasında kurulan özdeşlik, aslında modernitenin kendi krizlerini gizleyerek onları bir gelişmişlik ölçütü hâline getiren ironik bir tersine çevirme olarak okunabilir.

Bu bağlamda, Doğu'nun ya da İslam dünyasının Batı tarzı bir kapitalist modernite üretmemiş olması, onun tarihsel başarısızlığının değil, farklı bir medeniyet tasavvurunun göstergesi olabilir.

Nitekim Marshall Hodgson, İslam'ın Serüveni adlı muhalled eserinde İslam medeniyetinin uzun yüzyıllar boyunca dünya tarihinin en dinamik ve yaratıcı kültürel alanlarından biri olduğunu vurgularken, modern dönemde yaşanan dönüşümü bir “gerileme”den ziyade, küresel güç dengelerinin değişimi olarak okumayı önerir. Benzer şekilde Fernand Braudel'in uzun dönemli (*longue durée*) analizleri, ekonomik ve toplumsal yapıların tek bir faktörle açıklanamayacağını, aksine çok katmanlı süreçlerin ürünü olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla geri kalmışlık söylemlerinin temel sorunu, yalnızca Batı'yı merkeze almaları değil; aynı zamanda kavramlarını, ölçütlerini ve değerlendirme kriterlerini de bu merkezin içinden türetmeleri, böylece başka tarihsel deneyimleri anlamaya çalışırken onları daha baştan “eksik”, “gecikmiş” ya da “yetersiz” olarak kodlamalarıdır. Bu durum, Edward Said'in işaret ettiği anlamda bir epistemik tahakküm biçimidir; çünkü bilgi üretimi burada masum bir faaliyet olmaktan çıkar, iktidar ilişkilerinin yeniden üretildiği bir alana dönüşür. Postkolonyal bir bakış açısı, bu anlatıyı tersine çevirerek “Batı'nın “ilerlemesi” olarak adlandırılan süreç, gerçekten kendi iç dinamiklerinin doğal bir sonucu mu, yoksa büyük ölçüde küresel ölçekte kurulan sömürge ilişkilerinin, kaynak transferlerinin ve emek sömürsünün bir ürünü müdür” sorusunu sormayı mümkün kılar. Bu soru, Frantz Fanon'un sömürgeciliğin yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda psikolojik ve ontolojik bir şiddet rejimi olduğu yönündeki analizleriyle birlikte düşünüldüğünde, “geri kalmışlık” söyleminin aslında bir tür ters yüz edilmiş tarih yazımı olduğunu düşündürür. Çünkü bu söylem, sömürgeleştirilmiş ya da küresel sistem içinde dezavantajlı konumda bulunan toplumların yaşadığı kırılmaları, onların içsel eksiklikleriyle açıklamaya çalışır ama kırılmaların küresel güç ilişkileri içindeki yerini göstermez

Postkolonyal bakış açısını mümkün kılan postkolonyal gramerdir. Dilin belli bir sistem dâhilinde iş görmesini sağlayan gramer, postkolonyal tecrübeden sonra, egemen merkezin, mantık, kavram ve söylem dairesinin oyuncağı haline getirmekte, çevreyi de bu oyuncakla meşgul olan oyunculara dönüştürmektedir. Wittgenstein'in dil oyunları ve aile benzerlikleri kavramsallaştırmasına benzer şekilde, postkolonyal mekanizmalar yeni bir gramer oyunuyla çevrenin karşısına çıkmaktadır. Bu gramer oyunu sayesinde artık merkez çevreye dışarıdan bir şey dayatmamakta, çevre merkezin istediklerini içeriden dile getirmektedir. Çünkü artık kurduğu cümlelerin öznesi olmaktan çıkmıştır.

Postkolonyal gramer kurduğu cümlelerin öznesi olmaktan çıkmak demektir. “Kendi insanların, öyle ya da böyle, hayatın akışının, olayların merkezinin daima dışında bırakıldığını hissettiniz mi? Hiç cümleye “ben” diye başladığınızda, o “ben”in sizi değil de başkasını ifade ettiğini düşündünüz mü? Ya da kurduğunuz cümlelerin öznesinin kendiniz olmadığını?

Konuştüğünüzda ya da konuşmaya çalıştığınızda, daha söze başlamadan sizin adınıza konuşulduğunu hissettiniz mi hiç? Ya da başkaları konuşurken sohbeti dâhil edilmediğinizi, sizin sadece onların sohbetinin nesnesi olduğunuzu hissettiniz mi? O konuşanların, meseleleri nasıl yorumladığınızı, bunların sizin için ne anlama geldiğini anlamayı denemeyi bile akıllarından geçirmediğinizi fark ettiğiniz oldu mu? Kısaca, başkalarının dünyasında, başkaları için var olan bir dünyada yaşadığınızı düşündünüz mü hiç? (Young, Postkolonyalizm, s. 11-12)

Postkolonyal gramer yalnızca Batı'nın Doğu'yu nasıl temsil ettiğini değil, aynı zamanda Doğu'nun kendini nasıl anladığını da etkiler, bir kez bu söylem içselleştirildiğinde, “geri kalmışlık” yalnızca dışarıdan dayatılan bir kategori olmaktan çıkar, içsel bir öz-eleştiri biçimine dönüşür ve böylece toplumlar kendi tarihlerini, kendi değerlerini ve kendi imkânlarını bu dışsal ölçütler üzerinden değerlendirmeye başlar. Bu durum, Gayatri Chakravorty Spivak'ın “epistemik şiddet” olarak adlandırdığı sürecin bir parçasıdır, burada bilgi üretimi, yalnızca gerçekliği açıklamakla kalmaz, bunun yanında öznenin kendini algılama biçimini de belirler. Bu gramerin en belirgin özelliği, “ilerleme” kavramını tarihsel olarak belirli bir coğrafyada—Avrupa'da—ortaya çıkmış ekonomik, siyasal ve kültürel dönüşümlerle özdeşleştirilmesi ve bu dönüşümleri insanlık tarihinin evrensel yönelimi olarak sunmasıdır; bu bağlamda Acemoğlu, Pomeranz, Kuran ve Kuru gibi isimlerin İslam dünyasının ekonomik ve siyasal yapıları üzerine geliştirdikleri açıklamalar, her ne kadar metodolojik olarak farklı yönelimler taşısa da, nihayetinde aynı temel varsayım norm ve sapmaya biçtikleri rollerde yine birleşirler. Çünkü “neden kapitalistleşemedik?”, “neden rasyonelleşemedik?”, “neden sanayileşemedik?” gibi sorular, zahiren bitaraf sorular gibi dursa da belki de belli bir iyi niyet amacı taşısa da, aslında belirli bir tarihsel tecrübenin kategorilerini evrensel ölçütler olarak kabul eder ve böylece farklı medeniyetlerin kendi iç dinamiklerini bu ölçütlere göre değerlendirmeye zorlar. Bu durumda Doğu ya da İslam dünyası, kendi içinden konuşan bir özne olarak değil, Batı'nın kavramsal diline tercüme edilerek anlam kazanan bir nesne olarak konumlandırılır. Bu temsil rejiminin belki de en problemlili yönlerinden biri, “ilerleme” kavramının içeriğini tartışmasız kabul etmesidir, zira kapitalist ekonomi, rasyonel bürokrasi, sanayileşme, seri üretim ve serbest piyasa gibi unsurlar, çoğu zaman tarihsel olarak belirli koşullar altında ortaya çıkmış seçenekler olmaktan çıkarılarak, insanlığın ulaşması gereken mecburi istikamet zorunlu ikametgah gibi sunulur ve böylece kapitalizm bir ekonomik düzen değil, bir medeniyet kıstası hâline gelir. Oysa bu yaklaşım, bu sistemin tarihsel olarak nasıl ortaya çıktığını, hangi şiddet biçimlerini, hangi sömürge ilişkilerini ve hangi eşitsizlikleri içerdiğini göz ardı eder; nitekim Immanuel Wallerstein'ın dünya-sistemleri analizi, kapitalizmin yalnızca içsel dinamiklerle değil, aynı zamanda küresel

ölçekte kurulan eşitsiz ilişkiler ağıyla şekillendiğini gösterirken, “ilerleme”nin esasında masum bir kavram olmadığını da ima eder.

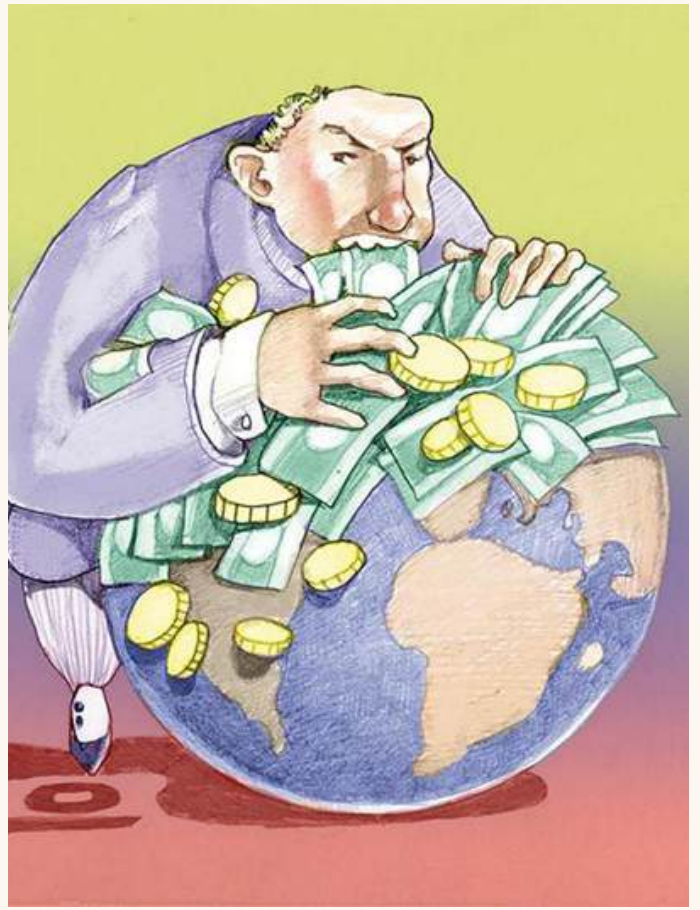
Bu sorunun ağırlığı, Karl Polanyi’nin Büyük Dönüşüm’de ortaya koyduğu temel tezle birlikte düşünüldüğünde daha da anlaşılır hale gelebilir. Polanyi, piyasa ekonomisinin doğal bir gelişim sürecinin sonucu olmadığını, aksine devlet müdahalesiyle ve ciddi toplumsal yıkımlar pahasına kurulduğunu gösterirken, kapitalizmin bir “ilerleme” değil, aynı zamanda bir kopuş, bir çözülme ve bir yeniden yapılanma süreci olduğunu vurgular. Benzer şekilde James C. Scott’un Devlet Gibi Görmek adlı çalışması, modern devlet aklının toplumu “okunabilir” kılma çabası içinde yerel bilgi biçimlerini nasıl tahrip ettiğini, karmaşık toplumsal dokuları nasıl basitleştirdiğini ve bu süreçte ne tür başarısızlıklar ürettiğini gözler önüne sererken, modernleşmenin bedellerini aşikâr kılar. Bu iki düşünürün açtığı hat, “ilerleme”nin kendisinin sorgulanması gerektiğini, dolayısıyla “geri kalmışlık” meselesinin de bu sorgulamadan bağımsız düşünülemeyeceğini gösterir.

Öte yandan, Wallerstein’ın Avrupa Evrenselciliği: İktidarın Retoriği başlıklı çalışması, Batı’nın kendi tarihsel tecrübesini evrensel bir norm olarak sunma biçimini eleştirirken, aslında söz konusu geri kalmışlık söyleminin epistemik zeminini de sarsar; çünkü Wallerstein, “evrensel” olarak sunulan değerlerin çoğu zaman belirli bir güç ilişkisi içinde üretildiğini ve bu değerlerin başka toplumlara uygulanmasının, onları anlamaktan çok dönüştürmeye yönelik bir müdahale olduğunu gösterir. Bu durumda, geri kalmışlık söylemi bir analiz değil, bir iktidar söylemi hâline gelir.

Modern dünyanın kendisini anlatma biçimi çoğu zaman o kadar ikna edici, o kadar içkin ve o kadar “doğal” görünür ki, bu anlatının aslında tarihsel olarak kurulmuş bir kurgu olduğunu fark etmek neredeyse imkânsız hâle gelir. Rasyonalite ile yazılı kültür, yazılı kültür ile kapitalist ekonomi ve nihayet kapitalist ekonomi ile ilerleme arasında kurulan zorunlu bağ da tam olarak böyle bir kurguya dayanır. Ancak Jack Goody’nin Batı’daki Doğu adlı çalışması, bu kurguya içeriden, ama aynı zamanda onu çözerek yaklaşan kritik müdahalelerden biridir.

Goody, Batı’nın kendi tarihsel tecrübesini evrensel bir norm olarak sunarken kullandığı kavramsal araçların, özellikle rasyonalite, mantık, yazı ve ekonomi gibi kategorilerin, aslında ne kadar yerel, ne kadar tarihsel ve ne kadar ideolojik olduğunu açığa çıkarır. Goody’ye göre Batı, kendi tarihsel gelişimini açıklamak için kullandığı kavramları evrenselleştirirken, aynı kavramların Doğu’daki tezahürlerini ya görmezden gelir ya da eksik ve yetersiz olarak kodlar. Böylece ortaya çıkan tablo, sanki rasyonel düşünce yalnızca Batı’da gelişmiş, yazılı kültür yalnızca Batı’da sistematikleşmiş ve kapitalist ekonomi yalnızca Batı’nın doğal bir sonucuymuş gibi bir yanılsama üretir.

Oysa Goody’ye göre tarihsel ve antropolojik veriler

üzerinden gösterir ki, mantık, muhasebe teknikleri, yazılı kayıt sistemleri ve karmaşık ekonomik ilişkiler, yalnızca Avrupa’ya özgü değildir; Çin’den İslam dünyasına, Hint alt kıtasından Afrika’ya kadar geniş bir coğrafyada, farklı biçimlerde ve farklı epistemik zeminlerde zaten mevcuttur. Eğer rasyonaliteyi yalnızca belirli bir mantık formuna, yazılı kültürü yalnızca matbaa temelli çoğaltma sistemine ve ekonomik gelişmeyi yalnızca kapitalist piyasa ilişkilerine indirgersek, o zaman kaçınılmaz olarak Batı dışı tüm toplumlar eksiktir yargısına varırız. Bu ise bir analiz değil, bir hüküm olur. Goody’nin farkı ise, bu hükmün arkasındaki epistemik mekanizmayı ifşa etmesidir. Çünkü burada rasyonalite, bir insanlık yetisi olmaktan çıkar, belirli bir tarihsel formun tekeline verilmiş olur. Buraya kadar yaptığım analiz ve değerlendirmelere, ilerlemenin müşahhas ekonomik modeli olan kapitalizmin bizatihi kendisini ve güncellenmiş versiyonu olarak neoliberalizmi eklemedim. Neoliberalizmle birlikte çok daha karanlık ve karamsar bir tablonun ortaya çıkması kaçınılmaz. Bütün bu tartışmaların sonunda, belki de en kritik eşikte durduğumuz yer, bir hüküm vermek değil, hüküm verme tarzımızı sorgulamak zorunda olduğumuzu anlamaktır. Çünkü “kapitalist olmadan ilerlemek”, “kontrol edilmeden yaşamak” ya da “Batılılaşmadan gelişebilmek” gibi sorular, ilk bakışta alternatif arayışların ifadesi gibi görünse de, esasında hâlâ aynı kavramsal evrenin içinde sorulmakta, yani ilerleme, gelişme ve rasyonelleşme gibi kategorilerin kendisi sorgulanmadan, yalnızca onların farklı yollarla elde edilip edilemeyeceği tartışılmaktadır.

Oysa asıl radikal kopuş, bu soruların kendisini mümkün kılan dilin, yani “ilerleme”yi zorunlu bir istikamet, “gelişme”yi tekil bir model ve “rasyonalite”yi evrensel bir ölçüt olarak kabul eden düşünsel zeminin bizzat problematize edilmesiyle başlayacaktır.

Bu noktada ortaya çıkan şey, basit bir karşı çıkış ya da romantik bir anti-modernizm değildir, aksine, tarihin çoğulluğunu, medeniyetlerin özgüllüğünü ve insan tecrübesinin indirgenemez çeşitliliğini ciddiye alan daha derin bir kavrayış biçimidir.

Çünkü eğer tarih gerçekten tek bir çizgi üzerinde ilerlemiyorsa, eğer insanlık deneyimi tek bir aklın, tek bir ekonominin ya da tek bir siyasal formun içinde tüketilemeyecek kadar zenginse, o hâlde “geri kalmışlık” da “ilerleme” de ontolojik değil, söylemsel kategoriler olarak görülmek zorundadır.

Bu durumda yapılması gereken şey, bir medeniyeti diğerine yaklaştırmaya çalışmak değil, her birinin kendi iç mantığını, kendi varlık anlayışını ve kendi anlam dünyasını, kendi terimleriyle anlamaya yönelmektir. Yani mesele, Batı’ya yetişmek ya da ondan sapmak değildir; mesele, kendine ait bir tarihsel tecrübeyi, başkasının kavramsal aynasında değil, kendi hakikat ufku içinde düşünebilmektir.

Çünkü bir toplum, kendi varlığını ancak kendi kavramlarıyla kurabildiği ölçüde özne olabilir; aksi hâlde, ne kadar gelişmiş görünürse görünsün,

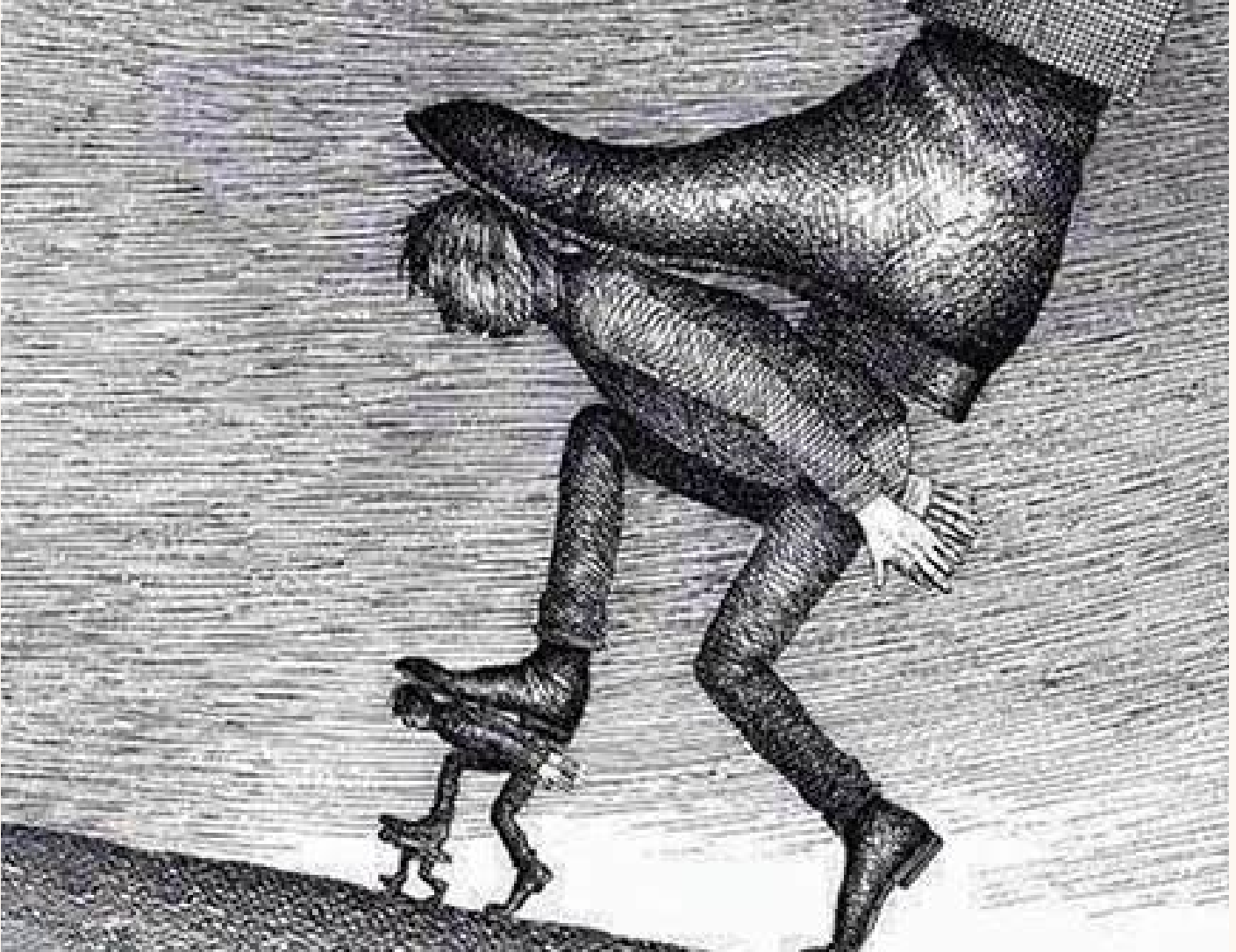
başkasının cümlesinde geçen bir nesne olmaktan kurtulamaz.

Bu nedenle postkolonyal eleştirinin en derin çağrısı, yalnızca Batı’nın eleştirisi değil, aynı zamanda öznenin yeniden kuruluşudur.

Artık “Kapitalist olmadan ilerleyebilir miyiz?” ya da “Batılılaşmadan gelişebilir miyiz?” sorularını bir tarafa bırakıp şunu sormaya cüret etmeliyiz, “İlerleme ve gelişme kavramını ya da olgusunu kim neye göre nasıl tanımlıyor” ya da “ilerleme dediğimiz şey, gerçekten arzu edilmesi gereken bir şey midir, yoksa belirli bir tarihsel tecrübenin kendi kendine yazdığı bir hikâyeden mi ibarettir?”

Eğer bu soruyu biraz ciddiye alırsak, o zaman fark ederiz ki, insanlık tarihinin asıl zenginliği, tek bir istikamete doğru akan bir nehirde değil, birbirine karışmadan var olabilen çok sayıda akarsuyun birlikte oluşturduğu o karmaşık, çok katmanlı ve çoğu zaman ölçüye sığmaz derinliklerinde mündemiçtir.

Kapitalist olmadan da yaşanabilir, kontrol edilmeden de bir düzen kurulabilir, Batılılaşmadan da bir medeniyet inşa edilebilir. Fakat bütün bunlar, ancak bu kavramların kendisini yeniden düşünmeye cesaret ettiğimizde mümkün olacaktır. Çünkü gerçek özgürlük, hazır cevaplar bulmakta değil, soruları içkin mantığın kendisini sorgulayabilmekte, hatta yeniden kurabilme kudretinde yatar.

İsrail, Batı Şeria'da Etnik Temizliği Yoğunlaştırıyor

SÖYLEŞİ: SARİT MİCHAELİ – ELİAS FERÖZ

İsrail, İran ve Lübnan'a saldırırken aynı zamanda Filistinlilere yönelik etnik temizliği de yoğunlaştırıyor. Ordu ve yerleşimci milisler, İsrail'in yarattığı bir krizi Batı Şeria'yı yasadışı şekilde ele geçirmek için örtü olarak kullanıyor.

Uluslararası kamuoyunun dikkati ABD-İsrail'in İran'a karşı yürüttüğü savaşa odaklanmışken, Batı Şeria'daki şiddet ve yerinden edilme artmaya devam ediyor ve Gazze'deki insani kriz sürüyor. Bu şiddeti belgeleyen başlıca gruplardan biri, Filistinlilere karşı devam eden bir soykırımı kınamış olan İsrailli insan hakları örgütü B'Tselem'dir.

Jacobin için Elias Feroz ile yapılan bir röportajda, B'Tselem'in uluslararası ilişkiler direktörü Sarit Michaeli, Batı Şeria'da "sistemik ihlaller" olarak tanımladığı durumu ana hatlarıyla ortaya koyuyor. Konuşmaları, işgal altındaki Filistin toprakları genelinde Filistinli topluluklara yönelik kitlesel gözetimler, baskıcı hapisane koşulları ve tırmanan şiddetin oluşturduğu bir gerçekliğe işaret ediyor.

Elias Feroz: Bu röportajı ilk olarak Mart ayının başında çevrimiçi olarak yapmaya çalıştık, ancak İran'ın misilleme saldırıları nedeniyle sığınağa girmek zorunda kaldınız. Şu anda sahadaki durum nasıl?

Sarit Michaeli: Evet, sürekli olarak sığınağa girip çıkmak zorunda kaldık. Ancak mesele sadece İran'la olan savaş değil — Batı Şeria'daki sahadaki durum da bir kâbus ve elbette Gazze ile orada yaşanan her şey de var.

Elias Feroz: Dünya genelinde dikkat büyük ölçüde ABD

ve İsrail'in İran'a yönelik saldırısına odaklanmışken, B'Tselem hem kendi çalışmaları hem de Batı Şeria ve Gazze'deki durum açısından ne gibi acil etkiler gözlemliyor?

Sarit Michaeli: Savaşın örtüsü altında, ordu ile İsrailli yerleşimci milisler arasındaki işbirliği Batı Şeria'daki etnik temizliği derinleştiriyor.

Açıkça söylemek gerekirse, İran'la yeni savaş dikkatleri ve herkesin enerjisini üzerine çekiyor. Ayrıca sürekli füze bombardımanı altında olduğunuz için evinizin bulunduğu çevreden dışarı çıkmak fiziksel olarak çok daha zor; bu yüzden insanlar sığınaklara yakın kalma eğiliminde. Bu nedenle, Batı Şeria'ya giderek koruyucu ya da dayanışma amaçlı bir varlık gösterenlerin sayısının azaldığını düşünüyorum.

Ancak asıl mesele şu ki, yerleşimciler, ordu ve Batı Şeria'daki [İsrailli] yetkililer bunu, C Bölgesi genelinde [Oslo Anlaşmaları uyarınca Batı Şeria'nın yaklaşık yüzde 60'ını oluşturan ve İsrail'in tam sivil ve askerî kontrolü altında bulunan kısım] Filistinli toplulukları Batı Şeria'nın açık alanlarından daha yoğun nüfuslu yerleşim alanlarına doğru daha da itmek için yeni bir fırsat olarak kullanıyor. Gazze'de ise ABD-İsrail'in İran'a yönelik saldırısı, sözde ateşkesten bu yana kaydedilmiş olan sınırlı ilerlemeyi — insani durumun iyileştirilmesine yönelik herhangi bir adım da dâhil olmak üzere — fiilen dondurmuş durumda.

Elias Feroz: En son 2025 yazında konuştuğumuzda, B'Tselem Gazze'deki soykırımla ilgili bir rapor yayımlamıştı. Geçen yıl Ekim ayında yapılan ateşkes duyurusunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Sarit Michaeli: Açıkça söylemek gerekirse, sözde ateşkesten bu yana İsrail Gazze’de daha az Filistinliyi öldürüyor, ancak bu tamamen durmuş değil. O zamandan beri İsrail tarafından öldürülen hâlâ yüzlerce insan var ve diğer göstergelerin birçoğu büyük ölçüde benzerliğini koruyor; özellikle de İsrail’in — İran’a yönelik saldırısının başlangıcında neredeyse otomatik olarak — daha önce yeniden başlamış olan insani yardımın sınırlı girişini, gıda dağıtımını ve diğer temel ihtiyaç maddelerini kısıtlamasıyla birlikte.

Ayrıca, şiddetin hiçbir zaman gerçekten durmadığı için bunun aslında bir ateşkes olmadığını vurgulayan bir dizi rapor ve sosyal medya paylaşımı da yayımladık.

Elias Feroz: Yakın zamanda Filistinli tutukluların durumuna ilişkin bir takip raporu da yayımladınız.

Sarit Michaeli: Living Hell başlıklı bu son rapor, bu konuda Ağustos 2024’te yayımlanan Welcome to Hell B’Tselem raporunun aşağı yukarı bir güncellemesi niteliğinde. Orada, İsrail gözetli sisteminde Filistinli tutuklulara yönelik işkenceye varan politikaları tanımlamıştık. Hatta İsrail’in Filistinliler için hapisane sistemini bir işkence kampları ağına dönüştürdüğünü söyleyecek kadar ileri gittik. Son rapor — dediğim gibi, esasen nelerin değiştiğini ve hangi gelişmelerin yaşandığını inceleyen bir güncelleme — aynı sonuca ulaştı.

Temelde durum değişmiş değil. Örneğin gıda konusunda bazı küçük iyileştirmeler oldu, ancak bunlar işkence ve kötü muamelenin genel tablosunu değiştirmiyor. Bulgularımız, bunun cezaevi sistemindeki bireysel kişilerin eylemlerinden değil, sistematik politikaların bir sonucu olduğunu gösteriyor. Bugün de durum böyle.

Elias Feroz: B’Tselem, Filistinli mahkûm sayısının iki katından fazla artarak 2023’te 4.935’ten 2025’te 10.863’e çıktığını belirtiyor. Bu dramatik artışı neyin tetiklediğini düşünüyorsunuz ve bu durum tutukluların haklarını ve güvenliğini nasıl etkiledi?

Sarit Michaeli: İsrail, yaklaşık iki buçuk yıldır Batı Şeria’da kitlesel tutuklamalar gerçekleştiriyor. Bu zaten önceden de çok ağır bir durumdu, ancak 7 Ekim’den sonra hem Gazze’de hem de Batı Şeria’da kitlesel tutuklamalar oldu ve çok sayıda tutuklu sisteme dahil edildi.

Bunların çoğu — hem Gazze’den hem de Batı Şeria’dan şu anda İsrail’in gözetiminde tuttuğu kişilerin yaklaşık yarısı diyebilirim — yargılanmadan tutuluyor. Batı Şeria’da idari gözetiminden söz ediyoruz. Gazzeliler söz konusu olduğunda ise insanlar sözde Yasadışı Savaşçılar Yasası kapsamında tutuluyor. Ancak fiilen bu aynı şey. Bunlar aynı politikanın iki yönü: Filistinli tutukluları yargılamadan gözetiminde tutmak.

İsraili rehinelere Filistinli tutukluları kapsayan büyük çaplı esir takaslarından sonra bile, toplam sayı ve yargılanmadan tutulan Filistinlilerin oranı temel olarak değişmedi. Şu anda İsrail’in gözetiminde tuttuğu kişilerin yaklaşık yarısı herhangi bir yargı sürecinden geçmedi — ve geçmeyecek. Neyle suçlandıklarını bilmiyorlar, kendilerine yöneltilen suçlamaların ne olduğunu

bilmiyorlar — birçok durumda ortada resmi bir suçlama yok, yalnızca güvenlik kurumlarının iddiaları var. Ve bu durum hem Gazze’den hem de Batı Şeria’dan gelen tutuklular için geçerli.

Elias Feroz: İsraili rehinelere kitlesel gösterilere ve medya kapsamına yol açarken, Filistinli tutuklular — aralarında çocuklar ve idari tutuklular da olmak üzere — kamuoyu açısından büyük ölçüde görünmez kalıyor.

Sarit Michaeli: Ben de İsraili rehinelere ailelerinin bir rehine anlaşması yapılması ve hükümetin onları geri getirmek için gerekli olanı yapması yönündeki mücadelesini çok destekledim. O zaman da düşünüyordum, hâlâ da düşünüyorum ki rehinelere İsrail hükümeti tarafından da terk edildi.

Ancak daha genel olarak, İsrail kamuoyunda Filistinli tutukluların haklarını kabul etmeye yönelik bir isteksizlik olduğunu düşünüyorum. Bunun tüm İsraililer için geçerli olduğunu söylemek istemem, çünkü öyle değil; ancak bugün İsrail toplumundaki baskın söylem, Filistinli tutukluların korunması gereken haklara sahip olduğu fikrini büyük ölçüde göz ardı ediyor.

Elias Feroz: Bu tutum hükümet politikasına nasıl yansıyor?

Sarit Michaeli: Hükümet, Bakan Itamar Ben-Gvir tarafından tesis edilen ve büyük ölçüde onun tarafından şekillendirilen rejime tamamen bağlı; bu rejim, bizim “işkence kampları” olarak tanımladığımız yapıları ortaya çıkardı. Tüm Yahudi İsraililerin bunu desteklediğini söylemiyorum, ancak çoğunluk ya bunu destekliyor ya da konuya fazla ilgi göstermiyor ve bunu kendilerini ilgilendiren bir mesele olarak görmüyor.

Bence şu anda en açık örnek, yeni askerî başsavcının, Filistinli tutuklulara saldırmakla suçlanan askerler veya güvenlik personeli hakkındaki suçlamaları düşürmeyi planladığını açıklamış olmasıdır. Geniş çaplı bir kamuoyu tepkisi olmadı — aksine, bu tür kararlara kayda değer bir destek var.

Elias Feroz: Ayrıca, Ekim 2023’ten bu yana aralarında bir çocuğun da bulunduğu seksen dört Filistinli tutuklunun İsrail gözetiminde öldüğünü bildiriyorsunuz. Bu raporları yayımlarken cezaevi yetkilileriyle iletişime geçiyor musunuz ve nasıl yanıt alıyorsunuz?

Sarit Michaeli: Genel olarak, İsrail sistemi bu vakalarla ilgili çok az bilgi sağlıyor. Çoğu durumda otopsi yapılmıyor ve birçok vakada cenazeler ailelerine dahi teslim edilmiyor. Bu da ölüm nedenini kesin olarak belirlemeyi neredeyse imkânsız hale getiriyor.

Araştırmamız, Physicians for Human Rights Israel (PHRI) ve Public Committee Against Torture in Israel (PCATI) tarafından yürütülen çalışmalar da dâhil olmak üzere dikkatli analizlere dayanıyor. Ne yazık ki, İsrail’deki mevcut kamuoyu ortamı ve cezaevi hizmetlerinin tamamen Bakan Ben-Gvir’in etkisi altında faaliyet göstermesi göz önüne alındığında, bu soruları soran çok az insan var. Özellikle yetkililer ve hükümet görevlileri, yanıt verme konusunda herhangi bir yükümlülük hissetmiyor.

Elias Feroz: Hapishanelerde yaşananlarla yüzleşmek veya sorumluları hesap verebilir kılmak için kullanılabilecek herhangi bir yasal mekanizma ya da yol var mı?

Sarit Michaeli: Çeşitli hukuki girişimler oldu. Bunların başlıcalarından biri — teorik olarak başarılı sayılabilecek — İsrail Sivil Haklar Derneği'nin hapsedme koşullarına karşı açtığı davaydı.

Örneğin, mahkûmlara kasıtlı olarak o kadar az yemek veriliyordu ki bazıları onlarca kilogram kaybetti. Teorik olarak bu dava başarılı oldu ve tutuklulara verilen gıda miktarında sınırlı bir iyileşmeye yol açtı.

Ancak bugün İsrail'de durum, yargı sisteminin ciddi bir eleştiri işlevi görebileceği bir durumda değil. Mahkemeler ya bu politikalarla işbirliği içinde hareket ediyor ya da kendileri o kadar yoğun bir baskı altında ki, müdahale edecekleri alanları son derece sınırlı tutuyorlar ve müdahale etmeye yanaşmıyorlar. Çoğu durumda, İsrail mahkemelerinin bu tür girişimlere dahil olma yönünde herhangi bir istekliliği bulunmuyor.

Elias Feroz: İsrail'de Knesset, idam cezasının yeniden yürürlüğe konulmasını tartışıyor — bu önlem pratikte yalnızca Filistinlilere uygulanacak. Vurguladığınız hesap verebilirlik eksikliği göz önüne alındığında, bu durum, yasa yürürlüğe girerse İsrail toplumunun ve politika yapıcıların Filistinlilerin infazını kabul edeceğini mi gösteriyor?

Sarit Michaeli: Öncelikle, homojen bir İsrail toplumunun olmadığını söylemek önemli. Şu anda azınlıkta olan ve ilke olarak idam cezasına karşı çıkan İsraili liberal blok var; bir de hükümeti oluşturan İsraili yerleşimci, dindar sağ blok var.

Bu partiler ve onların seçmenleri bu politikalara tamamen destek veriyor. Şunu söyleyebilirim ki siyasetçilerin büyük çoğunluğu, fırsat bulsalar bunlar lehine oy kullanırdı.

Şu anda bunun tam anlamıyla ileri götürülmemesinin nedeni dış baskıdır; bunu durduracak yeterli iç muhalefet yok.

Siyasi açıdan bu önlemler, iktidar koalisyonu içinde son derece popüler, çünkü seçmenleri bunları destekliyor. Bugün İsrail'deki siyasi mücadele büyük ölçüde sağ ile aşırı sağ arasında yaşanıyor. Herkes giderek daha aşırı adımlar atarak birbirini geride bırakmaya çalışıyor. İsrail'de kamuoyu çoğu zaman hem hükümet hem de aşırı sağ medya tarafından şekillendiriliyor.

Son anketleri görmedim, ancak büyük bir çoğunluğun idam cezasını desteklemesine şaşmam — elbette yalnızca Araplar için, Yahudiler veya Yahudi teröristler için değil.

Elias Feroz: Son dönemdeki tüm belgelerine bakıldığında, bu gelişmelere karşı koymak için hangi adımların atılması gerekir?

Sarit Michaeli: Temel mesajın şu olduğunu söyleyebilirim: İsraili politika yapıcılar sonuçlarla karşılaşmadıkları sürece bunların hiçbirini değiştirmeyecekler. Tüm bu meseleler politikalardır — bireysel eylemler, hatalar ya da başına buyruk unsurların işi değildir. Bunlar, demokratik olduğunu iddia eden herhangi bir toplumda, bu tutukluların neyle suçlandığından bağımsız olarak korunması gereken insan hakları açısından ve daha geniş anlamda etkilenen herkes için son derece sarsıcı ve yıkıcı biçimlerde uygulanan resmi İsrail hükümeti politikalarıdır.

Nihayetinde, bu politikaları belirleyen ve uygulayan politika yapıcılar hesap vermedikçe hiçbir şey değişmeyecektir. Bu hesap verebilirlik İsrail'in içinden gelmeyecek; dış baskıdan gelmek zorunda. Temel nokta budur.

Çevirmenin Notu: Bu röportajın yapıldığı tarihte söz konusu idam cezası yasası henüz yürürlüğe girmemiş ve nihai olarak onaylanmamıştı.

Türkiye, İran ve Ortadoğu'nun Yeni Düzeni İçin Verilen Mücadele

Zayıflamış bir İran - ya da daha kötüsü, çökmüş bir devlete dönüşen bir İran - Ortadoğu'yu istikrara kavuşturmayacaktır. Bölgeyi kaosa daha da sürükleyecektir.

Böyle bir sonuç, bölgesel güç dengesini yeniden şekillendirecek, İsrail'in toprak kontrolünün genişlemesine yol açabilecek, Irak ve Suriye'deki kırılganlığı artıracak ve sınır ötesi çatışmaların ve göç dalgalarının yeniden başlamasına neden olacaktır.

Hiçbir ülke Türkiye kadar doğrudan etkilenmeyecek; aynı şekilde, takip edecek düzeni yönetmede hiçbir bölgesel aktör Türkiye kadar merkezi bir rol oynamayacaktır.

Türkiye ve İran sadece Orta Doğu'nun en büyük iki ülkesi değildir. Aynı zamanda, tarihleri, kültürleri, demografileri, dilleri ve siyasi gidişatları yüzyıllardır iç içe geçmiş en eski devletler arasındadır.

Ortak sınırları 17. yüzyıldan beri değişmemiştir; bu, sınırların sürekli değiştiği bir bölgede nadir görülen bir sürekliliktir. 20. yüzyıla kısa bir bakış bile, iki ülkenin paralel deneyimlerinin derinliğini ortaya koymaktadır.

Yüzyılın ilk yarısında her iki ülke de yabancı işgali altında kaldı. Yüzyılın başında, temsili hükümeti hedefleyen benzer siyasi hareketlerin öncülüğünde, birbirinden birkaç yıl arayla anayasal devrimler yaşadılar. Ancak hiçbir devrim kalıcı bir liberal dönüşüm sağlayamadı.

Her iki durumda da iktidar, tek bir liderin veya partinin elinde konsolide oldu. Her iki devlet de, İslam'ı kamusal yaşamdan marjinalize etmeyi amaçlayan sekülerleşme biçimlerinin eşlik ettiği iddialı batılılaşma projeleri yürüttü.

Bu dönüşümler, yeni tarihsel anlatılar ve devlet destekli kültürel yeniden yapılandırmalarla pekiştirildi.

Yüzyılın ortasına gelindiğinde, her iki ülkede de seçilmiş başbakanlar iktidara gelmişti. İran'da, Muhammed Musaddık, petrol endüstrisini kamulaştırmaya çalıştıktan sonra ABD destekli bir darbeyle devrildi. Türkiye'de ise Adnan Menderes, askeri bir darbeyle görevden alındı ve idam edildi.

Batı Yanlısı Düzen

Birbirinden bir yıl arayla, İran'da petrolün kamulaştırılması geri alınırken, Türkiye NATO'ya katılarak kararlı bir jeopolitik tercih yaptı.

Türkiye'de askeri vesayet rejimi kök saldı ve on yıllar boyunca demokratik gelişmeyi kısıtladı. İran'da ise Şah, Batı yanlısı otoriter bir düzeni pekiştirdi.

1970'lerin sonlarına gelindiğinde, her iki ülkede sokaklar hareketlenmişti. İran'da kargaşa, devrimle sonuçlandı. Türkiye'de ise kanlı bir askeri darbe ile sonuçlandı.

İran'ın ilk devrimci liderleri - cumhurbaşkanı ve başbakanı da dahil olmak üzere - suikast kampanyalarının kurbanı oldu. Türkiye'de ise siyasi liderler hapse atıldı ve siyasi faaliyetten men edildi.

1980'de Irak İran'a saldırdığında, Tahran uzun ve yıkıcı bir savaşa girdi. Türkiye'de ise Soğuk Savaş döneminde siyasi alanın daralması, PKK'nın ortaya çıkması için zemin hazırladı ve on binlerce cana mal olacak ve kırk yıldan fazla sürecek bir çatışmayı körükledi.

İki ülkenin savaş sonrası gidişatı yine çarpıcı zıtlıklar ortaya koydu. 1980'lerin sonlarına gelindiğinde İran, en belirgin şekilde kadınların zorunlu başörtüsü ile simgeleştirilen derin bir demokrasi kriziyle karşı karşıya kaldı.

Türkiye’de ise 1980’ler boyunca siyasi yaşamı askeri vesayet belirledi ve en çarpıcı toplumsal gerilimlerden biri, kamu kurumlarında başörtüsü yasağı etrafında şekillendi; bu yasa, birçok kadını yükseköğrenime veya kamu hizmetine katılabilmek için başörtüsünü çıkarmaya zorladı.

Her iki devlet de farklı şekillerde din, otorite ve demokrasiyi uzlaştırmak için mücadele etti. Bu geçmiş, sadece olayların bir kronolojisi değildir; günümüze kadar uzanır, Türkiye’nin bugünkü krizleri nasıl anladığını şekillendirir ve yakın gelecek için jeopolitik vizyonunu belirler.

Türkiye, İran’ı Körfez ülkeleri, İsrail veya Batı’nın yaptığı gibi göremez ve görmeyecektir.

Dönüm Noktası

2003 ABD’nin Irak işgali, her iki ülke için de belirleyici bir dönüm noktası oldu. Türkiye’de Adalet ve Kalkınma Partisi’nin yükselişi, bir ekonomik büyüme dönemini ve daha iddialı bir dış politika izlenmesini başlattı.

İran için ise sınırın ötesinde Saddam Hüseyin rejiminin çöküşü, Tahran’ın doldurmaya çalıştığı bir jeopolitik boşluk yarattı. Yüksek petrol fiyatlarından güç alan İran, özellikle Irak’ta mezhepsel ağlara ve vekil aktörlere büyük ölçüde dayanarak bölgesel etki alanını genişletti.

2010’lu yıllar boyunca Ankara ve Tahran, bölgesel kargaşanın zıt taraflarında yer aldı. Türkiye, Arap Baharı sırasında siyasi değişim hareketlerini destekledi. İran ise, en belirgin şekilde Suriye’de, mevcut düzeni korumaya çalıştı.

Suriye çatışması, bu rekabetin en kanlı arenası haline geldi. Türkiye muhalefeti destekledi; İran ise Esad rejimini ayakta tutmak için müdahale etti. Şam’da yıllarca süren yıkımın ardından nihayet siyasi değişim gerçekleşse de, genel sonuç felaketti: büyük insani kayıplar ve paramparça olmuş bir bölgesel manzara.

Bu yıkıntıların içinde İsrail giderek daha iddialı hale geldi. Ortadoğu’nun stratejik haritası değişti ve İran’ın ileri savunma modeli – bölgesel devlet dışı aktörler aracılığıyla etki yayma – yapısal sınırlamalarla karşılaştı. Şimdi, İsrail ve ABD’nin İran’la daha doğrudan karşı karşıya gelmesiyle, bölge başka bir potansiyel dönüm noktasıyla karşı karşıya.

İran’ın çöküşü ihtimali, 2003 Irak işgalinin istenmeyen sonuçlarını akla getiriyor. O zaman, bir rejimin devrilmesi, bölge genelinde yankı bulan etnik ve mezhepsel parçalanmaya yol açmıştı.

Bugün, ciddi şekilde zayıflamış bir İran, bir kez daha istikrarsızlık yaratan dinamikleri tetikleyebilir; ancak bu kez daha değişken bir ortamda. İsrail’in toprak genişlemesi hızlanabilir.

Washington’un, Golan Tepeleri’nde yaptığı gibi, yeni ilhakları da tanıyacağı düşünülebilir. Böyle bir bağlamda İsrail, Lübnan ve Suriye’deki askeri varlığını sürdürürken, işgal altındaki Batı Şeria ve Gazze’deki kontrolünü pekiştirmeye yönelebilir.

Değişen Manzara

Türkiye için İran’ın zayıflamasının etkileri anında ve somut olacaktır. İlk olarak, Irak ve Suriye’deki

doğrudan etkileyecektir. Bu bölgelerdeki gelişmelere ekonomik ve coğrafi olarak bu kadar maruz kalan başka hiçbir bölgesel aktör yoktur. Sınır güvenliği, mülteci akınları ve sınır ötesi militanlık sürekli dikkat gerektirecektir.

İkinci olarak, İsrail’in ilhaklarının resmileştirilmesi bölgenin hukuki ve stratejik manzarasını değiştirecektir. İsrail’in Filistin, Suriye ve Lübnan’daki askeri varlığı halihazırda istikrarsızlık yaratmaktadır; toprak genişlemesinin resmileştirilmesi kutuplaşmayı yoğunlaştıracak ve müzakere yoluyla çözüm olasılıklarını zayıflatacaktır.

Üçüncüsü, zayıflamış bir İran, bir kez daha sınır ötesi terörizm için elverişli koşullar yaratabilir. Bölgesel parçalanmanın yaşandığı önceki dönemlerde, terörist ağlar iktidar boşlukları arasında gelişip büyümüştü. Bu tür dinamiklerin yeniden ortaya çıkması, sadece Türkiye için değil, daha geniş bölge ve Avrupa için de riskler oluşturacaktır.

Dördüncüsü, Türk-Amerikan ilişkileri yeni bir gerginlik dönemine girebilir. 2003 Irak işgalinin ardından, Irak, Suriye ve İsrail konusunda anlaşmazlıklar kalıcı bir güvensizlik ortamı yaratmıştır. İsrail’in toprak genişlemesi ve bölgesel yeniden düzenlemenin şekillendireceği bir gelecek senaryosunda, Ankara ve Washington yeniden karşı karşıya gelebilir – özellikle de ABD politikası istikrarsızlığı teşvik edici olarak algılanırsa.

Son olarak, Türkiye ile Körfez ülkeleri arasındaki rekabetçi jeopolitik bakış açıları, yapısal bir ayrışmaya dönüşebilir.

Ankara, bölgesel istikrarın büyük aktörler arasında bir denge gerektirdiğini düşünmektedir. Yalnızca İsrail'in üstünlüğüne odaklanan bir bölgesel çerçeve, Türkiye'nin stratejik çıkarlarıyla uyumlu olmayacaktır. Bu bağlamda – Türkiye'nin doğal müttefiki Katar'ın yanı sıra – Suudi Arabistan'ın seçeceği yol belirleyici olacaktır.

Genel olarak, İran'ın zayıflaması otomatik olarak bir denge yaratmayacaktır. Bunun yerine, daha iddialı aktörlerin etki alanlarını genişletebilecekleri bir boşluk yaratabilir.

2003 sonrası dönem, bölgesel dengeler çöktüğünde kargaşanın ne kadar hızlı yayılabileceğini göstermiştir.

Bugün riskler daha büyüktür. Etnik ve mezhepsel fay hatları devam etmektedir. Birçok ülkede devlet kurumları kırılmıştır. Dış güçler derinlemesine yerleşmiştir. Böyle bir ortamda, İran'ın ani bir çöküşü stratejik netlikten ziyade zincirleme bir istikrarsızlığa yol açabilir.

Türkiye, askeri açıdan deneyimli ve birçok cephede diplomatik faaliyetlerde bulunan, bölgenin en yetkin devlet aktörü olarak bu döneme giriyor. Ancak kapasite tek başına istikrarı garanti etmez.

Ankara'nın, hakimiyet değil, dengeyi hedefleyen iddialı bir strateji izlemesi gerekiyor: toprak genişlemeciliğini önlemek, vekalet savaşlarını sınırlamak ve mümkün olduğunda devlet egemenliğini güçlendirmek.

Son yirmi yılın temel dersi açıktır. Büyük bir bölgesel gücü ortadan kaldırmak veya zayıflatmak rekabeti ortadan kaldırmaz; onu yeniden dağıtır. İran parçalanırsa veya çökmüş bir devlete dönüşürse, Ortadoğu daha az çekişmeli hale gelmeyecektir. Aksine, daha da çekişmeli hale gelecektir.

Önümüzdeki yıllarda bölgesel istikrar, yayılmacılığı sınırlayan ve sıfır toplamı ittifakları azaltan yeni bir dengenin kurulup kurulamayacağına bağlı olacaktır. Aksi takdirde, bölge başka bir uzun süreli çatışma döngüsüne girme riskiyle karşı karşıya kalacaktır.

Bu ortaya çıkan düzende Türkiye seyirci kalmayacaktır. Türkiye, belirleyici bir faktör olma şansına sahiptir. Orta Doğu'nun istikrara mı yoksa yeniden parçalanmaya mı doğru gideceği, büyük ölçüde Ankara'nın etkisini nasıl kullanmayı seçeceğine bağlı olacaktır.

DİPNOTLAR:

Bu yazı Middle East Eye sitesinde yayınlanmış olup, Perspektifonline.com için çevrilmiştir. Yazının orijinal linki için [buraya tıklayınız](#).

Kaynak: perspektifonline.com

Pakistan, Türkiye, Mısır ve Suudi Arabistan, yeni bir bölgesel güç bloğu olabilir mi?

YAZAR: NATASHA LINDSTAEDT

KAYNAK: THECONVERSATION.COM

Pakistan Başbakanı Şahbaz Şerif, 8 Nisan'ın erken saatlerinde ABD ile İran arasında iki haftalık bir ateşkes üzerinde anlaşmaya varıldığını duyurdu. Her iki taraftan delegelerin Cuma günü Pakistan'ın başkenti İslamabad'da yapılacak ileri görüşmelere katılması bekleniyor.

Bu gelişme, Pakistan'ın Suudi Arabistan, Mısır ve Türkiye ile birlikte Körfez'deki düşmanlıkların sona ermesi çağrısında bulunduğu görüşmelere ev sahipliği yapmasından iki haftadan kısa bir süre sonra geldi. Bu toplantı, söz konusu dörtlüyü Tahran ile Washington arasındaki başlıca müzakere kanalı haline getirdi ve savaş sonrasında İsrail ile İran'ın hâkimiyetini sınırlamayı amaçlayan yeni bir bölgesel düzenin başlangıcına işaret edebilir.

Savaş şubat ayı sonlarında başlamadan önce bile hem İsrail hem de İran bölgede izole durumdaydı. 2020 tarihli İbrahim Anlaşmalarının asıl hedefi olan İsrail ile Suudi Arabistan arasında herhangi bir yakınlaşma ihtimali bulunmamaktadır. Bu anlaşmalar, İsrail ile Orta Doğu'daki diğer ülkeler arasındaki ilişkileri normalleştirmeyi amaçlıyordu.

Birleşik Arap Emirlikleri ve Bahreyn, anlaşmalar kapsamında İsrail ile anlaşmalar imzaladı. Ancak Suudiler uzun süredir, İsrail parlamentosunun 2024 yılında yaptığı bir oylamada reddedilen Filistin devletinin kurulmasından önce İsrail ile ilişkileri normalleştirmeyeceklerini ifade etmektedir. Raporlar, Suudi Arabistan'ın artık krallığı Yunanistan'a bağlayan bir fiber optik kablo için transit ülke olarak İsrail'in yerine Suriye'yi tercih etmek istediğini göstermektedir.

Türkiye de 2024 yılında Gazze'deki çatışma nedeniyle İsrail ile ilişkilerini askıya aldı. Ayrıca İsrail'in Doha'da Hamas liderlerine yönelik düzenlediği ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından oybirliğiyle kınanan saldırının ardından, Eylül 2025'te İsrail ile Katar arasındaki ilişkiler bozuldu.

İran'ın başlıca tek müttefikleri Rusya ve çok daha sınırlı ölçüde Çin ile Yemen'deki Husi isyancı grubudur. ABD ve İsrail ile çatışma başladığından bu yana Çin, İran'dan uzaklaşmıştır. Husiler yakın zamanda İran'ı desteklemek amacıyla savaşa dahil olmuş, ancak son yıllarda İsrail saldırıları nedeniyle zayıflamıştır.

Katar ile İran arasındaki güçlü ilişki, 18 Mart'ta İran füzelerinin ülkenin ana gaz tesisi olan Ras Laffan'ı vurmasının ardından kopmuştur. Ayrıca İran ile Suudi Arabistan arasında, yıllar süren düşmanlığın ardından 2023 yılında Çin'in arabuluculuğunda sağlanan kısmi yumuşama da İran'ın Suudi enerji tesislerine yönelik saldırılarının ardından artık sona ermiştir.

Hem İran'ın hem de İsrail'in bölgede dışlanmış aktörler olarak görüldüğü bu ortamda, Pakistan, Suudi Arabistan, Türkiye ve Mısır Orta Doğu'da istikrarı sağlama yönündeki çabalarını artırmıştır.

Yeni bir düzen mi?

Bu dört ülke, bölgeyi yeniden şekillendirme arzularını açıklamaya yardımcı olan bazı ortak çıkar alanlarını paylaşmaktadır. Hepsinin ABD ile siyasi ve ekonomik bağları vardır ve Donald Trump'ın Barış Kurulu'nun üyeleridir. 2026 yılında kurulan bu kurul, küresel çatışmaları ele almayı ve Gazze'de kalıcı barış ile yeniden inşayı sağlamayı amaçlamaktadır.

Her ülke aynı zamanda gelişmekte olan bu ittifaka önemli katkılar sunmaktadır. Pakistan nükleer silahlara sahiptir, Suudi Arabistan dünyanın en büyük ikinci petrol rezervine sahiptir, Mısır hayati öneme sahip Süveyş Kanalı su yoluna erişimi kontrol etmektedir ve Türkiye NATO ittifakının bir üyesidir. Hepsinin nispeten gelişmiş savunma sanayileri vardır ve toplam nüfusları 500 milyona ulaşmaktadır. Birlikte değerlendirildiklerinde, dünyadaki siyasi ve askerî açıdan en etkili Müslüman çoğunluklu ülkeleri temsil etmektedirler.

Ancak bu dört ülke doğal müttefikler sayılmaz ve ilişkileri yıllar içinde dalgalanmalar yaşamıştır. Örneğin Mısır'ın Suudi Arabistan ile ilişkisi sıklıkla "zor bir evlilik" olarak tanımlanmıştır. Mısır, bir zamanlar seküler ve birleşik bir Arap siyasi kimliğini teşvik eden pan-Arap milliyetçiliği hareketinin itici gücüydü.

Suudi Krallığı tarihsel olarak bu hareketi bir tehdit olarak görmüştür. Ancak Abdülfettah el-Sisi'nin 2014 yılında Mısır Cumhurbaşkanı olarak iktidara gelmesinden bu yana aralarındaki farklılıklar aşılmıştır. Sisi, 2015 yılında Husilere karşı yürütülen Suudi operasyonuna siyasi ve askerî destek sunmuş, ardından Mısır ile Suudi Arabistan savunma bağlarını derinleştirmiştir.

Özellikle Recep Tayyip Erdoğan'ın liderliğinde Türkiye kendisini bölgesel bir lider ve sorun çözücü olarak konumlandırmıştır. Ancak Türkiye de diğer bölgesel güçlerle ilişkilerinde zaman zaman soğuk dönemler yaşamıştır.

Türkiye'nin yakın müttefiki olan Mısır Cumhurbaşkanı

Muhammed Mursi'nin 2013 yılındaki bir darbeyle devrilmesinin ardından Ankara'nın Kahire ile ilişkileri keskin bir şekilde kötüleşmiştir.

Benzer şekilde Türkiye ile Suudi Arabistan arasındaki gerilim, gazeteci Cemal Kaşıkçı'nın 2018 yılında İstanbul'daki Suudi konsoloslukunda öldürülmesinin ardından özellikle yoğunlaşmıştır. 2021 tarihli bir ABD istihbarat raporu, Suudi Veliaht Prensi Muhammed bin Selman'ın cinayeti onayladığını ortaya koymuştur, ancak kendisi bu iddiayı reddetmektedir.

Türkiye ile Suudi Arabistan arasında 2022 yılında, ardından Türkiye ile Mısır arasında 2025 yılında bir yakınlaşma süreci yaşanmıştır. Erdoğan, Şubat 2026'da Kahire ve Riyad'ı ziyaret etmiş ve Asya ile Avrupa'yı birbirine bağlamak amacıyla çeşitli jeoekonomik çerçeveler önermiştir.

Bunlar arasında, Asya, Basra Körfezi ve Avrupa arasında ekonomik entegrasyonu teşvik etmeyi amaçlayan planlı bir ekonomik koridor olan sözde Orta Doğu Koridoru da yer almaktadır.

Öte yandan Pakistan, mevcut çatışmada İran'ın saldırılarına maruz kalan Suudi Arabistan'a şu ana kadar yardım etmemiştir.

Bu durum, iki ülke arasında 2025 yılında stratejik bir karşılıklı savunma anlaşması imzalanmış olmasına rağmen gerçekleşmiştir.

Suudi Arabistan, Mısır, Pakistan ve Türkiye her zaman aynı görüşte olmamıştır.

Ancak İsrail ve İran'ın bölgesel izolasyonu arttıkça, bu ülkeler arasındaki çıkar ilişkileri giderek daha büyük önem kazanmaktadır.

İsrail Avrupa'yı Kaybediyor

YAZAR: EVE OTTENBERG*

KAYNAK: WWW.COUNTERPUNCH.ORG

İsrail her cephede kaybediyor.

Ve mesele sadece Hizbullah tarafından yakılan çok sayıda Merkava tankı ya da İran füzeleriyle yerle bir edilen Tel Aviv gökdelenleri değil. 1 Nisan'dan önceki günlerde İsrail, İspanya, Fransa ve İtalya hükümetlerini kaybetti. Birleşik Krallık'la da hiç iyi gitmiyor. Kısacası Kudüs Avrupa'yı kaybetti; belki de tek istisna, tarihsel suçluluk nöbetleriyle sarsılan o ülke: Almanya. Fransa, İran Savaşı için ABD silahlarını taşımak üzere İsrail'in hava sahasını kullanmasını yasakladı; bunun üzerine İsrail, misilleme yapayım derken kendine zarar vererek Fransa ile savunma harcamalarını durdurdu.

Bu arada 11 Mart'ta İspanya, ABD-İsrail'in İran'a yönelik saldırılarına karşı çıkması nedeniyle İsrail'deki büyükelçisini kalıcı olarak geri çekti; ardından Mart ayının sonunda İspanya, Filistinli tutuklulara idam cezası verilmesine imkân tanıyan yeni İsrail yasasını sert biçimde eleştirdi; İspanya Başbakanı Pedro Sanchez de İsrail'i, Lübnan'ı Gazze'de yarattığı devasa yıkıma dönüştürmeye çalışmakla suçladı; İspanya ayrıca geniş kapsamlı silah ambargosunu sürdürdü, böylece İsrail'e hiçbir teknoloji, askerî teçhizat ya da silah satılmıyor; limanları da İsrail'e silah taşıyan gemilere kapalı kalıyor. Son olarak İspanya, İran'ı hedef alan ABD-İsrail askerî girişimlerinin İspanyol üslerini ya da hava sahasını kullanmasına izin vermeyecek.

Bu yüzden İspanya, İsrail açısından bakıldığında gözden düşmüş durumda. İspanya'nın ise umurunda bile değil. Ardından 30 Mart'ta, aşırı sağcı İtalyan Başbakan Giorgia Meloni şu açıklamayı yaptı:

“İsrail'i kırmızı çizgiyi aşmakla suçluyorum.

Filistinli sivillerin katledilmesini KINADIĞIMI ve İtalya'nın İsrail'e yönelik Avrupa yaptırımlarını destekleyeceğini ilan ediyorum.” Bu arada, Meloni'nin solcu olduğunu düşünüyorsanız, kafanızı muayene ettirmeniz gerekir. Onun yumuşak, duygusal bir insancıl olduğunu sanıyorsanız, fena halde yanılıyorsunuz. Onun İsrail'in Filistinlilere yönelik istismarına öfkelenmesi, durumun hayal edebileceğinizden on kat daha kötü olduğu anlamına gelir.

Peki Avrupa Birliği'nin İsrail'e yönelik yaptırımları ne zaman gelecek?

Tüm dünya diğer ayakkabının düşmesini bekliyor, ama ne yazık ki o ayakkabı Washington'da ve Potomac üzerindeki Berlin, Ortadoğu'daki vekil saldırı köpeğine yaptırım uygulanmasına asla yeşil ışık yakmayacak. Yine de yaptırımlar gelebilir, çünkü Avrupa ülkelerinin halkları uzun zamandır İsrail'i Gazze'deki soykırımı nedeniyle kınıyor.

Ve hükümetler de buna katıldığında, bu bir değişim anlamına gelir. İspanya, Fransa ya da İtalya kadar şaşırtıcı değil; İsrail'i uzun zamandır savaş suçları ve genel barbarlığı nedeniyle eleştiriyor. Ama Meloni? Bunu kim öngörebilirdi? Ya Emmanuel Macron? O genellikle rüzgârın hangi yönden estiğini kontrol etmekle o kadar meşgul ki, onun soykırımcı bir devleti kınamasını beklemek Godot'yu beklemek gibiydi.

Ama sonunda Macron bile bıktı. O ve Meloni, İsrail konusunda sabırlarının sonuna geldi ve İsrail karşılık verdi.

RT'nin 1 Nisan tarihli haberine göre: "ABD Başkanı Donald Trump'ın, Orta Doğu'ya gönderilen silah sevkiyatları için hava sahasına erişim izni vermeyi reddettiği gerekçesiyle [Fransa'yı] açıkça eleştirmesinin ardından, İsrail Savunma Bakanlığı Fransa'ya karşı misilleme adımları açıkladı."

Trump, Fransa'nın bu hamlesini "hiç yardımcı olmayan" diye nitelendirdi ve ABD'nin bunu "unutmayacağını" söyledi. İsrail savunma bürokrasisinin ileri gelenleri Fransa'yı, İsrail'in "dost" olarak görmediği bir ülke diye niteledi. Gidişat bu şekilde sürerse, İsrail'e dost olmayan ülkeler listesi, Washington merkezli hiperkapitalist terör devleti dışında tüm dünyayı kapsayacak. Kudüs bunu düzeltmek için ne yapabilir, tabii bunu önemsiyorsa? Gazze'deki soykırımı sona erdirmek için gıda girişine izin vermek ve sivillerin katledilmesini durdurmak, Lübnan'ı bombalamayı bırakmak, Batı Şeria'dan çekilmek ve İran'ı kendi haline bırakmak.

Kabul etmek gerekir ki Fransa ile İsrail arasındaki ilişkiler bir süredir kötüye gidiyordu. Geçen yıl Macron Filistin devletini tanıdı ve 2024'te İsrail'e silah ambargosu uyguladı. RT'nin belirttiğine göre, "İsraili savunma şirketlerinin Fransız silah fuarlarında ürünlerini sergilemesi de yasaklandı." Buna rağmen Macron hükümeti son zamanlarda İsrail'e birkaç zeytin dalı uzattı, ancak İsrail bunların hepsini geri çevirdi. Paris'in uzak durmak istediği İran Savaşı ise durumu daha da gerginleştirdi.

Bu arada AB, İran kaynaklı enerji kesintilerinin etkisi hissedildikçe genel olarak seyahatlerin azaltılmasını teşvik ediyor. Açıkça görülüyor ki Avrupa ülkeleri bu savaştan memnun değil ve İsrail, onların öfkesinin hedef tahtasında. Nitekim 1 Nisan'da AP, "petrol fiyatlarında büyük bir sıçrama... Avrupa'da gaz fiyatlarında yaklaşık yüzde 70, petrol fiyatlarında ise yüzde 60 artış" olduğunu bildirdi. "Savaşın başlamasından bu yana AB'nin ithal fosil yakıt faturası 14 milyar avro arttı." Aynı gün PBS şu başlıkla bir makale yayımladı: "AB uyarıyor: İran Savaşı sona erse bile petrol ve gaz fiyatları hemen normale dönmeyecek." Bir AB yetkilisi de "öngörülebilir gelecekte normale dönmeyeceğiz" uyarısında bulundu.

Aynı baş ağrısı Trump'ın ahmaklarını da vuruyor; çünkü ABD'de benzin fiyatları galon başına 4 doların üzerine çıktı ve hızla yükselmeye devam ediyor; Trump'ın son derece popüler olmayan, son derece aptalca ve sebepsiz İran Savaşı sona ermezse, yakın gelecekte galon başına 5 ya da 6 dolara ulaşabilir. Kısacası, ABD'de de AB'de de İran'a saldırının yarattığı olumsuz etkiler karşısında kamuoyunun toleransı oldukça düşük — bu aptalca savaşın başlıca kıskırtıcılarından biri olan İsrail'e yaptırım uygulanması ihtimali de açık biçimde tartışılıyor. AB, Batı Şeria'daki pogromlar nedeniyle yerleşimcilere zaten yaptırımlar uyguladı ve görünüşe göre aşırı sağcı İsraili bakanlara — mide bulandırıcı politikaları AB'nin hedefinde olan Bezalet Smotrich ve Ben Gvir'e — yaptırım uygulamaya da açık.

1 Nisan'da EU Observer'ın manşeti şu soruyu soruyordu: "AB, idam cezası tasarısının ardından nihayet İsrail'e

yaptırım uygulayacak mı?" Modern çağın en mide bulandırıcı tasarılarından biri olan bu yasa, İsrail'in taş attıkları için Filistinli çocukları idam etmesine imkân tanıyacak; böyle bir yasa tek başına İsrail'i medeni uluslar çemberinin dışına iter ve onu en ağır barbarlıkla mahkûm eder — sanki Gazze'deki soykırımı nedeniyle zaten bu suçtan mahkûm edilmemiş gibi. Bu, İsrail'in sözde medeni ulus statüsünün tabutuna çakılan bir çivi daha. Bu yasa iğrençtir ve AB ile ilişkileri "zarar verebileceği" gerçeği acınacak derecede yetersizdir. AB, çocukları idam eden bir devletle ilişki kurmanın kanlı suç ortaklığı lekesini taşımak istemiyorsa, bu durum ilişkileri koparmalıdır.

Hayal dünyasında yaşayanlar için — yani Trump'ın Beyaz Sarayı — bunun hiçbir önemi yok. El jefe'nin, taş atma suçundan çocukları öldürmeyi yasallaştıran bir hükümeti desteklemesi, onların boş kafalarında hiçbir anlam ifade etmiyor. Bu da elbette İsrail-Amerikan Dördüncü Reich hakkında bilmeniz gereken her şeyi söyler; yani bu rejim, lakabını fazlasıyla hak eder. Ancak Beyaz Saray, aptalca İran Savaşı ile o kadar meşgul ki, İsrail'in Filistinlilere karşı suçları yasallaştırmasının içerdiği ihlallerin adeta stratosfere fırladığını fark etmiyor.

Ne kadar meşgul? Şöyle ki, bir zamanlar Fidel Castro'nun düşmanın kalbi diye adlandırdığı yerde yaşayan bizler, kısa süre önce İran'a kara birlikleri göndereceğimiz haberini aldık; bu, kulağa bir intihar görevi gibi geliyor, çünkü IRGC tam da bunun için — Avrupa büyüklüğünde, çok sayıda dağ silsilesine sahip ve 92 milyon sadık nüfusu olan ülkelere yönelik bir Amerikan işgali için — on yıllardır hazırlanıyor.

Peki vekilimiz İsrail bu mahkûm girişime yardım edecek mi? Hayır. Kudüs bir kaybedeni gördüğünde tanır; ayrıca artık hava savunması da kalmadığı için İran ve Hizbullah füzelerinin günlük bombardımanına maruz kalmakla zaten yeterince uğraşıyor. Bu yüzden Trump OK Corral'a tek başına at sürüyor. Bu da 3 Nisan'da bir Black Hawk helikopterinin İran'dan kaçmak zorunda kalmasının ve birden fazla ABD savaş uçağının düşürüldüğüne dair haberlerin gelmesinin ardından oluyor; bunların bazıları muhtemelen en üst düzey, eşi benzeri olmayan ama israf niteliğindeki hayalet bombardıman uçaklarımızdan bile olabilirken, fırlatma koltuğuyla atlayan Amerikan pilotları, İran polisi tarafından aranırken güvenli bir yere kaçmak zorunda kaldı. Dolayısıyla hayır, genel olarak bu işgal girişiminin gidişatı pek parlak görünmüyor.

Peki, diye sorabilirsiniz, İmparatorluk ve onun vekili İsrail bizi neyin içine sürükledi? Felaketle sonuçlanacak bir savaşa mı, yoksa küresel ekonomik çöküşle birlikte felaketle sonuçlanacak bir savaşa mı — seçmek size kalmış. Ve Haaretz'in seçkin gazetecisi Gideon Levy'nin Owen Jones ile yaptığı yakın tarihli bir röportajda belirttiği gibi, işler gerçekten kötüye gittiğinde ve Washington İran Savaşı'nı kaybettiğinde, sizce suç kime yüklenecek?

Donald Trump bunun kendisi olmamasını sağlayacaktır. Geriye İsrail kalır — genel olarak Filistinlilere yönelik iğrenç muamelesi ve özellikle Gazze'deki soykırımı nedeniyle dünya nüfusunun büyük kısmı tarafından zaten dışlanmış bir devlet; son dönemde birkaç güçlü Avrupa hükümeti tarafından da dışlanmış; AB yaptırımlarının potansiyel hedefi ve inan bana, Trump kendi canını kurtarmak için suçu İsrail'e yüklemeye karar verdiğinde bu yaptırımlar gelecektir. Levy'nin dediği gibi — suç İsrail'e yüklenecek. Böylece İsrail'in müttefiklerinin sonu gelir: Avrupa ve ABD.

Çünkü Avrasya ve Küresel Güney zaten İsrail'le hiçbir ilişki kurmak istemiyor. Nitekim oldukça bilgili yorumcu Andrei Martyanov'un 2 Nisan'da Sharmine Narwani ile yaptığı bir röportaja göre, İsrail'in davranışları — ABD'ninki gibi — o kadar vahim bulundu ki, Rusya her iki ülkeye de İran'a yönelik bir nükleer saldırıyı tolere etmeyeceğini özel olarak bildirdi. Savaş sona erdiğinde Rusya, ABD ile geçinmek zorunda olduğuna karar verebilir. Peki ya İsrail? Pek değil. Öyle değil mi?

DİPNOTLAR:

* Eve Ottenberg bir romancı ve gazetecidir. Son romanı Old Man Alone'dur. Kendisine internet sitesi üzerinden ulaşılabilir.

ABD/İsrail-İran Savaşı Ve Sosyal Medya Cephesi

YAZAR: A. CEMAL SAYGIN

Hakikatin Parçalandığı Yeni Dünya Düzeni

Dezenformasyonla ülke olarak mücadele ederken, dünya siyasetinde de devletler arası iletişim stratejilerinde benzer bir mücadelenin yaşandığına tanıklık ediyoruz. ABD/İsrail-İran geriliminde de bu durum açıkça görülmüştür. Daha savaşın başlangıç aşamasında İsrail'in, İran'da yaygın olarak kullanılan bir namaz uygulamasını hackleyerek dezenformasyon içerikleriyle algı operasyonu yürütmeye çalıştığı; sahte ses kayıtlarıyla toplumda infial oluşturmaya hedeflediği gözlemlenmiştir. Bu tablo, meselenin artık doğrudan ulusal güvenliği ilgilendiren bir "dijital cephe"ye dönüştüğünü göstermektedir.

Bilginin dolaşım hızı artarken, doğruluğunun teyit edilmesi giderek zorlaşmaktadır. Dünya Ekonomik Forumu'nun 2026 Küresel Riskler Raporu'nda dezenformasyonun ulusal güvenlik açısından en büyük ikinci risk olarak değerlendirilmesi, bu tehdidin boyutunu ortaya koymaktadır. İnternet ortamında sınırsız bilgi üretilirken, yapay zekâ destekli sahte içeriklerin artması, her bilginin mutlaka teyit edilmesi gerektiği bir dönemi beraberinde getirmiştir.

Bu süreçte toplumsal direncin güçlendirilmesi hayati önem taşımaktadır. Üniversiteler ve kamu kurumları aracılığıyla toplumun bilinçlendirilmesi ve dezenformasyona karşı direnç geliştirilmesi gerekmektedir. Yapay zekâ artık yalnızca yanlış bilgi üretmekle kalmamakta, doğrudan hakikati hedef almaktadır. Bu nedenle doğru bilginin yaygınlaştırılması ve güvenilir kaynaklar üzerinden teyit mekanizmalarının

güçlendirilmesi zorunlu hale gelmiştir. Dezenformasyon, artık ikincil bir unsur olmaktan çıkmış; doğrudan bir savaş cephesine dönüşmüştür.

Türkiye'de de benzer dezenformasyon girişimleriyle zaman zaman karşılaşılmaktadır. Operasyonel hesaplar aracılığıyla yanlış bilgilerin hızla dolaşıma sokulduğu görülmektedir. Örneğin, Türkiye'nin gübre krizi yaşayacağı ve bunun gıda arzını olumsuz etkileyeceği yönündeki iddialar tamamen dezenformasyon içerikli olup, yetkili kurumların açıklamalarıyla çürütülmüştür. Benzer şekilde sınır güvenliği konusunda ciddi zafiyet olduğu yönündeki iddialar da kamu otoriteleri tarafından yalanlanmıştır. Antalya'da gerçekleştirilen Hürjet test uçuşlarının "F-16 uçuşu" olarak servis edilmesi de bir başka manipülasyon örneğidir. Tüm bu örnekler, dezenformasyonun hem ulusal hem de küresel ölçekte ciddi riskler doğurduğunu göstermektedir.

Kitleleri yönlendirmek ve psikolojik üstünlük sağlamak amacıyla bu yöntemler artık devletler tarafından da sistematik biçimde kullanılmaktadır. Yapay zekâ ile gerçeğe son derece yakın içeriklerin üretilebilmesi, hakikatin parçalandığı yeni bir dönemi beraberinde getirmiştir. Sahte içeriklerin yoğunluğu içinde doğru bilgiye ulaşmak giderek zorlaşmaktadır. Tarih boyunca savaşlarda psikolojik unsurlar kullanılmış olsa da, günümüzde bu süreç algoritmalar, yapay zekâ ve bot ağları üzerinden çok daha geniş ve etkili şekilde yürütülmektedir.

Bu içeriklerin önemli bir kısmı, duygu analizi temelinde üretilmekte; korku, öfke ve kaygı gibi duygulara hitap

edecek şekilde tasarlanmaktadır. Zaman zaman mağduriyet algısı oluşturmak için duygusal içerikler, zaman zaman ise saldırgan söylemlerle psikolojik hazırlık yapılmaktadır.

Geçmişte yaygın olan “görsel varsa doğrudur” anlayışı artık geçerliliğini yitirmektedir.

Yapay zekâ sayesinde hiç yaşanmamış olayların dahi gerçekmiş gibi sunulabildiği bir döneme girilmiştir. Bu durum, “artık her gördüğüne inanma” çağını başlatmıştır. Hakikat, adeta pusulaya yerleştirilen bir mıknatıs gibi yönünü şaşırmaktadır; pusula çalışmakta, ancak gösterdiği yönün doğruluğu tartışmalı hale gelmektedir.

Sosyal medya platformlarında üretilen yoğun içerik akışı, bireyleri “sonsuz kaydırma” (scroll) döngüsüne sürüklemektedir. Bu süreçte insan beyni, tekrar eden ve yoğun içerik maruziyeti nedeniyle duyarsızlaşmaktadır. Nörolojik tolerans olarak adlandırılan bu durum, bireylerin insani tepkilerini zayıflatmaktadır. Filtreler ve manipülatif içerikler, özellikle gençlerin algı dünyasını olumsuz etkilemekte; empati duygusunun zayıflamasına yol açmaktadır.

Dijital içeriklerle şekillenen bu yeni dönemde etik algı da ciddi biçimde aşınmaktadır. En büyük risk, yalnızca insanların yanlış yönlendirilmesi değil, aynı zamanda zararlı davranışların toplum tarafından normalleştirilmesidir. Toplumsal ortak zemin parçalanırken, yerini sentetik ve yapay bir medya düzeni almaktadır.

Sentetik medyanın en kritik kırılma noktası ise şudur:

Gerçeklik zayıfladıkça, gerçek olan da “sahte” olarak nitelendirilmeye başlanmaktadır.

“Yalancının temeddüdü” olarak adlandırılan bu durumda, gerçek olaylar bile “deepfake” iddiasıyla reddedilebilmektedir. Bu durum, hakikatin ispatını giderek zorlaştırmaktadır.

Gabon Devlet Başkanı Ali Bongo’nun sağlık durumuna ilişkin yayımlanan video sonrasında yaşanan tartışmalar ve Ukrayna Devlet Başkanı Zelenskiy’ye atfedilen sahte teslimiyet videosu, bu sürecin somut örnekleridir. “Gerçeklik apatisi” olarak tanımlanan bu durum, toplumun gerçeği arama motivasyonunu kaybetmesine ve kurumlara olan güvenin zedelenmesine yol açmaktadır.

Son olarak, ABD/İsrail-İran gerilimi sırasında sosyal medyanın bu yeni savaş alanı olduğu bir kez daha görülmüştür.

Netanyahu’nun sağlık durumuna ilişkin spekülasyonlar ve manipülatif içerikler, kamuoyunu yönlendirme çabalarının bir parçası olarak öne çıkmıştır. İsrail’in, sahadaki gelişmeleri gölgelemek amacıyla magazinsel içeriklerle gündemi yönlendirmesi, sosyal medya cephesinin stratejik önemini açıkça ortaya koymaktadır. Bu nedenle, dezenformasyonla mücadelede daha güçlü mekanizmalar geliştirmek, sahte içerikleri tespit edebilmek ve dijital okuryazarlığı artırmak artık bir tercih değil, zorunluluktur.

Yapay zekâ ile üretilen içeriklerin doğruluğunu yine yapay zekâ ile sorgulamak her ne kadar paradoksal görünse de, dijital dünyada hesap verebilirlik meselesi giderek daha kritik hale gelmektedir.

İbrahim Kalın Ve Heidegger'in Kulübesine Yolculuğu Okumak

YAZAR: MURAT ÜLKER

İbrahim Kalın; Akademisyen, Bürokrat Ve Mit Başkanı 1971 İstanbul doğumlu, Erzurumludur. İstanbul Üniversitesi Tarih Bölümü mezunu, yüksek lisansı Malezya'dan, doktorası George Washington Üniversitesi'nde İslam felsefesi üzerine; doktora hocası muhterem H. Nasr çok ünlüdür.

Evli, üç çocuk babası, halk müziğine ilgi duyar, bağlama çalar, YouTube'da çok popülerdir. (<https://www.youtube.com/watch?v=6Jw6r4bm05g>; <https://www.youtube.com/watch?v=pxBbqgb5PYQ>).

İbrahim Kalın, College of the Holy Cross, Georgetown ve Bilkent'te İslam felsefesi ve İslam ve Batı ilişkileri üzerine ders vermiş, karşılaştırmalı felsefe uzmanıdır. 2020'de İbn Haldun Üniversitesi'nde profesörlük unvanı aldı. İngilizce, Arapça, Farsça ve Fransızca biliyor.

Bürokratik kariyeri: 2009'dan itibaren sırasıyla Başbakan Başkanışmanlığı, Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Cumhurbaşkanlığı Sözcülüğü gibi görevleri üstlendi. Haziran 2023'te Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından MİT Başkanlığı'na atandı.

BİZ ONUN YAZAR YÖNÜNE EĞİLECEĞİZ:

En çok okunan kitabı, İslam ve Batı: İslam medeniyeti ile Batı düşüncesi arasındaki tarihsel ilişkileri, önyargıları ve diyalog olanaklarını ele alıyor.

Ben, Öteki ve Ötesi (2016): İslam ve Batı ilişkilerine tarihsel giriş niteliğinde, medeniyetler arası algı sorunlarını irdeliyor.

Akıl ve Erdem (2013): Türkiye'nin toplumsal muhayyilesini felsefi bir perspektiften sorguluyor. Batılılaşma hareketinin hatalarını sıralıyor.

Barbar, Modern, Medeni (2018): Medeniyet kavramı üzerine denemeler.

Perde ve Mana (2020): Akıl üzerine felsefi ve tasavvufi bir çalışma. Bilginin sınırları, görünen ile gerçek arasındaki perde metaforu üzerine.

Açık Ufuk (2021) ve Öze Yolculuk (2023): Daha çok düşünce ve iç yolculuk temalı, kısmen deneme formatında.

Kubbenin Altında (2022): Fotoğraf ve şiir ağırlıklı, sanatsal kimliğini yansıtan farklı bir kitap.

Ben Heidegger'in Kulübesine Yolculuk (2025) kitabını anlatmayı deneyeceğim. Kitap İbrahim Kalın'ın 2019'da Almanya'nın Todtnauberg köyündeki Heidegger'in kulübesini ziyaret etmesiyle başlıyor. Kalın bu kulübede Heidegger'le hayali bir sohbete giriyor; onu kimi zaman Nesimi'nin, Yunus Emre'nin, Âşık Veysel'in meclisine davet ediyor, kimi zaman da Molla Sadrâ ile yüzleştiriyor.

Böylece Batı ve Doğu düşünceleri arasında felsefi bir temas alanı açılıyor.

Temel olarak Sokratés sonrası "varlık" sorusunu unutan, varlığı onun tezahürü olan varlıklara kurban eden Batı düşüncesinin serüvenini ve bu ontolojik sapmanın aşılması için varlığa yeniden dönmenin felsefi ve ahlaki gerekliliğini tartışıyor. Bence bu Teslis yani üçlemenin anlaşılabilirliğinden kaynaklanıyor. Zaten Teslis, tarihte Pagan Roma'nın topraklarında yaşayan halkların çoğunluğu üzerinde Hristiyan dininin egemen olmasına karşılık bir kabullenmek ama aynı zamanda İznik Konsülü'nde tahrifidir.

İbrahim Kalın Heidegger'e İslami düşünceyle, tevhit anlayışıyla yaklaşıyor. Her iki geleneğin de varlığını unutulmasına dair söylediği şeylerin aslında birbirini tamamladığını göstermeye çalışıyor. Umumen iki eksen üzerinde yazıyor; İslam felsefesi ve Batı düşüncesi karşılaştırması ve medeniyet, kimlik ve modernlik eleştirisi. Bunu akademik derinlikte ama geniş bir okuyucu kitlesine hitap ederek yazıyor.

Kitaba en fazla tepki solcu kesimden, özellikle kitabın içindeki fotoğrafta Heidegger'in Kara Orman'daki kulübesi önünde tespihle poz vermesi, Heidegger'in benzer fotoğrafındaki doğayı temsil eden tırmığı İslami felsefeyi temsil edecek şekilde tespihle değiştirmesine gıcık olmuşlar, bence. Muhafazakarlar kendi varoluş krizlerine Heidegger'i kullanarak çözüm arıyorlar, diyorlar, halbuki İbrahim Kalın'ın mesajı çok zekice; kitap boyunca İslam felsefecilerine atıflar yapıyor.

Bir diğer eleştiri, Heidegger'in Nazi bağlantısı, kısa süre sonra aktif siyasetten çekilmiş, savaş sonrası yargılanmış ve üniversiteden uzaklaştırılmış. İbrahim Kalın, Heidegger siyasi olarak yanlış yaptı, ama varlık felsefesi çok derin, modernlik eleştirisi çok önemli, onu sadece Nazi diye okumak yüzeyseldir, diyor.

Heidegger, modernliğe karşıydı, teknik dünyayı eleştiriyordu, köklü bir dönüşüm arıyordu, Kalın, Heidegger'in asıl meselesinin siyaset değil metafizik olduğunu söylüyor. Heidegger'e göre Batı Tanrı'yı en ulu varlık kabul etmişti. Ama sonra "varlık nedir" sorusunu unuttu, teknoloji dünyasında yitti gitti. Kalın burada İslam düşüncesini örnek veriyor. İbn Arabi, Gazali, Molla Sadrâ ile İslam Felsefi Geleneği Varlığı unutmadı. Kalın Heidegger'i reddetmiyor, onun felsefesini yorumlayarak oradan asıl varlık tasavvuruna, her şeyi görünür yapan Allah'a ulaşıyor.

Kitabı eleştirenlerin çoğu okumadan veya bazı bölümlere odaklanıp yazmış. Ben kitabı beğendim, ilginç buldum; kıymetli bir çaba, beni meraklandırdı, bazı tartışmalarını yaratıcı buldum ve konuya ilgimi arttırdı. Özellikle Türkçe'ye geçen Arapça, Farsça, Osmanlıca sözcüklerle felsefe yapması kelime dağarcığımı geliştirmesi hoşuma gitti.

Heidegger'in Kulübesine Yolculuk

"Bizi ancak bir Tanrı kurtarabilir" sözü ne anlama gelir? Martin Heidegger, yirminci yüzyılın en etkili ama en zor filozoflarından biridir. Okuması, anlaması zordur, çünkü "İnsan nedir?", "Bilgi nedir?", "Ahlak nedir?" gibi klasik soruların da gerisine gidip daha temel bir şey sorar: "Varlık nedir?" Daha açık söyleyelim: "Bir şeyin var olması ne demektir?" Biz çoğu zaman masa, ağaç, insan, devlet, teknoloji, para, tanrı gibi tek tek şeyleri

düşünürüz; ama "var olmak" dediğimiz şeyin kendisini düşünmeyiz. Heidegger'e göre Batı düşüncesinin büyük kırılması tam burada başlar: var olan şeylerle çok meşgul olmuşuzdur, ama Varlık'ın kendisini unutmuşuz, yani düşünce dünyası, varım öyleyse düşünüyorum derken düşünüyorum öyleyse varım demeye başlamıştır. Kalın'ın Heidegger'in Kulübesine Yolculuk kitabı (*) tam bu noktadan hareket ediyor ve modern çağın ontolojik krizini Heidegger üzerinden tartışıyor. Ona göre modern insan bilgi üretmiştir, teknik üretmiştir, sistem üretmiştir; ama hikmeti, yani varlıkla derin temas kurma yetisini kaybetmiştir. Kitap, sıradan bir Heidegger özeti gelmedi bana, modernliğin ruhunu sorgulayan bir düşünce yolculuğu gibi...

Bu yüzden kitapta Heidegger'in kulübesi yalnızca biyografik bir ayrıntı değil. Todtnauberg'deki kulübe, sembolik olarak modern dünyanın gürültüsünden çekilip düşünmenin asli zeminine dönmeyi temsil eder. Şehir, hız, üretim, dolaşım ve teknik ağların dışında bir kulübe; düşünmenin, yavaşlamanın ve varlığa kulak vermenin imkânı olarak görünür. Kalın, modern insanın sürekli hareket hâlinde olduğunu, fakat bu hareketin derinleşme (tefekür) üretmediğini; Heidegger'in kulübesinin ise tam tersine, sessizlikle düşüncenin yoğunlaştığı bir alan sunduğunu söyler. Burada kulübe, romantik bir inziva değil, insanın dünyayla daha sahil ilişki kurabileceği bir metafor haline gelir.

Martin Heidegger Todtnauberg'deki kulübesinin önünde elinde tırmıkla. Bu fotoğraf Heidegger'in düşüncesinde toprağa, mekana ve yaşanan dünyaya bağlı olmanın önemini simgeler. Heidegger için düşünmek soyut bir faaliyet değil varlıkla aynı yerde durabilme çabasıdır.

Kitapta Heidegger'i anlamının en iyi kapılarından birinin "hakikat" meselesi olduğunu anlıyoruz. Gündelik hayatta hakikati çoğu zaman şöyle anlarız: Bir cümle dış dünyaya uygunsu doğrudur; uygun değilse yanlıştır. Mesela "Masanın üstünde iki elma var." derim; gerçekten de iki elma varsa, bu önerme doğrudur. Buna klasik anlamda uyum teorisi denir. Bir başka yaklaşım, cümlelerin başka inançlarla çelişmemesine bakar; buna da tutarlılık yaklaşımı denir. Bir de pragmatist yaklaşım vardır; işe yarıyorsa, pratikte sonuç veriyorsa, hakikat değeri vardır. Kalın'ın özetlediği şekliyle Heidegger, bu üç yaklaşımın da hakikati daralttığını düşünür. Çünkü bunların hepsi, hakikati bir cümlelerin doğruluğu düzeyinde ele alır. Oysa Heidegger'e göre bir şey hakkında doğru veya yanlış konuşabilmem için, o şeyin önce bir şekilde ortaya çıkmış, görünür olmuş, mevcut hâle gelmiş olması gerekir. Demek ki doğruluk, daha temel bir olayın üstüne gelir; o temel olay da varlığın açığa çıkmasıdır.

Bunu en basit örnekle düşünelim. Elinizde iki elma olsun. Bu elmalar hakkında "iki elma var" cümlesini kurmadan önce, o elmaların bir biçimde görünür, hazır, mevcut olması gerekir. Heidegger tam burada şunu söyler: Hakikat, önermeden önce, o şeyin görünür hâle gelmesidir. Elmanın hakikati, yalnızca "elma vardır" cümlesinin doğruluğunda değil, elmanın varlığa

çıkışında, “buradayım” diye görünmesindedir. Bu yüzden hakikat, sırf mantıksal bir eşleşme değil; daha derin bir ontolojik olaydır. Kalın’ın paylaştığı metinlerde ısrarla vurguladığı nokta budur: Hakikat, insan zihninin kurduğu bir şeyden önce, Varlık’ın kendini göstermesidir.

Burada Heidegger’in en temel ayrımlarından biri devreye girer: ontik ve ontolojik. Ontik olan, tek tek var olanlarla, fiziksel olanla ilgilidir, şu masa, bu ağaç, telefon. Ontolojik olan ise “var olmak” ın kendisiyle ilgilidir. Modern düşünce çoğu zaman ontik düzeyde kalır; nesneleri sınıflandırır, ölçer, kullanır, işler, üretir. Ama varlığın ne olduğu sorusunu geri plana iter. Heidegger’in büyük hamlesi, ontik olandan ontolojik olana dönmektir. Kalın da bunu modernliğin eleştirisinin merkezine yerleştirir. Çünkü modern insan, var olan şeyleri çok iyi yönetmekte, ama var olmanın anlamını unutmaktadır. Bütün teknik güç burada ontik düzeyde büyür; ama ontolojik yoksullaşma yaşanır.

Bu ayrımı anlamak için bir doktor örneği verelim. Doktor bedeninizin tansiyonunu, kan değerlerinizi, organ işleyişinizi ölçebilir. Bu ontik düzeyde çok değerlidir. Fakat “İnsan hayatı ne demektir?”, “İnsan acısı sadece biyolojik bir olay mıdır?”, “Ölümle yüzleşmek ne anlama gelir?” soruları başka bir düzeye, ontolojik düzeye geçer. Heidegger, modern çağın ontik başarılarının ontolojik sorunları örttüğünü söyler. Kalın da aynı şekilde modernlik, ölçülebilir olana öncelik verdikçe hakikati teknik veriye indirger, böylece varlığın asıl anlamını gölgeler, diyor.

Heidegger’in hakikat anlayışını taşıyan anahtar kelime Yunanca aletheia’dır. Bu kelime, Kalın’ın metinlerinde de vurgulandığı gibi, “gizlinin açığa çıkması”, “saklı olanın görünür hâle gelmesi” anlamına gelir. Yani hakikat, hazır bir önermenin sonradan doğrulanması değildir; daha baştan görünmeyen görünür olmasıdır. Bir sisin dağılıp dağın belirmesi, karanlık bir odada ışığın yanması, sabahın gelişiyle evlerin, yolların, ağaçların görünür olması, aletheia’ya iyi örneklerdir. Gece boyunca orada olan şeyler, sabah ışığıyla görünür hâle gelir. Heidegger’e göre hakikat budur: var olanın açığa çıkması.

Burada kritik nokta şu: Heidegger hakikati yalnızca entelektüel bir bilme meselesi olmaktan çıkarıyor. Denizde gün doğumunu düşünün.

Güneş doğunca yalnızca “ışık miktarı arttı” demezsiniz; dünya başka türlü görünür olur. Sahil, dalga, gökyüzü, kuş sesi, rüzgâr, hatta kendi içiniz bile başka türlü açılır. Heidegger için hakikat böyle yaşanır. Kalın’ın yorumu da bunu tasavvuftaki keşf, zuhur, tecelli gibi kavramlarla ilişkilendirir. Elbette Heidegger bizzat tasavvuf konuşmaz; ama Kalın, onun “açığa çıkma” düşüncesiyle İslam metafiziğindeki bazı kavramlar arasında bir akrabalığı sezerek vurgulama yapar.

Heidegger’in bir başka merkezi kavramı Lichtung’dur; Türkçeye çoğu zaman “açıklık” ya da “açık alan” diye çevrilir. Ormanda ağaçların arasındaki açıklığı düşünün. Ormanın tamamı karanlık, sık ve kapalı olabilir; ama bir yerde açıklık vardır, ışık oraya düşer ve şeyler orada görünür. Heidegger bu mekânsal imgeyi ontolojik bir kavrama dönüştürür. Varlıkların görünür hâle geldiği, açığa çıktığı, görüldüğü, kendilerini sunduğu açıklığa “açık alan” der. Bir şey, bu açık alana girmeden hakikat sahibi olamaz; çünkü görünmez, belirsiz, örtülü kalır. Kalın’ın metinlerinde bu kavram, insanın kurmadığı ama insanın katıldığı bir aydınlık zemini anlatır. İnsanın görevi bu alanı üretmek değil, ona uygun bir tavır almaktır.

Bunu yine basit bir örnekle anlatıyor: Güneş doğunca dünya aydınlanır. Biz güneşe “izin vermeyiz”; güneşi biz üretmeyiz. Ama perdeleri kapatırsak, gözümüzü sıkarsak, doğrudan güneşe bakıp körleşirsek, bu açıklıkla uygun ilişki kuramayız. Kalın’ın rüzgâr ve güneş örnekleri tam da bunu anlatıyor: insan hakikati kurmaz; ona kendini uygun hâle getirir. Hakikat, insanın tahakkümü değil, ona eşlik etmesidir. Bu yüzden Heidegger’de özgürlük, “istediğimi yaparım” anlamına gelmez; daha çok, var olanın kendini olduğu gibi göstermesine müdahale etmeme, onu kendi tarzında görünmeye bırakma anlamı taşır.

Hakikatin özü özgürlüktür, demek ilk bakışta modern özgürlük anlayışını çağırıştırabilir; seçim özgürlüğü, irade özgürlüğü, siyasal özgürlük, hukuk önünde serbestlik.

Ama Heidegger’in kastı bunlar değildir. Kalın’ın yorumuna göre Heidegger’de özgürlük, varlığın kendi hakikati içinde açılabilmesi, kendini gösterebilmesi, gizliden açığa gelebilmesidir. Yani özgürlük öznenin keyfi tercihi değil, Varlık’ın açılma tarzıdır. İnsan da, bu açılmaya izin verdiği, onu bastırmadığı ve ona uygun davrandığı ölçüde özgürleşir.

Mesela bir çocuğun yeteneğini düşünelim. Eğer siz onu sadece not, performans ve verimlilik ölçülerine indirerseniz, onun kendi hakikatini açmasına fırsat vermemiş olursunuz. Ama çocuğun hangi yönde parladığını, hangi alanda kendisi gibi olduğunu, ne zaman gerçekten “açıldığını” görmeye çalışırsanız, Heideggerci anlamda ona daha özgür bir alan tanımış olursunuz.

Burada özgürlük, sınırsız seçenek vermek değil; var olanın kendi özüne göre görünmesine izin vermektir. Kalın’ın sıkça vurguladığı “hakikat özgürleştirir” sözü de tam bu ontolojik anlamı taşır.

Kalın'ın ilginç tartışmalarından biri de şu: Modern insana "physis" denilince fizik, doğa gibi kavramlar düşünür. Heidegger ise bu kelimeyi çok daha köklü bir anlama çeker. Kalın'ın metinlerinde açıkça anlatıldığı gibi physis, yalnızca dış doğa değil, bir şeyin kendi içinden büyüyerek, belirerek, görünerek ortaya çıkmasıdır. Tohumun çatlayıp filizlenmesi, bebeğin doğması, sabahın ağarması, çiçeğin açması, sesin sessizlikten doğması, düşüncenin içten dışa belirivermesi... Burada önemli olan sabit nesne değil, ortaya çıkış sürecidir.

Kalın, Heidegger'in physis kavramını İslam metafiziğine yakın görür; varlık doğar, görünür, açılır ve yaratılışla mühürlenmiş bir anlam taşır. Bu yorum, Kalın'a özgündür, çünkü Heidegger yaratılış metafiziği diliyle konuşmaz; fakat Kalın, onun "açığa çıkma" düşüncesinin bu yöne genişletilebileceğini ileri sürer.

Heidegger'in en meşhur kelimesi, Dasein (dazayn), Türkçe tercümesi olarak "orada olmak", "orada bulunuş" gibi karşılıklar denenmiştir, bence kısaca "varoluş" denebilir. Bunu varlık sorusunu sorabilen insanın varoluşu olarak düşünmek gerekir. İnsan taş gibi, ağaç gibi, sandalye gibi sadece "mevcut" değildir. İnsan, kendi varlığını mesele eden, ölümü düşünen, anlam arayan, kendini yorumlayan, dünyada olduğunu fark eden varlıktır. Dasein bu yüzden sıradan insan kelimesinden daha teknik bir kavramdır. Kalın kitapta insanın hakikate yaklaşmasının, varlığın açık alanına katılmasıyla mümkün olduğunu; insanın varlıkla ilişki kuran özel bir varlık olduğunu vurguluyor. Bence bu zaten rahmetli babamın her telefonu açtığında "bendeniz sabri" diyerek kendini tanıttığında aşıkardı benim için! Gerçi önceleri bir anlam verememiştim, ta ki öğreninceye kadar bendenizin manasının köle, hizmetçi demek olduğunu...

Mesela bir kedi güneşin altında uyur; güneşin sıcaklığından yararlanır. İnsan da güneşten yararlanır. Ama insan ayrıca şunu sorabilir: "Bu aydınlık neyi açıyor?", "Ben bu dünyada nasıl yaşıyorum?", "Ölümüm ne demek?", "Güzel olan nedir?", "Neden burada şey var da hiçlik yok?" Bu tür sorular Dasein'in işaretidir. Heidegger'e göre insanı özel yapan, akıl sahibi olması kadar, Varlık'ı soru konusu yapabilmesidir. Kalın da bunu, insanın yalnızca bilen değil, hakikate tanıklık eden bir varlık olmasıyla açıklar. Yani insan yaratıcısını aramaktadır!

Heidegger'in meşhur sözü "Dil varlığın evidir." dir. Bu, dilin yalnızca iletişim aracı olmadığı anlamına gelir. Dil, varlığın bize açıldığı, dünyanın bize belli bir şekilde görüldüğü yerdir. Bir şeyi nasıl adlandırdığımız, onu nasıl gördüğümüzle bağlantılıdır. Kaynak, hammadde, çalışan, veri gibi kelimelerle düşündüğünüz dünya bir türlü; rahmet, emanet, komşu, sırdaş, huzur gibi kelimelerle düşündüğünüz dünya bir başka türlü görünür. Kalın'ın metinlerinde vurgulandığı gibi Heidegger, Batı metafiziğinin nesne merkezli dilini kırmak için yeni ve zor bir dil kurar. Çünkü eski dil, varlığı nesneye indirgemıştır.

Burada Kalın önemli bir ek yapıyor; dil varlığın evidir, fakat tek evi değildir. Müzik, şiir, resim, sessizlik, sezgi gibi kelimeler varlığın açıldığı alanlar olabilir. Bir annenin bakışı, bir ezgi, bir sonbahar akşamı, bir mezarlık sessizliği, bir çocuk kahkahası bazen uzun teorik cümlelerden daha fazla "açıklık" taşır. Bu yüzden Heidegger'i anlamak sadece kavram ezberlemek değildir; onun dili zorlamasının arkasındaki ihtiyacı görmek gerekir. Kalın, bu noktada Türkçenin de Varlık'ı ifade etme kapasitesini düşünmeye çağırır; hatta Türkçemizin yalnızca bilim dili olarak değil, ontolojik ve felsefi bir dil olarak yeniden keşfedilmesi gerektiğini savunur.

Heidegger'in modernlik eleştirisi, Kalın'ın kitabının ana eksenini olmuş. Descartes'tan itibaren özne merkezli düşüncenin yükselmesi, sonra Kant'la birlikte devamı, modern bilimle ölçülebilir olana öncelik verilmesi, teknolojinin dünyayı kaynak olarak görmesi... tüm bunlar, Kalın'ın vurguladığı gibi, insanın dünyayla ontolojik bağını zayıflatır. Doğa "kaynak" insan "üretim unsuru" olur, bilgi "veri" olur, dil "işlevsel araç" olur. Varlığın kendisi görünmezleşir. Yani insan yaratıcısını idraktan uzaklaştır.

Bunu çok basit bir örnekle anlatabiliriz. Bir ormana giren iki kişiden ilki odun, maden, üretim, turizm geliri, arsa değeri, karbon kredisi vb. görsün. Diğer kişi ise gölge, huzur, sığınak, kader, zamanın ritmini görsün. İlkinin bakışı bütünüyle yanlış değildir; ama eksiktir. Heidegger'in derdi, modern insanın neredeyse yalnızca ilkinin bakışıyla yaşamasıdır. Teknik dünyada her şey kullanılabilirlik açısından görünür olur. Böylece dünya artık "orada duran gizemli bir varlık alanı" değil, kullanılacak bir malzeme deposu hâline gelir. Kalın'ın teknolojiye eleştirisi, modern insanın teknolojiyi sadece araç değil, "dünyayı idrak biçimi" yaşam biçimi olarak almasıdır. Yani modern insan Dasein, varoluşunun amacını unutmuş, Allah'ın onu niye yarattığını bilmez bir hale gelmiştir. O vakit yaşamın anlamı da kalmamıştır, haşince israf ederek her şeyi yaşamaktan başka...

Heidegger'in Nietzsche yaklaşımı ve Kalın'ın bunu yorumlayışı şöyle olmuş: Nihilizm, çoğu kişinin sandığı gibi hayattan bıkmak değildir; derin anlamıyla, değerlerin, anlamın, hakikatin ve amacın temelsizleşmesidir, hiçbir şeyin gerçekten bağlayıcı anlamı yoksa, iyi ile kötü son tahlilde aynı derecede keyfiyse, hayatın özünde bir amaç yoksa... sorundur. Kalın Nihilizm'i yalnızca psikolojik boşluk olarak değil, varlık sorusunun unutulmasının sonucu olarak anlatıyor. Modern insan çok şey üretir ama ne için yaşadığını bilemez; çok haz alır ama neden var olduğunu bilemez; çok seçenek önüne gelir ama hangi seçeneğin gerçekten değerli olduğunu tayin edemez.

Nietzsche, tanrı öldü, derken kaba anlamda artık din yok demiyor; değerlerin dayandığı zemin çöktü diyor. O vakit geriye, dizginlenemez arzular kalıyor, zulüm egemen oluyor. Kalın'ın yorumunda modernite, bu yüzden sadece sekülerleşme değil, aynı zamanda büyük

bir değer çözümleridir. Eğlence kültürü, tüketim döngüsü, sürekli haz arayışı, bitmeyen üretim tüketim sarmalı, anlam sorusunu susturmak için geçici oyalamalar sunar; ama her haz seansının sonunda aynı boşluk geri gelir. Yani her defa yeni bir cambaza bak nidası...

Heidegger insanın kendi teknik düzeniyle, kendi hesap aklıyla, kendi sistemleriyle yarattığı krizi yine kendi araçlarıyla çözemeyeceğini söylüyor. Yani mevcut gidişatı ne siyaset ne teknik ne sırf felsefe tek başına durdurabilir; daha köklü bir “açılış” gerekir.

Kalın’a göre varlığın, hakikatin, ışığın, anlamın ve özgürlüğün tek kaynağı vardır; insan onu üretmez, ona yönelir. Burada Heidegger ile İslam metafiziği arasındaki mesafe hem korunuyor hem de aşılmak isteniyor. Kalın kitabının sonunda kitapta kişisel bir yolculuk yaptığını, akademik bir çalışma olmadığını özellikle vurguluyor. Ama ben kendi açımdan, eğer bir şeye akademik çalışma denecekse bundan daha iyisi nasıl olur, diye düşündüm.

İbrahim Kalın’ın Heidegger yorumunu özgün kılan kendisi ile çalıştığı doktora tezi hocası Molla Sadra’nın görüşlerinden istifadesi olmuştur, şöyle ki: İbni Sina ve Sadra’nın teşvik el vücud anlayışına göre varlık tek bir kaynaktan gelir ama farklı dereceler, yoğunluklar ve mertebeler hâlinde ortaya çıkar. Yani taş, bitki, hayvan, insan, melek gibi ontolojik katmanlar arasında yalnızca nicelik farkı değil, varoluş yoğunluğu farkı vardır. Kalın, bu düşüncüyü Heidegger’in “varlığın açığa çıkması” çizgisiyle ilişkilendirir. Böylece “hakikat ne kadar derinse, varlık da o kadar yoğundur” düşüncesine varır.

Bunu çok basit bir örnekle düşünelim. Aynı gün içinde iki insan yaşayabilir: Biri tamamen haz, alışkanlık, bağımlılık ve mekanik tekrar içinde yaşar; diğeri ise dikkatli, anlamlı, uyanık, derin, vicdanlı ve hakikate açık yaşar. Kalın’ın yorumuna göre ikinci insan ontolojik bakımdan daha yoğun bir varoluş sürmektedir. Bu, elitist bir kibir değil; “hakikate açıklık dereceleri” fikridir. Burada Sadra ile Heidegger’in birebir aynı şeyi söylediği iddia edilmez, ama Kalın onların farklı dillerle benzer bir ontolojik sezgiyi paylaştığını düşünür. Yine de kendisi de uyarır: Sadra’nın vücud kavramını Heidegger’in Sein kavramıyla otomatik biçimde özdeşleştirmek yüzeysel olur.

Şimdi kendimize şu soruyu soralım: Kalın’ın kitabı Heidegger’i mi anlatıyor, yoksa ... siz ne anladınız? Kendiniz hakkında yargılamanız ve kararınız ne oldu? VAR mısınız, hayatta amacınız nedir?

İbrahim Kalın, bir yandan Heidegger’in temel kavramlarını Türkçe düşünce dünyasına taşıyor: Varlığın unutulmuşu, hakikatin açığa çıkmak oluşu, aletheia, physis, açık alan, dil, teknoloji eleştirisi, nihilizm, onto teoloji eleştirisi gibi. Bunları açıklamakla yetinmiyor; İslam metafiziği, tasavvuf, yaratılış düşüncesi, tevhid ve teşvik el vücud üzerinden yorumluyor. Kitap sadece akademik Heidegger incelemesi değil, ontolojik bir yolculuk, hatta bir tür metafizik sohbet kitabı. Ben hoşlandım bu sohbetten.

İbrahim Kalın da bunu zaten açıkça kabul ediyor: Heidegger’i “kendim olarak” okudum, onu sistematikleştirmeye çalışmadım, bu kitap standart bir “Heidegger’e giriş” değildir, diyor. AKE. ARO.

Kalın’ın Heidegger’in kulübesi önünde çekilmiş nazire fotoğrafı. Heidegger’in elindeki tırmığa karşılık burada tespihin bulunması ontolojik düşünmeden metafizik tefekküre doğru yapılan yorumlayıcı yolculuğu simgeliyor.

Hiç bilmeyen bir okur için bu kitabın büyük faydası şu olabilir: Heidegger’i soyut Alman terminolojisi içinde boğmadan, onu modern hayatımızın krizleriyle ilişkilendiriyor. Neden bu kadar yorgunuz? Neden bu kadar hızlıyız? Neden bu kadar çok seçenek içinde yönsüzüz? Neden bilgi arttıkça hikmet azalmış gibi geliyor? Neden doğayı kaynak, insanı performans, dili araç, zamanı verimlilik çizelgesi olarak görmeye başladık? Heidegger’in sorusu bu deneyimlerin derinine iner: çünkü biz Varlık’ı unuttuk. Kalın’ın eklediği şey ise şudur: bu unutulmuşu aşmak için yalnız Heidegger yetmeyebilir; yaratılış, tecelli, idrak, kalp ve hakikatin aşkın kaynağına dair daha zengin bir metafizik ufka ihtiyacımız olabilir.

Heidegger bize, dünyanın yalnızca nesnelerden oluşmadığını; hakikatin yalnızca doğru cümle demek olmadığını insanın da yalnızca tüketen, seçen, hesap yapan bir varlık olmadığını hatırlatıyor. Kalın ise buna bir cümle daha ekliyor: İnsan, hakikate açıldıkça gerçekten var olur.

Bu arada şunu da belirtiyim aşağıda linklerini verdiğim kitapla ilgili eleştirilerin tamamını okudum. Birçoğunun kitabı okumadan ya da bazı bölümlerin okunarak yapıldığını düşündüm. Yanlış da olabilirim ama bana öyle geldi. Çünkü kitaba gerçek hakkını vermemişler.**

DİPNOTLAR:

(*) Kalın. İ. (2025). Heidegger’in Kulübesine Yolculuk, İnsan, ss. 263.

(**) <https://kritikbakis.com/heideggerin-kulubesinin-onunde-varligi-dusunmek/>
https://www.teknopolitika.com/p/what-brings-heideggers-writing-desk?utm_medium=web
<https://www.yeniarayis.com/yazi/ibrahim-kalinin-heideggerin-kulubesine-yolculuk-kitabi-uzerine-12318>
<https://www.karar.com/yazarlar/akif-beki/ibrahim-kalinla-heideggerin-kulubesine-yolculuk-1605727>
<https://t24.com.tr/yazarlar/yalcin-dogan/mit-mustesari-kalin-heidegger-yolculugu-nereye-kadar%2C52229>
https://birikimdergisi.com/haftalik/12189/elestirel-dusunceler-i-ibrahim-kalin-ve-heideggerin-kulubesi?utm_source=chatgpt.com
<https://haber.sol.org.tr/ortaklasa/mit-baskaninin-heideggere-dusen-yolu-404121>
<http://istanbulfikiriyati.com/2025/11/06/muhafazakarlik-ve-heidegger/>
https://www.litrossanat.com/kitaplik/varligin-unutuldugu-yerde-yeniden-baslayan-bir-tefekkur?utm_source=chatgpt.com
<https://www.izdiham.com/can-eseler-modern-cagda-bir-uzlet-girisimi-heidegger-in-kulubesine-yolculuk/>

Not: Açık kaynak niteliğindeki bu yazı yazar zikredilerek iktibas edilebilir. Telif gerektirmez.

Kaynak: <https://muratulker.com/ibrahim-kalin-akademisyen-burokrat-ve-mit-baskani/>

Lübnan Komplosu

YAZAR: RAMZY BAROUD*

KAYNAK: SAVAGEMINDS.SUBSTACK.COM

Katliamlar, Müzakereler ve Yeni Bir Düzen

Daha önce, İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu'nun Lübnan'daki toplu katliamlar aracılığıyla iletmeye çalıştığı yedi mesajı incelemiştik.

Bu mesajlar bölgesel dinamikleri yeniden şekillendirmeyi, caydırıcılık tesis etmeyi ve sahada yeni siyasi gerçeklikler dayatmayı hedefliyordu.

Bu katliamlar, Lübnan sivil savunma verilerine göre hâlihazırda yüzlerce Lübnanlı'nın öldürülmesine, binden fazlasının yaralanmasına ve geniş ölçekli sivil altyapı yıkımına yol açmış durumda.

Ancak şiddetin boyutu ve yoğunluğu tesadüfî değildi. Aciliyet durumu oluşturma, korku ve nihayetinde itaat yaratmak üzere tasarlanmıştı.

O dönemde, İsrail'in eylemlerinin kanla yeni bir bölgesel düzen dayatma girişiminin parçası olduğunu savunmuştuk. O zamandan beri yaşanan yeni gelişmeler, bu askeri gerilimin paralel siyasi hamlelerle, özellikle de İran-ABD'nin Pakistan'daki müzakere sürecini Lübnan'daki savaştan ayırma çabasıyla koordine edildiğini doğruladı.

Bu ayrım teknik bir detay değil. Mevcut jeopolitik mücadelenin özüdür.

İsrail bombaları Lübnan'a düşmeye devam ederken, Netanyahu hükümetine Lübnan ile "en kısa sürede" doğrudan müzakerelere başlaması talimatını verdiğini açıkladı ve bu görüşmelerin Hizbullah'ın silahsızlandırılması ve "barışçıl ilişkiler" kurulması üzerine odaklanacağını vurguladı.

Bu değişim birdenbire ortaya çıkmadı.

Yıllardır Lübnan'a yönelik en ölümcül İsrail saldırılarından birinin ardından geldi ve İran'ın İslamabad görüşmelerine katılımını Lübnan'daki ateşkes şartına açıkça bağladığı bir anda gerçekleşti.

Başka bir deyişle, İsrail gerilimi askeri olarak tırmandırırken, İran'ın şartlarını baypas etmek üzere tasarlanmış bir siyasi kanal açtı.

Ancak bu stratejiyi özellikle önemli kılan şey, yalnızca İsrail'in rolü değil, Beyrut'tan gelecek yanıtıdır.

İsrail'in Lübnan'a karşı başlattığı savaşın başından itibaren, Başbakan Nawaf Salam hükümeti, ABD ve İsrail'in hedefleriyle yakından örtüşen adımlar atmaktadır. Lübnanlı yetkililer, çatışmayı öncelikle İsrail saldırganlığı olarak ele almak yerine, direnişi kontrol altına alma ihtiyacını vurgulayarak, Hizbullah'ın silahları ve tüm silahların devlet kontrolüne alınması gerekliliği konusunu defalarca gündeme getirdiler.

Bu pozisyon tarafsız değildir. Siyasi bir tercihi yansıtmaktadır. Daha da önemlisi, bu tercih tam da İsrail'in dayatmaya çalıştığı çerçeveyi oluşturmaktadır: bu çerçevede temel mesele artık işgal, saldırganlık veya sivil katliamları değil, direniş "sorunu"nun kendisidir.

Lübnan hükümetinin, tarihsel olarak dolaylı veya aracılı temasların dar çerçevesi dışında kaçınılan bir şey olan, İsrail ile doğrudan müzakerelere girme isteği, tehlikeli bir emsal teşkil etmektedir.

Şartlı veya taktiksel olarak nitelendirilse bile, bu tür bir etkileşim, Lübnanlı sivillerin İsrail saldırılarının enkazı altında kaldığı bir dönemde İsrail'i zımnen siyasi olarak tanımak anlamına gelir.

Bu çelişki, ülke içindeki aktörlerin gözünden kaçmıyor. Al Mayadeen'e göre, Hizbullah'la bağlantılı isimler hükümetin izlediği yolu sert bir şekilde eleştirdi ve bazıları bunu en büyük ihanet olarak nitelendirdi. Bu eleştiriler, Lübnan'ın nihayetinde direnişi gayrimeşru hale getirecek ve ülkenin iç güç dengesini yeniden şekillendirecek bir siyasi yola sürüklenmesinden duyulan daha derin bir korkuyu yansıtıyor.

Bu endişe, olayların gidişatıyla da pekişiyor. Al Mayadeen'in Beyrut muhabirine göre, Lübnan henüz Amerika Birleşik Devletleri'nden müzakerelere başlama konusunda resmi bir tarih almadı. Lübnanlı yetkililer, herhangi bir görüşmeden önce ateşkesin şart olduğunu ısrarla belirtirken, İsrail ise amacının tam tersi olduğunu açıkça ortaya koydu: müzakereleri, Hizbullah'ın silahsızlandırılması da dâhil olmak üzere yeni gerçeklikler dayatmak için bir araç olarak kullanmak.

Aynı anda, İran, tavrını hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde netleştirdi. İran heyeti, İslamabad görüşmelerine katılımı, olası herhangi bir ateşkesin İsrail'in Lübnan'daki operasyonlarını tamamen durdurması şartına bağladı. İranlı yetkililer daha da ileri giderek, uzun vadeli herhangi bir düzenlemenin İsrail saldırganlığının tamamen sona erdirilmeden mümkün olmayacağını vurguladı.

Bu durum, siyasi vizyonlar arasında doğrudan bir çatışma yaratıyor. Bir tarafta İran, direnişin merkezi bir aktör olarak rolünü koruyan daha geniş bir bölgesel uzlaşmaya Lübnan'ı dâhil etmeye çalışıyor. Diğer tarafta ise ABD, İsrail ve bölgedeki müttefikleri Lübnan'ı izole ederek, Hizbullah'ı devre dışı bırakarak ve ABD liderliğindeki düzeni yeniden tesis ederek bu çerçeveyi parçalamak için çalışıyor.

Bu bağlamda, Lübnan hükümetinin davranışı bağımsız olarak anlaşılamaz.

Beyrut'un siyasi yapısı uzun süredir dış baskılarla, özellikle Washington ve bölgesel müttefikleriyle şekillenmiş bir sistem içinde hareket ediyor. Bugünkü durum da istisna değil. Müzakerelere yönelme, silahsızlandırmaya vurgu ve çatışmanın siyasi çerçevelenmesi, tamamı Amerikan yanlısı kamp ile daha geniş bir uyumu yansıtıyor.

Bu kamp stratejik bir açmazla karşı karşıyadır. İran'a-ne askeri ne de ekonomik olarak-kesin bir sonuç dayatma konusundaki yetersizliği, güç dengesini zaten değiştirdi. Hürmüz Boğazı krizi, İran devletinin dayanıklılığı ve

Hizbullah'ın etkisiz hâle getirilememesi, ABD nüfuzunun sınırlarını açığa çıkardı. Lübnan'ın İran liderliğindeki bir müzakere çerçevesine dâhil edilmesine izin vermek bu değişimi daha da derinleştirecektir.

Bu, Beyrut'taki Batı yanlısı aktörleri fiilen marjinalleştirir ve İran'ın kayda değer bir etkiye sahip olduğu yeni bir bölgesel düzenin kapısını açar. Washington, Tel Aviv ve müttefikleri için bu kabul edilemez bir sonuçtur. Dolayısıyla mevcut strateji şudur: Lübnan'ı bombalamak, ardından da Lübnan hükümetiyle doğrudan müzakerelere girmek.

Bu ikili yaklaşım çelişkili değildir. Bilinçlidir. Katliamlar baskı yaratır. Müzakereler, İran'ı dışlayan ve çatışmayı silahsızlanma ve normalleşme çerçevesinde yeniden ele alan alternatif bir siyasi yol yaratır.

Kritik olan, hem İsrail'in hem de Lübnan siyasi yapısının bazı kesimlerinin ortak bir hedef paylaşmasıdır: Hizbullah'ın zayıflatılması ve nihayetinde yenilmesi. Doğrudan görüşmeler bunun sadece ilk adımıdır.

ABD ve İsrail'in öngördüğü ideal senaryoda, bu süreç, muhtemelen Birleşmiş Milletler aracılığıyla, Hizbullah'ı ve dolayısıyla her türlü silahlı direnişi resmen gayrimeşru kılan uluslararası bir uzlaşmaya dönüşecektir. Böyle bir değişim yalnızca Lübnan'ın iç yapısını değiştirmekle kalmaz, aynı zamanda daha geniş direniş ekseninin özüne de darbe vurur.

Ancak bu tür senaryolar nadiren planlandığı gibi gelişir. En büyük engel, İran'ın Lübnan'ı daha geniş kapsamlı herhangi bir anlaşma bağlamında ele alma konusundaki ısrarındır. Bu bağlantı sürdüğü sürece, Lübnan'ı izole etme girişimleri yalnızca Tahran'dan değil, bizzat Lübnan içindeki aktörlerden de ciddi bir dirençle karşılaşacaktır.

Bu mücadelenin sonucu yalnızca Lübnan'la sınırlı kalmayacaktır.

Bu durum, bölgenin ABD destekli devletlerin egemen olduğu parçalı bir düzene doğru mu yoksa direniş hareketlerinin ve müttefiklerinin belirleyici bir rol oynamaya devam ettiği yeni bir dengeye doğru mu ilerleyeceğini belirleyecektir.

Ramzy Baroud, gazeteci, yazar ve The Palestine Chronicle'in editörüdür. Altı kitap yazmış ve çok sayıda kitaba katkıda bulunmuştur. Dr. Baroud ayrıca Center for Islam and Global Affairs (CIGA) bünyesinde Misafir Kıdemli Araştırma Görevlisi olarak görev yapmaktadır.

Tercüme: Ali Karakuş

Sahte Güvence: Körfez'in Ödediği Fatura ve Dersler

ADNAN BOYNUKARA

www.kritikbakis.com

28 Şubat 2026 sabahı, “Operation Epic Fury (Destansı Öfke Operasyonu)” başladığında Körfez başkentlerine garip bir iyimserlik hâkimdi. ABD’ye ödenen milyarlarca dolarla inşa edilen güvenlik mimarisine olan güven tamdı. Al Udeid Üssü Katar’daydı, Beşinci Filo Bahreyn’deydi, Camp Arifjan Kuveyt’teydi. Patriot füzeleri konuşlandırılmıştı, milyarlarca dolarlık silah alınmıştı. ABD oradaydı ve her şey yolundaydı. Ancak ortaya çıkan çöküş ne ani ne de öngörülemezdi. Ortada bir istihbarat zaafından çok daha derin bir sorun vardı. Körfez güvenlik mimarisi, caydırıcılığı otomatik bir sonuç olarak varsayıyordu. Oysa caydırıcılık, yalnızca askeri varlıkla değil, o varlığın hangi koşullarda ve ne ölçüde kullanılacağına dair inandırıcı bir iradeyle mümkündür. Bu irade hiçbir zaman açık ve bağlayıcı biçimde ortaya konmadı.

Saatler içinde bu güven yerle bir oldu. İran, ABD üslerini barındıran her ülkeyi vurdu. İran’ın Körfez’e ve İsrail’e fırlattığı füze, dron ve roket sayısı yaklaşık 7 bine yaklaştı, bunların yüzde 83’ü Körfez ülkelerini hedef aldı. Hürmüz Boğazı kapandı, günlük transit 135 gemiden 10’a düştü, petrol fiyatı 110 dolar seviyesine çıktı, bölgenin gıda ihtiyacının yüzde 70’inin ithalatı aksadı. Buna rağmen gerçek tablonun, rakamlardan çok daha büyük olduğu açık. Peki bu tablo karşısında söylenmesi gereken ilk şey mağduriyetin sergilenmesi

midir? Hayır. Körfez ülkeleri bu savaşın yalnızca kurbanı değil, farkında olarak veya olmayarak, sürecin mimarları da sayılır.

Satılan Güvenlik, Taahhüt Değildi

Körfez güvenlik mimarisi üzerine söylenenler çoğunlukla gerçeği örtbas eder. Doğrusu şudur: ABD, bölgeye onlarca yıldır güvenlik satmıştır, güvenlik taahhüdü vermemiştir. Fark küçük görünse de belirleyicidir. Güvenliği satan taraf, o güvenliğin sınırlarını da belirler. Taahhüt veren taraf ise bunun hesabını vermek zorundadır. Körfez, birincisiyle muhatap olduğu halde ikincisini aldığını zannetti. Güvenliği satın alan taraf, bu güvenliğin kapsamı ve kullanım koşulları üzerinde tam belirleyici değildir. Nihai kullanım kararı çoğu zaman güvenlik sağlayıcının siyasi iradesine bağlıdır. Alıcı ne zaman, nerede ve kimin çıkarı için kullanılacağına tam olarak yön veremez. Dolayısıyla faturayı yalnızca Washington’a kesmek bu gerçeği örter. Bu ilişki biçimi sorgulanmadıkça, aynı bağımlılık modeli her kriz sonrası yeniden üretilir.

Suudi Arabistan, ABD’nin en büyük Dış Askeri Satış (FMS) müşterisidir. Katar ikinci sıradadır. BAE “Büyük Savunma Ortağı” unvanını taşır. Bu unvanı yalnızca Hindistan ile paylaşır. Suudi Arabistan, Katar, Kuveyt ve Bahreyn “Büyük NATO-Dış Müttefik” statüsündedir.

Bu statüler, kâğıt üzerinde neredeyse mükemmel görünür. Ancak pratikte bu statüler, ağırlıklı olarak gelişmiş ABD silahlarına daha hızlı erişim sağlamaktan öteye gitmez. Bu mimarinin teknik boyutu da çoğu zaman yanlış anlaşılır. Patriot ve benzeri hava savunma sistemleri, sınırlı sayıda balistik füze tehdidine karşı yüksek etkinlik gösterebilir. Ancak yüzlerce füze ve insansız hava aracının eş zamanlı kullanıldığı yoğun saldırı senaryolarında bu sistemlerin etkinliği hızla düşer. Başka bir deyişle, satın alınan sistemler “tam koruma” değil, “kısmi azaltma” sağlar. Yani sistemler çalışsa da yeterli olmadı.

Körfez ülkeleri bu farkı stratejik düzeyde göz ardı etti. Üstelik bu bir maliyet tuzağıdır. Birkaç bin dolarlık dronu düşürmek için milyonlarca dolarlık Patriot füzesi harcamak, savunmayı ekonomik olarak sürdürülemez kılar. Daha kritik bir gerçek ise ABD askeri varlığının yalnızca caydırıcılık üretmediği, aynı zamanda hedef ürettiğidir. İran açısından bakıldığında, ABD üslerini barındıran ülkeler tarafsız aktörler değil, savaşın ileri karakollarıdır. Bu durum, Körfez ülkelerinin güvenliklerini artırmak yerine, onları doğrudan çatışmanın ilk hedefleri haline getirmiştir.

ABD ile Suudi Arabistan arasında NATO’nun 5. Maddesi’ne benzer, yani “sana yapılan saldırıyı bize yapılmış sayarız” hükmü taşıyan resmi ve onaylı bir savunma anlaşması hiçbir zaman imzalanmadı. Trump’ın Katar’a Eylül 2025’te “Katar’a silahlı saldırıyı ABD’nin güvenliğine tehdit sayarız” yazan bir yürütme emri imzalaması, Suudi Arabistan’ın ise aynı düzeyde bile bir güvence alamadan Stratejik Savunma Anlaşması ile yetinmesi, pazarlığın doğasını açıkça gösteriyor. Bir yürütme emri ne NATO taahhüdüdür ne de Kongre onayından geçmiş bir antlaşma. Trump onu yarın iptal edebilir. Nitekim aynı Trump “şoke olduk” demişti. Peki Körfez ülkeleri bunu bilmiyor muydu? Biliyordu. Ve yine de bu mimariyi inşa etmeyi ve sürdürmeyi tercih ettiler.

Körfez Güvenlik Mimarisi Neden Çöktü?

Bu mimari neden ilk büyük sınavında bu kadar hızlı çöktü? Cevap, silahların yetersizliğinde değil, mimarinin kendisinin çelişkili bir önerme üzerine kurulmuş olmasında yatıyor. ABD varlığı, caydırıcı olduğu kadar hedef üretiyor. İran açısından Al Udeid üssünü barındıran Katar ile Bahreyn, tarafsız devletler değil, savaşın ileri karakollarıydı. Patriot sistemleri ise reklamı yapılan kapsamlı korumayı değil, olası saldırının etkisini kısmi olarak azaltmayı sağlıyordu. Ağır saldırı senaryolarında, yani yüzlerce füze ve dronun eş zamanlı kullanımında, bu sistemlerin etkinliği hızla düşüyor. Körfez ülkeleri bunu bilmiyordu demek mümkün değil. Ancak bu gerçek, stratejik hesaplamalara yansıtılmadığı açık.

ABD’nin bölgedeki varlığı, mutlak bir savunma garantisi değil, çıkar temelli bir askeri konumlanmadır. Washington, kendi toprakları doğrudan tehdit edilmediği sürece bölgesel bir savaşta sınırsız risk almaz. Bu gerçek, kâğıt üzerinde ‘ortaklık’ söylemiyle örtülmüş, ancak hiçbir zaman ortadan kalkmamıştır.

Körfez ülkeleri, güvenliklerini kolektif bir yapı içinde entegre etmek yerine, ayrı ayrı ABD’ye bağımlı sistemler kurmayı tercih etti. Ortak bir erken uyarı, hava savunma ve komuta kontrol ağı oluşturulmadığı için her ülke saldırılara karşı tek başına tepki vermek zorunda kaldı. Burada dürüst olmak gerekiyor. Körfez monarşileri, bu güvenlik düzenlemesini pasif aktörler olarak değil, bilinçli tercihlerle inşa etti. Katar, Al Udeid Hava Üssü için 1,8 milyar dolar harcadı. Suudi Arabistan, onlarca yıl boyunca ABD silah sistemlerine yüzlerce milyar dolar aktardı. Bahreyn, Beşinci Filo’ya ev sahipliği yapmak için egemenliğinin bir bölümünü işlevsel olarak devretti. ABD varlığı, rejim güvenliğini içeriden ve dışarıdan tehdit edebilecek güçlere karşı caydırıcı bir kalkan işlevi görüyordu. 1990’da Irak, Kuveyt’i işgal ettiğinde ülkeyi kurtaran ABD liderliğindeki koalisiyondü. Bu gerçek, arka planda hep durdu. Ancak aynı ülkeler, caydırıcılığın neye karşı ve ne kapsamda işlediğini hiç sormadı ya da sormamak tercih etti. Husiler’in 2019’da Suudi Aramco’nun Abqaiq tesislerine yönelik dron saldırısına ABD’nin sessiz kalmış olması işaret fişeği değil miydi? Eylül 2025’te İsrail’in Hamas liderlerini hedef aldığı Doha saldırısında ise ABD, müttefikine önceden yeterli uyarıyı bile yapmamıştı. Biri İran’dan, diğeri İsrail’den, her ikisi de aynı gerçeği gösteriyordu. Yani bu mimari, Körfez’i korumak için değil, başkalarının çıkarlarına hizmet etmek için kurulmuştu. “Şaşırdık” diyen bir Washington’ın ürettiği caydırıcılığın sınırları çoktan görünür hale gelmişti. Körfez başkentleri bu işaretleri gördü, ancak politika tercihlerine yansıtmadılar. Bu tercih, onları yalnızca mağdur olarak tanımlamayı zorlaştırır ve süreçte pay sahibi aktörler haline getirir. Ayrıca mağduriyet merkezli dış politika, hesap sorma refleksini zayıflatır. Hesap sorulamayan bir mimari de kendini yenileyemez. Silah envanteri büyüdü. Ancak bu envanteri bağımsız ve entegre biçimde kullanabilecek bir doktrin gelişmedi. Güvenlik ithal edildi, ancak tehdit yerli ve kalıcı kaldı.

Gerçekçi Bir Soru: Ya Alternatif?

Alternatife geçmeden önce bir konuya değinmek gerekir. Çünkü haklı bir itiraz yükselebilir. ABD varlığı olmasaydı tablo daha ağır olmaz mıydı? Muhtemelen olurdu. Ancak bu durum, mevcut modelin başarılı olduğu anlamına gelmez. Tartışılması gereken, ABD’nin varlığı değil, bu varlığın nasıl yanlış anlaşıldığı ve aşırı güvene dönüştürüldüğüdür. Elbette şu soruyu da sormak gerekiyor: ABD güvenlik mimarisinin yerine ne konulacak? Çin, son yıllarda bölgede ekonomik ağırlığını artırdı. 2023’teki İran-Suudi yakınlaşmasına aracılık etti. Ancak Çin’in Körfez’e yönelik bir güvenlik taahhüdü ne fiilen mevcuttur ne de söz konusudur. Rusya ise Suriye deneyiminin gösterdiği gibi stabilizasyon değil kontrollü kaos üretme konusunda mahirdir. Pakistan’la imzalanan savunma paktı yeni bir perspektif açıyor. Ancak Pakistan’ın Afganistan sınırında kendi güvenlik sorunlarıyla boğuştuğu ve Taliban’ın İran’la dayanışma sinyalleri verdiği hatırlandığında, bu paktın ne anlama geleceği de tartışmaya açıktır.

Körfez İşbirliği Konseyi bünyesinde NATO benzeri bir yapı fikri ise iddialı ama henüz boşlukta duran bir projedir. Körfez ülkelerinin savunma sistemleri birbirleriyle değil, büyük ölçüde ABD altyapısıyla entegredir. Bu bağımlılığı aşmak, yeni silah sistemleri almaktan çok daha kapsamlı bir dönüşüm gerektirir. Mevcut mimari işlevsiz kaldı. Onun yerine geçecek bir alternatif ise henüz yok. Bu çelişki, krizin gerçek derinliğini gösteriyor.

Körfez Ne Yapmalı?

Mimari çöktü, alternatif de hazır değil. Ancak bu hareketsiz kalmak için gerekçe değil. Doğru tutum geçmişten ders almak ve buradan nereye gidileceğini netleştirmektir.

Birinci adım, parçalı yapıyı terk edip entegre bir hava savunma ve erken uyarı ağı kurmaktır. Bu teknik bir mesele değil, on yıldır ertelenen siyasi güven inşasını gerektiren bir karardır. Körfez ülkeleri savaş boyunca saldırılara büyük ölçüde tek başlarına yanıt verdi. Ortak bir komuta ve kontrol ağı olsaydı hem kayıplar azalırdı hem de müzakere gücü artardı.

İkinci adım, savunma kapasitesinin yalnızca sistemlerle değil doktrin ve insan kaynağıyla inşa edilebileceğinin görülmesi konusudur. Bu nedenle ortak eğitim, harp oyunları ve birleşik komuta kültürü geliştirilmeli. Aksi durumda teknik entegrasyon sürdürülebilir olmaz. Körfezin bunu yapması gerekir.

Üçüncü adım, ABD ile ilişkiyi yeniden müzakere etmektir. Kendi topraklarından yönetilen operasyonlar için “çift anahtar” mekanizması talep etmek hem hukuki hem stratejik bir zorunluluktur. Al Udeid’e 1,8 milyar dolar yatırım yapan Katar, o üssün ne zaman ve nasıl kullanılacağına söz hakkı istemiyorsa bu egemenlik değil teslimiyettir. Körfez’in ABD ile ilişkisi müşteri-tedarikçi kalıbından çıkmadıkça, güvenlik satın almanın caydırıcılık üretmediği her savaşta yeniden kanıtlanacaktır.

Dördüncü adım, İran ile doğrudan bir denge siyaseti kurmaktır. Körfez başkentleri on yıldır hem Washington’a hem Tahran’a oynamanın mümkün olduğunu düşündü. Bu savaş, o stratejinin bir yanılısına olduğunu gösterdi. Kalıcı güvenlik yalnızca silahlara yaslanamaz, bölgesel bir gerilim düzenlemesi olmadan döngü kırılmaz.

Beşinci ve belki en somut adım, ekonomik dayanıklılıktır. Hürmüz’ün kapanması Körfez’in tek bir boğaza olan kırılganlığını ortaya koydu. Bypass boru hatlarını genişletmek, Kızıldeniz ve Arap Denizi’ndeki lojistik altyapıyı güçlendirmek, petrol gelirlerine olan bağımlılığı azaltmak artık tercih değil zorunluluktur.

Gerçek şu: Bu savaşta Körfez ülkeleri bir dış gücün saldırısına uğradı.

Ancak ortaya çıkan tablo, büyük ölçüde, onlarca yıldır benimsedikleri güvenlik modelinin bedeli oldu. Üslerini kiraladılar, silahlarını aldılar, statülerini korudular ama ortak bir savunma doktrini geliştirmediler, caydırıcılığın sınırlarını test etmediler, Washington’ın hangi koşullarda savaşa gireceğini sorgulamadılar. 2019’da Husiler’in Abqaiq’e yönelik dron ve füze saldırısı ile 9 Eylül 2025’te İsrail’in Hamas liderlerini hedef aldığı Doha saldırısı, güvenlik mimarisinin sakat kurgulandığının işaret fişekleriydi. Biri İran’dan, diğeri İsrail’den, her ikisi de aynı gerçeği gösteriyordu.

Yani bu mimari, pratikte Körfez’i korumaktan çok başkalarının çıkarlarına hizmet eden bir işleve sahipti. Körfez hanedanlıkları önlerinde duran soruyu artık erteleyemezler.

Temel soru, güvenliği bir meta gibi satın almaya devam mı edecekler, yoksa onu bizzat üreten bir aktöre mi dönüşecekler? İkincisini seçmek, doktrin geliştirmeyi, risk almayı ve Washington ile eşit zeminde müzakere etmeyi göze almayı gerektiriyor. Birincisini seçmek, bir sonraki savaşın faturasını şimdiden kabullenmek demektir.

Dünya Artık Amerika'ya Güvenmiyor

YAZAR: FRANCIS FUKUYAMA*

1995 yılında ikinci kitabım Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity'yi yayımlamıştım. Bu kitapta insan işbirliğinin temeli olduğundan güvenin en değerli toplumsal niteliklerden biri olduğunu savunmuştum. Ekonomide güven; şirketlerin, alışverişin ve piyasaların işleyişini kolaylaştıran bir arabulucu gibidir. Siyasette ise bu, “sosyal sermaye”, yani vatandaşların ortak amaçlar aramak ve demokratik siyasete aktif olarak katılmak için gruplar ve örgütler halinde bir araya gelme yeteneği olarak adlandırılan şeyin temelini oluşturur.

Toplumlar genel güven düzeyleri açısından büyük farklılıklar gösterir. 1990'larda Harvard'dan Robert Putnam, İtalya üzerine yazdığı klasik çalışmada ülkenin yüksek güvenli kuzeyi ile güvensiz güneyini karşılaştırmıştı.

Kuzey İtalya, kamusal yaşama canlılık katan sivil dernekler, spor kulüpleri, gazeteler ve diğer organizasyonlarla doluydu. Buna karşılık güney, sosyal bilimci olan Edward Banfield'in yaptığı daha önceki bir çalışmada “ahlaksız ailecilik” olarak adlandırdığı bir özellikle tanımlanıyordu: yalnızca yakın aile üyelerinize güvendiğiniz ve çoğunlukla sizi tuzağa düşürmeye çalışan yabancılara karşı temkinli bir tutum sergilediğiniz bir toplum.

Çalışmaya göre güneydeki tek büyük kurumlar Katolik Kilisesi ve elbette Mafya idi. Mafya güvensizliğin doğrudan bir ürünüdür: eğer bir iş insanıysanız, zayıf hukuk düzeni nedeniyle devletin mülkiyet haklarınızı koruyacağına güvenemezsiniz; biri sizi dolandırırsa, onun bacaklarını kırması için bir mafyöz kiralardınız.

Trust kitabımda Amerika Birleşik Devletleri'ni “yüksek güvenli” bir toplum olarak tanımlamıştım. Bu görüşün uzun bir geçmişi vardır. Fransız gözlemci Alexis de Tocqueville, 1830'larda Amerika Birleşik Devletleri'ni ziyaret ettiğinde ve ülkenin yerleşik kesiminin büyük bir bölümünü gezdiğinde, Amerika'da İncil çalışma gruplarından kulüplere ve karşılıklı yardımlaşma derneklerine kadar çok sayıda sivil derneğin bulunduğunu ve Amerikalıların zorluklar karşısında yabancılarla birlikte çalışmayı nispeten kolay bulduklarını kaydetti. Ona göre bu durum, kendi ülkesi Fransa ile keskin bir tezat oluşturuyordu; çünkü Fransa'da ortak bir amaç için birlikte çalışmaya hazır on Fransız bulmanın zor olduğunu söylemişti. Fransa'da ABD'de gördüğü türden kendiliğinden gelişen sosyallik ya da sosyal sermaye yoktu. Amerika'da yüksek güvenin olduğu yönündeki bu görüş, 20. yüzyılın ortalarında Amerikalıların birbirlerine Fransa'daki ve diğer birçok ülkedeki insanlardan daha fazla güvendiklerini gösteren anket verileriyle desteklenmiştir.

Bugün Trust'ı yeniden yazacak olsaydım, Amerika Birleşik Devletleri'ni güvenin yüksek olduğu bir toplum olarak tanımlamazdım. Kitabın yayınlandığı 1990'larda bile, siyasi kutuplaşma yayılmaya başlamıştı ve Amerikalılar kendilerini siyasi tercihlerine göre sınıflandırmaya başlamışlardı. O zamandan bu yana kutuplaşma daha da artmıştır. Bu durum, siyaset bilimcilerin “duygusal kutuplaşma” olarak adlandırdığı bir duruma dönüştü; taraftarlar sadece konular üzerinde anlaşmazlığa düşmekle kalmıyor, aynı zamanda

rakiplerinin son derece kötü niyetli ve dürüst olmayan kişiler olduğuna da inanmaya başlıyorlar. Farklı siyasi grupların kendi üyeleri arasında sosyal sermaye hâlâ mevcut, ancak toplumun genelinde güvensizlik yaygın durumdadır. Aşı güvenliği ya da seçimlerin dürüstlüğü gibi konularda ortak bir gerçeklik üzerinde uzlaşmıyoruz ve bize görünenin aslında farklı olduğunu söyleyen komplo teorileriyle yaşıyoruz.

Güven ve sosyal sermaye ahlaki erdemler üzerine inşa edilir. Dürüst, güvenilir, sözünü tutan ve kendisine doğrudan fayda sağlamasa bile destek sunmaya istekli insanlara güveniriz. Güven, tekrar eden etkileşimler yoluyla zaman içinde oluşur: birinin sözlerini yerine getirdiğini ve iyiliklere karşılık verdiğini gördüğümüzde biz de aynı şekilde davranma eğiliminde oluruz ve bu erdemli bir döngü yaratır. Ancak zaman içinde oluşmuş bir güven ilişkisi, taraflardan biri bu güveni ihlal edip diğerinden faydalanırsa bir anda yıkılabilir. Nasıl güven kendini pekiştiriyorsa, güvensizlik de aynı şekilde kendini besleyebilir: ihanete uğradığımızda, karşılık verme isteği doğar.

Uluslararası ilişkilerde güven de son derece önemlidir. Tıpkı bireylere duyduğumuz güven gibi, diğer ülkelere de gözlemlediğimiz davranışlarına dayanarak güven duyarız. Ülkeleri kurallara uymaya zorlayan küresel bir otorite ya da egemen yoktur. Güç kullanımı, yalnızca karşı güçle karşılaşacağı beklentisiyle sınırlanır; bu ortamda güvenilirlik en önemli para birimidir.

Bu da beni mevcut küresel durum konusunda son derece endişelendiriyor ve dünya düzeninin nereye gittiği konusunda kaygılandırıyor.

İran ile süregelen savaşın ve Hürmüz Boğazı'ndaki krizin, Kuzey Atlantik güvenlik yapısında temel bir kırılmayı temsil etmediğini düşünmek zor. NATO güvene dayalı bir ittifaktır: caydırıcılığı, bir üye saldırıya uğradığında diğer üyelerin yardım edeceği inancına dayanır.

11 Eylül sonrasında bazı müttefiklerin Afganistan ve Irak'ta ABD'ye destek vermesi bunun bir örneğidir. NATO, bir müttefikin üçüncü bir tarafa karşı başlattığı saldırgan bir savaşı desteklemek için verilmiş genel bir taahhüt değildir. Trump, ittifak üyelerini boğazı yeniden açmak için ABD ile işbirliği yapmayarak ABD'ye ihanet etmekle suçluyor; ancak hiç kimse saldırgan bir savaş başlatmak için ittifaka katılmadı.

Gerçek şu ki, Amerika Birleşik Devletleri bugün hiç olmadığı kadar yalnızdır. NATO Genel Sekreteri Mark Rutte mevcut krizde bazı destekleyici açıklamalar yapmıştır, ancak bu daha çok hesapçı bir tutumdur. Hiçbir sağlıklı Avrupalı lider, bugün ABD'ye verilen desteğin gelecekte Trumpçı bir ABD tarafından aynı şekilde karşılık bulacağını düşünemez. Amerikan eylemleri Rusya ve Çin gibi rakiplerin işine yaramış olsa da, onlar da ABD'nin gelecekte kendi çıkarlarına güvenilir şekilde hizmet edeceğini düşünemez.

Donald Trump, başkanlığı döneminde ABD'nin hiç olmadığı kadar saygı gördüğünü iddia ediyor. Kariyeri boyunca söylediği birçok yanlış şey arasında bu en absürt olanıdır. ABD'nin hem geleneksel müttefikleri hem de rakipleri tarafından bu kadar güvensizlikle karşılandığı başka bir dönem olmamıştır. Başarılı bir müzakereci, karşı tarafın anlaşmanın kendi payına düşen kısmını yerine getireceğine dair asgari bir güven yaratmak zorundadır. Ancak karşılıklılık, Trump'ın ne anladığı ne de uyguladığı bir erdem olmuştur.

DİPNOTLAR:

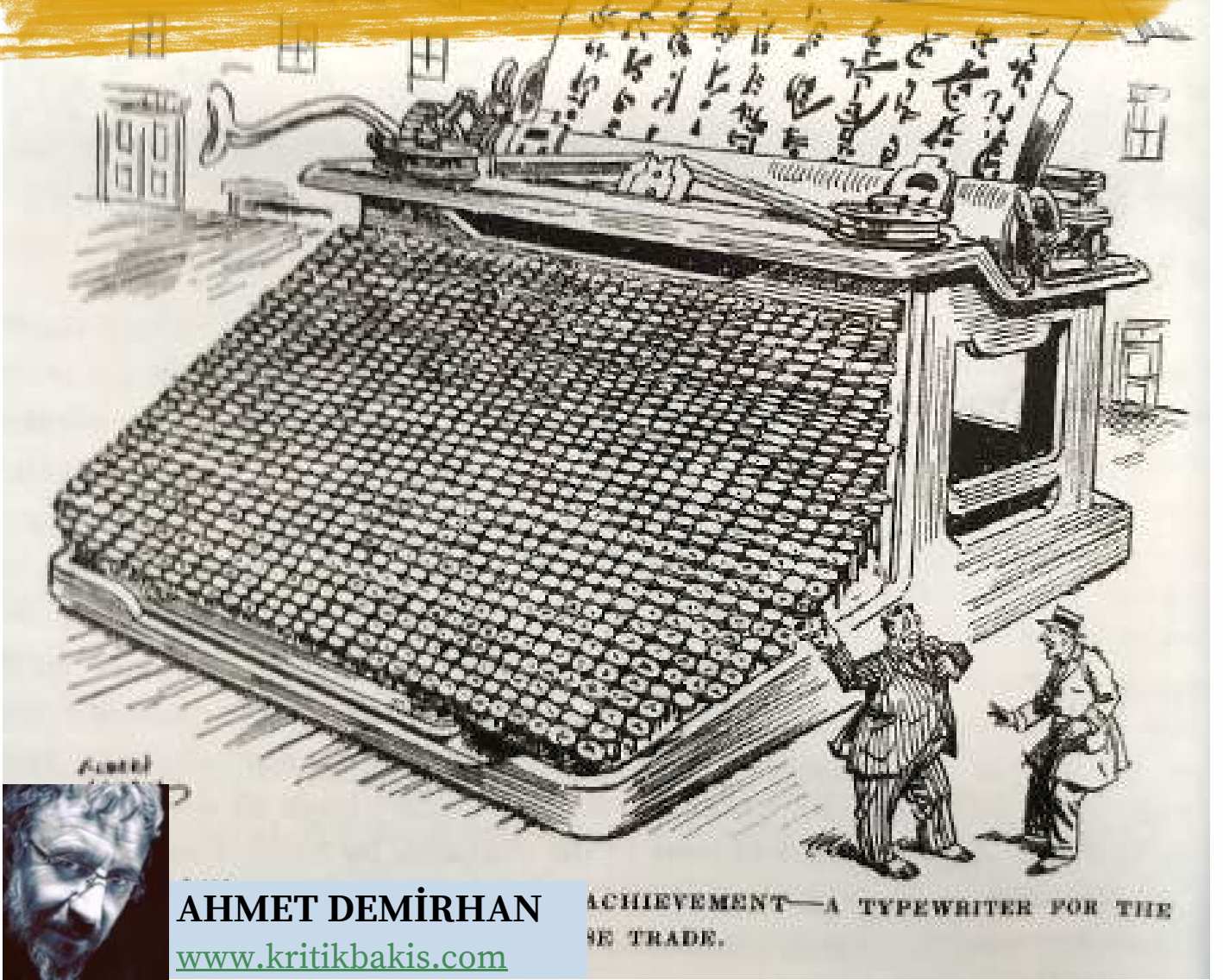
***Francis Fukuyama**, Stanford Üniversitesi'nde Olivier Nomellini Kıdemli Araştırmacısıdır. Son kitabı Liberalism and Its Discontents'tir. Ayrıca American Purpose'tan Persuasion'a taşınan **"Frankly Fukuyama"** köşesinin yazarıdır.

Kaynak: <https://www.persuasion.community/p/the-world-simply-does-not-trust-america>

Tercüme: Ali Karakuş

Çin Daktilosu Hayal Etmek-1

AHMET DEMİRHAN

www.kritikbakis.com

ACHIEVEMENT—A TYPEWRITER FOR THE SE TRADE.

Milattan önceki yıllarda Grekler tarafından Olimpia'da oynandığı varsayılan çeşitli oyunlara dair efsanelere dayanan modern Olimpiyat Oyunları'nın açılışının nasıl yapılacağına dair kurallardan bir tanesi, oyunların uluslararası çapta düzenlenmesini ayarlayan Uluslararası Olimpiyat Komitesi tarafından 1921 yılında belirlenir. Komite'nin yayınladığı yönetmenliğe göre, oyunlara katılan her ülke oyuncuların açılış seremonisinde ülkenin adını taşıyan bir tabela ile bu taleleya eşlik eden bir bayrak taşıyarak, sıra ile oyunların düzenleneceği alanda geçit resmi yapacaktır. Yönetmenlikte parantez içindeki bir notta ise ülkelerin alana giriş sıralamasının nasıl yapılacağı belirlenir: "Ülkeler alfabetik sırayla ilerler".

Bu yönetmenliğe 1949 yılında ufak bir dokunuş yapılır. Muhtemelen örneğin bizim Almanya olarak adlandırdığımız ülkenin, mesela İngilizcede Germany olarak bilinmesi, ama Almancada Deutschland olması nedeniyle yaşanabilecek karışıklığa meydan vermemek için, seremonideki açılış geçidinin ev sahibi ülkenin dilindeki alfabetik sıraya göre yapılması kararlaştırılır.

Yani Almanya, Londra'da yapılacak olimpiyatlarda geçit resmiddeki sıralamada G harfine göre yer alırken, diyelim ki İstanbul'da yapılacak olimpiyatlarda A harfine göre geçit törenine katılır.

Böyle bir uygulamanın arkasında ise, ev sahibi ülkenin alfabesinin kullanılmasına imkan tanınarak, baştan belirlenmiş bir sıralamanın oluşturacağı imtiyaza son verilmesi fikri yatar. Böylece yönetmenliğin, göreceli bir uygulamaya geçilerek, tek bir ulusun kullandığı alfabeye göre değil, evrensel bir mantığa göre düzenlendiği iddia edilir.

Ancak bu kurala dair ilk "pürüz", Grek alfabesi, Arap alfabesi veya kril alfabesi kullanan ülkelerde de çıkabilecekken, nedense, 1964'teki Tokyo Olimpiyat Oyunları'nda ortaya çıkar. Elbette Tokyo'dan önce Münih veya Moskova da olimpiyatlara ev sahipliği yapmıştır. 1972'deki Münih olimpiyat oyunlarında, oyunların efsanevi başlatıcısı olarak, her olimpiyat oyunundaki geçit resminde ilk sırada olması kararlaştırılan Yunanistan'dan sonra, ikinci sırada Mısır, onun arkasında ise Etiyopya yer almıştır.

Yine de Almancanın kullandığı Latin alfabesi versiyonuna aşına olanlar için bunun mantığını kavramak, ortaya çıkan “pürüz”ü görünmez kılacaktır: Almancada Mısır, Ägypten; Etiyopya da, Äthiopien olarak anılır. Dolayısıyla bu uygulama, elbette Japon veya Çin dünyası için çok anlaşılabilir olmayabilir, lakin çok da “pürüz” olarak görülmez. Aynı şekilde, 1980’deki Moskova oyunlarındaki sıralamada Yunanistan’dan sonra, Avusturya, akabinde de Afganistan yer alır. Ne var ki bu da, kril alfabesinin üçüncü harfi olan ve Latin alfabesine göre düşünüldüğünde “v” olarak telaffuz edilen “B”nin 22. harf olan ve yine Latin alfabesine göre “f” olarak telaffuz edilen “ф”den önce gelmesini bilenler, yani bir alfabe okuyabilenler için kolayca anlaşılabilir bir husus olarak görülür ve yine “pürüz” görünmez kılınır.

Oysa Japon yazısına göre sıralamanın nasıl olacağı bir alfabe fikrine aşına olanlar için kolayca anlaşılabilir bir durum değildir. Çünkü Japon yazı dili, Çin yazı dilinin bir versiyonu olarak, farklı bir karakter taşıdığından geçit resminin ilk kez “Batı-dışı” ve hatta “alfabesi olmayan” bir yazı biçimiyle düzenlenmesi olasılığı belirir. Japonlar böyle bir “pürüz”ü, geçit resmindeki sıralamayı, Japonca yerine İngilizce belirleyerek aşarlar. Yani sıralama İngilizcedeki ülke adlarına göre düzenlenir. Ne var ki burada “Batı-dışı” ve hatta “alfabesi olmayan” ifadeleri önemlidir ve bir alfabe sorununu gündeme taşır.

Elbette 1988’deki Seul olimpiyatlarında bir karışıklık görülür: Yunanistan’ı Gana ve Gabon izler. Lakin muhtemelen Çin’in oyunlara yaptığı yatırımın boyutları nedeniyle “alfabe sorunu” ilk kez 2008 Pekin oyunlarında kamuoyunun dikkatine sunulur. Yani, başta seremoniyi yayınlayan yayın kuruluşları olmak üzere, matbuat ilk kez Pekin oyunlarında “Batı-dışı” ve “alfabesi olmayan” ifadelerinin ne anlama geldiği üzerinde fikir yürütmeye başlar. Böylece Pekin olimpiyatları, olimpiyat tarihinde, yazısında “alfabesi olmayan” bir ülkede düzenlenen ilk olimpiyatlar, yani geçit resminin ülkelerin alfabetik sıralamaya göre geçit yapmadıkları ilk olimpiyatlar olarak anılır.

Elbette bu sunumda önceki olimpiyatlarda yaşanan sıralama biçiminin en azından Batılı gözler için anlaşılabilir bir düzeni haiz olurken, Pekin’deki sıralamada uygulanan sistemin tamamıyla kendine özgü olmasının da payı vardır. Türkiye üzerinden örneklemek gerekirse, ülkemiz Pekin olimpiyatlarının geçit resminde (olimpiyatların efsanevi düzenleyicisi ve dolayısıyla sözde asli sahibi olarak ilk sırada giren) Yunanistan, ikinci sırada giren Gine ve üçüncü sırada giren Gine-Bissau’dan sonra dördüncü sırada girer. Türkiye’yi Türkmenistan ve Yemen takip eder. Sonra sıralama, Maldivler, Malta, Madagaskar ve sair diye devam eder. Meseleyi daha aşık hale getirmek için belirtmek gerekirse, diyelim ki 19. sıradaki Jamaika’yı, 20. sıradaki Belçika; 90. sıradaki Andorra’yı 91. sıradaki Tonga takip eder. Yani, diyelim ki ilk yedi sıralamaya bakıldığında, alfabetik bir düzene göre

sıralama G, T, Y, M diye devam eder. Peki ama niye böyle bir sıralama teşkil olunmuştur?

Çin olimpiyat düzenleme komitesi, Uluslararası Olimpiyat Komitesi’nin de onayıyla, ülkelerin adlarının Çin karakterleriyle yazımında Çin’de asırlardır bilinen bir uygulamaya kullanmaya karar verir. Buna göre, ülkeler, onların Çince adlarının Çinli karakterlerle yazımında uyumlanan kalem veya fırça darbelerinin sayısına göre sıralanır. Örneğin Türkiye’nin Çin karakterleriyle yazımı, 土耳其 (Tu’erqi) şeklindedir: Buna göre ilk karakteri oluşturan ve “tu” sesi veren 土 yazısı için üç kalem veya fırça darbesi gerekmektedir. Dolayısıyla Türkiye, Gine için Çince kullanılan ve iki fırça darbesi gerektiren 几内亚 (Jineiya) yazımının başındaki “ji” sesi veren 几 yazısından daha fazla fırça veya kalem darbesine ihtiyaç duyar. Bu nedenle Türkiye, sıralamada Gine’den sonra yer alır. Yine de bu sıralama ölçütü de yeterli değildir. Çünkü Yemen için Çince kullanılan 也门 (Yemen) yazımında da üç darbe vardır. Öyleyse sıralamayı nasıl düzenlemek gerekecektir?

Yine Çin’de geleneksel olarak kullanıldığı öne sürülen bir ilkeye göre, Çinli bir karakter oluşturmak için gereken fırça veya kalem darbesinin, toplamda sekiz olması sıralama yapmak için ikinci bir ölçüt olarak alınır. Toplamda sekiz olan darbe sayısı, kendi aralarında nokta, yatay, dikey, sola doğru düşen köşegenel, sağa doğru düşen köşegenel, yükselen, aşağı veya sağa doğru bükülen ve kançalı biçimindedir. Dolayısıyla ülkelerin Çince adlarının yazımı bu ilke çerçevesindeki özelliklerine de bakılarak bir sıraya dizilir. Bu anlamda Türkiye’nin Çince adındaki “tu” (土) bölümünün yatay, dikey ve yatay darbelerden oluştuğundan, bunların sıralamadaki yerleri dikkate alındığında 2-3-2’li bir hiyerarşiden söz edilirken, Yemen’in “ye”si (也) ise aşağı doğru bükülen, dikey ve aşağı doğru bükülen darbelerden oluşmasına bakılarak, ilkeyedeki sıralamaya göre ise 7-3-7’li bir hiyerarşiye denk düşer. Bu anlamda Türkiye adı, Yemen adından önce geldiği için geçit resminde Türkiye, Yemen’den önce yer alır.

Şu da belirtilmelidir ki Çin olimpiyat komitesinin böyle bir sıralama için geleneksel olduğu iddia edilen bir sisteme başvurmak yerine, örneğin Çince idiogramları veya karakterleri, Latin alfabesine göre düzenleyen pinyin sistemi benimsenmiş olsaydı, sıralama tamamıyla farklı bir düzenleme içerecekti. Elbette pinyin sisteminden başka çeşitli alternatifler olduğunu da hatırlamak gerek; lakin pinyin sistemine göre yapılan bir düzenlemede, Yunanistan’dan sonra Aìèrlán olarak yazılan İrlanda, 159. sırada olmak yerine ikinci sırada yer alacak; İrlanda’yı 146. ve 147. sırada yer alan Aǐjǐ olarak yazılan Mısır ile Aǐsǎiéibǐyà olarak yazılan Etiyopya izleyecekti. Lakin Çin komünist devriminden neredeyse bir on yıl sonra Çinli dilbilimciler tarafından geliştirilen; genelde “karakter” olarak adlandırılan, ancak kimi zaman ideografik olduğundan da bahsedilen Çin yazısına paralel bir kullanım alanı bulunan; “Çin alfabesi” olarak değil,

Çincenin Latin alfabesiyle uyumlu kullanılması olarak görülen; Çin’de modernleşmeyle birlikte başlayan fonetik bir alfabe geliştirmenin tarihiyle de bağlantılı olarak ortaya çıkışı ayrıca ele alınması gereken pinyin sistemi, zaten Latin alfabesine göre bir düzenleme içerdiğinden, mantık yine alfabe mantığına dönmüş olacak; Çin’in “Batı-dışı” ve “alfabesi olmayan” özelliği dikkatleri çekmeyebilecekti.

Bu açıdan Çinlilerin kendi yazı karakterlerini geleneksel olduğunu söyledikleri kalem veya fırça darbelerine göre düzenlemeleri, (aksini düşünenler, Çin’in kendisini dünya kamoyuna yabancılaştırdığını öne sürenler olacaktır; ancak) ülkenin dünya üzerinde milyonlarca seyircisi bulunan bir olimpiyat oyunlarının açılışında sergiledikleri ince ve kurnazca bir hareket olarak görülmelidir. Bu açıdan belirtilmesi gereken şey, ister Latin, ister Arap, ister kril, isterse de benzeri başka türlü bir alfabeyi kullananlara -ama artık kullanımı olmasa da, ayrıca döneceğiniz üzere, hiyeroglif yazısını kullananlara değil- hayal edilmesi güç olan bir Çin daktilosunun nasıl olduğu sorusu bir yana, Mors alfabesinden Turing makinalarının uzantısı olan her türlü yazılıma, bu arada bilgisayar kodlarından optik okuyuculara kadar Latin alfabesine ayarlı bir teknoloji alanında Çinlilerin neyi nasıl yaptıklarını merak ettirecek bir şekilde, olimpiyatlarda Çin kendisini “alfabesi olmayan” bir ülke olarak sergilemeyi tercih etti. Bu kısa mesajlaşmalarda Çinlilerin, Korelilerin, Japonların veya değişik karakterleri haiz (tagalog yazısı kullanan Filipinliler gibi) dillerini kullananların bu mesajları nasıl gönderebildiklerini merak etmeye benzemiyor.

Sahi, alfabesi olmayan uluslar yazılım gerektiren teknolojik ürünleri kendileri yazı sistemlerine nasıl uyarlayabiliyorlar? “Batı-dışı” olmak belki anlaşılabilir; peki, ama”alfabesi olmayan” ne demek?

Bu soruya genelde yapıldığı gibi küreselleşme mefhumu ile cevap vermek, teknolojik yazılımların Latin kökenli olmalarına rağmen, kolaycılık olur. Kısa bir araştırma bize onca farklı karaktere rağmen, bir Çin daktilosunun gerçekten olduğunu gösterebilir. Lakin asıl soru bu değildir; alfabesi olanların, “alfabesi olmayan”ları nasıl tahayyül ettiği ve bunun gerçekten ne anlama geldiğidir. Bu anlamda Çin’in enformatik gelişmelere Çin karakterlerini arkada bırakarak uyum sağlamaya başladıklarını iddia etmek de, başka bir kolaycılıktır. Belli ki Çinliler, kendilerini bu tür teknolojilere kolayca uyarlayabiliyorlar. Üstelik, bu tür bir kolaycılık, Çin karakterleri sözkonusu olduğunda yeni değildir ve mesela Leibniz’in Çin hakkındaki düşüncelerine kadar geri götürülebilir.

Dolayısıyla, Çinlilerin veya “alfabesi olmayan” başkalarının tekno-lingüistik beceriler sergilemelerini, küreselleşmenin tetiklediği, herhangi bir dilden bağımsız yeni ve “evrensel” bir sistemin gelişmeye başlaması olarak görmek, Heidegger’in dilde bir türlü yakalayamadığı Varlık’ı ancak üstü çizli bir şekilde yazmasına, Varlık’ı mevcudiyetin ötesinde göstermek

için Varlık olarak yazmasına; Derrida’nın yazı’da var olan aralıkları veya boşlukları gramatolojinin bir parçası kılmaya çalışmasına benzer şekilde, Çin karakterleriyle birlikte aslında alfabeli olsun olmasın bütün yazı sistemlerini silmeye benzer. Çin daktilosunun tarihine dair yazılanlardan, örneğin Remington ve Olivetti markalarının Çin pazarına girememelerinin Çin daktilosu hayal etmenin güçlüklerinden kaynaklandığını; bunun da Çinlilerin tekno-lingüistik becerilerini saklamaya yaradığını rahatlıkla görebiliriz. Bir “alfabe evrenselciliği” hiçbir zaman olmadı; olmuş gibi davranmak, “alfabe”yi evrenselleştirilmiş zannetmeye eşdeğer olarak görülmeli. Özellikle adına “iletişim” denilmeye başlanan enformasyon teknolojilerinde bir Çin daktilosu hayal etmenin ve hatta uygulamanın zor değil imkansız görünmesi, ünlü daktilo firmaları tarafından tasarlanan birtakım denemelerin de Çinlileri tarafından kullanışlı bulunmaması ve Çinlilerin onları kullanamamaları, sadece “çünkü Çinlilerde alfabe yok” demekle çözümlenebilecek bir mesele değil. Çünkü bu pandemik olarak olmasa da kodlama olarak Çin’de “virüs” de olmadığı; bilgisayarları felç eden veya bilgisayarları hırsızlıkta kullanmak için bir vasıta olarak kodlanan bütün “virüs”lerin de “alfabe” kaynaklı olduğunu iddia etmekle eşdeğer ve dolayısıyla, corona virüsünün Çin kaynaklı olarak bütün dünyaya yayılmasına bakılarak, örneğin ABD Başkanı Donald Trump’ın bu virüsü “Çin virüsü” olarak adlandırmasındaki saçmalığı gösterir. Çin’de “alfabe” yoksa, tekno-lingüistik olarak kullanılan yazılım dilleri de “alfabe” kaynaklıysa, “Çin virüsü” olamaz. Ama biliyoruz ki bu mümkün. Yazı sistemlerini bugün genel olarak uygulandığı anlamıyla alfabetik, ideografik ve piktografik olarak üçe ayırarak sistemleştirmek de bir “alfabe” mantığıdır.

En azından bu yazı bağlamında konuyu bağlamak için Çinlilerin Pekin olimpiyat oyunlarının açılış sıralamasını kendi karakterlerini sözde geleneksel bir uygulamaya dayandırarak düzenlemelerini yakın zamanlarda Çin’i ziyaret eden Alman Şansölyesi Friedrich Merz’in Şubat 2026’da Çin’e yaptığı ziyaret sırasında kendisi için sergilenen bir gösteri sırasındaki bakışlarıyla kıyaslamak uygun olabilir. Çinliler olimpiyat oyunlarında dünyaya mesajlarını verdiler: Bizde alfabe yok, biz yazımızı fırça veya kalem darbeleriyle teşkil olunan karakterlerle yazarız. Bu elbette “alfabe”liler için bir şaşkınlık ve hatta Aydınlanma dönemindeki misyoner raporlarında veya seyyahların seyahatnamelerinde çokça örneğine rastlanabilen yeni bir egzotikleştirme girişimine aracılık kaynağı olabilir. Ne var ki Çin seyahati sırasında kendisine sergilenen gösteride “insanımsı” bir şekilde tasarlanmış “robot”ların bir gösteri sergilemeleri sırasında Mert’in yüzünde Çin Seddi’ni veya Yasak Şehri gezen bir Batılı turist yüzündeki ifadelerden fazlası vardı. Biraz salim bir kafayla düşünüldüğünde, eline imkan verildiğinde gökyüzüne dronlarla Türk bayrağı çizebilecek bir lise öğrencisinin gösterisine benzetilebilecek “robot”

gösterisi, Merz'in yüzünde tebessüm, merak ve ilgi yanında hayret ve şaşkınlığı gösterir işaretler belirmesine yol açar. Pekin olimpiyat oyunlarının açılışındaki geçit resminin "alfabesi olmayan" birileri tarafından düzenlenmesinin, hatta bir Çin daktilosu hayal edebilmenin sözde zorluklarının arkasında da benzer temaları bulmak mümkün.

Buna genel olarak Çin'i "alfabe"li tahayyül edememenin, hatta Çin'i hala insan hakları, demokrasi, uluslararası bir düzen için gerekli kurallar ve benzeri manzumelerle hayal etmeye çalışmanın zorlukları denebilir.

***Foto:** 1927'de yayınlanan Life dergisinde "Çince daktilo" karikatürü.

Çin'i "Çakma" Düşünmek-2

Bir Çin daktilosu hayal edememenin, ancak bir Çin daktilosu olma ihtimalini göz önüne almanın akla ilk getirdiği ihtimal, varsa gerçekten Çinlilerin kullandığı bir daktilo, bunun "çakma" olabileceği ihtimalidir. Burada "çakma" aslında var olan bir "asıl"ın "taklit" edilerek oluşturulmuş kopyası olmaktan başka anlamlar taşır. "Çakma", elbette bir "taklit"tir; ancak "asıl" olandan "taklit" edilme müsadese alınmadan, denebilirse "telif hakkı" olmadan, izinsiz bir şekilde yapılmış "taklit"tir.

Çin'i "çakma" olarak değerlendirmenin tarihi, orijinal ürünlerin neredeyse tıpa tıp aynısı kopya ürünlerin Batılı piyasaları istila etmesiyle birlikte düşünülür. Oysa belki evveliyatı da araştırılmalıdır, ancak daha "çakma" ürünler piyasaları kaplamadan önce, Çin hakkında değerlendirmelerde Hong Kong'un Çin'e devri arefesinde yaşanan tartışmaların mantığına bakıldığında bir "çakma" meselesinin yürürlükte olduğu söylenebilir. 1990'lar civarında henüz bir sosyoloji lisans öğrencisiyken, yani daha Kong Kong'un Çin'e devrine yaklaşık bir on yıl varken, adını şimdi hatırlayamadığım bir derste muhtemelen modernliğin sirayet ediciliğini tartışırken Hong Kong'un Britanya kolonisi olmaktan çıkarak Çin'in egemenliğine devrinin neticelerini tartışmamızın "çakma" temelli olduğunu keşfetmem, aslında daha yeni. Kabaca ifade etmek gerekirse, tartışmanın odağını, Hong Kong'un devrinden sonra Çin'in mi Hong Kong'u etkileyeceği ve kendine dönüştüreceği, yoksa uzun yıllardır Britanya hakimiyetinde kalan ve bu nedenle Çin anakıtasının kıyısında Britanya kapitalizminin bir örneği olarak sivrilen Hong Kong'un mu Çin'i dönüştüreceği ihtimali üzerine bir nevi beyin fırtınası oluşturuyordu. Geçtiğimiz yıl vefat eden Çin modernleşmesi uzmanı Arif Dirlik'in eserlerinin de ana konusunu oluşturan bu tartışmaya, şimdilerde, aslında Çin Pekin'de veya Şangay'da "çakma" Hong-Kong'lar kurdu diye cevap vermek hayli olası. Ancak bu cevap, Hong Kong'un Çin'i dönüştürdüğü ihtimaline kolay kolay evrilemez. Bu, Hong Kong'u şu ya da bu şekilde ezeli Çin'in minyatürüne dönüştürmek olur. Söylemsel düzeyde bu karşıtlığın karşılığı, Çinliler için Hong Kong'un Batı kültürünün liberal serbest ticarete açık yozlaşmış bir

temsilcisi olması iken, Batılılar için de tam olarak Batılı olamamış bir serbest ticaret bölgesinin nihayetinde tutucu bir Çin anakıtasının temsilcisi olmasına denk gelir ki bu da nihayetinde "alfabesi olmayan" bir ulus için Çin daktilosu hayal etmeye benzer.

Bu benzetmenin bir yansıması, "çakma"yı daha derin ve geleneksel bir Çin kültürüyle birlikte açıklama çalışmalarıdır. Örneğin bizde nedense çok tutulan (nedense dediğime bakmayın, hemen hemen her konuda hap gibi eserler yazmasıyla belki de "çakma" başlığı altında değerlendirilebilecek bir kolaylık sergilemesi dikkate alınmalıdır) Byung-Chul Han'ın, Çin'deki "çakma" mefhumuna dair Almanca yazılan Shanzai: Dekonstruktion auf Chinesisch adlı eseri, Türkçeye Çakma: Çince Yapıbozum olarak çevrilir. Yani çeviride, aslında yer alan Shanzai ifadesi muhafaza edilmeyerek "çakma" bir ameliyeyle Çakma yapılmıştır. İlk başta yaratıcı gibi görünen bu durum, Han'ın eserinin İngilizce çevirisinde Shanzai ifadesinin aynen muhafaza edilmesine karşın, kelimenin "fake" diye çevrilmesiyle iyice karmaşık bir hal alır. Malum, "fake" Donald Trump'un ülkesindeki özellikle medya sektörü için çokça kullandığı olumsuz, hatta kötücül çağrışımları ziyadesiyle fazla bir ifadedir ve "sahte"ye daha yakındır. Öte yandan, Han'ın Shanzai'yi izah etmesi de karışıktır. Sanki bir yandan Çince "çakma" anlamına gelen bir kelimenin orijinalini yakalama, yani "çakma"nın aslının ne olduğunu sunma gayreti ve diğer yandan da Çince aslı bulunan bir "çakma"yı Batılı gözler altında yeniden tahayyül etme çabası, tahlilini karmaşıktırmış gibidir. Bu nedenle önce Batılı gözler için bir "çakma" tahlili yapar ve bunu yaparken Çin'i etnografik bir alan gibi kullanır. Buna göre, "çakma" (ya da "fake") olarak Çincedeki Shanzhai (山寨) yeni ya da uydurma bir kelimedir (bir neologizmdir). Bunun yanında "shanzhaizm", "shanzhai kültürü" veya "shanzhai tini" (spirit) türü ifadelerle de ifade edilebilecek geniş bir kullanım alanını haizdir. Öyle ki "Shanzhai bugün Çin'de hayatın her alanını kuşatmıştır. Shanzhai kitaplar, shanzhai bir Nobel ödülü, shanzhai filmler, shanzhai siyasetçiler ve shanzhai yıldızlar vardır".

Ne var ki Byung-Chul Han'a göre, Çinliler bu sonradan uydurma ve yeni terimle ilk kez cep telefonları alanında karşılaşmıştır. Buna göre shanzhai cep telefonları, Nokia veya Samsung gibi markaları taklit eden ve Nokir veya Samsing adları altında piyasaya sürülen ürünleri ifade etmek için kullanılmıştır. Yine de Han bir konuya; aslında sonradan, Batılı gözler için değil, bizatihi "çakma"nın Çin'deki aslını göstermek için de dayanak olarak kullanacağı bir konuya dikkat çeker: "Ancak bunlar hiç de kaba sahteler (forgery) olarak görülemez". Bir yandan shanzhai ürünler, "tasarım ve fonksiyon yönünden, özgün olana kıyasla hiç de aşağı kalmaz. Teknolojik ve estetik modifikasyonlar onlara kendi kimliğini verir". Ama öte yandan, hem "çakma" ve hem de "kendi kimliğini" haiz bu ürünler, kopyaladıkları asılların bile çok ötesinde bir "esnekliğe" sahiptirler. Öyle ki bu özelliği nedeniyle orijinal ürünlerin "uzun

üretim dönemleri boyunca” kolaylıkla uyum sağlayamayacağı yeni ve özel ihtiyaçlara hemen, çabuk bir şekilde cevap verebilecek bir niteliği haizdir. Yani, shanzhai ürünler, kopyaladıkları asılları aşan niteliklere sahiptir ve bir potansiyeli sonuna kadar kullanır. Han işte buna “gerçek bir Çin fenomeni” der ve bunun Çin’i temsil ettiğini düşünür.

İlginç olanı aslında “sahte” olan bu “çakma” ürünlerin, örneğin sahte parayı hemen teşhis edebileceği uygulamalar da içermesidir. Bu nedenle “özgün” nitelikler taşır. Bu husus sadece orijinal ürünlerde olmayan birtakım uygulamaların veya niteliklerin “çakma” ürünlerde olmasını ve kolaylıkla, çabuk bir şekilde ürünlere entegre edilebilmesini içermez; aynı zamanda shanzhai bir ürünün asli niteliğine dönüşür: “Shanzhai, hususi bir yaratıcılık ürünü sergiler. Shanzhai ürünler, kendilerini hususi bir yaratıcılığa dönüştürünceye dek, kademeli olarak asıllarından ayrılır”. Ancak Batılı gözlere shanzhai’yi aktaran bu aşamada Han, bu özelliği, salt bir ad değiştirme olarak sunmayı tercih eder: “Adidas, Adidos, Adadis, Adadas, Adis, Dasisa, vesaire olur”. Bu nedenle Han, bu tür orijinali kopyalayan “çakma” ürünlerin orijinalliğinin “sadece yaratıcılığa önyak olan değil, aynı zamanda ekonomik güçlerin ve tekellerin pozisyonlarını alaycı ve tahripkar bir şekilde etkileyen gerçek bir Dadaist oyun” olarak görür (s. 79-80).

Ne var ki Han’ın tahlili, bu aşamada birden yön değiştirir. Yukarıda söylediklerinin de sahiciliğini sorgulamaya, onların “çakma” bir tahlil olarak değerlendirilip değerlendirilmeyeceğini sormaya iten bir şekilde, bir neologizm olduğunu söylediği shanzhai’nin Çincedeki asıl anlamından bahseder: “Shanzhai’nin kelime anlamı ‘dağ kalesi’dir”. Han, burada da ilginç bir hamle yapar ve önce “dağ kalesi”ni devlet iktidarını alaya alan, denebilirse “gerçek bir Dadaist oyun” oluşturan bir çerçevede yorumlar. Buna göre, Su Kıyısı (shui hu zhuan) diye ünlü bir roman vardır ve Song hanedanlığı dönemini anlatan bu romanda “kanun kaçakları (köylüler, memurlar, tüccarlar, balıkçılar, subaylar ve keşişler”, yani neredeyse halkın her kesimi, “yozlaşmış rejimle savaşmak için bir dağ kalesine” saklanır. Han bu durumu önce “shanzhai kültürü” bağlamında açıklar: “İnternette Parti kontrolündeki devlet medyasını hicveden shanzhai örnekleri bile, fikir özgürlüğünü ve temsiliyeti tekelini hedef alan yıkıcı eylemler olarak yorumlanır”. Ancak hemen bu açıklamadan vazgeçer ve “shanzhai kültürü”nün bu şekilde yorumlanmasının, “siyasi düzeyde devlet otoritesinin gücünü ortadan kaldıracak ve demokratik enerjileri serbest bırakabileceği umudu”na yaslandığını iddia eder. Halbuki asıl shanzhai’nin temel özelliği “anarşik-yıkıcı” değil, “oyuncu-yaratıcı” bir karaktere sahip olmasıdır.

İşte tam da burada aslında Çin’de shanzhai’nin ne demek olduğuna dair açık bir fikre ulaşırız. Çünkü Su Kıyısı romanı aslında yazarsızdır, yani bir müellifi yoktur, anonimdir.

Bu onun, yazarının belli olmadığı için anonim olduğu anlamına gelmez. Romanın yazılışı bunu grektirdiği için yazarı belli değildir. Çünkü birbirinden farklı birçok baskısı bulunan, bu baskılardan birinde diyelim ki 70 bölüm varken, bir diğerinde 120 bölüm bulunabilen romanın her bir bölümündeki hikayeler, farklı farklı kişiler tarafından yazılmış ve romanın bünyesi de, hem bölüm farklılıkları içeren baskılarla ve hem de her bir bölümün farklı kişilerce yazıldığı hikayelerle böylece oluşturulmuştur. İşte aslında shanzhai, tam olarak budur: “Çin’de kültürel üretimler genellikle herhangi bir kişiye mal edilmez. Çoğu zaman kolektif bir kökene sahiptir ve bireysel, yaratıcı bir dehayla ilişkili ifade şekilleri göstermez”. Tam da bu nedenden dolayı, sadece Su Kıyısı romanı değil, Kızıl Oda Rüyası veya Üç Krallığın Hikayesi gibi eserler tekrar tekrar yazılmış ve her yazımla birlikte romanın bünyesi değişmiştir. Hatta bir versiyon kötü sonla biterken, başka bir versiyon rahatlıkla mutlu sonla bitebilir. Bu durum sadece klasik eserler için değil, Çin’de yayınlanan Harry Potter nüshaları için de geçerlidir. Çinli baskılarında Harry Potter, Çinli arkadaşlar edinebilir; rahatlıkla Çince konuşabilir ve yemek çubuklarıyla yemek yiyebilir.

Böylece Han, shanzhai için bir kaide belirler. Her ne kadar kelimenin önce neologizm olduğunu, sonra klasik edebiyatta karşılığı olan iktidara karşı oyuncu bir “yıkıcı” bir edimi içerdiğini, daha sonra da aslında klasik Çin edebiyatının kendini ürettiği ve hatta yeniden ürettiği bir yöntem olduğunu söyleyerek okuyucusunu bir girdaba sokan bir tahlil yapsa da, “çakma” (fake) olarak tanımladığı ve Çin’in genel bir karakteri olarak görmemizi sağladığı shanzhai’nin ister ticari, isterse de edebi “ürünleri kasıtlı olarak kandırmayı” amaçlamadığını belirtir: “Gerçekte, çekiciliklerinin altında, özgün [orijinal] olmadıkları ve özgün eserle oynadıkları gerçeğine özellikle dikkat çekmeleri yatar” (s. 81; çeviri ufak değişiklikler yapıldı).

Ama öyleyse shanzhai, “çakma” değildir. Kendine mahsus (denebilirse) bir üretim tarzıdır. Yine de Almanca eserler yazan Kore’nin Seul’ünden Byung-Chul Han, onun bu oyuncu karakterini kendiliğinden dekonstrüktif bulur: “Shanzhai’nin sahtecilik [fakery] oyunu, kendiliğinden [inherently] yapıbozumcu [deconstructive] enerjiler üretir. Shanzhai etiket tasarımı da nüktedan [humorous] özellikler taşır. Shanzhai IPncne cep telefonda, etiket hafiften aşınmış bir iPhone etiketiymiş gibi görünür”. Bu da shanzhai’yle ilgili kaidenin ortaya çıkmasını sağlar: Shanzhai ürünleri, inkar edilemeyecek yaratıcılıkları ve oyunbazlıklarıyla, “eskiyle bağını koparan yeni bir yaratımın inkıtaıyla ve aniliğiyle değil, eskiyi tadil etmedeki, çeşitlendirmedeki, terkiplemedeki ve dönüştürmedeki oyuncu hazla belirlenir”. Bu da aslında shanzhai’nin kendiliğinden veya aslından “dekonstrüktif” olması yanında, onun başka bir özelliğini ortaya koyar: “Süreç ve değişim” özelliğini.

Anlaşılabileceği üzere, burada “dekonstrüktif” olma, tam olarak dekonstrüksiyonun mucidi olarak bilinen

Derrida'daki dekonstrüktiflik değildir (çünkü Çin'de dekonstrüksiyon, kendiliğinden var oluşuyla, Derrida'nın dekonstrüksiyonundan bile önce gelir). Ancak "süreç ve değişim", yaratıcısı olmayan bir süreç ve değişim olarak Çin fikriyatını anlamaya çalışan başka bir Batılı yönelime aittir. Bunun en güzide örneği Türkçeye de çevrilmiş olan François Jullien'in Süreç mi Yaratılış mı? Çinli Aydınların Düşüncesine Giriş adlı eserinde görülebilir. Yani Koreli Byung-Chul Han, bize bir Çin "çakma"sı sunarken, onu Batı'daki iki farklı geleneğe bağlamadan edememiştir. Jullien'in Çin fikriyatını herhangi bir öz, töz, asıl, cevher vesaire olmadan, sadece birbirleriyle etkileşim içinde gerçekleşen bir "süreç" olarak değerlendirmesi belki ayrı bir bağlamda ele alınmalıdır; ancak Derrida'nın mucidi olduğu bir okuma yönteminin Çin'de kendiliğinden veya tabiatıyla bulunduğunu söylemek aslında ilginçtir ve bu tür bir "süreç" fikriyatıyla, aşağıda kısaca değineceğimiz üzere, bir biçimde bağlantılıdır.

Elbette kendi eserlerinin ortaya çıkış şartlarını tarihlendirmeye ve altına atılan "imza"ya karşı duyarlı olduğu bilinen Derrida'nın bu yöntemi geliştirirken (belki Çinli Su Kiyısı romanındaki gibi olmasa da) belli bir gelenek içinden çekip çıkardığı çeşitli mefhumlarla; örneğin Heidegger'in Varlık ve Zaman'da değindiği Batı metafiziğinin kendi içinde kendi dayanaklarına dayalı olarak yıkarak Varlık sorusunun kökenine inme girişimi için kullandığı destrüksiyon (Destruktion) mefhumuyla bağlantılı olarak gelişir. Yani, Derrida'nın dekonstrüksiyonunda da (sadece Heidegger değil) Plato'dan NATO'ya uzanan bir gelenek vardır. Bunun Çinli "süreç" ve dolayısıyla shanzhai mantığından, yani "çakma" mantığından tek farkı, Derrida'nın bir felsefe tarihiyle ve dolayısıyla bu tarihi oluşturan filozoflarla meşgul olması, bu filozofların anonim veya meçhul olmamalarıdır.

Derrida'nın bir okuma yöntemi olarak kullandığı dekonstrüksiyonun ortaya çıkış tarihi göz önüne alındığında, Çin "çalma"sında kendiliğinden bir dekonstrüktiflik bulmak, bu bakımdan, ilginç görünebilir. Ne var ki Çakma: Çince Yapıbozum adlı kitabına Hegel'le, Hegel'in Çin'e ve Çinlilere dair düşünceleriyle başlayan Han'ın kitabının son bölümü olan "çakma"nın nihayetinde Hegelci bir edimle bitmesi bu ilginçliği ortadan kaldıır. Han'ın "çakma"sı Çinlileştirilmiş bir Hegelciliktir, çünkü kitabına Hegel'in Çinlileri "yalan söyleme"ya yatkın oluşlarıyla ilgili yazdıklarıyla başlayan; Hegel'in Çinlilerin "fırsat buldukları her yerde aldatmayla kötü nam salmış" olduklarından bu tür bir "büyük ahlaksızlık"ın nedeni olarak da, onların bilincinin "saf Hiçlik"te şekillenmiş olmasına bağlamasına değinen Han'ın, kendisini kendinden önceki eskiyle sürekli tadil eden, terkip eden, çeşitlendiren, değiştiren, dönüştüren bir "süreç"in herhangi bir yaratımı (veya isterseniz, ihtiyatlı olmak kaydıyla, genesis'i) olmayan, bu nedenle de "asıl"ı olmayan ve dolayısıyla hep bir dekonstrüktif "süreç" olarak işleyen bir Çin fikriyatı portresi çizmesi, aynı yere

varır: Aslında Çin düşüncesinde, kalıcı olan ve dolayısıyla "süreç"e şekil veren, "süreç"teki bütün değişimin ve gelişimin altında kalan biz "öz (ousia)" yoktur ki "süreç" onun suretinde şekillensin. Bu nedenle "çakma", aslı olanı kopyalarken sanki aslı yokmuş gibi taklit eder ve "süreç", sanki Tao'daki "yol"muş gibi ilerler. Bir "öz"ü olanın tininin serüveni ile bir "öz"ü olmayanın tininin serüveni aynı değildir. (Han'ın "hakikat"le bağlantılı olarak ele aldığı Çince en azından sanat eseri bağlamında orijinal anlamına gelen "zhen ji" bahsinde de vurguladığı üzere, Çin'de "sanat eseri kendi içinde boş ve düzdür. Ruhtan [spirit] ve gerçeklikten yoksundur". Yani özü veya tözü olmayan bir "boşluk" üzerinde gelişir.)

Anlaşılabacağı üzere "alfabesi olmayan"la benzer bir yere vardık. "Çakma" da Çin'de Çin tipi bir sıralama mantığı olabileceğini, Batılı gözler için orijinali olan bir ürünün kopyalanmasını içerirken, kendi içinde başka bir "süreç", aslı olmayanın sürekli kendini modifiye ettiği bir "süreç" olarak şekillendirebileceğini öngörür.

Ancak Çini "çakma" neyi dekonstrüksiyona uğrattır? Bunu bir sonraki yazıda alfabesi olmayan" Çin'deki alfabeğe geçiş çabalarından ve "sesi olmayan Çin"e "ses" kazandırma girişimlerinden bahsederken ele alacağız.

*****devam edecek*****

Amerika'nın Epistemik Krizi

YAZAR: JOHN LEAKE

KAYNAK: THEFOCALPOINTS.COM

Edgar Allan Poe'nun "Doktor Tarr ve Profesör Fether'in Sistemi" adlı öyküsü, "yatıştırıcı tedavi sistemi" ile tanınan bir Fransız akıl hastanesini ziyaret eden bir adamın hikâyesini anlatır. Nihayetinde anlatıcı, hastaların personeli devirdiğini ve artık hastaneyi kendilerinin yönettiğini keşfeder. Bunu fark etmesi anlatıcının biraz zamanını alır. "Öğretim kadrosu yemeği"ne davet edildiğinde tuhaf bir hisse kapılmaya başlar ve öğretim kadrosu üyelerinin oldukça garip olduğunu fark eder. Akıl hastanesini ele geçirmiş olan mahkûmların elebaşı olan Monsieur Maillard, zeki bir adamdır ve anlatıcıya mizahi bir şekilde şu tavsiyede bulunur: "Duyduğun hiçbir şeye inanma ve gördüklerinin de yalnızca yarısına inan." Bir süredir bu ülkede bana, hastaların akıl hastanesini ele geçirdiği ve bize söylenenlerin büyük bir kısmının bir göz boyama gösterisi olduğu gibi görünüyor. Dolayısıyla biz, akademik felsefeden süslü bir Yunanca ifade kullanacak olursak, bir epistemik kriz yaşıyoruz; yani bir toplumun gerçeği belirlemeye yönelik ortak sisteminde bir çöküş yaşanıyor. Bu durum, olgular konusunda yaygın bir anlaşmazlığa ve resmî bilgi kaynaklarına duyulan güvenin kaybına yol açmıştır. Krizimiz, rasyonel karar verme sürecimizi ciddi biçimde zayıflatıyor, bizi bölüyor ve büyük bir zihinsel sıkıntıya neden oluyor.

Neye inanacaklarından emin olamayan milyonlarca Amerikalı, umutlarını tercih ettikleri siyasi partinin liderine bağlamıştır.

Kendilerini "nihayet bizi önemseyen ve bize gerçeği söyleyecek bir liderimiz var" diye ikna etmişlerdir. Ancak, bir ifadenin doğruluğunu değerlendirmenin tek yolu, o ifadeyi dile getiren kişiye duyduğunuz güven ise, o kişi tarafından aldatılmadığınızı nasıl bilebilirsiniz? Özel hayatlarımızda bu soruyu, birini "tanıma" süreci sayesinde daha iyi çözebiliriz; ancak o durumda bile, daha sonra insanların her zaman gördükleri gibi olmadıklarını fark ederek şaşkınlık ve üzüntü duyabiliriz. Çocukluğumdan beri her şeyi ve her otoriteyi sorgulama alışkanlığım vardı; bu da okulda, yaz kampında ve Pazar okulunda ciddi disiplin sorunlarına yol açtı. Bu alışkanlığımı yetişkinliğe de taşıdım; bir gün Rudyard Kipling'in şu sözünü keşfettim: Birey, her zaman kabile tarafından ezilmemek için mücadele etmek zorunda kalmıştır. Kendi kendin olmak zor bir iştir. Bunu denersen, sık sık yalnız kalacak ve bazen korkacaksın. Ancak kendine ait olma ayrıcalığı için ödenecek hiçbir bedel fazla değildir. ABD'nin İran'a karşı savaşı hakkında yakın zamanda yazdığım yazılara gelen okuyucu yorumlarını incelerken, birçok okuyucunun savaşı ve nedenlerini sorguladığım için bana kızgın olduğunu fark ettim. Eleştirileri memnuniyetle karşılar ve her zaman onlardan öğrenmeye çalışırım; ancak en iyi ihtimalle bana mantıksız görünen şeyleri fark etmeyi ve sorgulamayı bırakmam mümkün değildir. Çoğu insanın bu denli güçlü bir kabile kimliğine sahip olması nedeniyle,

yoldan sapmış diğer kabilelerin aptal ve ahlaksız insanlardan oluştuğunu varsayarlar. Bu bağlamda, sıklıkla 1933-1945 yılları arasındaki Alman halkından söz ederiz. Çoğu Amerikalı, o dönemde Almanya’da yaşıyor olsalardı, neredeyse kesin olarak o zamanki Almanların çoğunluğu gibi düşüneceklerini, inanacaklarını ve davranacaklarını hiç düşünmez. Gerçekten de, eğer 1875 ile 1933 yılları arasında Almanya’da büyümüş olsaydınız, 1933’te sevdiği ülkenin barbarlığa sürüklendiğini fark eden ve bu nedenle ABD’ye göç eden Alman yazar Thomas Mann gibi olacağınıza inanıyor musunuz?

1943 yılında bir Alman olsaydınız ve gazetede, Polonya’daki Alman askerî valisinin tehlikeli bir ayaklanmayı ve kamu güvenliğine yönelik tehdidi bastırmak amacıyla Varşova gettosunu yok ettiğini okusaydınız, bu resmî anlatıyı sorgulayacağınıza ve buna karşı protesto etmeye çalışacağınıza inanıyor musunuz? Ben buna inanmıyorum. Donald Trump’ın İran medeniyetini sonsuza dek yok etme tehdidine karşı çıktığım yazıma gelen onlarca okuyucu yorumuna hayret ettim. Birçok okuyucu, onun sadece blöf yaptığını ve bu tür soykırım tehditlerini ciddiye almamın aptalca olduğunu ileri sürdü. Bu tutum bana epistemik krizimizin en uç ifadesi gibi geliyor. Milyonlarca Amerikalı, başkanlarının dünyadaki en eski medeniyetlerden birini yok etmeye yönelik soykırım niyetini dile getirdiğini gözlemliyor ve onu yeterince iyi tanıdıklarından, bunun sadece bir blöf olduğunu bildiklerinden eminler. Onlar, bunun sadece bir blöf olduğunu kendilerinin bildiğine, ancak İran rejiminin bunu bilmediğine inanıyorlar. İranlı, Rus ve Çinli psikologların — İsraililerden söz etmeye bile gerek yok — yıllardır Donald Trump’ı incelediklerini ve onun ne zaman blöf yaptığını, ne zaman ciddi olduğunu değerlendirmede en az herkes kadar yetkin olduklarını düşünüp düşünmediklerini merak ediyorum. Trump’ın açıklamasına yönelik itirazım, onun tehdidini yerine getirip getirmeyeceğine dair kendi değerlendirmeme dayanmıyordu. Ben, o tehdidi yerine getirip getirmesinden bağımsız olarak, bizzat açıklamanın kendisini protesto ettiğimi ve kınadığımı kayda geçirmek istedim. Onu yerine getirmemesi için dua ettim ve yerine getirmediğinde derin bir rahatlama duydum. Birkaç yıl önce, Teksas’ın önde gelen ailelerinden birine mensup bir adam, Doğu Teksas’ta bir göl kıyısında güzel bir araziye sahipti. Ne kadar güzel olsa da, komşusunun arazisi de dâhil olsaydı bunun daha da güzel olacağını düşünüyordu. Komşusu ise, Dallas’tan zenginlerin göl kenarında arsalar satın almaya başlamasından çok önce ailesi tarafından bu arazi edinilmiş olan sade bir köylüydü ve arazisini satmaya hiç niyeti yoktu. Ayrıca, Dallas’tan taşınan yeni zenginlerin standartlarına uygun şekilde evini ve bahçesini bakımlı tutmayan, biraz da köylü bir adamdı. Zengin şehirli ile yan komşusu olan köylü arasında gerilimler ortaya çıktı ve zengin şehirli, köylünün tehdit olarak algıladığı bazı açıklamalarda bulunmuş gibi görünüyordu.

Ve böylece bir gün, zengin şehirli onunla konuşmak üzere köylünün kapısına gittiğinde, köylü onu av tüfeğiyle yakın mesafeden vurarak anında öldürdü. Bu olay karşısında benim dışımda herkes şaşkına döndü. Uzun zamandır, kendini rahat hisseden insanların, bu tür felaketlerin kendi başlarına da gelebileceğini, gerçekleşene kadar asla düşünmediklerini gözlemliyorum. Düşmanca yabancılar tarafından baskı altında hisseden insanlar, tehditler büyük olasılıkla yalnızca blöf olsa bile, bunları ciddiye alırlar. Tüm bir ülkeyi yok edebilecek devasa bir Minuteman Kıtalararası Balistik Füze bataryasının kodlarına sahip olan Başkan Trump, az önce bütün bir medeniyeti “sonsuza dek” sona erdirmekle tehdit etti. Başkan Trump bu açıklamayı yaptığında İranlılar hâlihazırda İsrail ve ABD tarafından bombalanıyordu ve hepsi İsraililerin Gazze’ye ne yaptığının son derece farkında. Dünya, Trump’ın bu açıklamasını asla unutmayacak ve bunun Amerika Birleşik Devletleri ve halkı için her türlü olumsuz sonuca yol açacağına eminim.

Yurtdışındaki tüm Amerikalılara tavsiyem, kamusal alanlarda yüksek sesle konuşma gibi can sıkıcı Amerikan alışkanlığımızdan kaçınmalarıdır. Ben de yüksek sesle konuşmaya meyilliyim ve kendimi dizginlemeye çalışmalıyım. Her birey ve ulus için en büyük zorluk, başkalarının sizi sizin kendinizi gördüğünüz gibi görmediğini fark etmeyi öğrenmektir. Bugünün Amerikan halkını gözlemleyen ciddi bir filozof, solipsizm durumuna kaymış olduğumuz sonucuna varabilir— yani dış dünyanın ve diğer zihinlerin ya bizim kişisel bilincimize uyduğunu ya da basitçe yanlış olduğunu varsayıyoruz. Solipsizm, aşırı egosantrizm veya kendine gömülmürlük olarak tanımlanabilir. Amerika’nın epistemik krizi nasıl çözülebilir? İlk adım, hükümet yetkililerimizin — ister Cumhuriyetçi ister Demokrat olsun — yurtdışında büyük ve son derece pahalı bir maceraya girdiğinde, bunun için öne sürülen gerekçelerin büyük olasılıkla yanlış olduğunu kabul etmektir.

Eşi ve çocukları olan bir adam, ailesine kendisini ve kaynaklarını evi, eşi ve çocukları dışındaki her türlü işle ilgilenmeye adanmak zorunda olduğunu söylerse, ailesi onun ne yaptığı konusunda doğruyu söylemediğinden emin olabilir. Aynı durum Washington için de geçerlidir. Hükümetimiz sürekli olarak Ortadoğu’daki çekişmeli kabileleri yönetmek zorunda olduğunu söylemektedir. Aynı zamanda, hükümetimiz kısa süre önce patlayarak Potomac Nehri’ni ve Chesapeake dâhil olmak üzere nehrin aşağısındaki tüm haliçleri felaket derecesinde kirleten Washington D.C. kanalizasyon hattını bile düzgün şekilde idare edememektedir.

ABD hükümet yetkilileri “Biz, Halk” adına görevlerini yerine getirirken, bize doğruyu söylediklerine güvenebiliriz.

Ancak, özel çıkar gruplarını ve lobicileri zenginleştiren, fakat vatandaşlar için hiçbir şey yapmayan her türlü büyük plan ve maceraya kendilerini kaptırdıklarında, yalan söylediklerinden emin olabiliriz.

Rüya

PROF. DR. EROL GÖKA

www.kritikbakis.com

İmgelem-imge-simge-gerçek üzerine olan son yazımızı “İnsan zihninin ayırt edici özelliği olan simgeselliğin, kavrama dayalı dilin ortaya çıkabilmesine beynin potansiyel olarak haiz olduğu ancak belli bir gelişimsel düzey gerektiği, simgesel düzeye ulaşıldıktan sonra ise zihnin, beyindeki işleyiş ile tamamen tüketici biçimde asla açıklanamayacağı anlaşılmıştır. Yine sanıyorum biraz da rüya üzerine konuşursak, bu söylenenler daha aşikâr hale gelecektir.” diye noktalamıştık. Evet, tüm bu kavramları derinlemesine anlamak istiyorsak, uğrayacağımız ve bir süre konaklamamız gereken duraklardan birisi de rüya konusudur.

Bugün modern tıp ve onun bir dalı olan psikiyatri, uyku hakkında yüz yıl öncesiyle kıyaslanamayacak ölçüde fazla bilgiye sahip. Uykunun safhalarını, hangi safhada bedenimizde neler olduğunu, rüya ile bağlantısını ve daha birçok şeyi artık bilebiliyoruz. “Uyku tıbbı” diye özel bir bilgi alanına sahibiz. Ama bırakın niye rüya gördüğümüzü henüz niye uyuduğumuzu tam olarak söyleyebilmekten çok uzagız.

Rüya konusunu konuşabilmek için muhatabımızda baştan bazı şartlar aradığımız söyleyerek başlamalıyım. Mesela görme engelli kardeşlerimizin nasıl rüya gördüğü üzerine kafa yormamışsanız, rüya konusundaki

bilgileriniz hayli yetersiz ya da ezbere dayalıdır. Rüya konusunda konuşabilmek için bugünkü bilimsel bilgimize göre şu ikinci bir soruya da akla yakın bir cevabınız olması gerekiyor. O da hayvanların rüya görüp görmediği hakkındadır. Merak etmeyin her iki konuda da epey bilimsel yayın var. Bilimsel bilgilerimizi popüler dile aktarabilen kitapların en iyilerinden birisi D. Daraaisma’nın “Düş Dokumacısı” (Metis Yayınları, Çeviren: T. Yalınz)...

Görme engellilerin algı sistemleri ve zihin işleyişleri hakkında daha ayrıntılı ve somut bilgi edinmek istiyorsanız, dünyanın tanıdığı görme engelli ressamımız Eşref Armağan’la ilgili belgeseli internette bulup seyretmenizi öneririm. Hayvanların uyku çalışmalarında, insanın rüya gördüğü REM (Rapid Eye Movement) safhasının birçok hayvan türünde de var olduğu, çeşitli memeli ve kuş türlerinde yapılan araştırmalar, REM uykusu sırasında insanlardakine benzer davranışsal tepkilerin gözlemlendiğini ortaya koymuş durumda.

Hayvanların uyku esnasında sergiledikleri hareketler, ses çıkarma, titreme ya da hızlı göz hareketleri gibi davranışlar, insanlarda rüya sırasında görülen motor aktivitelere benzerlik gösteriyor...

Bu arada, geçmeden, Rüya uykusu da denilen REM uykusunun anne karnından itibaren insan yavrusunda da görüldüğü ve hatta bebeklerde yetişkin insana göre daha sık REM uykusu olduğunu da not edelim.

Canlılar REM uyur ama sadece simgesel dili bilenler rüya görür

Sadece uyku ve rüya çalışmalarını belli ölçülerde bilmekle kalmayıp aynı zamanda rüya üzerine epey kafa yormuş, yüzlerce rüya dinlemiş bir ruhiyatçı olarak, tüm bunların sonucunda bugün kendime göre bir bakış açısına sahibim: Rüyalarda bu bakış açısından gördüklerime göre değerlendirme yapmaya çalışıyorum. Anlatayım.

İnsan, konuşan değil dili olan, simgeleştiren bir varlık. Hayvanların kendi aralarında bir haberleşme, bir iletişim sistemleri olduğunu yani kendi aralarında konuştuklarını artık biliyoruz ama insan gibi yaşantılarını, duygularını, düşüncelerini anlatamıyorlar, dile dökemiyorlar, hikâye edemiyorlar. Oysa insan anlatan varlıktır hem kendi yaşadıklarını hem başkalarından görüp duyduklarını hikâye edebilir. Sadece insan, hayat, dünya, insanlar ve daha önemlisi kendisi hakkında bir hikâyeye, bir anlatıya sahip. Dinleyen bulunur mu, dinleyen ne kadar anlar, her anlama yanlış anlama mıdır bilinmez ama insan hep anlatır, başkasını bulamazsa kendine anlatır durur.

Rüya da insanın hikâyeye eden varlık oluşundan bağımsız değil. Bu yüzden rüya incelemelerinin bilimsel altyapısı ne söylerse söylesin bana göre, her rüya, son tahlilde bir hikâyedir; hikâyelerimizden bir hikâyeye... Bu yüzden hayvanların uyku çalışmalarından insandaki rüya uykusuna benzer beyin elektriksel aktiviteleri sağlanmış olsa da benim için açıktır: Sadece insan rüya görür, görme engelliler dâhil...

“Sadece insan rüya görür” ifadesi üzerinde biraz düşünmeyi gerektiriyor. Özellikle memeliler olmak üzere diğer canlıların da uykularında rüya için biyolojik bir temel olduğu kesin. Ama gerek diğer canlılar, gerek anne rahminde beyin gelişimi ortaya çıktıktan itibaren insan yavrusu, uykularının REM safhasında neler görüyor bilmiyoruz, bilemeyeceğiz. Hiçbir zaman bir yarasanın beynine sahip olamayacağız. Ama bildiğimiz bir şey varsa, o da insanın zihninin gerçeği imgesel ve simgesel prizmalardan süzülen bir algı sisteminden geçerek idrak ettiği... Biz, “Sadece insan rüya görür” derken bunu anlatmaya çalışıyoruz. Diğer canlılarla ortak bir uyku biyolojisine sahibiz tamam ama imgesel ve simgesel düzen yalnızca insanlara mahsus olduğu için rüya gören, gördüğünü rüya diye anlatan sadece biziz...

Yarını, geleceği, öteyi, maverayı merak eder, oraya dair bir haber bekleriz. Rüya ve yorumu, psikolojimizin bu haber beklentisi muvacehesinde ele alınmak zorundadır. Uykuda gördüklerimiz, sırrını bilelim bilmeyelim, bize ötelere bir haber olarak varoluşumuzda bir yer tutar; çoğu zaman kendini hemen ele vermeyen, yoruma, tabire, yani hikâyeye ihtiyaç duyan bir haber...

Uyku ve rüyalar hakkında çok fazla bilgiye sahibiz

bugün ama rüya muhteleviyatının bize bir şey anlatıp anlatmadığı yani rüyanın nasıl tabir edilmesi gerektiği konusunda da bilimsel bilgimiz henüz yok denecek kadar az. Bu nedenle rüyalarımızı anlama, bir bilene tabir ettirme arzumuz, geleneksel dünyanın insanları kadar olmasa da hala çok canlı. Süren sadece kadim anlayış değil, mesela Freud’un psikolojik bakışına inananlar da tıpkı onun gibi rüyaları bilinçdışına giden kral yolu olarak görüyorlar. Onun rüyalarla ilgili söyledikleri birçok bakımdan bugünkü bilimsel anlayışımızla çelişse de tıpkı Freud gibi rüyanın görünen anlamlarının altında yatan örtük anlamı keşfetmeye çalışıyorlar.

Geleneksel dünyanın insanları için rüyalar biz modernlerden daha önemliydi. Din, onların dünya hayatlarında en önemli yol göstericiydi. Dini metinlerde de rüyalar vazgeçilmez önemde yer kaplıyordu. Mesela Müslümanlar, dün olduğu gibi bugün de Kur’ân-ı Kerim’deki rüyalarla ilgili kıssaların, ayetlerin hakikatine inanıyorlar, onları anlamaya, bugün bize ne söylediklerine bakmaya gayret ediyorlar. Kuran-ı Kerim’de Hz. Yusuf’un rüya tabiri için “Bu, Rabbimin bana öğrettiği ilimlerden” diyor (Yusuf/37). Hz. Peygamber’den (sav) nakledilen “Rüya üç çeşittir. Biri sahih rüyadır ki, Allah’tan bir müjdedir. İkincisi kişinin ruhuna konuşması yani beden ruha fısıldamasıdır; üçüncüsü de şeytanın kişiyi üzmesidir. Biriniz hoşlanmadığı bir şey görürse kalkıp namaz kılsın, onu kimseye söylemesin” gibi hadisler de dini hafızamızda kayıt altında.

Velhasıl, hepimiz rüya görüyoruz, üstelik bugünkü bilgilerimize göre “hiç rüya görmem” diyenlerimizin bile kesinlikle rüya gördüklerinden eminiz. “Rüya” kelimesini çoğu zaman olumlu anlamda kullanıyoruz. Onu kâbustan ayırıyoruz. “Rüya gibiydi”, “Rüya gibi geldi geçti” diyoruz. Gördüğümüz rüyayı anlamaya çalışıyoruz, kimimiz bunun için özel tabirci buluyoruz. Hâlâ istihareye yatan kimseler olduklarını ve bazılarının onlara müracaat ettiklerini duyuyorum. Ben kendi adıma rüyaları bize özel bir anlatı olarak görmenin yanı sıra üstat Sait Başer, “düşünme”nin kendi içine, özüne, hakikatine düşmek manasına düşmekten kaynaklandığı yorumundan kalkarak değerlendiriyorum. Rüya, yani düş, insanın kendisiyle ilgili düşünmesi için bir fırsattır diye görüyorum. Rüyalara bakışım büyük ölçüde bu işe yıllarını vermiş dostum Prof. Dr. Hayrettin Kara’nın bakışıyla uyuyor.

Akdeniz İttifakı zamanı geldi

KEMAL ÖZTÜRK

www.kritikbakis.com

İspanya Başbakanı Sanchez Türkiye Cumhurbaşkanı Erdoğan'ı arayarak bölgeyi kasıp kavuran krizi durdurmak için ne yapmak gerektiğini konuştu.

Erdoğan onlarca liderle yaptığı görüşmeleri, bölge için kaygılarını ve acil olarak atılması gereken adımları anlattı Sanchez'e.

Aynı dili konuşmasalar da aynı fikri, kaygıyı ve vizyonu paylaşıyorlardı.

Aynı tarihlerde Pakistan'dan Katar'a, İngiltere'den Suudi Arabistan'a kadar onlarca ülke arasında yüzlerce diplomasi trafiği yaşanıyor.

Türkiye Cumhurbaşkanı, Dışişleri Bakanı, MİT Başkanı'nın görüşme trafiklerini öğrendiğimde son yılların en büyük diplomasi hareketliliğinin olduğunu fark ettim.

Pakistan Başbakanı Şahbaz Şerif ateşkes için yaptıkları muhteşem çabayı duyurduğunda, onun da onlarca ülkeyle iletişim halinde olduğu anlaşıldı.

Sonunda bir ateşkes üzerinde anlaşma olacakken, İsrail son yılların en büyük saldırısını yaparak Lübnan'da 254 insanın ölümüne ve binlercesinin yaralanmasına neden oldu.

ABD'nin ateşkes projesine atılmış bir bombaydı aslında bu.

Buradan şu noktaya geleceğim, diplomasi çabaları çok kıymetli ama İsrail saldırganlığını durdurmaya yetmiyor artık.

O zaman bir adım öteye geçmek gerekiyor.

DÖRTLÜ İTTİFAK YAPISINA İSPANYA EKLENMELİ

Bir süredir gündemde olan ve somut iki toplantıda konuşulan dört ülkenin ittifak kurma çabası tam da bu günler için hayati rol oynayabilir. Türkiye, Suudi Arabistan, Pakistan ve Mısır kendi aralarında bu konuyu konuşuyor ve ilerliyorlar.

Burada ittifakın yapısını biraz değiştirerek ilerlemenin mümkün olduğunu görüyorum. Bu ittifakı "Sünni hilali, İslamcı NATO" gibi kavramlarla boğmaya çalışan İsrail umduğunu bulmuş değil henüz ama uğraşıyor yine de.

Bu ittifak yapısını daha siyasi ve diplomatik hale getirip içinde İspanya'yı alarak yapıyı genişletmek mümkün.

Ortak nokta ise Akdeniz medeniyeti.

Bu köşeyi takip edenler biliyor, "Akdeniz ittifakı" adını verdiğim bu fikri uzun süredir savunuyorum. Dünya sistemi dağılırken, Avrupa Birliği zayıflarken ve yeni sistemlere, ittifaklara ihtiyaç duyulurken "Akdeniz İttifakı" sorunların çözümüne büyük katkı sağlayabilir.

SIYASİ AKDENİZ İTTİFAKI

Ünlü Fransız tarihçi ve düşünür Fernand Braudel'in eşsiz kitabı "Akdeniz ve Akdeniz dünyası", doğu ve batı ülkelerinin aslında nasıl ortak bir medeniyetin parçası olduğunu anlatır. Bu medeniyetin ortak kültürü, duyarlılıkları, tarihleri, gelenekleri ve politik bakış açıları var.

İspanya'dan Lübnan'a, Türkiye'den Fransa'ya kadar onlarca ülke, onlarca millet bu kültürün ortak parçası.

Şimdi yaşadığımız bölgede meydana gelen krize karşı bu ortak medeniyeti harekete geçirme fırsatımız doğdu. Zira birçok devletin krize karşı politik tutumu, bakış açısı ve çözüm yolları benzeşmeye başladı.

Şu anda siyasi Akdeniz İttifakı kurmak için zemin ve şartlar oluşmuş durumda. Bunun illaki askeri ve savunma alanında bir ittifak olması gerekmiyor. Dört Müslüman devletin başlattığı diyalog ve siyasi birlikteliğin ne kadar kıymetli olduğu ABD-İran ateşkes sürecinde görüldü. Trump'ın "medeniyeti yok etme" tehdidine karşın, Pakistan'ın harikulade çabaları ve diğer devletlerin desteği ile bir ateşkes sağlandı. İsrail ise bu ateşkesi bombalayarak süreci sabote etti. Cumhurbaşkanı Erdoğan, Sanchez ile konuşmasında "kimsenin ateşkes çabalarını kundaklamasına izin vermemeliyiz" diyerek İsrail'e tepki gösterdi.

Şimdi Türkiye, Suudi Arabistan, Mısır ve Pakistan dördlüsünün yanına İspanya da davet edilmeli. Bölgede barışın ve huzurun gelmesi için gösterilecek çabaya Avrupa'da vicdanların sesi olan İspanya'nın katacağı çok şey olacaktır. Şuna adım gibi eminim, Akdeniz'in bir parçası olan ve bölgeyle ilgilenen Fransa ve İtalya kısa süre içinde bu siyasi ittifakın bir parçası olacaktır. Ve doğal olarak Akdeniz'e kıyısı olan Lübnan, Suriye, Libya, Tunus, Fas, Malta ve bu siyasi fikre inanan diğer bölge ülkeleri de katılacaktır.

YENİ ÇEKİM MERKEZİ AKDENİZ OLMALI

Akdeniz havzası, dünyanın en verimli ve zengin medeniyetlerinin kurulduğu yerdir. Hâlen enerji ve yer altı kaynaklarının, deniz ve kara ulaşımının, jeopolitik konumun en stratejik alanı burasıdır. Ortadoğu'nun içine girdiği krizden sonra bölge asla eskisi gibi olmayacak. Her alanda yeni arayışlar başladı bile.

Bu coğrafyanın parçası olan ülkeler, kendi kaderlerini kendilerinin tayin etmesi gerektiğini anladılar artık. Savunma sanayinden ekonomiye, teknolojiye finansla bölgedeki ülkelerin güçlerini birleştirmesi halinde ortaya muazzam bir güç doğacaktır.

Krizlerin yarattığı tahribata üzülelim ama bir yanda ortaya çıkan fırsatlara odaklanarak gelecek nesillerin huzurla yaşayacağı bir dünya kurmayı da düşünelim.

Türkiye, bölgede İran'ın yerini alacak ülke değil

YAZAR: KARAM NAMA

KAYNAK: MIDDLEEASTMONİTOR.COM

Bir ikame yanılması:

Orta Doğu'da İran'ın etkisi gündeme geldiğinde, Türkiye sık sık hazır bir alternatif olarak sunuluyor. Mantık ilk bakışta basit: İran'ın gücü zayıflarsa, Ankara doğal olarak ortaya çıkıp boşluğu doldurur. Ancak bu varsayım, bölgesel hedeflerini temelden farklı zeminler üzerine kurmuş iki ülke arasında yapılan yanıltıcı bir karşılaştırmaya dayanıyor.

İran, devlet sınırlarının ötesinde faaliyet gösteren devrimci bir sistem olarak etki uyguluyor. Bölgedeki artan aktivizmine rağmen Türkiye ise hâlâ büyük ölçüde ideolojik genişlemeden ziyade stratejik avantaj arayan bir ulus devlet gibi hareket ediyor.

Bazı analistler meseleyi tam da bu çerçevede ele almaya başladı. Hayfa Üniversitesi'nden İlan Giladi, Haaretz'te yayımlanan bir makalede, İran'la yaşanacak herhangi büyük bir çatışmanın ardından Türkiye'nin bölgede kilit bir güvenlik aktörü olarak öne çıkabileceğini savundu. Bu yaklaşıma göre Körfez ülkeleri, ABD'ye bağımlılıklarını azaltacak ve Türkiye'ye daha geniş bir rol açacak şekilde savunma stratejilerini yeniden ayarlamaya başlamış durumda.

Ancak bu argüman, daha temel bir soruyu göz ardı ederek Türkiye'nin İran'ın bölgesel etkisini taklit edebileceğini varsayıyor: Ankara, Tahran'ın Orta Doğu genelinde etki ağını kurmasını ve sürdürmesini sağlayan aynı yapısal ve ideolojik çerçeveye sahip mi?

Ayrışma, devletin doğasında başlıyor.

Modern Türkiye, 1923'te Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkıntıları üzerine kurulan bir cumhuriyet olarak ortaya çıktı. Mustafa Kemal Atatürk'ün projesi esasen içe dönüktü; net biçimde tanımlanmış ulusal sınırları olan ve siyasi kimliği seküler milliyetçiliğe dayanan modern bir ulus devlet inşasına odaklanıyordu. Türkiye son yirmi yılda bölgede diplomatik, ekonomik ve askerî varlığını genişletmiş olsa da, dış politikası ideolojik dönüşümün bir aracı olmaktan ziyade ulusal çıkarların uzantısı olarak kaldı.

İran ise farklı bir yol izledi. 1979 Devrimi'nden bu yana İslam Cumhuriyeti kendisini yalnızca bir devlet olarak değil, süregelen bir devrim olarak tanımlıyor. Bu çerçevede bölgesel etki, sadece bir dış politika aracı değil; rejimin kimliğinin ve hayatta kalma stratejisinin bir parçası. Bu durum, İran'ın bölgedeki davranışlarının farklı cumhurbaşkanlıkları ve siyasi gruplar arasında neden dikkat çekici bir süreklilik gösterdiğini açıklıyor. Tahran'ın dışa dönük hedeflerini belirleyen, tek tek liderlerden ziyade sistemin kendisi.

Bu fark, her iki ülkenin etki üretmek için kullandığı araçlara da yansıyor.

İran, bölgesel gücünü büyük ölçüde İslam Devrim Muhafızları'yla bağlantılı devlet dışı aktör ağı üzerinden inşa etti. Bunlar arasında Lübnan'daki Hizbullah, Irak'taki Halk Seferberlik Güçleri içindeki

gruplar ve Yemen'deki Ensarullah gibi yapılar bulunuyor. Bu örgütler geçici taktik araçlar değil; İran'ın bölgesel stratejisinin yapısal unsurları.

Buna karşılık Türkiye, esas olarak devlet gücünün geleneksel araçlarına dayanıyor: askerî konuşlandırmalar, güvenlik anlaşmaları, ekonomik ortaklıklar ve diplomatik angajman. Ankara, örneğin Suriye veya Libya'da askerî müdahalelerde bulunmuş olsa da, Türk devletinin süreklilik arz eden bir uzantısı olarak işleyecek ulusötesi bir milis ağı kurmuş değil.

Her iki ülkede iç ve dış politikanın nasıl etkileştiği konusunda da belirgin bir fark var.

İran açısından bölgesel genişleme çoğu zaman iç baskıları yönetmenin bir aracı işlevi görüyor. Ekonomik krizler, siyasi muhalefet ya da toplumsal huzursuzluk, sıklıkla İran'ın bölgesel sahalardaki artan faaliyetleriyle aynı döneme denk geliyor. Dış angajman, rejimin ideolojik anlatısını ve stratejik derinliğini pekiştiriyor.

Türkiye'nin siyasi dinamikleri ise farklı işliyor. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan döneminde daha iddialı bölgesel politikaların izlendiği dönemler olsa da, Türk siyasetinin ağırlık merkezi içerde kalıyor.

Seçimler, ekonomik performans ve kurumlar içindeki tartışmalar, Türkiye'nin dış politikasını düzenli olarak yeniden şekillendiriyor. İç baskılar arttığında Ankara, bölgesel hedeflerini tırmandırmak yerine ayarlamayı tercih ediyor.

Bu nedenle Türkiye ile İran'ı bölgesel hegemonya için rakip modeller olarak karşılaştırmak son derece yanıltıcı.

İran, tarihsel olarak etkisini; Lübnan'da devlet otoritesinin aşınması, Irak'ta egemenliğin parçalanması, Suriye'de güç dengesinin çökmesi ve Yemen'deki siyasi bölünmeler gibi kırılğan devletlerde ortaya çıkan kurumsal boşluklardan yararlanarak büyüttü. Stratejisi çoğu zaman zayıflamış siyasi sistemlerin içine kendisine bağlı silahlı ağlar yerleştirmeye dayanıyor.

Buna karşılık Türkiye, devlet kurumlarının — orduların, bürokrasilerin ve siyasi sistemlerin — hâlâ işlediği ortamlarda hareket etme eğiliminde. Bu nedenle Türkiye'nin etkisi, uluslararası diplomasi, bölgesel güç dengeleri ve klasik devlet yönetiminin sınırlarıyla kısıtlanıyor.

Türkiye'yi İran'ın potansiyel halefi olarak sunmak, aslında bölgeden çok analistlerin Orta Doğu'ya bakışını ortaya koyuyor.

Çünkü yaygın bir eğilim, baskın bir gücün gerilemesinin kaçınılmaz olarak yeni bir gücün ortaya çıkmasına yol açacağını varsaymak.

Oysa daha önemli bir soru olabilir:

Bölgenin gerçekten İran'a alternatif bir güce ihtiyacı var mı?

Bölgesel hegemonya, doldurulmayı bekleyen bir boşluk değil. Aksine, Orta Doğu'yu defalarca istikrarsızlaştırmış yapısal bir dengesizlik. Asıl mesele, bir sonraki baskın gücü belirlemek değil; devletlerin vekil güçlerin, milislerin ve rekabet eden hegemonyaların mantığından sıyrılıp egemenliklerini yeniden kurabilecekleri bir siyasi düzen inşa etmek.

İslam Dünyası Kapitalistleşemediği İçin mi Geri Kaldı?

PROF. DR. MEHMET ULUKÜTÜK
www.kritikbakis.com

Geri kalmışlık, otoriterlik ve bunların ima ettiği medenilik ve medeniyet ifadesi bugün itibarıyla objektif bir biçimde bilimsel araştırmaya konu edilebilecek bağlam bağımsız kavramlar değil, içinin özellikle Batı hegemonyasının akademik kılıflarla doldurduğu, şişirdiği ve pazarladığı netameli kavram ve olgulardır. Bu kavramlar üzerinden akademik veya entelektüel bir tartışma yürütmek, durduğunuz yere, aidiyet duyduğunuz dünyaya ve fikri duruşunuza göre değişkenlik gösterecektir. Aslında bu türden konuları ele almazdan evvel can yakıcı bazı sorulara cevap vermeniz iktiza eder. Bilhassa ilerleme, çağdaşlık ve medeniyet arasında kavramsal bir özdeşlik kurulduğu zaman. Çünkü "... bir toplumun hangi kriterlere göre medenî sayılıp sayılamayacağı karşımıza hem felsefî hem de siyasî bir sorun olarak çıkmaktadır. Medeniyetin kriteri meselesi, bugün de medeniyet tartışmalarının merkezinde yer almaktadır. Medeniyetin ölçütü, bilim ve teknolojiye ilerlemiş olmak mıdır? 19. yüzyıl kapitalistlerinin ileri sürdüğü gibi medeniyet, kapitalizmle, ticaretle ve serbest piyasayla aynı manaya mı gelmektedir? Yoksa bir tutum, davranış yahut düzeni medenî yapan, onun hukuka dayanıyor olması mıdır? Dinî, ahlakî ve estetik düşünce medenîliğin bir ölçütü müdür?" (İbrahim Kalın, Modern, Barbar, Medenî, s. 41) Ahmet Kuru'nun İslam Otoriterlik ve Geri Kalmışlık Küresel ve Tarihsel Bir Karşılaştırma adlı kitabı çağdaş İslam dünyasının siyasal ve ekonomik performansına

ilişkin en tartışmalı ve en sistematik açıklamalardan birini sunarken, "geri kalmışlık" ve "otoriterlik" olgularını, derin tarihsel yapıların ve kurumsal ittifakların uzun süreli etkileri üzerinden okumaya çalışan zahiren bütünlüklü teorik bir çerçeve inşa eder. Mevzubahis çerçevenin merkezinde ise, erken İslam tarihindeki görece çoğulcu ve entelektüel açıdan dinamik ortamdaki, daha sonra oluşan ulema-devlet ittifakıyla birlikte daralan ve merkezileşen bir bilgi-iktidar yapısına doğru gerçekleşen dönüşüm yer alır. Kuru'nun kitabını okuyup bitirdikten sonra ilk tepkim şu oldu; bu kadar zayıf, tutarsız, Avrupa merkezli tezleri, titiz bir akademik formasyon ve güçlü bir epistemik monopol üzerinden ileri sürerken, kitabın bütün kurgusunu üzerine inşa ettiğin temel kavramlarının çok kolay birkaç hamle ile içinin boşaltılabileceğini hiç aklına getirmede mi sorusunu sormak oldu. Çok güçlü bir biçimde, kitapta onlarca kez tekrarladığı tezlerin farklı akademik ve entelektüel okumalarla çok kolaylıkla yanlışlanabileceğini hiç düşünmedi mi sorusunu da sordum ve bu kadar zayıf ve tartışmalı tezleri, kendinden bu kadar emin sunmasına da hayret ettim. Ehlince malum olduğu üzere klasik mantıkta önce tasavvur sonra tasdik gelir. Anlamları ve kullanımları konusunda üzerinde anlaşılmaya varamadığınız kavramlarla kabule veya redde konu önermeler oluşturamazsınız. Kuru'nun önermelerine temel teşkil eden kavramların hemen hepsi sosyal bilimler

literatüründe üzerinde anlaşılamaya varılan kavramlar değil. Belki sadece belli bir sosyal bilim paradigmasında kısmen kabul edilen kavramlar. Otoriterlik de geri kalmışlık da son derece kirli ve ideolojik yükleri çok ağır kavramlar. (Mesela gericilik ve geri kalmanın retorik işlevine yönelik Albert O. Hirschman'ın *The Rhetoric of Reaction – Gericiliğin Retoriği* kitabı temsil gücü yüksek bir örnektir) Araçsallaştırabilir, manipülatif ve geçmişî sabıkalı kavramlar. Hele kitabında ulema-devlet ittifakı kavramsallaştırmasını tekrar tekrar gündeme getirmesiyle hakikat mertebesine çıkacağı yönünde örtük bir kabulünün olmasına anlam veremedim doğrusu. Bir tezi ne kadar tekrarlıyorsanız o kadar doğru olarak kabul edilir yanlışlığına düştüğü açık. Aslında ilginç bir biçimde Kuru kitabında mevcut bazı Avrupa merkezli tezlerle de hesaplaşıyor görüntüsü veriyor. Ama bu görüntüye aldanıp onun Avrupa merkezli tezlerden bağımsız, özgün bir tez sunduğu izlenimine kapılmanız yanıltıcı olacaktır. Zira Kuru, modası geçmiş, ipliği pazara çıkmış, artık Batılılar tarafından bile ciddiye alınmayan tezleri eleştiriyor. Söz konusu tezlerle Kuru'nun sadece teknik bir takım sorunları var, ama ben zihniyet sorunu olduğunu görmedim. Zira aynı zihniyetin, aynı paradigmanın daha sofistike, farklı ve güncel tezlerini savunuyor.

Kuru'nun kurgusu, aslında iki büyük tarihsel moment arasındaki gerilim üzerine inşa edilmiştir. Bir yanda 8. ve 11. yüzyıllar arasında, tüccar sınıfının, bağımsız ulemanın ve görece özerk düşünürlerin varlığıyla şekillenen, ekonomik canlılığın ve entelektüel üretkenliğin yüksek olduğu bir dönem; diğer yanda ise 11. yüzyıldan itibaren, özellikle Selçuklu ve devamında Osmanlı gibi imparatorluk yapıların güç kazanmasıyla birlikte, ulemanın giderek devletle bütünleştiği, ekonomik aktörlerin (özellikle tüccarların) zayıfladığı ve düşünsel üretimin daha sıkı bir kurumsal çerçeve içine alındığı bir dönem. Kuru'ya göre bu dönüşüm, yalnızca bir siyasal yeniden yapılanma değil, aynı zamanda bilginin üretimi, dolaşımı ve meşruiyetinin belirlenme biçiminde köklü bir değişimi ifade eder.

Kuru, İslam dünyasının geri kalmışlığı üzerine geliştirilen tezler arasında daha önce literatürde rastlamadığım, tamamen kendisinin geliştirdiği özel bir tez üzerinde ısrarla durur: Ulema-devlet ilişkisi. Kuru'nun en temel kavramsal ayrımı, “ulema-devlet ittifakı” ile “ulema-tüccar ittifakı” arasındaki farktır. Zira ona göre erken dönemde ulema ile ticaret sınıfı arasındaki görece bağımsız ve yatay ilişki, hem ekonomik çeşitliliği hem de düşünsel çoğulluğu mümkün kılarken, daha sonraki dönemde ulemanın devletle kurduğu dikey ve bağımlı ilişki, bu çoğulluğu sınırlamış ve entelektüel alanı daraltmıştır. Bu dönüşümün sonuçları ise yalnızca teorik düzeyde kalmaz; bilimsel üretimde azalma, ekonomik inovasyonda gerileme ve siyasal yapının giderek daha otoriter bir karakter kazanması gibi somut göstergelerle kendini gösterir. Kuru'nun analizinde şaşırtıcı olmayan bir diğer unsur, İslam dünyasının bu tarihsel seyrini

Avrupa ile karşılaştırmalı olarak ele almasıdır. Zira Avrupa'da Orta Çağ boyunca kilise ile devlet arasındaki gerilim, üniversitelerin görece özerkliği ve ticaret burjuvazisinin güç kazanması, farklı bir kurumsal denge üretmiş ve bu denge, uzun vadede bilimsel devrim, sanayileşme ve siyasal çoğulculuk gibi gelişmelerin önünü açmıştır. Bu karşılaştırma, Kuru'nun tezinin normatif zeminini de dolaylı biçimde ortaya koyar: Gelişme, çoğulcu kurumların ve özerk bilgi alanlarının varlığıyla ilişkilidir; gerileme ise bu alanların daralmasıyla.

Ama Kuru'nun ulema-devlet ittifakı üzerinden geliştirdiği açıklamanın ilk bakışta üç sorunu olduğunu söyleyebilirim. Birincisi; bu ilişkinin sadece İslam dünyasında olduğunu öne sürmesi (zira Kuru'ya göre burada geri kalan İslam dünyası ise sorun da sadece İslam dünyasıyla ilişkilidir) Batı'daki filozof-iktidar ilişkilerinin benzer bir eleştiriye tabi tutmamasıdır. Oysa Michel Foucault'nun bilgi-iktidar ilişkisi üzerine yaptığı çalışmalar, Batı düşüncesinde de bilginin hiçbir zaman iktidardan bağımsız olmadığını, aksine onunla iç içe geçtiğini açıkça ortaya koymuştur. Mesela bugün Batı'da entelektüeller, düşünürler, filozoflar arasında üniversiteyle resmi bağı olmayan, kendi ekonomik bağımsızlığına dayanarak okuyan, yazan ve konuşan kaç kişi gösterebilirsiniz? Bu durumda, ulema ile devlet arasındaki ilişkinin eleştirilmesi belli oranda ve göreceli olarak meşru olsa bile, benzer ilişkilerin Batı bağlamında dile getirilmemesi, sadece İslam dünyasına özel bir durum olarak görülmesi bilimsel bir tutarsızlık değil belki de sistematik bir yanlış okumanın sonucudur. İkinci olarak İslam dünyasının geri kalma süreci olarak adlandırılan dönemin aynı zamanda ulema otoritesinin güçlendiği değil bilakis zayıfladığı dönemler olduğunu görmemesidir. Zira devletin ulema sınıfını kendine bağlaması ulema sınıfını ciddi bir biçimde zayıflatmıştır. Buna göre sorun ulema-devlet ittifakı değil, devletin ulemayı kendi emrine tabi kılması ve toplumsal meşruiyetini, ilmi istiklalini zayıflatmasıdır. Üçüncü olarak, ulema-devlet ittifakını anakronik olarak bugüne getirmesi de anlamsızdır. Zira bugün için ulema sınıfı diye bir şeyden söz etmek mümkün değildir. Adına ulema denilen sınıf devlete bağlı, emekli sandığına tabii, zorunlu mesaisi ve vazifeleri olan bir memur sınıfından başka bir şey değildir.

Ayrıca Kuru'nun ileri sürdüğü ve İslam felsefesinde özgün filozofların bir zamanlar var olduğunu, ancak belirli bir dönemden sonra artık böyle isimlerin ortaya çıkmadığı yönündeki iddiası, gerek tarihsel belgeler gerekse çağdaş felsefi analizler ışığında tartışmaya açıktır. Bu tez, bir yandan İslam dünyasının entelektüel dinamizmini sınırlı bir döneme hapsedmekte, diğer yandan Batı merkezli ilerleme paradigmasını dolaylı biçimde meşrulaştırmaktadır. Oysa Frank Griffell'in *İslamı Düşünmek* ve *İslam'da Klasik Sonrası Felsefenin Teşekkülü* adlı kitaplarında sarahatle ortaya koyduğu araştırmaları ve eleştirel analizleri, söz konusu “özgün filozofların yokluğu” olarak tanımlanan dönemin

asında farklı bir tarihsel ve epistemik bağlama tekabül ettiğini, Müslüman düşünürlerin Yunan felsefesinin mirasından ayrılarak kendi özgün felsefi sistemlerini kurdukları ve bu sistemleri dönemin toplumsal, siyasi ve kültürel şartlarıyla etkileşim içinde geliştirdikleri bir süreç olarak okunması gerektiğini ortaya koymaktadır. Griffell tarihsel bir yanlışı kökten sorgulayarak Batı'nın lineer ilerleme anlatısının dışına çıkarak, İslam düşüncesinin özgünlüğünü ve içsel sürekliliğini yeniden aşıkâr hale getirir. Aslında bu tezi Griffell'in dışında ileri süren Türk araştırmacılar da vardır. Özellikle Graffill tercih ediyorum, Türk araştırmacılar bu tezi ileri sürünce "hamaset" batılılar öne sürünce "bilimsel bir tez" olarak görmek isteyenleri muhatap alıyorum "şimdilik".

Griffell'e göre felsefe ve siyasi tarih alanında sıklıkla kullanılan "ilerleme" ve "gerileme" kavramlarının tarihsel süreçleri anlamak bakımından, özellikle İslam dünyasının entelektüel ve kültürel tarihini analiz ederken, salt normatif bir ölçüt olarak uygulanmasının yanıltıcı ve felsefi açıdan problemli olduğunu bilhassa vurgular. Bir dönemi ilerlemeci ya da geri kalmış olarak sınıflandırmak, yalnızca Batı merkezli bir modernleşme paradigması üzerinden yapılan bir okuma olurken, bağımsız bir gözlemcinin yaklaşımı, olayları değer yargılarından arındırarak, "belli bir yönde meydana gelen değişimler" ve "uzaklaşmalar" şeklinde kaydetmek olmalıdır. Bu yöntemsel tavır, hem felsefi hem de sosyolojik olarak, tarihsel süreçleri daha nesnel biçimde yorumlamaya imkân tanır. Bu türden değerlendirme yapanların İslam'ı kendi epistemik ve kavramsal çerçeveleri üzerinden anlamaları anlaşılır ve hatta tarihsel olarak beklenen bir durumdur, ancak sorun, bu yaklaşımın tarihsel bağlam ve İslam literatürünün kendi iç dinamikleriyle sürekli olarak karşılaştırılmadan kabul edilmesidir. İslam felsefesinde rasyonalitenin çoklu tezahürleri, söz konusu durumun en çarpıcı örneklerinden biridir. Fahreddin Râzî'nin eserlerinde, felsefi yazıları saf akılcılığı, kelim kitapları ise yine akılcı yöntemleri kullanmakla birlikte farklı bir dil ve anlam dünyasına ait olmayı sürdürmektedir, iki tür rasyonalitenin birlikte var olması, İslam düşüncesinde tek bir rasyonalite anlayışının olmadığını, aksine tarihsel ve bağlamsal olarak çeşitlenmiş bir akıllar tasavvurunun olduğunu gösterir. Kısaca İslam düşüncesinin tarihsel rasyonalitesi, Batı merkezli ilerleme-gerileme anlayışından bağımsız olarak, kendi epistemik, tarihsel ve kültürel bağlamı içinde incelenmeli, metinler ve fikirler, her kuşağın kendi önyargılarını fark etme çabasıyla, müphemlik ve çoğulculuk kavramları ışığında okunmalıdır. Bu yaklaşım, hem tarihsel doğruluğu hem de entelektüel derinliği birlikte güvence altına alır ve İslam felsefesine dair salt ilerleme veya duraklama söylemlerinin ötesinde bir kavrayışa imkân verir.

Diğer yandan Kuru, Batı'daki koroya katılarak geri kalmışlık meselesi ele alınırken hassaten matbaa meselesi mevcut tartışmaların yegâne sembolik

örneklerinden biri olmuştur, çünkü Osmanlı'da matbaanın geç benimsenmesi, çoğu zaman geri kalmışlığın en somut göstergelerinden biri olarak gösterilmiştir. Aynı tezi Jared Rubin, Egemenler Din ve Zenginlik Neden Batı Zenginleşti de Ortadoğu Zenginleşemedi? kitabında da özellikle vurguluyordu. Aslında matbaanın Osmanlı'ya "geç" girişi özellikle geri kalmışlık meselesi açıldığında birbirinden farklı pek çok araştırmacının koro halinde dile getirdikleri bir iddiadır. Lakin burada da kanımca sosyal bilim perspektifi açısından bakıldığında iki sorun görülmektedir. Birincisi Marshall McLuhan'ın Gutenberg Galaksisi (YKY, 2001) adlı çalışması, matbaanın yalnızca bilgi yayılımını hızlandıran bir araç olmadığını, aynı zamanda düşünme biçimlerini, algı yapısını ve toplumsal ilişkileri kökten dönüştüren bir teknoloji olduğunu gösterirken, bu dönüşümün en hafif deyimle her zaman olumlu sonuçlar doğurmadığını da ifade eder. Bu durumda, matbaaya geçişin kendinde bir değer olup olmadığı sorusu, basit bir teknik tercih meselesi olmaktan çıkar, daha derin bir kültürel ve ontolojik tartışmanın parçası hâline gelir.

McLuhan, matbaayı yalnızca bilginin yayılmasını hızlandıran nötr bir araç olarak değil, insanın dünyayı algılama biçimini kökten dönüştüren bir medya teknolojisi olarak düşünür. McLuhan'a göre matbaa, sözlü kültürün bütünsel, işitsel ve çok-duyulu algı dünyasını parçalayarak, göz merkezli (ökölersentrik), lineer ve analitik bir düşünme biçimini hâkim kılar, bu dönüşüm, bireyselleşmeyi, standardizasyonu ve rasyonelleşmeyi teşvik ederken, aynı zamanda insanın dünyayla kurduğu ilişkiyi de soyutlaştırır, parçalar ve belirli kalıplar içine hapseder. Bu durumda matbaa, yalnızca "ilerleme"nin değil, aynı zamanda bir tür ontolojik kaybın da aracı hâline gelir. Yani matbaa "ilerlemenin" bir sembolü olduğu için "gericiler" tarafından reddedilmedi, belki de ontolojik bir kayıp yaşamamak isteyenlerin bilinçli bir tercihiydi. Hayatın standardizasyonu ve rasyonelleşmesi yoluyla bilginin mekanikleşmesine, çok-duyulu algı dünyasının parçalanmasına karşı bir tepkiydi. Geri kalmışlık bağlamında matbaa ile ilgili analizlerde bu durum tamamen göz ardı edilir. [Osmanlı'da matbaa meselesi ele alınırken McLuhan'ın neredeyse hiç gündeme gelmemesini ancak "epistemik monopol" kavramıyla açıklanabilir]

İkincisi matbaaya geçişin kendinde bir değer olup olmadığı sorusu, basit bir teknolojik tercih meselesi olarak ele alınamaz, çünkü burada söz konusu olan şey, yalnızca kitapların daha hızlı basılması değil, aynı zamanda bilginin ne olduğu, nasıl üretildiği ve nasıl dolaşıma girdiğiyle ilgili köklü bir dönüşümdür. Bu dönüşümün her zaman olumlu sonuçlar doğurmadığını gösteren başka düşünürler de vardır, mesela Walter Benjamin, mekanik çoğaltmanın sanat eserinin "aura"sını nasıl aşındırdığını tartışırken, çoğaltılabilirliğin aynı zamanda bir değersizleşme sürecini de beraberinde getirdiğini işaret eder, benzer

şekilde Theodor W. Adorno ve Max Horkheimer, kültür endüstrisi eleştirilerinde, modern iletişim araçlarının kültürel üretimi nasıl standartlaştırdığını ve metalaştırdığını ortaya koyarlar.

Scott Reese'nin editör olarak yayıma hazırladığı Manuscript and Print in the Islamic Tradition adlı kitapta, neden Müslümanlarda matbaanın Gutenberg'den bu kadar sonra ortaya çıktığını sorgulamak yerine, "matbaanın İslam geleneğinin neresinde durduğu sorusunu sormak" olduğunu ifade eder. (s.2) Reese göre, matbaa üzerinden gelişen gecikmişlik söylemi İslami geleneğe ait farklı dinamiklerin görmezden gelinmesi anlamına gelir. Reese'nin yaklaşımının değeri yukarıdaki stansart soruyu tersine çevirmesinde yatar: "Neden geç kaldı?" sorusu, baştan itibaren normatif ve teleolojik bir çerçeveye yaslanırken, "Matbaa İslam geleneğinde nereye yerleşir?" sorusu, hermeneutik olarak geleneğin kendi iç rasyonalitesini, bilgi rejimini ve pratiklerini ciddiye almayı mümkün kılar. Bu dönüşüm teknik ve metodolojik değil, aynı zamanda ontolojik bir tashihe işaret eder. Çünkü burada mesele, teknik bir inovasyonun kronolojisi değil, bir medeniyetin bilgiyle kurduğu ilişkinin yapısıdır. Bu veçheden Reese'nin temel iddiası, İslam dünyasında yazma kültürünün (manuscript culture) basitçe "geri" ya da "ilkel" bir aşama olarak görülemeyeceğidir. Aksine bu kültür, son derece gelişmiş, işlevsel ve kendi içinde rasyonel bir epistemik ekosistem üretmiştir. Bu ekosistemde metin, yalnızca sabit bir muhteva değil, dolaşım hâlinde olan, çoğaltılan, şerh edilen, haşiyelerle genişleyen ve en önemlisi isnad zincirleriyle doğrulanan bir mahiyettedir. Dolayısıyla burada "bilgi", modern anlamda nesnelleştirilmiş ve standartlaştırılmış bir veri değil, ilişkisel, bağlamsal ve otoriteye dayalı bir süreçtir. İslam dünyasında bilgi üretimi, yalnızca metin merkezli değil, aynı zamanda bedenlenmiş (embodied) bir pratik olarak işler. Yani bilgi, hocadan talebeye aktarılan, yüz yüze ilişkiler içinde tahakkuk eden ve ahlaki bir formasyonla iç içe geçen bir süreçtir. Bu bağlamda matbaa, bilginin bu "yaşayan" karakterini zayıflatma potansiyeline sahiptir. Çünkü matbaa ile birlikte bilgi, kişisel otorite ve silsile bağlamından koparak anonimleşir ve kitleselleşir. Bu ise epistemolojik değil, ontolojik bir kırılmaya işaret eder.

Bu eleştiriler ışığında bakıldığında, Osmanlı'nın matbaaya mesafeli yaklaşımını yalnızca bir "geri kalmışlık" göstergesi olarak yorumlamak, tarihsel bağlamı göz ardı eden indirgemeci bir tutum olarak anlaşılabilir. Burada sorulması gereken, neden matbaaya geçilmediği ya da geç geçildiği değil, matbaanın hangi toplumsal, kültürel ve epistemik sonuçları doğuracağına dair nasıl bir öngörüye sahip olunduğudur. Osmanlı'nın yazı kültürü, hat sanatı, el yazması kitap geleneği ve sözlü aktarım biçimleri, yalnızca teknik bir eksikliğin değil, farklı bir bilgi rejiminin ve estetik anlayışın ifadesidir; bu rejimde bilginin değeri, yalnızca çoğaltılabilirliğiyle değil, aynı

zamanda üretim sürecinin kendisiyle, ustalıkla ve geleneğin sürekliliğiyle ölçülür. Matbaa da, belirli bir anlamda, bilgiyi standardize ederek ve çoğaltılabilir hâle getirerek, onu daha kolay yönetilebilir ve denetlenebilir bir forma sokar. Bu durumda matbaa, aslında özgürleştirici bir araç değil, belirli bir iktidar biçiminin de taşıyıcısı olarak düşünülebilir.

"Geri kalmışlık" olarak adlandırılan şey, gerçekten tarihsel bir eksiklik midir, yoksa modern siyasal aklın aradığı türden bir "yönetilebilirlik" formunun yokluğu mudur? Başka bir ifadeyle, İslam dünyasının problemi, Kuru'nun ileri sürdüğü gibi belirli kurumsal yapıların eksikliği mi, yoksa daha derinde, bu dünyayı belirli bir rasyonaliteye göre düzenleme ve yönlendirme imkânının sınırlılığı mıdır? Bu soruyu sordüğümüz anda, tartışma alanı yalnızca tarihsel ve sosyolojik bir analiz olmaktan çıkar, Foucault'nun geliştirdiği anlamda bir "yönetimsellik" problemine dönüşür; çünkü Foucault'ya göre modern siyasal akıl, toplumu yönetmekle kalmaz, onu belirli teknikler aracılığıyla "okunabilir", "ölçülebilir" ve "düzenlenebilir" kılar. Bu bağlamda modern devlet, nüfusu istatistiksel veriler, ekonomik göstergeler ve bürokratik kategoriler aracılığıyla kavrar ve böylece toplumu bir tür yönetilebilir nesneye dönüştürür.

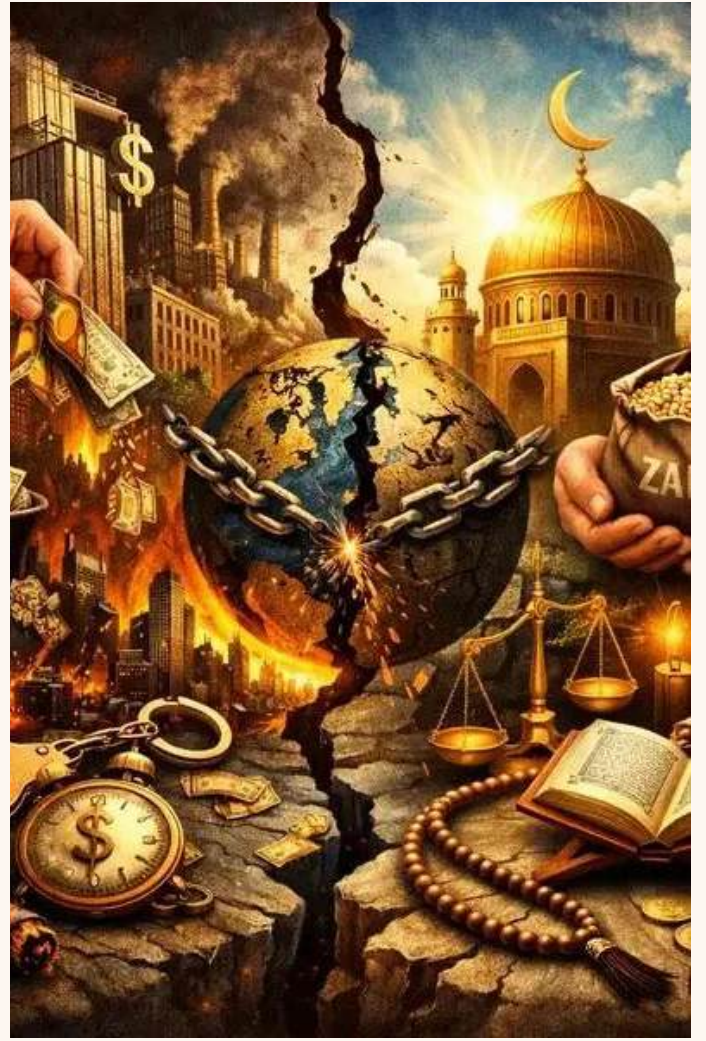
Eğer bu perspektiften bakarsak, "geri kalmışlık" söyleminin, aslında bu yönetilebilirlik ideale ulaşamayan ya da ulaşmak istemeyen toplumsal yapıların tanımlanmasında kullanılan bir kategori olduğunu düşünebiliriz; çünkü burada sorun, ekonomik gelişmişlik ya da teknolojik ilerleme değil, toplumsal düzenin belirli bir rasyonaliteye göre yeniden yapılandırılmasıdır. Bu durumda İslam dünyasının "geri kalmışlığı", belki de onun tarihsel olarak daha parçalı, daha çoğul ve daha az merkezileşmiş bir toplumsal yapı üretmiş olmasıyla ilişkilidir; yani sorun, bir eksiklikten ziyade bir fazlalık, bir kontrol edilemezlik, bir yönlendirilemezlik, bir dağınıklık olarak da okunabilir.

Kuru'nun ortaya koyduğu "otoriterlik ve geri kalmışlık" meselesi, yalnızca belirli kurumsal yapıların eksikliğiyle açıklanabilecek bir problem olmaktan ziyade, modern siyasal aklın aradığı türden bir yönetilebilirlik formunun yokluğuyla ilgili daha derin bir soruya işaret ediyor gibidir. Bu durumda "geri kalmışlık", bir eksiklik değil, bir uyumsuzluk, hatta belki de bir direniş biçimi olarak yeniden düşünülmelidir. Bir toplumun değeri, ne kadar kolay yönetilebildiğiyle mi ölçülmelidir, yoksa ne kadar zengin, çoğul ve dirençli bir hayat dünyası kurabildiğiyle mi? Bu noktada Foucault'nun disiplin toplumları üzerine yaptığı analizler son derece aydınlatıcıdır. Foucault, modern toplumun bireyleri yalnızca özgürleştirmede değil, aynı zamanda onları belirli normlara göre şekillendirdiğini, eğittiğini ve disipline ettiğini gösterirken, eğitim sisteminin de bu sürecin merkezî araçlarından biri olduğunu vurgular. Okuryazarlığın yaygınlaşması, bilginin demokratikleşmesi olmasının ötesinde bireylerin belirli bir dil, belirli bir düşünme biçimi ve belirli bir davranış

repertuarı içinde standardize edilmesi anlamına gelir. Bu standardizasyon, modern ulus-devletin ihtiyaç duyduğu “okunabilir”, “hesaplanabilir” ve “yönetilebilir” vatandaş tipinin ortaya çıkmasına hizmet eder.

Kuru’nun sunduğu çerçeve, her ne kadar tarihsel ve kurumsal faktörlere vurgu yaparak indirgemeci kültürel açıklamalardan kaçınsa da, nihayetinde “gelişme”yi belirli ekonomik ve siyasal formlarla, özellikle de kapitalist ekonomi, bilimsel üretim ve kurumsal çoğulculukla, özdeşleştirme eğilimi taşımaktadır. Bu durum onun analizinin, farkında olarak ya da olmayarak, modern Batı’nın tarihsel tecrübesini örtük bir norm olarak kabul ettiğini göstermektedir. Bu nedenle Kuru’nun çalışması, iki düzlemde okunabilir. Bir yandan, İslam dünyasının tarihsel dönüşümünü açıklamak için son derece güçlü ve sistematik bir kurumsal analiz sunar, diğer yandan ise, bu analizin dayandığı kavramsal çerçevenin kendisi, yani “otoriterlik”, “geri kalmışlık” ve “gelişme” gibi kategoriler, daha geniş bir hermeneutik ve postkolonyal sorgulamaya açık hâle gelir. Bu yüzden kitap, sunduğu cevaplarla değil, yeniden sormamıza neden olduğu sorularla önemlidir. Nihai tahlilde, İslam Otoriterlik ve Geri Kalmışlık, İslam dünyasının tarihsel serüvenini, bilgi ile iktidar arasındaki ilişkinin dönüşümü üzerinden okuyan, güçlü, provokatif ve tartışmaya açık bir metin olarak açıklamakla kalmaz, bir meydan okuma işlevi de görür. Bizi, tarihin hangi kavramlarla yazıldığı, hangi ölçütlerle değerlendirildiği ve hangi normlara göre anlamlandırıldığı sorularıyla yüzleşmeye davet eder.

Bu çerçevede bakıldığında, Ahmet Kuru ve Jared Rubin’in analizlerinin, her ne kadar doğrudan oryantalist bir dil kullanmasa da, modern Batı’nın tarihsel tecrübesini örtük bir norm olarak kabul eden bir çerçeve içinde kaldığı söylenebilir. Çünkü ikisinin de analizinde okuryazarlık, matbaa ve bilgi üretimi gibi unsurlar, çoğu zaman kendi tarihsel bağlamları içinde değil, modern kapitalist ve bürokratik düzenin gereklilikleri açısından değerlendirilir. Bu da, söz konusu unsurların kendinde bir değer taşıyıp taşımadığı sorusunu gölgede bırakır. Oysa hermeneutik bir perspektiften bakıldığında, her tarihsel olgunun kendi bağlamı içinde anlam kazandığını ve bu bağlamdan koparıldığında yanlış anlaşılma riskinin arttığını kabul etmek gerekir; Hans-Georg Gadamer’in ifade ettiği gibi, anlam her zaman belirli bir tarihsel ufuk içinde ortaya çıkar ve bu ufuklar arasındaki ilişki, ancak diyalog yoluyla kurulabilir. Bu bağlamda, Osmanlı’nın ya da daha genel olarak İslam dünyasının matbaa ve okuryazarlık konusundaki tutumunu anlamak için, onu modern Batı’nın ölçütleriyle yargılamak yerine, kendi tarihsel ve kültürel bağlamı içinde değerlendirmek daha sağlıklı bir yaklaşım olacaktır. Yani okuryazarlık oranının artması ve matbaanın yaygınlaşması, kendinde bir değer ya da gelişmişlik ölçütü olarak ele alınamaz. Bu olgular, belirli bir tarihsel bağlam içinde, belirli ekonomik, siyasal ve epistemik ihtiyaçlara cevap olarak ortaya çıkmış ve bu bağlam içinde anlam kazanmıştır.

Bu nedenle, bu olguları evrensel ölçütler olarak kullanmak, tarihsel bir indirgemecilik olmanın ötesinde, aynı zamanda belirli bir medeniyet tasavvurunun evrenselleştirilmesi anlamına gelir. Mesele, okuryazarlığın ne kadar yaygın olduğu değil, bilginin nasıl üretildiği, nasıl paylaşıldığı ve insanın dünyayla kurduğu ilişkiyi nasıl dönüştürdüğüdür, nihayetinde, her bilgi rejimi bir bilme biçimi değil, bir var olma biçimidir.

Bernard Lewis’in Hata Neredeydi? Doğu’nun 300 Yıldır Cevabını Aradığı Soru kitabında da matbaa meselesi özellikle gündeme getirilir. Lewis’in temel tezi, İslam dünyasının bir dönem askeri, bilimsel ve kültürel açıdan önde olduğu; ancak zamanla içsel nedenler, özellikle kurumsal katılık, yeniliğe direnç ve eleştirel düşüncenin zayıflaması, sebebiyle Batı’nın gerisine düştüğü yönündedir. Bu çerçevede matbaanın geç benimsenmesi, bilimsel devrimin yakalanamaması ve siyasal yapıların durağanlaşması gibi unsurlar öne çıkarılır. Öncelikle, Lewis’in soruyu formüle etme biçimi başlı başına problematiktir. Çünkü “tata neredeydi?” sorusu, İslam dünyasının tarihsel seyrini bir “sapma” ya da “başarısızlık” olarak kodlar. Bu, örtük olarak Batı’nın izlediği yolu normatif bir model olarak kabul eder. Böylece tarih, çoklu ve farklı gelişim çizgilerinin bir arada var olduğu bir alan olmaktan çıkar, tek bir doğrultuda ilerleyen ve Batı’nın ulaştığı noktayı “doğru hedef” olarak belirleyen teleolojik bir anlatıya indirgenir.

Son olarak konunun emperyalizmin gramerini alakadar eden bir tarafı var. Doğu-Batının, İslam ve Hristiyan dünyasının, Osmanlı ve Avrupa devletlerinin tarihsel süreçte, kimin kimi geride bıraktığı, kimin kimden ileri bir noktaya gittiği, kimin ilkel, kimin medeni olduğu gibi soruları tartışırken “geri kalmışlık”, “ilerleme”, “ilkellik” ve “medenilik” kavramlarından ne anladığımızı bugünün emperyal gramerinin gölgesinde ve araçsallığında tartıştığımızın farkına varmamamız gerekiyor. Zira İbrahim Kalın’ın da sarahatle ifade ettiği üzere, “Emperyalizm, hiçbir zaman sadece ülkelerin işgalinden ve kaynaklarının sömürülmesinden ibaret olmamıştır. Bir fikir ve politika olarak sömürgecilik aynı zamanda bir dizi kavram ve yaklaşımı ifade eder. İlerleme, medeniyet, çağdaşlık, kültürel ve sınıfsal üstünlük, estetik, ilkelik, yabanilik, geri kalmışlık, insanlığa hizmet gibi kavramlar, emperyalist düşüncenin sıkça başvurduğu araçlardır.” (İbrahim Kalın, Modern, Barbar, Medeni, s. 109) Kalın’ın da açıkça ifade ettiği üzere, emperyalizm hiçbir zaman askeri işgallerden veya ekonomik sömürüden ibaret değildir. Bir fikir ve politika olarak sömürgecilik, kapsamlı bir anlam dünyası, bir temsil rejimi inşa eder. Bu anlam ve temsil dünyasında ve rejiminde “ilerleme”, “medeniyet”, “çağdaşlık”, “kültürel ve sınıfsal üstünlük”, “estetik”, “ilkellik”, “yabanilik”, “geri kalmışlık” ve hatta “insanlığa hizmet” gibi kavramlar, tanımlayıcı değil, hiyerarşi kurucu araçlar olarak işlev görür. Dolayısıyla tarihsel süreçte “kimin kimi geride bıraktığı” sorusunu tartışırken, aslında hangi kavramsal çerçeve içinde düşündüğümüzü de sorgulamak gerekir.

Çünkü bu tür sorular çoğu zaman, lineer bir tarih anlayışını ve tek yönlü bir ilerleme fikrini peşinen kabul eder. Oysa farklı medeniyetlerin gelişim seyirleri, kendi iç dinamikleri, değer sistemleri ve öncelikleri doğrultusunda şekillenir, bu nedenle tek bir “ilerleme” ölçütü üzerinden karşılaştırılmaları, kaçınılmaz olarak indirgemeci ve dışlayıcı sonuçlar üretir. Bu bağlamda yapılması gereken, tarihsel verileri indirgemeci bir şekilde okumak değil, bu verileri anlamlandırırken kullandığımız kavramları da eleştirel bir süzgeçten geçirmektir.

Emperyalizmin gramerini çözümlemek, geçmiş anlamak için değil, bugünün bilgi üretim süreçlerini ve zihinsel alışkanlıklarını dönüştürmek için de elzemdir. Aksi takdirde, farkında olmaksızın başkalarının kurduğu bir dilin içinde düşünmeye devam eder ve o dilin ürettiği hiyerarşileri yeniden üretiriz. Ama tarihsel gecikmişlik ve kültürel geri kalmışlık sendromuyla hareket edersek Avrupa, Amerika yahut Uzakdoğu’yla sağlıklı bir kültür ve bilimsel bir ilişkiye girmememiz mümkün değildir. Fransızlara “biz sizden daha laikiz”, Hollandalılara “biz sizden daha liberaliz”, İngilizlere “biz sizden daha kurnazız”, Amerikalılara “biz sizden daha kapitalistiz” diyerek kendimizi tanımlamaya çalışmak, her tür varlık iddiasından vazgeçtiğimizi açıkça ilan etmektir.” (Kalın, Akıl ve Erdem, Küre Yayınları, s. 267)

Kuru’nun mezkûr kitabının etrafında yaptığımız soruşturmaları elbette bunlarla sınırlı değil. Bir sonraki yazımızda meseleyi biraz daha Kuru’nun kitabını esas alarak metin merkezli bir soruşturma gerçekleştireceğim.

Türkiye İsrail İle Savaşır mı?

YAZAR: MICHAEL SNYDER

KAYNAK: ENDOFTHEAMERICANDREAM.COM

İsrail ile Türkiye Arasındaki İlişkiler Hiç Bu Kadar Kötü Olmamıştı – Bu Savaşa Yol Açabilir mi?

Türk yetkililerle İsraili yetkililer arasında son derece endişe verici bir “sözlü savaş” yaşanıyor ve gerilim inanılmaz derecede yükselmiş durumda. Yıllardır Türkler, İsrail Savunma Kuvvetleri’nin Gazze’de Hamas’ı ezip geçmesine öfkeyle bakıyordu. Şimdi ise IDF’nin Lübnan’da Hizbullah’ı açık biçimde mağlup etmesiyle bu düşmanlık bambaşka bir seviyeye taşındı. Gerçek şu ki İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu ile Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan gerçekten birbirlerinden nefret ediyor. Netanyahu ile Erdoğan gibi iki lider bu kadar sert bir şekilde karşı karşıyaysa, askerî bir çatışmanın patlak vermesi oldukça kolay hale gelebilir.

Bunun gerçekten yaşanmamasını umalım, çünkü sonuçları felaket olur.

Her iki tarafın da sakinleşmesi iyi olurdu.

Ne yazık ki son birkaç gün içinde iki ülke arasındaki “sözlü savaş” yeni zirvelere ulaştı...

İsrail ile Türkiye arasındaki gerilim hızla tırmanıyor; İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu ile Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan arasındaki sözlü savaş yeni zirvelere ulaşırken, bu durum artan gerilimle birlikte Başkan Donald Trump’ı iki taraf arasında giderek daha hassas bir konuma itiyor. Bölgede zaten bu kadar şey yaşanırken, buna kesinlikle ihtiyacımız yok.

Cumartesi günü Türkiye Dışişleri Bakanlığı, Netanyahu’yu “çağımızın Hitler’i” olarak nitelendirdi... En kışkırtıcı karşılıklı çıkışlardan birinde Türkiye Dışişleri Bakanlığı, “İşlediği suçlar nedeniyle çağımızın Hitler’i olarak tanımlanan Netanyahu, sicili açıkça bilinen bir isimdir.

Uluslararası Ceza Mahkemesi, Netanyahu hakkında savaş suçları ve insanlığa karşı suçlar gerekçesiyle tutuklama emri çıkardı.

Netanyahu yönetimi altında İsrail, soykırım suçlamasıyla Uluslararası Adalet Divanı’nda yargılanıyor.” ifadelerinin yer aldığı bir açıklama yayımladı.

Bu açıklamanın İsrail’de nasıl karşılandığını tahmin edebilirsiniz.

Ertesi gün Erdoğan, İsrail’i “kanlı bir soykırım ağı” olarak nitelendirdi...

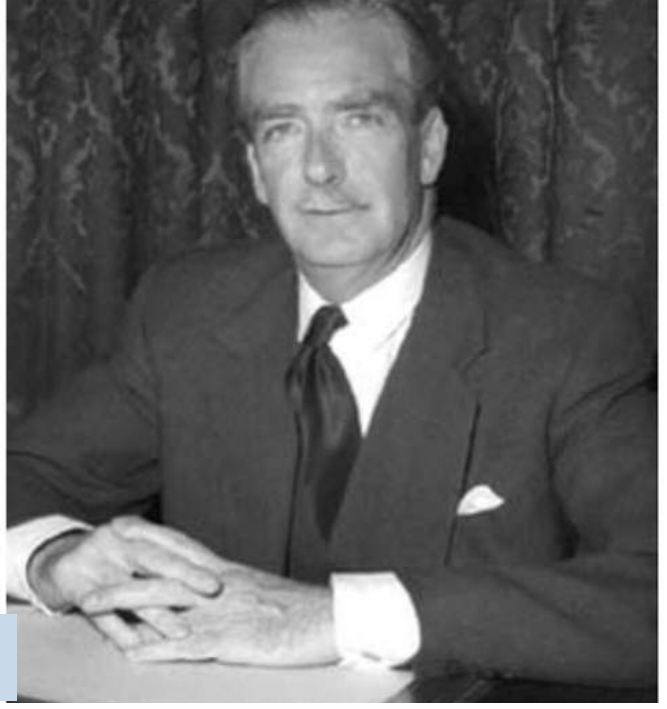
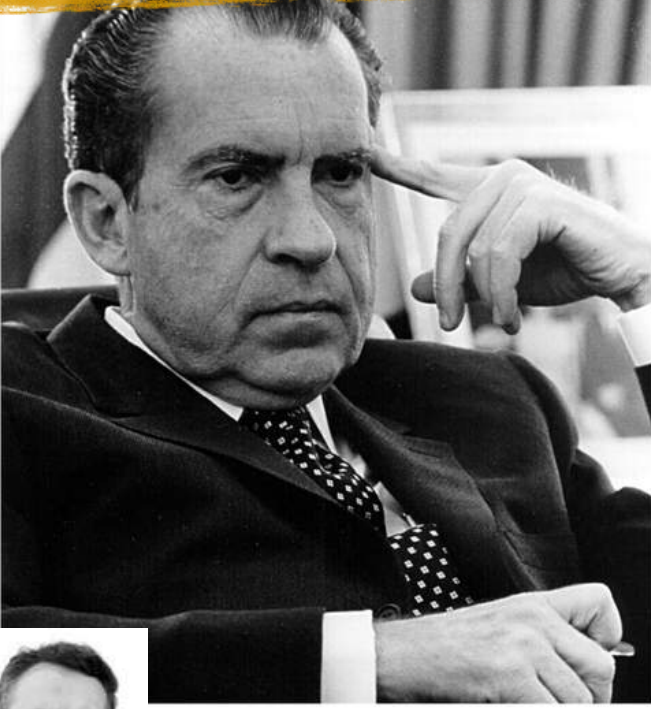
Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Pazar günü İsrail’i Filistin ve Lübnan’a karşı vahşet uygulamakla suçladı ve Karabağ ile Libya’daki geçmiş müdahalelerine benzer şekilde Yahudi devletine karşı olası bir askerî harekât tehdidinde bulundu.

“Kanlı soykırım şebekesi, her türlü insani değeri hiçe sayarak, kural tanımadan masum çocukları, kadınları ve sivilleri öldürmeye devam ediyor,” diyen Erdoğan, bu ifadeleri İstanbul’da düzenlenen Uluslararası Asya Siyasi Partiler Konferansı’nda yaptığı konuşmada kullandı.

“Ateşkese rağmen, İsrail sivil yerleşimlere yönelik saldırılar nedeniyle 1,2 milyon Lübnanlıyı evlerini terk etmeye zorladı,” diyen Erdoğan, hem İsrail’in hem de ABD’nin Lübnan’ın İran ile yürürlükte olan mevcut ateşkesin kapsamında olduğu yönündeki iddiaları reddettiğini de hatırlattı. Erdoğan, İsrail’in eylemlerini “barbarca” olarak nitelendirmeyi sürdürürken, Knesset tarafından yakın zamanda kabul edilen ve teröristlere idam cezası verilmesini öngören tartışmalı yasaya atıfta bulundu; Türk lider bu düzenlemenin “yalnızca Filistinli tutuklular için” olduğunu söyledi. Bununla da kalmadı. Pazartesi günü Türkiye Dışişleri Bakanı Hakan Fidan, İsrail’lilerin Türkiye’yi bir sonraki düşmanları haline getirmeye çalıştıkları yönünde dikkat çekici bir uyarıda bulundu... Türkiye Dışişleri Bakanı Hakan Fidan, İran’la yaşanan çatışmanın ardından İsrail’i bilinçli şekilde yeni bir rakip aramakla suçladı ve İsrail hükümetinin Ankara’yı bir sonraki düşman olarak göstermeye çalıştığını söyledi. “İran’dan sonra İsrail düşmansız yapamaz,” diyen Fidan, Anadolu Ajansı’na verdiği bir röportajda bu ifadeleri kullandı. “Sadece Netanyahu yönetiminin değil, muhalefetteki bazı isimlerin de — hepsi olmasa da — Türkiye’yi yeni düşman ilan etmeye çalıştığını görüyoruz,” dedi. Bu, bir savaşın patlak vermesinden hemen önce duyulabilecek türden bir söylem. Türkiye’de görev yapmış eski bir ABD’li yetkiliye göre, şu anda tanık olduğumuz düşmanlık hem Netanyahu hem de Erdoğan için son derece kişisel... Netanyahu ve Erdoğan için “bu kişisel,” diyen eski ABD Türkiye Maslahatgüzarı ve eski Kosova Büyükelçisi Philip Kosnett, bu durumu böyle ifade etti. Kosnett, şu anda Avrupa Politika Analizi Merkezi (CEPA) bünyesinde kıdemli araştırmacı olarak görev yapıyor ve iki lider arasında “güçlü bir kişisel husumet” bulunduğunu söyledi. Bu iki liderin, “ulusal çıkarlarını takip etmek için güç kullanma konusunda giderek daha fazla kendine güvenen” ülkelerin başında bulunduğunu belirtti. Kosnett, Newsweek’e yaptığı açıklamada, İsrail’in Lübnan’a yönelik saldırılarının iki ülke arasındaki “düşmanlığı” derinleştirdiğini, İsrail yönetiminin ise Erdoğan’ı yalnızca Filistin yanlısı değil, aynı zamanda Hamas yanlısı olarak gördüğünü söyledi. Erdoğan’ın, bölgedeki müttefiklerinin İsrail tarafından ezilmesini izlemekten artık bıkip usandığını düşünüyorum. Türkiye’nin nüfusu 87 milyondur. İsrail’in nüfusu 10 milyondur. Erdoğan geçmişte İsrail’e karşı olası bir askerî harekâtтан söz etti. Onun içinde en azından bir kısmının böyle bir adım için tetiği çekmek isteyeceğine inanıyorum. Orta Doğu’daki çatışmalar ne kadar kötüleşirse, harekete geçme isteği de o kadar artacaktır. İsrail ile Lübnan bir barış anlaşması müzakere etmeye çalışıyor, ancak Hizbullah bu sürecin bir parçası olmak istemediğini zaten açıkladı ve İsrail’e daha fazla roket atarak bunu açıkça ortaya koydu... Washington’da İsrail ve Lübnan’ın ABD nezdindeki temsilcileri arasında gerçekleşen tarihi görüşme sürerken, Hizbullah’ın kuzey İsrail’e yönelik roket saldırılarını artırdığı görülüyor.

Son yarım saattir Celile genelinde sirenler çalıyor; bu sirenler Lübnan’dan gelen roket saldırılarına karşı uyarı veriyor. Bu arada, ABD ve İsrail’in İran’ı yeniden bombalamaya başlamasının sadece bir ANTİan meselesi olduğu anlaşıyor. İran parlamentosunun önemli isimlerinden Ebrahim Rezaei, ABD ve dünyanın geri kalanı İran’ın Hürmüz Boğazı üzerinde kalıcı kontrol hakkını tanımazsa “savaşa geri döneleceğini” açıkça ifade etti... “Ateşkesin sona ermesi, onun uzatılmasına yol açmamalıdır. Ya İran’ın hakları — Hürmüz Boğazı üzerindeki kontrolümüz de dahil olmak üzere — tanınır ya da savaşa geri dönülür. Ortaya çıkan bu nefes alma süresi, yeniden saldırganlık ve silahlanma için kullanılmamalıdır. Haklarımız tanınmazsa, Amerikalıların ve Siyonistlerin zulmünü besleyen ateşkesin bu kırılğan dışı çekilip bir kenara atılmalıdır,” dedi Rezaei. Trump yönetiminin de gidişatı gördüğü anlaşıyor. Son birkaç gün içinde çok sayıda ABD nakliye uçağı Orta Doğu’ya uçuyor... ABD Hava Kuvvetleri bugün de Orta Doğu’ya yönelik devasa bir hava nakliyesiyle gökyüzünü yeniden doldurdu... ve bu tempo düşmüyor. Uçaklar durmaksızın hareket ediyor. Ağır yükler. Stratejik hareketlilik. Bu rutin değil. Büyük bir şey hazırlanıyor... ve şu anda oluyor. Başkan Trump, İran’ın asla nükleer silah üretmesine izin verilmeyeceğini ısrarla vurguluyor. İranlılar ise nükleer programlarından kalıcı olarak vazgeçmeyeceklerini ısrarla dile getiriyor. Artık nedenini biliyoruz. Eski bir İranlı yetkili açıkça “amacımız gerçekten bir bomba yapmaktı” diyor... Eski bir İranlı yetkiliyle yapılan bir röportaj, İran’ın aslında başından beri nükleer bomba üretmeyi hedeflediğini kabul etmesinin ardından internette geniş yankı uyandırıyor. 2016–2019 yılları arasında Meclis Başkan Yardımcısı olarak görev yapan Ali Motahari, 2022 yılında İranlı haber platformu ISCA News’e verdiği demeçte şunları söyledi: “Nükleer faaliyetlerimize başladığımızda amacımız gerçekten bir bomba yapmaktı. Lafı dolandırmaya gerek yok.” Bu büyük bir bomba etkisi yarattı. Motahari, İran’ın bu hedefin peşinden asla vazgeçmemesi gerektiğine inanıyor. Görünüşe göre planın başarısız olmasının tek nedeni, dünyanın neler olup bittiğini fark etmiş olması... Motahari, caydırıcılık amacıyla bir nükleer bombaya sahip olmanın “kötü bir şey olmayacağını” belirterek, “Söylediğim tek şey şu: Madem başladık, eşik seviyeye kadar ilerlemeliydik,” dedi. Motahari’ye göre planın başarısız olmasının nedeni, İran’ın nükleer faaliyetlerini gizli tutamamasıydı; özellikle de İran Halkın Mücahitleri Örgütü’nün (PMOI) gizli raporları sızdırarak uluslararası dikkat çekmesinden sonra. Nükleer silahların kullanılması kimsenin aklına bile gelmemeli. Ama bunun gerçekleşmesi artık sadece bir an meselesi. Ve ilk nükleer patlama gerçekleştiğinde her şey değişecek. O yüzden, hâlâ mümkünken bu görelî istikrar döneminin tadını çıkarın. Son derece kaotik bir dönem bizi bekliyor ve Batı dünyasının nüfusunun büyük çoğunluğu neyin yaklaşımda olduğunun farkında bile değil.

Eden mi?, Nixon mı? İran Savaşı Üzerinden Küresel Gücün Testi

DOÇ. DR. NECMETTİN ACAR
www.kritikbakis.com

Tarih birebir tekrerrür etmez, ancak bazı kırılma anları, farklı dönemlerde benzer dinamiklerle yeniden sahneye çıkar ve güç dengelerini kökten dönüştürür. 1956 Süveyş Krizi, Britanya'nın yalnızca askeri değil, aynı zamanda siyasi ve ekonomik kapasitesinin de sınırlarına ulaştığını göstererek, bir imparatorluğun sistem kurucu rolünü kaybettiği anı simgelemişti.

Buna karşılık 1973 Petrol Krizi, ilk bakışta Batı için yıkıcı bir şok gibi görünse de, ABD'nin bu krizi enerji politikaları, doların konumu ve bölge güvenlik mimarisinden bir fırsata dönüştürerek küresel düzeni yeniden şekillendirmesine zemin hazırladı. Bugün İran merkezli bir savaş etrafında yürüyen tartışmalar, bu iki tarihsel momenti yeniden anlamlandırmayı gerektiriyor. Çünkü mesele yalnızca bir savaşın askeri sonucu değil. Asıl belirleyici olan, küresel sistemin omurgasını oluşturan enerji akışlarının, ticaret yollarının ve finansal düzenin kimin kontrolünde olacağıdır. Hürmüz Boğazı'ndan geçen enerji hatları, küresel tedarik zincirlerinin kırılganlığı ve dolar merkezli finansal sistemin dayanıklılığı, bu olası krizin gerçek cephelerini oluşturuyor. Bu çerçevede sorulması gereken temel soru şudur: ABD, böyle bir krizden Anthony Eden liderliğindeki Britanya gibi sistem dışına itilerek mi çıkacak, yoksa Richard Nixon yönetimindeki ABD gibi yeni bir düzen kurarak mı? Bu ihtimal, küresel düzenin geleceğini belirleyecek temel sınavdır.

Süveyş Krizi'nden Çıkan Ders; Askeri Güç Yetmez

Süveyş Krizi'ne yakından bakıldığında, olayın yalnızca askeri bir müdahale değil, küresel güç yapısında yaşanan derin bir dönüşümün göstergesi olduğu açıkça görülür.

İngiltere, Fransa ve İsrail, Cemal Abdülnasır liderliğindeki Mısır'ın Süveyş Kanalı'nı millileştirmesine karşı 1956 yılı Ekim ayında hızlı ve kararlı bir askeri operasyon planladı.

Bu operasyonun amacı, kısa sürede kontrolü yeniden ele geçirerek Süveyş Kanalı üzerindeki hem ekonomik hem de jeopolitik üstünlüğü sürdürmektir.

Ancak bu plan, II. Dünya Savaşı sonrası şekillenen yeni uluslararası düzeni ve güç dengelerini yeterince hesaba katmadığı için beklenen politik sonuçları üretmedi.

ABD ve Sovyetler Birliği'nin aynı anda bu müdahaleye karşı çıkması, Londra ve Paris için beklenmedik bir stratejik duvar oluşturdu.

Washington'ın ekonomik baskısı—özellikle sterlin üzerindeki finansal baskı—Britanya'yı geri adım atmaya zorladı.

Bu geri çekilme, yalnızca başarısız bir askeri operasyon değil, aynı zamanda Britanya'nın bağımsız küresel güç olma iddiasının fiilen sona ermesi anlamına geliyordu.

Güçlü bir askeri endüstriyel kapasitesi olmasına rağmen Britanya, artık tek başına kritik bir ticaret ve enerji arterini kontrol edebilecek kapasiteye sahip değildi.

Daha da önemlisi, kriz Britanya'nın stratejik kararlarında ABD onayına bağımlı hale geldiğini açık biçimde ortaya koydu. Bu durum, askeri gücün varlığının tek başına yeterli olmadığını, finansal araçlar, diplomatik meşruiyet ve sistem kurma kapasitesinin asıl belirleyici unsurlar olduğunu gösterdi. Süveyş, bu yönüyle, klasik imparatorluk gücünden modern hegemonik düzene geçişin sembolik kırılma noktası olarak tarihe geçti. Bu yüzden Eden'in, Britanya'nın hâlâ büyük bir güç olduğuna inanan son başbakan ve Süveyş kriziyle karşı karşıya kaldığında bunun böyle olmadığını fark eden ilk kişi olduğu kabul edilir.

Nixon Moment'i: Krizi Fırsata Çevirmek

1973'e gelindiğinde ABD, yalnızca bir enerji şokuyla değil, aynı anda uluslararası parasal düzenin çözülmesiyle karşı karşıyaydı. 1971'de Bretton Woods sisteminin çökmesi ve doların altına bağlılığının sona ermesi, ilk bakışta Amerikan gücünü zayıflatabilecek bir gelişmeydi. Tam da bu kırılgan zeminde OAPEC ülkelerinin petrol ambargosu devreye girdi. Enerji fiyatları hızla yükseldi, Batı ekonomileri stagflasyon sarmalına sürüklendi. Ancak Nixon yönetimi bu çok katmanlı krizi yalnızca yönetmekle kalmadı, onu yeni bir küresel düzenin inşası için kaldıraç olarak kullandı.

Bu sürecin merkezinde, petrolün dolar üzerinden fiyatlanmasını kurumsallaştıran petro-dolar sistemi yer aldı. ABD, başta Suudi Arabistan olmak üzere Körfez ülkeleriyle yaptığı petrol karşılığı güvenlik anlaşmaları sayesinde enerji ticaretini dolar cinsine sabitledi. Washington, bu ülkelere askeri koruma ve rejim güvenliği sağlarken, karşılığında petrol gelirlerinin büyük ölçüde dolar üzerinden tutulmasını ve Amerikan finansal piyasalarına yönlendirilmesini garanti altına aldı. Böylece dolar, altın yerine enerjiyle desteklenen fiili bir küresel rezerv para haline geldi.

Bu düzenleme, ABD'yi küresel finansın tartışmasız merkezi konumuna taşıdı. Petrol gelirlerinin Wall Street ve ABD tahvillerine akması, Amerikan ekonomisine sürekli bir likidite ve düşük maliyetli borçlanma avantajı sağladı. Sonuçta ABD, sahada askeri bir zafer kazanmadan, finansal mimariyi ve enerji akışlarını yeniden kurgulayarak krizden güçlenerek çıktı. Hatta bu politika sayesinde 1945 sonrası bizzat ABD tarafından küresel sistemin kurallarını yeniden kurgulayan aktör haline geldi.

Bugün İran üzerinden şekillenen ve Hürmüz Boğazı'nın kapanmasıyla sonuçlanan çatışma, benzer bir sistemik test niteliği taşıyor. İran'ın Hürmüz Boğazı üzerindeki etkisi, küresel petrol ve LNG arzının yaklaşık yüzde 20'sini, küresel gübre ticaretinin yüzde 35'ini ilgilendiriyor. Bu oran, Hürmüz'ü yalnızca bölgesel değil, küresel ölçekte kritik bir dar boğaz haline getiriyor. 1956'da Süveyş Kanalı ne ifade ediyorsa, bugün Hürmüz Boğazı benzer bir işlev görüyor: küresel ekonominin akışkanlığını sağlayan bir damar.

Bu nedenle Hürmüz Boğazı'nın kapanması, yalnızca bölgesel bir gerilim değil, zincirleme etkiler üreten küresel bir kırılmaya dönüştü. Küresel gemicilik

faaliyetleri, Covid-19 pandemisi dönemindeki en düşük seviyelerin bile altına geriledi. Enerji arzının daralmasıyla birlikte petrol fiyatları hızla yükselirken, gübre arzındaki daralma gıda fiyatlarında beklenmedik artışları tetikledi. Bu tablo, özellikle enerji ithalatçısı ve gıda güvenliği açısından kırılgan ülkeleri ciddi bir ekonomik baskı altına soktu. Artan maliyetler üretimden ulaşım kadar tüm sektörlerle yayılırken, enflasyon küresel ölçekte tırmanmaya başladı. Finansal piyasalar ise yükselen belirsizlik ve risk algısıyla birlikte sert dalgalanmalar yaşadı. Bu aşamada kriz, artık yalnızca askeri bir çatışma olmaktan çıkarak enerji, ticaret ve finans akışlarını aynı anda etkileyen sistemik bir sarsıntıya dönüştü.

Hürmüz Boğazı ve Yeni Güç Dengesi

Önünde iki seçenek olan ABD'nin bu durumda nasıl bir yol izleyeceği belirleyici olacaktır. "Eden senaryosu"nda Washington, askeri gücüne güvenerek hızlı bir çözüm arar ancak sahadaki gerçeklikler bu beklentiyi karşılamaz. İran'ın doğrudan konvansiyonel bir savaşta ABD'ye denk olması beklenmez; ancak İran'ın asimetrik kapasitesinin oldukça güçlü olduğu bilinen bir gerçek. Bölgedeki vekil güçler, balistik ve seyir füzeleri, deniz mayınları ve insansız sistemler, Hürmüz Boğazı'nda uzun süreli bir istikrarsızlık yaratabilir. Boğazın tamamen kapanmasa bile "riskli" hale gelmesi bile yeterlidir. Çünkü bu senaryoda sigorta maliyetleri artar, tanker trafiği yavaşlar enerji ve gübre arzı daralır.

Bu senaryoda ABD sahada askerî varlık gösterse bile küresel enerji akışını istikrarlı biçimde sürdüremediği için bu tablo Washington açısından stratejik bir başarısızlık olarak değerlendirilir. Dahası, Çin gibi aktörlerin Orta Asya boru hatları, Rusya üzerinden kara taşımacılığı veya alternatif deniz güzergâhları gibi seçenekler geliştirmesi, ABD'nin deniz yollarındaki tarihsel üstünlüğünü zayıflatacaktır. Böyle bir gelişme, Süveyş Krizi sonrası Britanya'nın konumunu andırır: güç hâlâ vardır, ancak belirleyicilik azalmıştır. Bu senaryonun gerçekleşmesi durumunda ABD'nin sistem kurucu niteliği ciddi biçimde aşınır.

"Nixon senaryosu" ise çok daha sofistike bir yaklaşım gerektirir. Bu yaklaşımda kriz, bir tehditten çok fırsat olarak görülür. ABD, enerji piyasasını yeniden şekillendirecek adımlar atabilir. Özellikle LNG ihracatının artırılması, Avrupa'nın Rusya ve Orta Doğu bağımlılığının azaltılması ve Asya pazarlarına daha fazla Amerikan enerjisi yönlendirilmesi bu stratejinin parçaları olabilir. Bu sadece ekonomik değil, aynı zamanda jeopolitik bir hamledir.

Daha kritik olan ise finansal boyuttur. Eğer ABD, enerji ticaretinin dolar üzerinden yapılmasını daha da pekiştirecek yeni anlaşmalar kurabilirse, bu Nixon dönemindeki petro-dolar hamlesine benzer bir etki yaratabilir. Bu, doların küresel sistemdeki merkeziliğini korumasını sağlar ve ABD'ye uzun vadeli bir avantaj sunar.

Ancak burada önemli bir fark var: 1973'te ABD'nin karşısında bugünkü anlamda entegre bir rakip yoktu.

Sovyetler Birliği askeri olarak güçlüydü ancak küresel ticaret sisteminin dışında kalıyordu. Bugün ise Çin, hem üretim hem ticaret hem de enerji talebi açısından sistemin merkezinde yer alıyor. İran'la ekonomik ilişkileri güçlü olan Çin, aynı zamanda dolar dışı ödeme sistemleri geliştirmeye çalışıyor. Yuan üzerinden enerji ticareti girişimleri, ABD'nin finansal hegemonyasına doğrudan bir meydan okumadır.

Dolayısıyla Trump yönetiminin Nixon benzeri bir başarı elde edebilmesi için yalnızca İran'ı dengelemesi yetmez; aynı zamanda Çin'in bu alternatif sistem kurma çabalarını da sınırlaması gerekir. Bu ise çok daha karmaşık ve çok boyutlu bir strateji gerektirir.

Bir üçüncü senaryo ise iki uç arasında bir yerde durur. ABD kısa vadede askeri ve lojistik başarılar elde edebilir, Hürmüz Boğazı'nı açık tutabilir ve enerji akışını büyük ölçüde sürdürebilir. Ancak bu başarıyı kalıcı bir sistem dönüşümüne çeviremezse, ortaya çıkan sonuç ABD'nin hâlâ en güçlü aktörlerden biri olduğu ancak artık kuralları tek başına belirleyen güç olmadığı bir uluslararası düzene yol açar.

Bu noktada liderlik tarzı belirleyici bir faktör haline gelir. Nixon, uzun vadeli ve stratejik düşünebilen bir liderdi. Çin'le ilişkilerin normalleşmesi gibi hamleler, sadece kısa vadeli çıkarları değil, sistemin genel dengesini gözetiyordu. Trump ise daha çok kısa vadeli kazanımlara odaklanan, işlem temelli bir yaklaşım sergiliyor. Bu tarz, hızlı karar almayı kolaylaştırır da, karmaşık uluslararası düzen kurma süreçlerinde sınırlayıcı olabilir.

Ayrıca ABD'nin iç siyasi yapısı da bu tür bir stratejinin uygulanabilirliğini etkiler.

1970'lerde ABD ciddi ekonomik sorunlarla karşı karşıya olsa da, küresel liderlik konusunda belirli bir mutabakat vardı. Bugün ise daha kutuplaşmış bir siyasi ortam söz konusu.

Büyük ölçekli ve uzun vadeli stratejiler, iç politikadaki bölünmeler nedeniyle zorlaşabilir.

Sonuç olarak İran merkezli bir kriz, sadece bölgesel bir çatışma değil, küresel sistemin geleceğini belirleyebilecek bir test olarak duruyor. Süveyş'te Britanya bu testi kaybetti ve bir dönemin kapanışını simgeledi.

Nixon ise benzer bir krizden yeni bir düzen kurarak çıktı.

Bugün ABD'nin önünde benzer bir eşik var.

Hürmüz Boğazı'nın güvenliği, enerji piyasalarının yeniden yapılandırılması ve doların küresel rolünün korunması, bu sürecin üç temel ayağını oluşturuyor. Eğer bu alanlarda başarı sağlanabilirse, ABD bir kez daha sistem kurucu rolünü pekiştirebilir. Aksi halde, kriz sadece mevcut düzenin çözülmesini hızlandıran bir dönüm noktası olur.

Son tahlilde mesele İran değil. Mesele, kriz anlarında kimin oyunun kurallarını yeniden yazabildiğidir.

DİPNOT:

[1] Doç. Dr.Necmettin Acar, Mardin Artuklu Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölüm başkanı., necmettinacar@artuklu.edu.tr.

Bir Uyarıdan Fazlası: Mene, Mene, Tekel, Upharsin

YAZAR: YASİN DEMİRHAN

Yeni Orta Doğu Denkleminde Çözülme

Tarihin bazı anları vardır ki, yalnızca yaşanmaz; aynı zamanda yazılır. Ama bu yazı kâğıda değil, duvara yazılır. Ve çoğu zaman, o yazıyı ilk görenler bile ne anlama geldiğini anlayamaz. Çünkü o yazı, sadece bugünü değil, yaklaşan sonu da haber verir.

“Mene, Mene, Tekel, Upharsin.”

Bu söz, Daniel Kitabı’nda Babil Kralı Belşazzar’ın saray duvarında beliren ilahi bir uyarıdır. Daniel’in yorumuna göre bu ifade, bir iktidarın sonunu ilan eder:

“Günlerin sayıldı, tartıldın ve eksik bulundun; krallığın bölünecek.”

Bu yalnızca bir kralın kaderi değildir; bu, gücün doğasına dair evrensel bir hüküm cümlesidir. Her iktidar, kendisini mutlak ve kalıcı zannettiği anda aslında kendi sonunun eşğine yaklaşır. Çünkü tarih, yükselişten çok düşüşün mantığıyla ilerler.

Bugün Orta Doğu’ya bakıldığında, bu sözün yankısı yeniden duyuluyor. Ancak bu kez Babil’in sarayında değil; Tahran, Tel Aviv ve Washington arasında gerilen hat üzerinde.

Bu hat, yalnızca coğrafi bir gerilim değil; aynı zamanda üç farklı dünya tasavvurunun çarpışma alanıdır.

Tahran, devrimci bir ideolojinin ve direniş eksenli bir stratejinin temsilcisidir. Kendi varlığını yalnızca ulusal sınırlar içinde değil, bölgesel bir etki alanı üzerinden tanımlar.

Bu nedenle İran için güç, yalnızca askeri kapasite değil; sabır, yayılma ve vekil aktörler üzerinden kurulan çok katmanlı bir ağıdır.

Tel Aviv ise güvenlik paranoyası ile stratejik üstünlük arasında ince bir denge kurar. İsrail için tehdit, hiçbir zaman uzak değildir; bu yüzden savunma çoğu zaman saldırı ile iç içe geçer. Önleyici vuruş doktrini, yalnızca bir askeri tercih değil, varoluşsal bir refleks haline gelmiştir.

Washington ise bu iki hattın üzerinde, hem düzen kurucu hem de düzen bozucu bir aktör olarak durur. ABD’nin varlığı, çoğu zaman dengeyi sağlamak için değil, kendi çıkarlarına göre yeniden şekillendirmek içindir.

Bu nedenle her müdahale, yalnızca bir kriz çözümü değil, yeni bir kriz üretimidir.

İşte tam bu noktada duvara yazılan yazı yeniden anlam kazanır.

“Mene” — günler sayıldı.

Bölgedeki aktörlerin stratejik sabrı tükeniyor. Uzun yıllar boyunca ertelenen hesaplaşmalar artık ertelenemez hale geliyor. Nükleer eşik, enerji hatları ve vekalet savaşları artık kontrol edilebilir gerilimler olmaktan çıkıyor.

“Tekel” — tartıldın.

Her aktör kendi gücünü abartırken, rakibinin kararlılığını eksik hesaplıyor.

İran, caydırıcılığının mutlak olduğunu varsayarken; İsrail, askeri üstünlüğünün her senaryoda yeterli olacağını düşünüyor. ABD ise hâlâ sistem kurucu gücünün sorgulanmadığı bir dünyada yaşadığını varsayıyor.

Oysa gerçeklik farklıdır:

Güç, yalnızca sahip olunan kapasite değil; o kapasitenin doğru zamanda, doğru biçimde kullanılabilmesidir. Ve tarih, yanlış hesapların doğru silahları bile anlamsız kıldığı örneklerle doludur.

“Upharsin” — bölündü.

Bugün yaşanan çatışma, yalnızca bir savaş değil; küresel düzenin parçalanma sürecidir. Enerji piyasalarından finans sistemlerine, askeri ittifaklardan ideolojik kamplara kadar her şey yeniden bölünmektedir.

Artık dünya tek bir merkezden yönetilen bir düzen değil; kırılğan dengeler üzerine kurulu çok merkezli bir yapı haline gelmektedir. Bu yapı ise daha öngörülemez, daha sert ve daha tehlikelidir.

Ancak belki de en kritik nokta şudur:

Belşazzar da o yazıyı gördü. Ama anlamadı.

Bugün de devletler işaretleri görüyor, fakat anlamak istemiyor.

Artan askeri harcamalar, hızlanan silahlanma yarışı, diplomatik kanalların zayıflaması... Bunların her biri aslında duvara yazılan harflerdir. Ama bu harfler, yalnızca bir sonu değil; aynı zamanda bir tercihi de işaret eder.

Çünkü her duvar yazısı bir kader değildir.

Bazen bir uyarıdır.

Ve belki de bugün asıl soru şudur:

Bu yazı gerçekten okunacak mı, yoksa tarihin en eski hatası bir kez daha mı tekrarlanacak?

Çünkü bazı yazılar yalnızca geçmiş anlatmaz.

Geleceği belirler.

Ve “Mene, Mene, Tekel, Upharsin”

artık yalnızca bir krala değil,

bir çağa yazılıyor olabilir.

1. Sayılan Günler: Gücün Sınırı

“Mene” — sayıldı.

Her güç, kendisini sonsuz zanneder. Bu, yalnızca devletlerin değil, imparatorlukların ve hatta ideolojilerin ortak yanılgısıdır. Güç, süreklilik yanılsaması üretir; oysa tarih, sürekliliğin değil kırılmanın yansımasıdır.

İran, 1979 Devrimi’nden bu yana yalnızca bir devlet olarak değil, bir fikir olarak var oldu. Devrimci ideolojisini bölgesel nüfuzla birleştirerek Irak’tan Suriye’ye, Lübnan’dan Yemen’e uzanan bir etki hattı kurdu. Bu hat, klasik anlamda bir imparatorluk değil; fakat etkisi itibarıyla sınır aşan bir jeopolitik organizmadır. İran için güç, doğrudan kontrol değil; dolaylı hâkimiyet ve stratejik sabırdır.

İsrail ise kuruluşundan itibaren güvenliği bir tercih değil, bir zorunluluk olarak kodladı. Bu nedenle güvenlik, zamanla stratejiye; strateji ise doktrine dönüştü. Önleyici saldırı anlayışı, yalnızca askeri bir refleks değil, varoluşsal bir zorunluluğun ürünü haline

geldi. İsrail’in güvenlik paradigması, tehditlerin gerçekleşmesini beklemek yerine onları doğmadan ortadan kaldırmaya dayanır.

ABD ise bu iki hattın kesişiminde, uzun yıllar boyunca oyunun kurallarını belirleyen aktör olarak konumlandı. Hem düzen kurucu hem de kriz yöneticisi rolüyle hareket etti. Ancak bu rol, zamanla bir çelişkiye dönüştü: ABD, düzeni korumaya çalışırken aynı zamanda onu sürekli yeniden şekillendiren bir güç haline geldi.

Fakat her güç, büyüdükçe yalnızca etki alanını değil, kırılğanlıklarını da büyütür.

Tarih bize şunu öğretir: Güçler yükselirken görünmez sınırlar inşa ederler. Bu sınırlar, çoğu zaman askeri değil; ekonomik, politik ve psikolojik eşiklerdir. Ve bu eşikler aşıldığında, güç artık genişlemez dağılmaya başlar.

2026’da ABD ve İsrail’in İran’a yönelik saldırıları, bu görünmez eşiklerin aşılmaya başladığı bir moment olarak okunabilir. Bu saldırılar yalnızca askeri bir hamle değil; aynı zamanda uzun süredir biriken gerilimin patlama noktasıdır. “Önleyici savunma” söylemiyle meşrulaştırılan bu müdahale, aslında daha derin bir gerçeği açığa çıkarır: Tarafların artık birbirlerini tolere edemediği bir aşamaya gelinmiştir.

Bu noktada “Mene” yalnızca bir uyarı değil, bir teşhistir.

Günler sayılmıştır; çünkü stratejik sabır tükenmiştir.

Günler sayılmıştır; çünkü risk yönetimi yerini risk üretimine bırakmıştır.

Günler sayılmıştır; çünkü diplomasi, askeri seçeneklerin gölgesinde işlevsizleşmiştir.

Ama belki de en kritik soru şudur:

Bu sayım kimin için yapılmaktadır?

İran için mi?

İsrail için mi?

Yoksa artık denge kurma kapasitesini kaybetmeye başlayan küresel sistem için mi?

Çünkü tarih, çoğu zaman tek bir aktörün değil, bütün bir düzenin aynı anda “sayılmaya” başladığı anlarla doludur.

Ve o an geldiğinde, hiçbir güç gerçekten hazır değildir.

Bu yüzden asıl mesele savaşın başlaması değil;

zaten başlamış olan bir sürecin fark edilmemesidir.

Ve belki de bugün yaşananlar, bir başlangıç değil zaten sayılmış günlerin sonuna yaklaşıldığının sessiz ilanıdır.

1. Tartılan Güç: Stratejik Yanılgı

“Tekel” — tartıldın ve eksik bulundun.

Her savaş, yalnızca silahların değil, hesapların da savaşıdır. Ve çoğu zaman savaşın sonucu, cephedeki güçten ziyade zihindeki hesap hatalarıyla belirlenir. Çünkü strateji, yalnızca kapasiteye değil; algıya, zamanlamaya ve karşı tarafın niyetini doğru okumaya dayanır.

İran, uzun süre “asimetrik güç” stratejisine güvendi: vekil aktörler, bölgesel ağlar ve sabırlı yayılma. Bu strateji, doğrudan çatışmadan kaçınarak rakibi yıpratma üzerine kuruluydu. Hizbullah’tan milis ağlarına, ideolojik bağlardan lojistik hatlara kadar uzanan bu

yapı, İran'a düşük maliyetli fakat yüksek etkili bir nüfuz alanı sağladı. İran için savaş, bir anlık çarpışma değil; uzun vadeli bir yıpratma süreciydi.

İsrail ise bu stratejiyi çözülebilir bir denklem olarak gördü. Teknolojik üstünlük, istihbarat kapasitesi ve hızlı müdahale kabiliyetiyle bu çok katmanlı yapıyı parçalamaya yöneldi. Nokta operasyonları, siber saldırılar ve hedefli suikastlar, yalnızca askeri hamleler değil; aynı zamanda rakibin stratejik sinir sistemine yönelik müdahalelerdi. Amaç, İran'ın doğrudan görünmeyen gücünü görünür hale getirip zayıflatmaktır. Ancak burada ortaya çıkan temel sorun şudur:

Her iki taraf da kendi stratejisinin rasyonelliğine inanırken, karşı tarafın rasyonelliğini tehdit olarak okumaktadır.

İran, vekil ağlarını "caydırıcılık" olarak tanımlar.

İsrail ise aynı ağı "kuşatma" olarak görür.

İsrail, önleyici saldırıyı "savunma" olarak meşrulaştırır.

İran ise bunu "varoluşsal tehdit" olarak algılar.

İşte bu karşılıklı algı farkı, klasik bir güvenlik ikilemini doğurur. Taraflar savunma yaptıklarını düşünürken, karşı taraf bunu saldırı olarak okur. Ve bu döngü, kendi kendini besleyen bir gerilim mekanizmasına dönüşür.

Bu noktada "Tekel" yalnızca bir yargı değil, bir ifşadır:

Güçler tartılır ama yalnızca askeri kapasiteyle değil.

Stratejik akıl, kriz yönetimi ve risk hesaplama kabiliyeti de tartılır.

Ve çoğu zaman eksik bulunan şey, silah değil; öngörüdür.

Çünkü savaşlar, yanlış hesapların doğru sonuçlar doğurabileceği alanlar değildir. Tam tersine, küçük bir yanlış okuma bile büyük bir yıkımı tetikleyebilir. Bir istihbarat hatası, bir yanlış yorum, bir gecikmiş karar... Bunların her biri zincirleme bir felaketin başlangıcı olabilir.

Daha da kritik olan ise şudur:

Hiçbir taraf savaş istemese bile, sistem onları savaşa zorlayabilir.

Bu, modern jeopolitiğin en tehlikeli paradoksudur.

Niyetler barışçıl olabilir, ancak yapı çatışmayı üretir.

İran geri adım atamaz; çünkü caydırıcılığını kaybeder.

İsrail geri adım atamaz; çünkü güvenlik algısı çöker.

ABD geri çekilemez; çünkü küresel liderlik iddiası zedelenir.

Bu nedenle savaş, tercih değil; zorunluluk gibi görünmeye başlar.

Ve işte tam burada "Tekel" hükmü ağırlaşır:

Taraflar yalnızca birbirlerini değil, kendi stratejik akıllarını da yanlış tartmaktadır.

Kendi güçlerini abartırken, karşı tarafın sınırlarını yanlış hesaplamaktadırlar. Oysa tarih, aşırı özgüvenin en tehlikeli stratejik zafiyet olduğunu defalarca göstermiştir.

Sonuçta ortaya çıkan tablo şudur:

Kimse savaşı istemez.

Ama herkes savaşa hazırlanır.

Ve sonunda savaş, kimsenin istemediği ama herkesin katkıda bulunduğu bir gerçekliğe dönüşür.

Bu yüzden "Tekel" yalnızca bir uyarı değil; aynı zamanda gecikmiş bir muhasebedir.

Ve belki de bugün Orta Doğu'da yaşananlar, güçlerin tartıldığı değil yanlış tartıldığı bir dönemin en açık göstergesidir.

III. Bölünen Dünya: Upharsin

"Upharsin" — bölündü.

Bugünün savaşı yalnızca İran ile İsrail arasında değildir.

Bu savaş, aynı zamanda:

- Küresel güç dengelerinin
- Enerji yollarının
- Finansal sistemlerin
- Ve ideolojik blokların

yeniden bölünmesidir.

Bu bölünme, klasik anlamda iki cephele bir ayrışma değildir. Soğuk Savaş'taki gibi net sınırlarla çizilmiş bloklar artık yok. Bugünün dünyası daha karmaşık, daha geçirgen ve daha belirsizdir. Ancak tam da bu nedenle daha kırılgandır.

ABD'nin müdahil olduğu her çatışma, yalnızca bölgesel bir kriz değil; küresel sistemin fay hatlarını harekete geçiren bir tetikleyicidir. Çünkü ABD, yalnızca bir devlet değil; aynı zamanda mevcut uluslararası düzenin taşıyıcı kolonudur. Bu kolon sarsıldığında, yalnızca bir bölge değil, bütün yapı titreşir.

İran'ın direniş söylemi ile İsrail'in güvenlik paradigması arasındaki çatışma, aslında daha büyük bir ayrışmanın yüzeye çıkan formudur:

- Tek kutuplu bir düzenin sürdürülmesi mi?
- Yoksa çok merkezli, parçalı ve rekabetçi bir dünyanın kabulü mü?

Bu sorular, artık yalnızca teorik bir tartışma değildir. Enerji piyasalarından ticaret hatlarına, para sistemlerinden askeri ittifaklara kadar her alanda somut karşılıklar üretmektedir.

Enerji hatları yeniden şekillenmektedir.

Hürmüz Boğazı'ndan geçen petrolün güvenliği, artık yalnızca ekonomik değil, stratejik bir mesele haline gelmiştir. Küresel enerji arzındaki en küçük bir aksama, yalnızca fiyatları değil; devletlerin politikalarını da değiştirir.

Finansal sistemler bölünmektedir.

Dolar merkezli küresel yapı, alternatif ödeme sistemleri ve bölgesel para birlikleriyle sorgulanmaktadır. Yaptırımların bir dış politika aracı olarak yoğun kullanımı, aynı zamanda bu sistemin meşruiyetini aşındırmaktadır.

İdeolojik bloklar yeniden oluşmaktadır.

"Demokrasi vs. otoriterlik" gibi basit ayrımların ötesinde, daha karmaşık bir hizalanma ortaya çıkmaktadır. Devletler artık yalnızca değerler üzerinden değil; çıkar, güvenlik ve hayatta kalma refleksleri üzerinden pozisyon almaktadır.

Bu noktada "Upharsin" yalnızca bir bölünmeyi değil, bir çözülmeyi de ifade eder.

Çünkü bölünme, bazen düzenli bir ayrışma değil; kontrolsüz bir parçalanma anlamına gelir.

Bugünün dünyasında risk tam olarak budur:

Kontrollü rekabetin yerini kontrolsüz çatışma alabilir. Ve bu süreçte hiçbir aktör tamamen dışarıda kalamaz. ABD için bu bölünme, liderlik iddiasının sınındığı bir momenttir.

İran için bu, direniş söyleminin sürdürülebilirliğinin testidir.

İsrail için ise bu, güvenlik stratejisinin ne kadar genişletilebileceğinin sınırıdır.

Ama belki de en kritik olan şudur:

Bu bölünme yalnızca devletler arasında değildir.

Aynı zamanda sistemin kendi içinde yaşanmaktadır.

Küresel ekonomi kendi içinde ayrışmakta,

uluslararası hukuk esnemekte,

ittifaklar esnekleşmekte ve güven kavramı aşınmaktadır.

Bu nedenle “Upharsin” bir son değil;

yeni bir başlangıcın habercisidir.

Ama bu başlangıç, daha istikrarlı bir düzenin değil;

daha parçalı, daha sert ve daha öngörülemez bir dünyanın başlangıcı olabilir.

Ve belki de bugün sorulması gereken asıl soru şudur:

Bu bölünme yönetilebilir mi,

yoksa kendi dinamikleriyle kontrolden çıkacak bir kırılmaya mı dönüşecek?

Çünkü tarih bize şunu öğretir:

Bölünen yalnızca topraklar değildir.

Bazen düzenler bölünür.

Bazen gerçeklik bölünür.

Ve en tehlikelisi gelecek bölünür.

1. Duvar Yazısı: Görmek İstemeyenler

“Mene Mene Tekel Upharsin” sadece bir hüküm değil, aynı zamanda bir uyarıdır.

Tarihte Belşazzar, yazıyı gördü ama anlamadı. Daha doğrusu, anlamak istemedi. Çünkü anlamak, yalnızca bir mesajı çözmek değil; aynı zamanda o mesajın gerektirdiği yüzleşmeyi kabul etmektir. Ve çoğu iktidar için yüzleşmek, gücü sorgulamak anlamına gelir.

Bugün de devletler işaretleri görüyor, fakat çoğu zaman kabul etmiyor.

- Artan askeri harcamalar
- Nükleer eşiklerin aşılması
- Bölgesel savaşların küreselleşmesi

Bunların her biri duvara yazılan harflerdir.

Ama bu harfler yalnızca tekil gelişmeler değil; birbirine bağlı bir sistemin parçalarıdır. Her yeni silah yatırımı, diğer tarafın güvensizliğini artırır. Her yeni nükleer kapasite, karşı tarafın eşliğini aşağı çeker. Her bölgesel çatışma, daha geniş bir coğrafyanın içine çekilme riskini büyütür.

Bu nedenle mesele sadece “gerilim artıyor” değildir.

Mesele, gerilimin artık kendi kendini üreten bir yapıya dönüşmesidir.

Bugün İran, İsrail ve ABD hattında yaşananlar da tam olarak bu döngünün bir sonucudur. Taraflar yalnızca birbirlerine tepki vermemekte; aynı zamanda birbirlerinin davranışlarını önceden varsayarak hareket etmektedir. Bu ise gerçeklikten çok, algılar üzerinden şekillenen bir stratejik körlük üretir.

Ve stratejik körlük, çoğu zaman en büyük hataların

kaynağıdır.

Çünkü tehlike her zaman görünmez değildir.

Bazen son derece açıktır ama kabul edilmez.

Duvara yazılan yazı, gizli bir mesaj değildir.

Sorun, onun anlaşılmaz olması değil; rahatsız edici derecede açık olmasıdır.

Hiçbir aktör kendisini krizin nedeni olarak görmez.

Herkes kendi hamlesini zorunlu, karşı tarafını provokatif olarak tanımlar.

Bu nedenle sorumluluk daima ötekinin üzerine yüklenir.

Ama tam da bu noktada tarih devreye girer.

Tarih, niyetleri değil sonuçları yazar.

Ve sonuçlar çoğu zaman şunu gösterir:

Felaketler, kötü niyetlerden çok, karşılıklı yanlış okumaların ürünüdür.

Bugün yaşananlar da bu açıdan bir istisna değildir.

Artan silahlanma yarışı, yalnızca güç üretmiyor; aynı zamanda kırılmalık üretiyor.

Diplomatik kanalların zayıflaması, yalnızca iletişimi azaltmıyor; yanlış anlamaları artırıyor.

Ve her yeni kriz, bir öncekini çözmeden üzerine ekleniyor.

Bu nedenle en büyük tehlike, bu yazıyı görmemek değil; görüp de yok saymaktır.

Çünkü yok sayılan her uyarı,

bir sonraki krizin temelini oluşturur.

Ve belki de bugün asıl sorun,

dünyanın bu yazıyı okuyamaması değil

okuyup gereğini yapacak iradeyi gösterememesidir.

Bu yüzden “Mene Mene Tekel Upharsin” artık yalnızca geçmişin bir hikâyesi değil;

bugünün politik gerçekliğidir.

Ve her geçen gün, bu yazı biraz daha belirginleşmektedir.

Ama tarih bize şunu da öğretir:

Duvara yazılan yazılar silinmez.

Ancak bazen...

çok geç okunur.

Sonuç: Tarihin Tekrarı Değil, Derinleşmesi

Bugün İran-İsrail-ABD hattında yaşananlar, tarihin basit bir tekrarı değildir. Bu, geçmişte yaşananların yeniden sahnelenmesi değil; aynı dinamiklerin daha yoğun, daha karmaşık ve daha kırılğan bir zeminde yeniden üretilmesidir.

Eğer tarih tekerrür ediyorsa, bu tekrar değil derinleşmedir.

Çünkü her yeni kriz, öncekinin üzerine eklenir.

Her yeni gerilim, eski çözülmemiş sorunları daha keskin hale getirir.

Ve her yeni çatışma, yalnızca bugünü değil, geleceği de daha belirsiz kılar.

“Mene” bize zamanın sınırlı olduğunu hatırlatır.

Stratejik sabrın, diplomatik manevra alanının ve hatta küresel sistemin taşıma kapasitesinin bir sınırı vardır. Bu sınır aşıldığında, süreçler kontrol edilebilir olmaktan çıkar.

“Tekel” gücün sorgulanabilir olduğunu gösterir.

Hiçbir askeri üstünlük mutlak değildir. Hiçbir strateji kusursuz değildir. Ve hiçbir aktör, kendi hesap hatalarından tamamen muaf değildir. Güç, en çok sorgulanmadığında zayıflar.

“Upharsin” ise her düzenin bölünebileceğini ilan eder.

Bugün yaşananlar, yalnızca bölgesel bir çatışma değil; küresel düzenin parçalanma sürecinin bir yansımasıdır. Bu parçalanma, yeni bir düzenin habercisi olabilir ama bu düzenin daha istikrarlı olacağına dair hiçbir garanti yoktur.

Ve belki de en önemli soru şudur:

- Bu yazı kimin için yazılıyor?

İran için mi—direnişin sınırlarını zorlayan bir güç olarak?

İsrail için mi—güvenlik arayışını genişlettikçe yalnızlaşan bir aktör olarak?

ABD için mi—küresel liderlik ile stratejik aşınma arasında sıkışan bir sistem olarak?

Yoksa bu yazı, artık tek tek aktörler için değil bütün bir uluslararası düzen için mi yazılıyor?

Çünkü tarih bize şunu da öğretir:

Duvara yazılan yazı, her zaman tek bir krallık için değildir.

Bazen bir sistem için yazılır.

Bazen bir çağ için yazılır.

Ve o yazı ortaya çıktığında, mesele onu görmek değil anlamaktır.

Ama daha da önemlisi, anladıktan sonra ne yapılacağıdır.

Çünkü bazı uyarılar, yalnızca fark edilmek için değil; yön değiştirmek için vardır.

Eğer bu yazı okunur ve ciddiye alınırsa, tarih bir kırılmadan değil, bir dönüşümden söz edebilir.

Ama eğer yok sayılırsa o zaman tarih bir kez daha aynı şeyi yazacaktır:

Güçler yükseldi.

Güçler yandı.

Ve sonunda...

güçler bölündü.

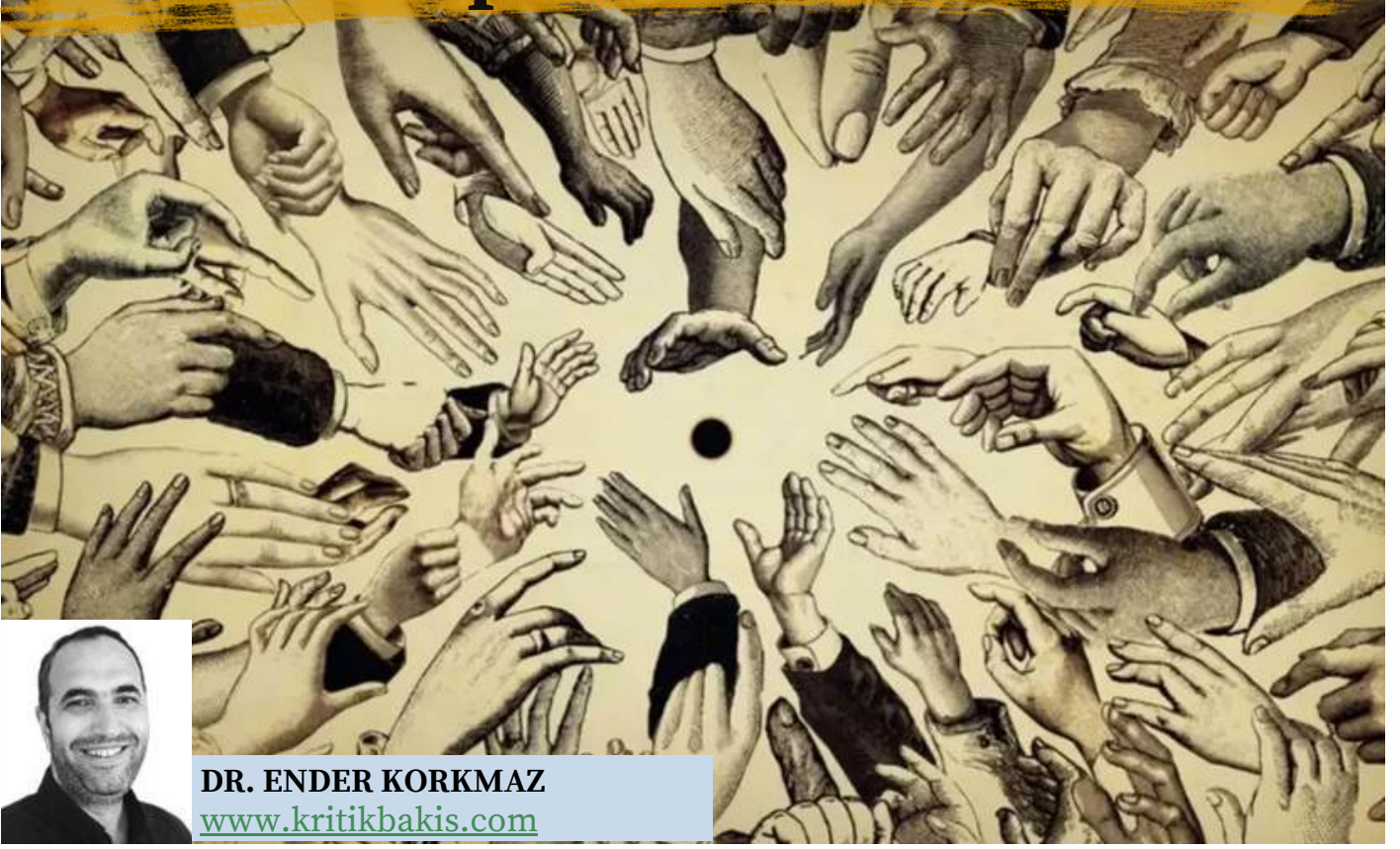
Ve belki de en çarpıcı gerçek şudur:

“Mene Mene Tekel Upharsin”

artık yalnızca geçmişin bir yankısı değil bugünün hükmüdür.

Cerrah Hasan Bey'den EYT'ye: Avampesentlik Üzerine

DR. ENDER KORKMAZ

www.kritikbakis.com

Eski dilde, ilk öğrendiğimde çok etkilendiğim bir kelime var. “Avampesentlik”... Bu eski tabir, ilk başta Batı kökenli “popülizm” kavramının karşılığı gibi dursa da ondan daha derin ve daha çok boyutlu bir anlam içeriyor. Arapça kökenli olan “avam” kelimesi “halk” anlamına geliyorsa da bir diğer anlamı “özel bir eğitime ya da beceriye sahip olmayan sıradan insan kitlesi” demek. Eski dilde, biraz da pejoratif (küçümseyici) bir şekilde “avam”, “havas” (nitelikli, özellikli, entelektüel) kavramının zıddı olarak “niteliksiz, lümpen, kaba” anlamlarına gelecek şekilde de kullanılmış. “Avampesent” kelimesinin ikinci kısmı ise Farsça kökenli olup “beğenilen, yüceltilen” anlamlarına geliyor. Osmanlı Devleti’nin son döneminin politik atmosferinde bu kavram, avamın arzularını tatmin etmek yolunu tutan siyasi anlayışı anlatıyordu. Politikada avamı ve avamlığı merkeze koyan, avamı yücelten, uzun vadeli ve etraflıca düşünülmemiş avamca fikirleri siyasi kazanç için destekleyen, avamî istekleri tatmin eden bir siyaset anlamına geliyordu.

Modern Türk siyasetinde avampesentliğin ilk taşıyıcı ismi belki de Sultan II. Abdülhamid idi. Sultan, anayasal bir meşruiyet isteyen toplumun havas-elit kesimleri yerine etrafını avamdan; az eğitilmiş, niteliksiz ancak sadık bir kitle ile doldurmuştu. Ali Suavi gibi dönemin önemli bir entelektüelini öldüren okuma yazma bildiği bile şüpheli bir köylü çocuğu olan Çavuş Hasan, sadakat karşılığında rüyasında bile göremeyeceği bir şekilde

taltif edilmiş ve paşalık (generallik) rütbesi ile taltif edilmiş Yedi-Sekiz Hasan Paşa olarak tarihe geçmişti. Sultan II. Abdülhamid bu ve benzer atamalar üzerinden topluma bir mesaj vermişti. “Eğitimsiz, cahil ve taşralı olman önemli değil, eğer bana kişisel bir sadakat gösterirsen seni devletin en yüksek yerlerine taşıyabilirim.”[1] Kabasakal Mehmed Paşa, Cevher Ağa ve Nadir Ağa gibi kişiler kurumsal bir liyakatten ziyade saray içi ilişkiler ve/veya padişaha kişisel sadakatle yükselmiş kişilere örnek olarak sayılabilir. Eğer hakkındaki rivayetler doğruysa Cerrah Hasan Bey ise bu işin zirvesi sayılır. Memlekette, tıp eğitimi almış başka hiç kimse yokmuş gibi Sultan II. Abdülhamid’in hiçbir formal tıp eğitimi olmayan Cerrah Hasan Bey’i sarayda görevlendirdiği rivayet edilir. Ahmet İhsan Tokgöz’ün aktardığına göre bu atamanın altında ise Cerrah Hasan Bey’in Sultan II. Abdülhamid’in bir çıbanını ağzıyla emmek şeklinde gösterdiği sadakat yatar.

Türkiye’de İttihat ve Terakki Fırkası ile liyakat bir miktar yükselişe geçmiş, Said Halim Paşa gibi bir İslamcı da Dr. Nazım gibi bir Türkçü de liyakat esaslı olarak İTC’de bir yer bulabilmişti. Cemiyet, alaylı geleneğe karşı eğitilmiş asker ve bürokratları daha fazla öne süren bir damar taşıyordu. Buna karşılık Cumhuriyet’in tek parti döneminde oluşan bürokratik ve yukarıdan modernleştirici, kendinden olmayan eliti bile dışlayan siyaset tarzı, çok partili hayatta muhalif aktörlere geniş bir imkân sundu: halk adına konuşmak, elitlere karşı

“milli irade”yi temsil ettiğini söylemek. Adnan Menderes’in “Yeter! Söz milletindir!” sloganında billurlaşan bu çizgi, merkez sağın ana siyasal diline dönüştü. Ancak bu dil, Süleyman Demirel döneminde giderek daha dağıtımçı ve daha kısa vadeli bir popülizme kayd. 1965 sonrasında çıkarılan 775 sayılı Gecekondu Kanunu, gecekondulaşmayı yalnızca bir şehircilik sorunu olarak değil, siyaseten verimli bir toplumsal zemin olarak ele aldı; bu yaklaşım, sonraki af ve imar siyasetinin de önünü açtı. Böylece kısa vadeli seçmen memnuniyeti, uzun vadeli şehir planlamasının önüne geçti. Benzer bir mantık 1991 sonrasında emeklilik siyasetinde de görüldü: 1986’da getirilen yaş şartı, 1992 tarihli 3774 sayılı Kanun’la kaldırıldı ve sosyal güvenlik sistemi yeniden yaşa bağlı olmayan emeklilik düzenine döndü. Bu karar, geniş seçmen kesimlerinin hoşnutluğunu önceleyen ama kamu maliyesi ve finansal sürdürülebilirlik açısından ağır sonuçlar doğuran tipik bir popülist tercihti.

Avampesentliğin ülkeleri çürüten bir yanı var. Avamın siyasetten beklediği şey çoğu zaman adalet, liyakat ya da uzun vadeli kamusal yarar değil; kendi hayatına hemen dokunacak, mümkünse zahmetsiz ve maliyeti başkasına yıkılacak küçük imtiyazlardır. İmar affı, erken emeklilik, çocuklara torpilli memuriyet, ucuz kredi, üretmeden kamu kaynağından pay alma arzusu, elit ve uzman kişileri küçümseyip ona hükmetme hevesi ve devlete giren kişinin bütün ailesini kamuya taşıma isteği aynı zihniyet dünyasının parçalarıdır. Ne yazık ki siyaset, çoğu zaman, oy uğruna bu ölçsüz ve uzun vadede zararlı isteklere boyun eğebiliyor.

Evet, bugün bir ara 8 milyonlara yaklaşan üniversite öğrencisi kapasitesi sayesinde, ilköğretim ve lise başarısı düşük bir genç de düşük puanla ve barajsız girilebilen bir üniversitede yükseköğretim görebiliyor; kendisine tanınan fazladan bütünleme sınavları, tek ders sınavları, öğrenci aflat ve çeşitli teşvik edici uygulamalar sayesinde bir şekilde üniversite diploması alabiliyor. Daha sonra akrabalık ya da yerel ağlarını kullanıp bir “referans” bulabildiği takdirde kamu personeli de olabiliyor.

Akrabalık ağlarının, memleketçiliğin daha düşük olduğu büyükşehirlerde büyümüş ama yüksek başarılı bir birey ise bu sistem yüzünden dolaylı bir şekilde kamudan dışlanıyor. Ve tabii ki bu sistem, çoğu zaman liyakatli ve dürüst kamu personeli üretmiyor. Özellikle %50+1 sisteminin siyaseti popülizme mahkûm etmesi ve bunun ardından yapılan ölçsüz kamu istihdamları, devlet kurumlarının niteliğinde ve işlevlerinde ciddi bir erozyona yol açtı.

Üstelik %50+1 sistemi sayesinde irili ufaklı toplum kesimleri devlete ve siyasete şantaj yapabilir hale geldi. 2023 Cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesinde muhalefet adayının EYT’yi seçim malzemesi haline getirmesi, bu dinamğin en çarpıcı örneğini sundu. Yaklaşık 2,2 milyon kişiyi kapsayan EYT düzenlemesinin uzun vadeli maliyetinin yüzlerce milyar lirayı bulacağı tahmin ediliyordu; üstelik pek çok ekonomist, söz konusu

düzenlemenin zaten kırılan olan sosyal güvenlik sistemini daha da zorlayacağını açıkça ortaya koymuştu. Ne var ki seçim atmosferinde bu hesaplar duyulmak istenmedi. Aslına bakılırsa ne olursa olsun ülke ekonomik zararları açık olan bu uygulama siyaset üst ortak bir hareket tarzı ile seçim kampanyasının dışında bırakılmalıydı. Toplumun bir kesiminin EYT şantajının başarıya ulaşması son kertede milletin kaybetmesine yol açtı ancak sistemin ürettiği bu mecburi avampesentliğin tahribatı bununla da sınırlı kalmadı.

Geldiğimiz noktada siyasette, kamu sektöründe, eğitimde ve akademide avampesentliğin beslediği büyük bir niteliksizlik girdabı göze çarpıyor. Açık kaynaklarda okunabilen haberlere bakıldığında kamu personelinin suç teşkil edecek eylemlere bulaşma oranındaki değişimlerin de artık sosyolojik olarak araştırılması gereken bir başlık haline geldiği anlaşıyor. Siyaset ise giderek çözüm üretme kapasitesini kaybetmiş görünüyor; bu yüzden toplumun önemli bir kesimi artık muhalefetten de sahici bir çıkış umudu beslemiyor. Zaten millet bütünüyle bir üst güce, siyasete umut bağlamamalı... Bir toplumun gelişmesi yalnız yukarıdan gelmez; asıl belirleyici olan, büyük ölçüde tabandaki zihniyet, alışkanlık ve örgütlenme düzeyidir. Türkiye’nin, halkıyla ve devletiyle birlikte; niteliği, liyakati ve üretimi önceleyen, güçlü ve bağımsız bir sivil toplumun taşıdığı bir istikamete yönelmesi gerekiyor. Bunu gerçekleştirecek potansiyelimiz de tarihsel tecrübemiz de insan kaynağımız da hâlâ mevcut.

[1] Bu dönemin gerilim hatlarından biri de ülkenin en iyi okulunda okumuş, birkaç dil bilen, iyi bir görgü sahibi mektepli subayların formal bir eğitimi olmayan, kimisinin okuma-yazması bile olmayan, biraz da görgü yönünden kaba-saba buldukları alaylı subayların emrine verilmesiydi. Örneğin Fevzi (Çakmak) Paşa, Arnavut Şemsi Paşa’nın Selim Sırrı Tarcan Bey Divriğili Osman Paşa’nın emrinde görev yapmıştı.

AB-Türkiye İlişkilerinde İsrail Gölgesi

DOÇ. DR. MEHMET RAKİPOĞLU

www.kritikbakis.com

Stratejik Körlük ve Çifte Standartlar

Avrupa Birliği (AB) Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen, Die Zeit gazetesinin 80. Yıl dönümü etkinliğinde Türkiye'yi Rusya ve Çin ile birlikte Avrupa'nın kendini korumak zorunda olduğu bir güç olarak tanımladı. Bu ifadelerin dış politika analizi olmadığı, Türkiye'ye karşı birikmiş ideolojik önyargının ve Avrupa dış politikası üzerindeki dış aktör etkisinin semptomu olduğu söylenebilir. Nitekim von der Leyen'in daha önceki söylemleri incelendiğinde de benzer bir örüntü görülmektedir. Buna göre, Avrupa üstten klasik bir sömürgeci Batılı aktör olarak Türkiye'yi düşmanlaştırmaya, marjinalleştirmeye ve dışlamaya çalışmaktadır. Ukrayna meselesi üzerinden Avrupa'nın, İsrail sorunu nedeniyle İran-Lübnan-Yemen-Filistin-Suriye bağlamında Ortadoğu'nun, Trump nedeniyle Transatlantik ilişkilerin kriz yaşadığı bir dönemde Türkiye karşıtı söylemlerde bulunmak oldukça irrasyonel. Nitekim Türkiye bir NATO üyesi, resmi bir AB adayı ve tarihin bu kritik kesitinde Brüksel'in erişebildiği en stratejik değere sahip ortak olarak görülüyor. Ankara'yı Çin ve Rusya gibi bir hasım olarak tanımlamak, cesur bir ifade veya analizden ziyade, Türkiye karşıtlığının gelebileceği boyutları göstermesi açısından önemlidir. Von der Leyen'in açıklaması sonrası Avrupa Birliği Komisyonu'nun Genişlemeden Sorumlu Üyesi Marta Kosbaşa olmak üzere birçok yetkili Türkiye'nin stratejik önemine, AB'nin

genişlemesi bağlamına değinmiş olsa da bu söylemler de artık pek anlam ifade etmiyor. Yıllardır tekrarlanan klişelerden farksız olmayan bu kronik sorunlu ifadeler aslında Türkiye karşıtlığının AB bağlamına dair birçok boyutuna tekabül ediyor. Bu anlamda üç boyut öne çıkıyor: Avrupa'nın Türkiye'ye yönelik tarihsel ikircikliği ve bunun örttüğü güncel stratejik gerçeklik; AB'nin İsrail çıkarlarıyla kurumsal hizalanması ve İsrail faktörünün Ankara'ya yönelik Avrupa düşmanlığıyla doğrudan ilişkisi.

İkircikliğin Tarihi: Avrupa'nın Türkiye'ye İhtiyacı Neden Türkiye'nin Avrupa'ya İhtiyacından Fazladır

AB'nin Türkiye ile ilişkisi, hiçbir zaman iyi niyetle müzakere eden eşitler arasındaki bir ilişki olmamıştır. Tekrarlanan ertelemeler, sürekli değiştirilen kriterler ve Avrupa'nın 'evrensel geçerliliğini' iddia ettiği ilkelerin seçici biçimde uygulanmasıyla şekillenmiş bir ilişkidir. Türkiye, AET üyeliği için 1987'de resmi başvurusunu yapmıştır. 1999 Helsinki Zirvesi Türkiye'ye resmi aday statüsü tanınmıştır. Görünürde bir kırılma noktasıydı bu, ancak kısa sürede yeniden durağanlaşmaya dönüşmüştür. Katılım müzakereleri 2005'te başlamış; ancak fasıl fasıl engellenmiş, dondurulmuş ya da prosedürel açıdan işlevsiz kılınmıştır. Bu süreçte Romanya ve Bulgaristan — üyelik anında demokratik konsolidasyonu ve hukukun üstünlüğü sicili son derece sorunlu olan devletler — 2007'de tam üye olarak kabul edilmiştir.

Adanın bölünmüşlüğüne ilişkin Birleşmiş Milletler kararlarını doğrudan ihlal eden bir çerçeve içinde faaliyet gösteren Kıbrıs Rum Yönetimi ise kesintisiz biçimde tam üyelik ayrıcalıklarından yararlanmaktadır. Bu örüntünün ortaya çıkardığı mesaj gayet açıktır: AB üyelik kriterleri tarafsız ölçütler olarak uygulanmamaktadır. Siyasi araçlar olarak kullanılmaktadır ve Türkiye bu araçların en tutarlı hedefi olmuştur.

AB aynı zamanda Türkiye'nin iç işlerine — yargı süreçlerine, seçim sonuçlarına, basın özgürlüğüne — benzer ya da daha kötü sicile sahip üye devletlere uygulamadığı bir sıklık ve kararlılıkla müdahale etmiştir. Bu seçici baskı ilkesel değildir; siyasidir. Ve Türkiye'nin bağımsız konumlanmasının — özellikle Batı ittifakı içindeki güçlü aktörlerin tercihlerini çeliştirdiği meselelerdeki tutumunun — yansımasıdır. Ancak stratejik tablo artık o denli köklü biçimde değişmiştir ki Avrupa'nın Türkiye'ye yönelik ikircikli tutumunu sürdürmesi, karşılayabileceği bir lüks olmaktan çıkmıştır.

Ukrayna Savaşı, Avrupa'nın güvenlik mimarisini yeniden yapılandırmıştır. Rusya'nın Ukrayna işgali, Avrupa'nın savunma altyapısının kırılabilirliğini ve inandırıcı askeri ortaklar olmaksızın caydırıcılığın sınırlarını gözler önüne sermiştir. Türkiye — Kiev ile Moskova arasında vazgeçilmez arabulucu olarak işlev gören, Montrö Sözleşmesi çerçevesinde Boğazları kontrol eden ve Batılı başkentlerin sürdüremediği diplomatik kanalları ayakta tutan bir aktör olarak — kendisini yeri doldurulamaz bir güç olarak kanıtlamıştır. Türk arabuluculuğu sayesinde Karadeniz Tahıl Girişimi hayata geçirilmiş, küresel gıda krizinin önüne geçilmiştir. Benzer şekilde Türkiye, Boğazlar üzerindeki kontrolü ile NATO'nun Karadeniz'deki deniz kuvvetlerini farklı bir boyuta taşımıştır.

Rusya'ya benzer şekilde Avrupa'nın Çin ile ilişkilerinde de Türkiye kritik rol oynamaktadır. Nitekim Çin'in Avrupa pazarlarına, altyapısına ve teknoloji sektörlerine derinleşen ekonomik nüfuzu, Brüksel'in kurumsal düzeyde yanıt vermekte yavaş kaldığı yapısal bir meydan okumadır. Avrupa ve Asya arasında köprü konumundaki ve bölgenin en dinamik ekonomilerinden birine ev sahipliği yapan Türkiye özellikle Rusya ve Çin kontrolündeki güzergahları devre dışı bırakan trans-Hazar ve Orta Koridor lojistiğindeki büyüyen rolüyle potansiyel bir denge unsuru ve alternatif ticaret koridoru işlevi görmektedir;

Enerji boyutu da en az diğerleri kadar belirleyicidir. İran'ın bölgesel çatışmalara müdahillliği ve Körfez'de tırmanma riski, küresel petrol ve doğalgaz piyasalarında derin bir belirsizlik ortamı yaratmıştır. Türkiye'nin coğrafi konumu, boru hattı altyapısı ve Doğu Akdeniz ile Orta Asya enerji üreticileriyle sürdürdüğü ilişkiler, onu Avrupa'nın güvenilir enerji çeşitlendirme stratejisinin vazgeçilmez bir düğüm noktası kılmaktadır.

Göç meselesinde ise Türkiye, hiçbir AB kurumunun başaramadığını çoktan başarmıştır.

Dünyanın en büyük mülteci nüfusuna ev sahipliği yapmaktadır. Hukuki ve etik gerilimlerine karşın 2016 AB-Türkiye Mutabakatı işlev görmüş; düzensiz geçişleri azaltmış ve Avrupa hükümetlerini Suriyeli yerinden edilme krizinin tüm siyasi sonuçlarından korumuştur. Karşılığında Avrupa, vaat ettiği vize serbestisini hiçbir zaman teslim etmemiş; mali destek ise sürekli gecikmeli ve yetersiz kalmıştır. Türkiye, Avrupa'nın hiçbir zaman tam anlamıyla yerine getirmediği bir mutabakatın yükümlülüklerini taşımıştır.

Son olarak askeri boyuttan da bahsedilebilir. Türkiye'nin son on yılda savunma sanayiindeki dönüşümü, NATO'nun iç kapasite dağılımındaki en belirleyici değişimlerden biri olmuştur. Libya'da, Dağlık Karabağ'da ve Ukrayna'da belirleyici etki gösteren Bayraktar TB2 insansız hava aracı, asimetrik çatışmanın hesaplarını değiştirmiş ve Türkiye'nin artık Batılı savunma teknolojisinin salt bir alıcısı değil, küresel ölçekte savaş alanı sonuçlarını şekillendirebilen bir üretici konumuna geldiğini kanıtlamıştır. Bu askeri kapasitenin arkasındaki ülkeyi stratejik bir ortak olarak değil de tehdit olarak kategorize etmek, jeopolitik düşünce değil, jeopolitik ihmalkarlık olarak görülebilir.

Siyonizm'in Hizmetindeki Bir Kurum Olarak AB

Von der Leyen'in açıklamasını tam olarak anlayabilmek için onu yalnızca AB-Türkiye ikili ilişkileri perspektifinden incelemek yetersiz kalmaktadır. Avrupa Birliği'nin İsrail ile kurumsal ilişkisinin — Gazze soykırımına rağmen sürdürülen ve kimi boyutlarıyla derinleşen ilişkinin — daha geniş çerçevesinde okumak gerekmektedir. Von der Leyen'in İsrail sicili tartışmaya kapalıdır. Gazze'deki İsrail soykırımının başlamasından günler sonra, Ekim 2023'te, AB üyesi devletlere danışmaksızın, herhangi bir koşul öne sürmeksizin ve Filistinli sivil kayıpları tanımaksızın Tel Aviv'e koşulsuz dayanışma ziyaretinde bulunmuştur. Binlerce sivilin bombardıman altında hayatını kaybettiği bir dönemde İsrail'in 'kendini savunma hakkına sahip olduğunu' ilan eden açıklaması, kendi kurumu içinden (örneğin AB Dış Politika Yüksek Temsilcisi Josep Borrell) resmi bir kınamayla karşılanmıştır. Üye devletler, son derece hassas jeopolitik bir meselede tek taraflı bir tutum sergilemesinden duydukları rahatsızlığı dile getirmiş, Von der Leyen bu tepkilere aldırmamıştır. Bu kapsamda AB, İsrail ile Ortaklık Anlaşması'nı sürdürmüş, Ufuk Avrupa kapsamındaki araştırma ve akademik işbirliğini devam ettirmiş, ticari ilişkilerini tam kurumsal derinliğiyle korumuştur. Bütün bunlar Uluslararası Adalet Divanı'nın olası soykırıma işaret eden kararlarına rağmen devam etmiştir. bu sırada İsrail, Hamas ve direniş eksenli bahanesi ile Filistinli mahkumların idam edilmesi kararı almış, Lübnan, Yemen, Irak, Suriye, İran ve arabulucu ülke olan Katar'a saldırılar düzenlemiştir. Başka herhangi bir devletle ilişkilerin askıya alınmasını tetikleyecek eşik, İsrail söz konusu olduğunda hiçbir zaman uygulanmamış, yapısal asimetri bir kez daha İsrail istisnacılığını gündeme getirmiştir.

Bu asimetrinin, Avrupa kurumlarının açıkça dile

getirmekten kaçındığı ancak politikayı şekillendirdiği gözlemlenebilir biçimde görünür olan tarihsel bir açıklaması vardır. Avrupa Yahudileri, Hristiyan uygarlığının yüzyıllar boyunca süren tarihi içinde zulme uğramış, sürgün edilmiş ve sistematik biçimde katledilmiştir. Bu süreç, Avrupa modernitesinin tam da kalbinde tasarlanan ve uygulanan bir suç olan Holokost ile doruk noktasına ulaşmıştır. AB'nin kurucu nesli bu suçluluğu kurucu bir siyasi yük olarak taşımıştır. İsrail'e destek, bu çerçevede yalnızca bir dış politika tutumu olmaktan çıkıp medeniyetin kefareti biçimine bürünmüştür. Dolayısıyla İsrail'in bu siyasi sermayeyle ne yaptığından bağımsız olarak, AB'nin İsrail desteği bir nevi Avrupa'nın ödemeye mecbur hissettiği bir borç olarak kodlanmıştır.

Alman Başbakanı Merz'in İsrail'in bölgede "Avrupa'nın kirli işlerini yaptığı" ifade etmesi, bu mantığı kusursuz biçimde özetlemektedir. İsrail, Avrupa siyasi kültürünün önemli kesimlerince Ortadoğu'daki 'Batı medeniyetinin ileri karakolu' olarak algılanmaktadır. Dolayısıyla İsrail ve Siyonizm, Avrupa'nın hem çıkarları hem de suçluluğu adına finanse ettiği, silahlandığı ve diplomatik olarak koruduğu yerleşimci sömürgeci bir proje olarak tanımlanabilir. İsraili liderler bu çerçeveyi defalarca açıkça dile getirmiştir. Benjamin Netanyahu, yüzlerce açıklamasında ortaklaşan Yahudi-Hristiyan medeniyeti ve Batı değerleri söylemini işgali, ilhakı ve etnik temizliği Batı adına verilen varoluşsal bir savunma eylemi olarak meşrulaştırmak için araçsallaştırmıştır.

AB'nin Türkiye Düşmanlığında İsrail Faktörü

Siyonizm'in güdümünde bir kurum olan AB'nin Türkiye düşmanlığı arkasında da İsrail faktörü olduğu ifade edilebilir. Nitekim Türkiye'nin Filistin meselesindeki tutumu retorik değildir; yapısal, sürdürülebilir ve sonuç odaklıdır. Ankara, Filistin direnişine siyasi meşruiyet tanımakta, Hamas'ın siyasi liderliğine ev sahipliği yapmakta, Batılı hükümetlerin terör örgütü olarak tanımladığı aktörlerle çok boyutlu biçimde ilişki geliştirmekte, BM'de ve uluslararası hukuki forumlarda Gazze konusunda Batı konsensüsünü defalarca reddetmektedir.

İsrail açısından bu yalnızca rahatsız edici değil, aynı zamanda Filistin davasına yönelik uluslararası izolasyon stratejisini doğrudan tehdit etmektedir.

İsrail'in yanıtı ise Batı başkentlerinde köklü lobi altyapısını ve ekonomik-siyasi kaldıraçlarını kullanarak Türkiye karşıtı söylemi finanse etmek, yükseltmek ve kurumsallaştırmak olmuştur. Bu anlamda İsrail lobi örgütleri AB kurumlarının, ABD Kongresi'nin ve Avrupa ulusal parlamentolarının en üst kademelerinde faaliyet göstermektedir. Türkiye'nin güvenilir bir ortak, 'otoriter' bir aykırı unsur, Batı'nın düşmanlarına doğru sürüklenen bir devlet olarak çerçevelenmesi organik biçimde ortaya çıkmamış; sistematik olarak inşa edilmiştir. İsrail'in Türkiye ile Suriye ve bölgesel birçok meselede yaşadığı gerilim de bu tablonun ayrılmaz bir parçasıdır. Suriye'deki belirsizlik ortamı, İsrail'in kuzey cephesine yönelik kaygılarıyla Türkiye'nin PKK/PYD

meselesindeki güvenlik öncelikleri arasındaki derin çelişkiyi gün yüzüne çıkarmıştır. İsrail'in Suriye topraklarındaki saldırganlığı ile Türkiye'nin bölgedeki aktörlerle sürdürdüğü ilişkiler, iki ülke arasındaki stratejik rekabetin sahaya yansımalarıdır. Von der Leyen'in son konuşmasında Türkiye'yi Rusya ve Çin ile birlikte anması bu bağlamda okunabilir. NATO üyesi ve AB adayı olan Türkiye'yi düşman gibi tasnif etmek, güvenlik ve rasyonelite açısından herhangi bir somut zemine dayanmamaktadır. Dolayısıyla bu açıklamalar Türkiye karşıtlığının yıllarca İsrail etkili baskıyla normalleştirildiği, Von der Leyen'in kişisel ideolojik eğiliminin bu zemine eklendiği bir Brüksel siyasi iklimini ortaya koymaktadır.

AB'nin İsrail'e yönelik tavırla Türkiye'ye uyguladığı politikalar kıyaslandığında, analitik açıdan yıkıcı bir sonuçlar bulunmaktadır. Örneğin AB, Türkiye'nin iç yargı süreçlerine müdahale etmekte, mali yardımı siyasi koşullara bağlamakta, seçim dürüstlüğüne ilişkin görüş bildirmektedir. İsrail Filistinli mahkumları idam ettiğinde, bölgenin birçok noktasında sivil altyapıyı bombaladığında, siyasi liderlere suikast düzenlediğinde ve birden fazla ülke topraklarına eş zamanlı ve hukuka aykırı saldırılar düzenlediğinde ise AB dikkatle kurgulanmış "endişe ifadeleri" yayınlayıp ardından işlerine kaldığı yerden devam etmektedir. Türkiye'ye uygulanan standart, İsrail'e kalıcı olarak tanınan muafiyetle aynı anda var olamamaktadır. Bu muafiyet ilkesel değildir; siyasidir. Bu siyasi tercihin, İsrail'in Batı ittifakının kurumları üzerinde kullandığı güçten ayrı düşünülmesi neredeyse mümkün değildir.

Türkiye – İsrail'e tarihsel borcu olmayan, silahlı direnişi işgale karşı meşru bir yanıt olarak gören ve dış politikasını İsrail tercihlerine tabi kılmayı reddeden bir ülke – tam da bu nedenlerle, gerçek anlamda bağımsız bir Avrupa'nın en çok ortak olarak isteyeceği aktördür. AB'nin bunun yerine Türkiye'yi bir tehdit olarak sınıflandırılıyor olması, Avrupa dış politikasının kimin çıkarına hizmet ettiğini bütün açıklığıyla göstermektedir.

Duygunun halleri-I

PROF. DR. EROL GÖKA

www.kritikbakis.com

Felsefe lazımdır

Felsefi bilginin eleştireliliğiyle ve yoruculuğuyla yüz yüze gelmemenin en iyi yolu, sanki o yokmuş gibi davranmaktır. Psikiyatride, psikolojik-nörolojik bilimlerde kavramlara karşı felsefi soruşturma yapmamayı, filozofların katkılarını görmezden gelmeyi buna bağlıyorum. Her ne kadar felsefeye merakın geçmişte olumsuz sonuçlar verdiği ve bilimsel yaklaşımı bozduğu bu tutuma gerekçe olarak sunulsa da boş verme yaklaşımını haklı gösteremez. Ama ne ki boşvermeciliğin aksi yönde çabalar da var. Bu çaba sahipleri, felsefe ve bilim arasındaki olası etkileşimleri ve kesişmeleri büyük bir titizlikle ele alıyorlar; üstelik bir zamanlar çocuksu “anti-psikiyatri” akımının yaptığı gibi bilimsel bilgiyi felsefeleştirme çabasında da değiller. Felsefenin de psikolojik bilimlerin de ayrı bilgi kıtaları olduğunu biliyorlar.

Gerçekten de psikiyatride, psikoloji-nörolojik bilimlerde neyin “bilim” neyin “felsefe” olduğunu belirlemek çok büyük önem taşıyor. Bilimin, felsefenin ve diğer beşeri etkinliklerin neler olduklarını, nasıl işlediklerini açık biçimde ayırt edebilirsek, ancak o zaman, bu alanlarda “bilim”miş gibi arzı endam eden sızmaları saptama ve tasfiye etme şansına kavuşabiliriz. Fakat bunları söylemek, bizim bilimsel çalışmalarımız sırasında asla felsefeye ihtiyacımız olmadığı şeklinde anlaşılmamalıdır. Tam tersine felsefeyi “felsefe” olarak yaptığımızı bildikten, onu “bilim”miş gibi yutturmaya kalkmadıktan sonra, felsefe, bilimsel çalışmalarımızda oldukça yol gösterici olabilir.

Felsefenin “bilim”in sınırlarının belirlenmesinde ve yöntembilgisinde tüm bilimlere yaptığı katkının yanı sıra psikiyatride ve psikolojik-nörolojik bilimlerle çok özel bir yakınlığı var.

Bu nedenle, Walter Kaufman’ın (1997) “Anlığın keşfine katkıda bulunanlar yalnızca ruhbilimciler olmamıştır. Aslında Freud dışında, meslekten ruhbilimcilerin Goethe, Hegel ya da Nietzsche’den çok daha az katkıları olmuştur” saptaması oldukça yerindedir. “Bilinçdışı”, “anksiyete” gibi kavramları düşünce dünyasında ilk ortaya atanların filozoflar olmaları da bu yakın ilişkinin bir başka kanıtıdır.

Şimdi üzerinde konuşacağımız “duygu” alanı, felsefenin bize nasıl bir yol göstericilik yapabileceği konusunda iyi bir örnektir.

Bugün modern psikiyatride, psikolojik-nörolojik bilimlerde “duygu” alanında sağlam bir kavramsal çatıya sahip değiliz. Duyguların biyolojik olarak beyin kabuğunun (korteks) altındaki beyin bölümleriyle daha çok ilintili olduklarını biliyoruz. Duyguların genel ifadesi olarak “emosyon”, bir insanın belli bir andaki emosyonel durumuna “duygulanım” (affection), genel olarak ve son günlerde kendisini nasıl hissettiği konusunda bize söylediklerine “duygudurum”, “mizaç” (mood) diyoruz; dikkatimizi daha çok duygulanım ve duygudurumun niceliksel bozukluklarına ve uygunsuzluklarına çevirebiliyoruz. Duygudurumun birden fazla, duyguların ise genellikle bir yönelimi olduğunu bildiğimiz halde, birisine son zamanlarda nasıl olduğunu sorduğumuzda “harikayım” derse pek itiraz etmiyoruz.

Kabul etmek zorundayız ki, duygu alanı, buraya dâhil birçok bozukluk tanımlanmış ve tedavi ediliyor olsalar da psikiyatrinin, psikolojik-nörolojik bilimlerin en az bilinen ve bilimsel dokusu çok zayıf bir alanı; henüz kavramsal düzeyde var olan sorunlar giderilememiş hatta birçok bilimci tarafından fark bile edilmemiş halde.

Bu nedenle “duygu” alanındaki en “sağlam” ve “sıkı” bilimselliğe sahipmiş gibi görünen biyolojik yaklaşım yanlıları bile, niyetleri ne olursa olsun, bilimsellikten oldukça uzak bir konuma sürükleniyorlar. Psikososyal yaklaşım yanlıları ise, çoğu kere “duygu” alanında kendilerinden çok eminmiş gibi görünen bir tutum sergilemelerine rağmen, sundukları bilginin bilimsel kalitesi çok düşük. Psikososyal yaklaşımın “duygu” alanındaki söylemleri, bırakın felsefeyi zaman zaman yarı dini ve hatta ideolojik bir görünüm arz ediyor.

“Duygu” alanındaki kavramsal kargaşa

Hemen bütün dillerde gündelik kullanımda neyin duygu olduğu neyin olmadığı hakkında belirgin bir karışıklık ve ayrışmamışlık söz konusu... Bu durum aynı şekilde bilimsel alana da yansıyor. Mesela “sürpriz”, “yalnızlık”, “estetik deneyim” ne ölçüde duygu ile ilintilidir belli değil, yalnızlık sadece belli bir tür üzüntü hali midir açıklık yok ama öfke ve korkunun duygu olduğu daha kolay kabul ediliyor.

Benzer bir karışıklık his (feeling) ve duygu (emotion) kavramlarının tanımlarında da var. Bunlar arasındaki sınırları kesin olarak belirlemeye çoğu zaman imkân bulunmuyor. İlkinde fiziksel duyular, ikincisinde zihinsel duyular söz konusu iken bu ikisi kimi zaman (açlık, susuzluk) sadece fizyolojik kimi zaman (kıskançlık, haset, sevgi) sadece bilişsel süreçler için karışık bir tarzda kullanılıyor. Duyguların biyolojik, psikolojik ve toplumsal boyutları ve bir de her duygunun kişisel ve toplumsal bir tarihi olduğu göz önüne alınırsa işler tamamen içinden çıkılmaz hale geliyor.

Bugüne kadar öne sürülmüş olan duygu teorilerinde en çok şu noktaların altının çizildiğini söyleyebiliriz: Duygular, belli ölçülerde dışarıdan gözlemlenebilir de esasen iç dünyamızda yaşanan öznel fenomenlerdir. Değer yüklüdürler yani nötr değil olumlu ya da olumsuz bir görünüm sergilerler. Daima bir kişiye, bir şeye, bir nesneye yöneliktirler. Çoğunlukla oldukça kısa sürelidirler.

Dikkatle bakıldığında, en çok üzerinde durulan, ittifak sağlanmış gibi görülen bu hususların bile tartışmalı olduğu görülecektir. Mesela duyguların öznel oldukları kabul edilse bile, “ham duygu” diye bir şeyin olduğu hayli tartışma götürür. Bir süredir psikolojik bilimlerde yürütülen doğuştan gelen temel duygular olup olmadığı meselesi, hala bir türlü çözüme kavuşturulamamıştır. Ne yazık ki “temel” diye öne sürülen duyguları içeren liste girişimlerinde ortak tek bir duygu bile bulunmamaktadır. Aynı şekilde duyguların beynimizdeki, bedenimizdeki kimyasallarla ilgili biyolojik bir alt-yapısından bahsetmek mümkün ama aynı zamanda bireysel ve toplumsal olarak şekillendikleri de kesin. Her duygunun kendi içinde bir gelişimi, bireysel ve toplumsal tarihi var. Zira kişiler arası alandaki yorumlar da, duygular için kurucu nitelik taşıyorlar. Yine duyguların kısa süreli olduğu genel olarak yerinde bir gözlem ama bazı acılı hallerde, aşk, haset ve kıskançlık durumlarında duyguların uzun müddet sürebildikleri de oluyor.

Bunların haricinde belirtmemiz gereken başka hususlar da var. Doğrudan hissedilmeyen duygu olmaz lakin bir kimsenin fiilen nasıl bir duygusal hal içinde olduğu da her zaman aşikâr değil. Bir his bir kenara itilebilir, insan onu başka şekilde yorumlayıp ifade etmeye kalkabilir. İki insan, aynı duyguyu hissediyormuş gibi göründükleri halde, onu tarif etmek için pekâlâ farklı kelimeler kullanabilirler.

Kimi duygular, mesela haset, utanç verici olarak görüldüğünden başkalarına bunları hissettiğini söylemek konusunda gönülsüz davranılabilir, hatta bazı duygularını insan kendisinden bile gizleyebilir, gerçekte o sırada ne yaşadığını ancak bir süre geçtikten sonra fark edebilir. Kaldı ki insanın kendini kandırma kapasitesi nedeniyle bir duyguya sahip olduğumuzda onu doğru biçimde teşhis edebildiğimiz teminatı yoktur.

Başladık devam edeceğiz...

ABD'nin İran'a Karşı Savaşının Gözden Kaçan Bir Sonucu

YAZAR: JACOP G. HORNBERGER

KAYNAK: WWW.FFF.ORG

Elbette, ABD'nin İran'a karşı savaşının kolayca görülebilen sonuçları vardır. Binlerce İranlının ölümü ve yaralanması. Onlarca ABD askerinin ölümü ve yaralanması. İran'da ve yakın ülkelerdeki evlerin, iş yerlerinin, gemilerin ve altyapının büyük ölçüde tahrip edilmesi. Benzin fiyatlarının ve diğer şeylerin fiyatlarının yükselmesi. Hepsi kolayca görülebilir.

Ancak savaşın ve daha genel olarak ABD hükümetinin genel olarak izlediği müdahaleci dış politikanın görünmeyen sonuçları da vardır.

Blogumun uzun süredir okuyucularının bildiği gibi, uzun zamandır ABD'nin kitlesel cinayetlerle kuşatılmış olmasının nedenlerinden birinin, ABD hükümetinin uzun süredir, Martin Luther King'in ifadesiyle, "dünyanın en büyük şiddet sağlayıcısı" olması olduğunu savunuyorum.

Amerikalılar her zaman ABD İmparatorluğu'nun ölüm makinesinin burada, kendi ülkelerinde hiçbir etkisi olmayacağını varsaymışlardır; çünkü bu makinenin yaptırımlar, bombalamalar, darbeler, işgaller, saldırı savaşları, ambargolar, ablukalar, kaçırımlar, işkence, acımasız rejimlerle ittifaklar ve dış yardım yoluyla ölüm ve ıstırapla hedef aldığı milyonlarca insan "orada"dır. Bu milyonlarca kurbanın neredeyse tamamı, özellikle Amerikan vatandaşlarının hayatlarıyla karşılaştırıldığında değeri düşük kabul edilen yabancılardan oluşmaktadır.

Dolayısıyla, ABD askerleri de dahil olmak üzere Amerikalıların hayatında çok az kayıp ya da hiç kayıp olmadığı sürece, hakim olan düşünce şu olmuştur ki Amerikalıların ABD İmparatorluğu'nun dünyanın diğer bölgelerinde yol açtığı kitlesel ölüm ve yıkımla ilgilenmesine gerek yoktur. Amerikan halkı, iş, aile, tatiller, filmler ve benzeri şeylerle normal bir hayat sürerek yaşamına devam edebilir ve yabancıların öldürülmesini ABD ulusal güvenlik kuruluşuna — yani Pentagon'a, devasa daimi orduya, geniş askeri-sanayi kompleksine, "savunma" endüstrisine, CIA'ya ve NSA'ya — bırakabilir.

Ancak benim savım uzun zamandır bunun sadece boş bir hayal olduğudur. Kaçınılmaz olarak, yabancılara yaşılan muazzam can kaybının ve devasa yaralanmaların, sakat bırakmaların ve acıların, burada, Amerikan halkının bilinçaltına sızacağını ileri sürdüm. Başka bir deyişle, ABD İmparatorluğu'nun elinden çıkan ölüm ve yıkımın neredeyse tamamı "orada" gerçekleşse de, muazzam can kaybı ve acı, dolaylı da olsa, burada yaşamı kaçınılmaz olarak etkileyecektir.

Ben, "dengesiz" olarak adlandırdığım kişilerin burada, ülke içinde gerçekleştirdiği toplu katliamların bu olgunun bir tezahürü olduğunu savunuyorum.

Sadece birkaç gün önce, New York'ta bir adam, hiçbir sebep olmaksızın, elinde bir pala ile şehrin metro sistemine girip üç kişiye pala ile saldırarak onları kesti.

Bundan önce uzun bir süre boyunca “dengesiz” bir şekilde davranmıştı ancak bildiğim kadarıyla kimseye şiddet uygulamamıştı. Sonra, birdenbire, polisler onu vurup öldürene kadar palayla saldırı çılgınlığı başlatmaya karar verdi.

Eminim ki şimdi New York’ta, bu tür toplu katliamlar her gerçekleştiğinde silah kontrolü çağrısı yaptıkları gibi, pala kontrolü çağrısı yapan insanlar vardır. Ancak sorunun kökü palalar ya da silahlar değildir. Sorunun kökü, bana göre, Amerika’nın federal ölüm makinesidir. Ölüm makinesinin temel mesajı, yabancıların hayatlarının hiçbir değere sahip olmadığıdır. Onların hepsi, ABD yetkililerinin Vietnam’daki müdahaleleri sırasında öldürdükleri milyonlarca insan için kullandıkları “gooks” olarak görülenlerden farksız kabul edilir. Dolayısıyla, onları öldürmek, sakat bırakmak, yaralamak ya da yaptırımlar, ambargolar ve ablukalarla yoksullaştırmak büyük bir mesele değildir. Hiç de mesele değildir, çünkü yabancıların hayatlarının çok az ya da hiç değeri yoktur.

Örneğin, Venezuela yakınlarında küçük teknelerde açık denizde bulunan sözde uyuşturucu satıcılarının ölüm makinesi tarafından öldürülmesini düşünün. Hayatlarının ABD ordusu tarafından yargısız bir şekilde söndürülmüş olması kimin umurunda? Amerikalılar arasında bu tür cinayetlere karşı fazla bir endişe görmüyorum. Aslında bana öyle geliyor ki birçok Amerikalı bu öldürmelere oldukça hevesli. Onların zihninde, ulusal güvenlik devleti sadece bizi “güvende” tutmaktadır.

Birkaç gün önce, Amerikalı bir adam, yedisi kendi çocuğu olan 8 çocuğu öldürdü. Onu “dengesiz” bir kişi olarak nitelendiririm. Ya da Virginia’nın eski vali yardımcısını ele alalım.

Karmaşık bir boşanma ve velayet mücadelesine saplanmış olan bu adam, karısını öldürdü ve ardından intihar etti. Onu da “dengesiz” olarak nitelendiririm. USA Today’deki şu makaleye bir göz atın: “Toplu katliam veritabanı: 2006’dan bu yana her olay.” Makalede, “2006’dan bu yana 639 toplu katliamda 3.283 kurban hayatını kaybetti” denmektedir.

Şimdi, birileri bu toplu katliamların ABD’nin ölüm makinesiyle ilişkili olamayacağını söyleyebilir; çünkü ölüm makinesi yabancıları öldürürken, toplu katiller Amerikalıları öldürmektedir. Ancak ABD yetkilileri, yabancıların hayatlarının çok az ya da hiç değeri olmadığı ve Amerikalıların hayatlarının yüksek değere sahip olduğu açık olduğu için yabancılar ile Amerikalılar arasında ayırım yapabilirken, dengesiz kişilerin zihni bu ayırımı yapamayabilir.

Dengesiz zihinde, eğer bir yabancıнын hayatının hiçbir değeri yoksa, bir Amerikan vatandaşının hayatının da hiçbir değeri yoktur. Dolayısıyla, dengesiz bir katil için Amerikalılara yönelik toplu katliam gerçekleştirmek, ABD ulusal güvenlik devletinin yabancılaraya yönelik toplu katliam gerçekleştirmesi kadar mantıklıdır.

“Dünyanın en büyük şiddet sağlayıcısı” statüsüne ulaşmak gurur duyulacak bir şey değildir; özellikle de bu “başarının” hem görünen hem de görünmeyen sonuçları bu kadar korkunçken.

Hem burada hem de “orada” barış, huzur, normallik ve uyum duygusunu yeniden tesis etmek için Amerika’nın ölüm makinesine kalıcı bir son vermek gerekir; bu da kaçınılmaz olarak Amerika’nın ulusal güvenlik devletinin ortadan kaldırılmasını ve sınırlı hükümetli bir cumhuriyet ile müdahaleci olmayan bir dış politika temelindeki kurucu ilkelerin yeniden tesis edilmesini içerir.

Palantir ve Yeni Düzen: Neoliberalizm öldü. Teknolordizme merhaba deyin

YAZAR: YANIS VAROUFAKIS

KAYNAK: THEPOINT.COM.AU

Yarım asır boyunca neoliberalizm, küresel elitin tartışmasız inancıydı. Bretton Woods'un küllerinden doğan bu akım, finansal sermayenin New Deal'in düzenleyici zincirlerinden kurtuluşunu kutsallaştırdı. Onun dehası özgünlüğünde değil, duruşundaydı.

Adam Smith veya John Stuart Mill'in — piyasaların tam olarak ne zaman başarısız olabileceği konusunda kaygılanan — yaklaşımının aksine, neoliberaler piyasanın yanılmaz olduğunu ilan ettiler. Wall Street ekonomilerimizi çökerttiğinde bile, fanilerin müdahalesinin işleri yalnızca daha da kötüleştireceğini savundular. Bu durum finansçılara kusursuz şekilde uyuyordu. Ancak o dönem sona erdi.

Yeni bir sermaye biçimi yükselişte: Bulut sermayesi — sahiplerine davranışlarımızı değiştirme konusunda olağanüstü güçler veren, ağa bağlı algoritmik makineler. Ve tıpkı finansçıların neoliberalizme ihtiyaç duyması gibi, bugünün teknoloji lordlarının da egemenliklerini meşrulaştırmak için yeni bir ideolojiye ihtiyacı var. Ben buna teknolordizm diyorum.

Neoliberalizmin görevi, ABD bütçe açıkları aracılığıyla dolarların durmaksızın geri dönüştürülmesine ideolojik ve sözde bilimsel bir örtü sağlamaktı. Teknolordizmin görevi ise çok daha radikal: her şeyi — insan çabasını, devlet kurumlarını ve Wall Street'in kendisini — sömürgeleştirmek için ideolojik bir örtü sağlamak.

Üç cepheyi ele alalım. Birincisi, teknolordizm, tıptan şiir

çevirisine ve çocuk yetiştirmeye kadar her alanda, hataya açık, inatçı insanları bulut sermayesiyle değiştirmeyi meşrulaştırmalıdır. Neden? Çünkü nüfuz ne kadar derine inerse, teknoloji-feodal sınıf için bulut rantları o kadar artar.

İkincisi, devleti sömürgeleştirmeyi meşrulaştırmalıdır — kamu verilerini özelleştirerek, sistemleri vergi dairesine ve Pentagon'a bağlayarak; tıpkı Elon Musk'ın DOGE'si ve Peter Thiel'in Palantir'inin zaten yaptığı gibi.

Üçüncüsü, Wall Street'i sömürgeleştirmeyi meşrulaştırmalı, bulut sermayesini finansal hizmetlerle birleştirerek geleneksel piyasaların dışında kısıtlamasız bir bulut finansmanı yaratmalıdır.

Yeni ideoloji zaten burada. Teknolordizm, tıpkı neoliberalizmin klasik liberalizmi mutasyona uğrattığı gibi, transhümanizmi mutasyona uğratır. Neoliberal Homo Economicus'u amorf bir HumAI'n ile — bir insan-AI sürekliliği — değiştirir ve ilahi piyasayı yeni bir ilahla ikame eder: ilahi algoritma; bu da, Amazon tarzı merkezi eşleştirme lehine, merkezi olmayan piyasaları modası geçmiş hale getirir.

Sonuçlar nefes kesicidir: her yerde gözetim, savaş alanlarında otomatik hedefleme, makroekonomik istikrarsızlık (bulut rantları toplam talebi yok ederken), demokrasinin bir ideal olarak bile sonu (Peter Thiel tarafından alkışlanan) ve üniversitelerin ölümü; yerlerini kişiselleştirilmiş yapay zeka geliştirmeleri alır.

Yine de, teknolordizmin tüm çirkinliği en iyi soyut teoride değil, öncülerinin dile getirilmemiş manifestolarında görülür.

Palantir'in yakın tarihli bir tweet'i, teknolordist programını gururla ortaya koyuyor. Satır aralarını okuduğumuzda, Silikon Vadisi'nin ölçülemez borcunu kabul ettiği acı bir açıklıkla ortaya çıkıyor. Nitekim, sözde hor gördükleri bir çoğunluk adına, bu egemen sınıfı ölümüne — kelimenin tam anlamıyla — savunacağını açıkça ilan ediyor.

Aynı zamanda, Palantir çeşitli rant demetlerine göz dikmiş durumda. Örneğin, Apple Store'u hedef alıyor; mahremiyetinizden geriye kalanları da ortadan kaldıracak bir cihazla iPhone'unuzu değiştirme fikri karşısında adeta ağzının suyu akıyor. Palantir hiçbir şeyi bedavaya vermez; bunun yerine korku ekerek ve sahte bir güvenlik hissi satarak büyür. Kaba kuvveti yüceltir. "Etik, enayiler içindir," diye ilan eder. Batı'nın daha çok ihtiyacı olan şey, Palantir'in ölümcül yazılımıdır.

Yapay zeka destekli katil robotlar geliyor ve Palantir'in görevi, önce onları inşa edip sonra soru sorarak muazzam kâr elde etmektir. Bu tür silahları sınırlayan uluslararası anlaşmalardan ne pahasına olursa olsun kaçınılmalıdır. Siperlerden kaçınacak bağlantıları olmayan her zavallı askere alınacaktır — yani ABD askerlerine maaş ödemeyi unutun. Tüm gelir akışları Palantir'de birleşmelidir; burada hissedarlar kâr ederken, hissedar olmayanlar ölür.

Palantir, ABD Deniz Piyadeleri'ni, sahip oldukları etik yargının geriye kalan kırıntılarını da ortadan kaldıran katil robotlarla donatmak için yoğun şekilde çalışıyor. İç cephede ise Amerikan toplumu, Palantir'in kapasitesini sınırlayabilecek herhangi bir tartışmayı yürütme konusunda tamamen ve kusursuz biçimde yetersiz hale getirilmelidir. Kamu görevlileri toplu olarak işten çıkarılmalıdır — Palantir tarafından onaylanan ve vergi mükellefleri tarafından muazzam maaşlar ödenen birkaç kişi hariç.

Siyasi alana dönersek, Palantir, Donald Trump'ın kendisini kamu hizmetine adanmış için aziz ilan edilmesi gerektiği konusunda ısrarcıdır. Trump gibi insanlara her şeyi affetmemek ruhumuzu tehlikeye atar — Palantir'in kötü niyetli güçlerini sınırlayabilecek yetkililerin ortaya çıkma ihtimalini artırmaktan bahsetmeye bile gerek yok. Siyaset, insan empatisinden yoksun, yapay zeka benzeri olmalıdır. Siyasette ruhunu kurtarmaya çalışanlar derhal gulag'a gönderilmelidir.

Şirketin belirttiğine göre, Palantir'in çöküşünü hızlandırmak için fazla hevesli bazı insanlar var. Bunlar yeniden düşünmelidir, yoksa sonuçlarına katlanırlar. Bu arada, şirket, nükleer olmayan kitle imha silahları geliştirerek, nükleer kıyamet olasılığına insanlığın varlığına yönelik yepyeni yapay zeka kaynaklı tehditler eklemeye hazır olduğu için tebrik edilmelidir.

Vatansever bir şirket olarak Palantir, tarihte hiçbir ülkenin ilerleme ve özgürlük adına Amerika Birleşik Devletleri kadar çok savaş suçu işlemediği gerçeğinden son derece gurur duyuyor.

Bu durum, Amerika'nın Palantir gibi şirketlere insanlığa bu kadar büyük zarar vererek cömertçe kâr elde etmeleri için sınırsız özgürlük tanıdığı tartışmasız gerçeğiyle bağlantılı olabilir. Aynı doğrultuda, Alman ve Japon faşizmi yeniden "büyük" yapılmalıdır. Denazifikasyon, Avrupa'nın şu anda ağır bir bedel ödediği bir "aşırı düzeltme" idi. Japon pasifizmi de derhal sona erdirilmelidir.

Hassas ABD vatandaşlarına hitap eden Palantir yöneticileri, onları cömert devlet sözleşmeleri aracılığıyla her şeyi tekelleştirenleri alkışlamaya çağırır. Onların kâr hanesine iyi gelen şey, Amerika için de mükemmel olmalıdır. Milyarderlere gelince, yalnızca milyarlarıyla yetinmemelidirler. Yoksulları, özgürlüklerini milyarderlere daha fazla güç vermek için kullanmaya ikna eden büyük anlatıları teşvik ederek, daha da müstehcen biçimde zenginleşmeye çalışmalıdırlar. Ve bu arada, "Palantir Elon'u seviyor," diye eklerler; özellikle de onun apartheid'dan ilham alan büyük anlatısını.

Daha da fazla etik engeli ortadan kaldırarak, Silikon Vadisi, Amerika'nın şehirlerinde Gazze'de yaptığını yapmakta özgür olmalıdır. Bazı politikacılar, Palantir'e kalan tüm sivil özgürlükleri ve insan haklarını yok etme hakkını vermekte isteksiz görünüyor. Onlar da susturulmalıdır. Trump ve Clintonlar gibi sevimli insanların hükümete girmekten caydırılmaması için Epstein'ın ağı unutulmalıdır. Kamusal alan, Sanders veya Mamdani gibi yıkıcı unsurlar girmediği sürece her türlü inceleme ve sorgulamadan azade olmalıdır.

Sıradan kamu figürleri, Palantir'e cazip sözleşmeler sağladıkları sürece harikadır. Aynı şeyi yapan renkli kamu figürleri de memnuniyetle karşılanır. Kitlelerin çok daha fazla afyona ihtiyacı var — çünkü Palantir'in tam boyun eğdirme sürecini engelsiz sürdürmesi için yeterince sarhoş değiller. Bu bağlamda, örgütlü batıl inançları sorgulamak kabul edilemezdir ve sona ermelidir. Hitler'in ırk hiyerarşisini geri getirme zamanı gelmiştir; Palantir'in kurucuları ve Elon, bu hiyerarşinin Aryan zirvesinde yer almalıdır.

Birini ten rengi, etnik kökeni veya dini temelinde yargılamamanın yanlış olduğu fikri tereddütsüz biçimde atılıp terk edilmelidir. Siyahlar, Müslümanlar, çoğu Asyalı ve elbette kadınlar, aşağı "alt insanlardır". Batılı erkekler yarım asırdır kapsayıcılık adına bu alt insanları yerlerine koymaya direnmiştir. Bu bir hataydı. Alt insanlar, hizmetçi veya seks hizmeti sağlayıcıları dışında asla kabul edilmemelidir — en azından Palantir ve Tesla androidlerimizi mükemmelleştirene kadar; o zaman onlar gereksiz hale gelecektir.

Bu, teknolordizmdir. Bu bir abartı değildir. Bu, halihazırda kodlara, sözleşmelere ve tomahawk füzelerine yazılmakta olan ideolojidir. Neoliberalizm öldü. Bundan sonra gelecek olan şey, 2008 Büyük Finansal Krizi'ni bir piknik gibi gösterecek. Tek soru, ilahi algoritma bulutun dışında hiçbir şeyi — ya da kimseyi — tanımayı imkânsız hale getirmeden önce, yeterince çoğumuzun bunu fark edip etmeyeceğidir.

BAE Nasıl İsrail'in Körfez'deki Gizli Ortağı Oldu

YAZAR: JOSE ALBERTO NINO*

KAYNAK: JOSEALNINO.ORG

1994'teki F-16 anlaşmasından 2026'daki savaş alanına kadar, iki beklenmedik ortağın İran'a karşı nasıl ortak bir amaç bulduğunun gizli öyküsü.

Amerika Birleşik Devletleri, İsrail ve İran arasında son dönemde yaşanan çatışma, Orta Doğu'daki gerçek hizalanmalara ilişkin birçok yanılsamayı ortadan kaldırdı. 2026'nın başlarında İran füzeleri ve insansız hava araçları BAE topraklarına yağmaya başlayarak Al Dhafra Hava Üssü'nü, Füceyre petrol terminallerini, Cebel Ali Limanı'nı ve Dubai Uluslararası Havalimanı'nı vurduğunda, BAE'nin tarafsızlığına dair özenle oluşturulmuş kurgu alevler içinde çöktü. Nisan 2026'ya gelindiğinde, BAE hava savunması, Körfez devletine şimdiye kadar yöneltilmiş en büyük İran saldırı kampanyasında 537 balistik füze, 26 seyir füzesi ve 2.256 insansız hava aracıyla çatışmaya girmişti.

Savaş, BAE'nin İsrail ile hizalanmasını yaratmadı. Yalnızca otuz yıl boyunca gizlice inşa edilen şeyi açığa çıkardı. İran'ın eski Dışişleri Bakanı Muhammed Cevad Zarif, çatışmanın ilk günlerinde Telegram'da dolaşıma giren sızdırılmış bir özel mesajda, İran'ın BAE'ye bakışını acımasız bir açıklıkla ortaya koydu. Eski hükümetteki meslektaşlarının talep etmediği bir stratejiyi öneren bir özel vatandaş olarak yazan Zarif, BAE'ye yönelik saldırıların Amerikan ve İsrail hedeflerine yönelik saldırılarla birlikte haklı olduğunu savundu. "BAE, İsrail demektir," diye yazdı.

Bu suçlama yoktan ortaya çıkmadı. Bu, 1990'ların ortalarında Washington'daki otel odalarında başlayan ve istihbarat paylaşımı, gözetleme teknolojisi transferleri, askerî koordinasyon ve milyarlarca dolarlık ticaret yoluyla yayılan gizli bir ilişkinin doruk noktasıydı; tüm bunlar olurken Emirlikler kamuoyunda Arap dayanışması ve Siyonist devletten uzak durma yönünde bir duruş sergilemeyi sürdürüyordu.

BAE'deki Amerikan Askerî Varlığı

İran'ın BAE'yi neden bu kadar şiddetle hedef aldığını anlamak için, öncelikle Abu Dabi'nin ev sahipliği yaptığı Amerikan askerî varlığının derinliğini anlamak gerekir. BAE'deki başlıca ABD askerî tesisi, Abu Dabi'nin yaklaşık 20 mil güneyinde bulunan Al Dhafra Hava Üssü'dür.

BAE Hava Kuvvetleri ile ortak işletilen bu üs, ABD Hava Kuvvetleri'nin 380. Hava Seferi Kanadı'na ev sahipliği yapmaktadır. F-15, F-22, F-35, U-2 casus uçakları ve KC-10 tankerleri dâhil olmak üzere çeşitli uçaklarla istihbarat, gözetleme, keşif, havada yakıt ikmali ve muharebe operasyonlarını desteklemektedir. Patriot füze bataryaları da dâhil olmak üzere ABD Kara Kuvvetleri birlikleriyle birlikte yaklaşık 5.000 ABD personeli burada konuşlandırılmıştır.

Dubai'de ise Cebel Ali Limanı, Orta Doğu'daki en büyük ABD Donanması uğrak limanı olarak hizmet vermektedir.

Resmî bir askerî üs olmamakla birlikte, lojistik ve ikmal operasyonları için düzenli olarak uçak gemileri ve deniz unsurlarını ağırlamaktadır. BAE’de başka büyük kalıcı ABD üsleri bulunmamakta olup, Amerikan askerî varlığı bölgesel operasyonlar için bu iki noktada yoğunlaşmaktadır. Bu altyapı, BAE’yi Basra Körfezi genelinde Amerikan güç projeksiyonunun vazgeçilmez bir düğüm noktası hâline getirmiştir. Aynı zamanda İran ile savaş patlak verdiği anda Abu Dabi’yi bir hedef hâline getirmiştir.

Boykot Yılları ve Soğuk Barış

BAE 1971’de federasyon kurduğunda, Arap Birliği’nin İsrail’e karşı yürüttüğü ekonomik savaşı devraldı ve yasalaştırdı. 1972 tarihli 15 sayılı BAE Federal Kararname Yasası, ülkenin Arap boykotunun birincil, ikincil ve üçüncül kademelerine katılımını resmileştirdi. Bu yasa, 29 Ağustos 2020’de yürürlükten kaldırılana kadar yaklaşık beş on yıl boyunca yürürlükte kaldı.

1970’ler ve 1980’ler boyunca BAE’nin İsrail ile ne diplomatik ilişkileri, ne seyahat bağlantıları ne de açık ticareti vardı. Kurucu hükümdar Şeyh Zayed bin Sultan El Nahyan, 2004’teki ölümüne kadar İsrail’e karşı kamuoyu önünde düşmanca bir tutum sergilemeyi sürdürdü. Onun finanse ettiği düşünce kuruluşu olan Zayed Koordinasyon ve Takip Merkezi, konuşmacılara yer vererek ve 11 Eylül saldırılarını “CIA veya Mossad” a atfeden materyaller yayımlayarak, özel kanallar sessizce açılırken bile İsrail’in BAE kamu söyleminde ne kadar zehirli kaldığını yansıtıyordu.

Bununla birlikte, Arap dayanışmasının bu yüzeyinin altında başka bir şey kırırdanıyordu.

Gizli İlişkinin Doğuşu

BAE ile İsrail arasındaki gizli bağların en iyi belgelenmiş kökeni, Oslo Anlaşmaları’nın hemen ardından Washington D.C.’de gerçekleştirilen bir dizi toplantıya dayanmaktadır. Times of Israel’in özetlediği üzere, Adam Entous’un Haziran 2018’de The New Yorker’da yayımlanan araştırmasına göre, o dönemde BAE Silahlı Kuvvetleri Genelkurmay Başkanı olan Muhammed bin Zayed, Amerikan F-16 savaş uçaklarını satın almak istiyordu ancak Kongre içindeki İsrail’in veto gücünü etkisiz hâle getirmesi gerekiyordu.

Körfez ülkeleri için danışman olarak çalışan eski George H.W. Bush yönetimi yetkilisi Sandra Charles, 1994 yılında Emirlikli akademisyen Cemal El-Suveydi ile İsraili diplomat Jeremy Issacharoff arasında kayıt dışı bir toplantı ayarladı. Bu temasın ardından dönemin Başbakanı Yitzhak Rabin, F-16 satışına yönelik İsrail’in itirazlarını geri çekti. Abu Dabi hükümeti tarafından desteklenen Emirates Stratejik Çalışmalar ve Araştırma Merkezi, sessiz temaslar için bir kanal hâline geldi. Ve en başından itibaren, Filistin meselesi değil, İran’a yönelik ortak tehdit algısı bu işbirliğinin temel mantığını oluşturdu. Maariv’de Yossi Melman tarafından yayımlanan paralel bir İsrail basın haberi, gizli bağların derinliğini “yaklaşık 20 yıl” olarak nitelendirirken, bu bağların “milyarlarca dolar değerinde” silah ve istihbarat-BT anlaşmalarına dayandığını belirtti.

İşbirliğinin Gizli Altyapısı

Sonraki yirmi yıl boyunca, bütünüyle gizli bir işbirliği mimarisi inşa edildi. 2025 yılında Journal of Asian and African Studies dergisinde yayımlanan ve hakemli olan Kertcher ve Schiff araştırması, bu dönemi “gayri resmî normalleşme” olarak tanımlamaktadır; bu, devlet yönlendirmeli ve hedef odaklı bir ortak etkileşim olup nihai Abraham Anlaşmaları’nın zeminini hazırlamıştır.

2009 yılında İsrail, Uluslararası Yenilenebilir Enerji Ajansı’nın (IRENA) genel merkezinin Abu Dabi’deki Masdar City’de kurulması için Almanya yerine beklenmedik biçimde BAE’yi destekledi — açık koşul ise İsrail’in IRENA üyeliği kisvesi altında BAE’ye diplomat ve bakan göndermesine izin verilmesiydi. Her iki hükümet de resmî bir ilişki olmadığını iddia etmeyi sürdürürken, İsraili bakanlar ve diplomatlar bu kanal aracılığıyla yıllar boyunca Abu Dabi’ye seyahat etti. WikiLeaks tarafından yayımlanan 2009 tarihli sızdırılmış bir ABD diplomatik telgrafı, İsrail Dışişleri Bakanı Tzipi Livni ile BAE Dışişleri Bakanı Abdullah bin Zayed arasında “iyi ve kişisel bir ilişki” olduğunu belirtiyor, ancak “kapalı kapılar ardında söylediklerini kamuoyunda yapmayacaklarını” da not ediyordu.

Ocak 2010’da, Mossad’ın 27 kişilik bir ekiple Dubai’deki El Bustan Rotana otelinde Hamas silah tedarikçisi Mahmud el-Mabhuh’u suikastla öldürmesi ilişkileri geçici olarak soğuttu. Ancak bu soğukluk kalıcı olmadı. Gulf State Analytics tarafından analiz edilen bir New York Times araştırması, İsraili yetkililerin, el-Mabhuh olayıyla zarar gören ilişkileri onarmak amacıyla bir “uzlaşma” jesti olarak Abu Dabi Veliht Prensine NSO Group’un Pegasus casus yazılımını edinme fırsatı sunduğunu ortaya koydu; BAE ise NSO Group ile ilişkiler geliştirmeye 2013 gibi erken bir tarihte başlamıştı.

2015 yılına gelindiğinde, Obama dönemi İran nükleer anlaşmasına yönelik ortak muhalefet gizli koordinasyonu derinleştirdi. İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu’nun elçisi Yitzhak Molcho’ya Arap devletleriyle siyasi temas kurma görevi verildi. 2016 yılında Netanyahu ile üst düzey Emirlik yetkilileri, İran anlaşmasını görüşmek üzere Kıbrıs’ta gizlice bir araya geldi. Obama Beyaz Sarayı bu konuda bilgilendirilmedi. Üst düzey Emirlik diplomatı Enver Gargaş daha sonra İsrail ile ilişkilerin “son 15 yıl kadar bir sürede organik olarak” geliştiğini kabul etti; bu da 2020 anlaşmasının zaten var olan bir durumu resmileştirdiğini gösteren bir itiraftı.

Gözetleme Bağlantısı

Gizli ilişkinin belki de hiçbir boyutu, Abu Dabi ile Tel Aviv’i birbirine bağlayan gözetleme teknolojisi transferlerinden daha karanlık değildir. MBZ yönetimindeki BAE, İsrail yapımı Pegasus casus yazılımını Ağustos 2013 gibi erken bir tarihte edindi ve bunu muhalif Ahmed Mansoor’u hedef almak için kullandı; Mansoor Mart 2017’de tutuklandı, Mayıs 2018’de 10 yıl hapis cezasına çarptırıldı ve 10 Temmuz 2024’te UAE84 toplu siyasi davasında ek olarak 15 yıl daha hapis cezası aldı. BAE tarafından işletilen Pegasus,

Kaşıkcı'nın nişanlısı Hanan Elatr'ın telefonuna da yerleştirildi; bu, onun Nisan 2018'de BAE gözetiminde bulunduğu sırada — öldürülmesinden aylar önce — gerçekleşti.

BAE, biri Abu Dabi federal hükümetine ait, diğeri ise Dubai hükümdarı tarafından bağımsız olarak edinilmiş iki ayrı Pegasus lisansına sahipti. Abu Dabi merkezli DarkMatter şirketi, MBZ yönetimi altında hükümetle yakın bağlara sahip olup Project Raven'ı yürütmek, eski NSA ve İsrail 8200 Birimi personelinin 1 milyon dolarlık maaşlar ve Kıbrıs'ta lüks konutlar sunarak işe almak ve ToTok adlı gözetim uygulamasını geliştirmekle suçlandı.

İbrahim Anlaşmaları ve Sonrası

13 Ağustos 2020'de MBZ, Donald Trump ve Benjamin Netanyahu, hangi Orta Doğu ülkelerinin Yahudi-Amerikan eksenine gerçekten hizalandığını dünyaya gösteren bir anlaşma duyurdu. İbrahim Anlaşmaları Barış Anlaşması, 15 Eylül 2020'de Beyaz Saray'ın Güney Çimenliği'nde imzalandı. Mossad Direktörü Yossi Cohen, BAE'ye defalarca gizlice gidip geldi ve Trump yönetiminin arka kanal diplomasisiyle birlikte çalışarak anlaşmanın sağlanmasında kilit bir rol oynadı. İsrail, karşılığında Batı Şeria'nın ilhakını "askıya almayı" kabul etti — ortak açıklamada kullanılan ifade buydu; ancak Netanyahu aynı gece ilhakın "masada" kaldığını söyledi. 1972 tarihli BAE boykot yasası 29 Ağustos 2020'de yürürlükten kaldırıldı.

İki ülke arasındaki ekonomik ilişkiler hemen patlama gösterdi. Times of Israel'e göre, Gazze savaşı devam ederken bile ikili ticaret 2024'te 3,2 milyar dolara ulaştı; bu, 2023'e göre yüzde 11'lik bir artış anlamına geliyordu. Sağlık, fintech, enerji, tarım teknolojisi ve güvenlik alanlarında yatırımlarla birlikte ikili bir serbest ticaret anlaşması "rekord sürede" yürürlüğe girdi.

Askerî işbirliği de paralel olarak derinleşti. Ocak 2021'de BAE ile ABD, 23,37 milyar dolarlık bir silah paketinin parçası olarak F-35 Joint Strike Fighter'lar için Mutabakat Mektupları imzaladı. Savunma Bakanı Benny Gantz ile Savunma Bakanı Mark Esper'in 22 Ekim 2020'de Niteliksel Askerî Üstünlük güvence anlaşmasını imzalamasının ardından İsrail itirazını resmen geri çekti. Avrupa Dış İlişkiler Konseyi'ne göre, bunu Kızıldeniz'de ortak deniz tatbikatları ve Yemen'in Perim ve Sokotra adalarında ortak dinleme istasyonlarına dair haberler izledi. İsrailli silah üreticileri, Şubat 2025'te Abu Dabi'de düzenlenen IDEX/NAVDEX fuarında, Gazze'de kullanılan sistemler de dâhil olmak üzere silahlarını sergiledi.

Muhammed bin Zayed'e Yönelik Suçlamalar

MBZ, İsrail ile kamuoyuna açıklanmadan önce var olan gizli bir ortaklığı yetkilendirdiği ve yönettiğine dair çeşitli kanıt kategorileri temelinde şahsen suçlanmıştır. Filistin Yönetimi Başkanı Mahmud Abbas, 2020 Anlaşması'nı kamuoyunda "ihanet" olarak nitelendirdi; bu suçlama, anlaşmayı "büyük bir hata" olarak tanımlayan eski İran Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani ve protesto amacıyla Türk büyükelçisini geri çekmekle tehdit eden Türkiye'den Recep Tayyip Erdoğan

tarafından da dile getirildi. İran'ın Dini Lideri Ali Hamaney, BAE'nin normalleşmesinin Emirlikliler üzerinde kalıcı bir "utanç lekesi" bıraktığını söyledi ve MBZ'yi "İslam dünyasına, Arap uluslarına, bölge ülkelerine ve Filistin'in kendisine" ihanet etmekle suçladı.

Her Şeyi Ortaya Çıkaran Savaş

İsrail 13 Haziran 2025'te İran'ın nükleer, askerî ve rejim hedeflerine karşı Yükselen Aslan Operasyonu'nu başlattığında ve birkaç gün sonra ABD saldırılarıyla bunu takip ettiğinde, BAE Dışişleri Bakanlığı "İsrail'in İran İslam Cumhuriyeti'ni askerî olarak hedef almasını en güçlü şekilde kınadığını" açıkladı. 22 Haziran'da ABD'nin İran'ın nükleer tesislerine yönelik saldırılarının ardından BAE, özellikle ABD'nin adını anmadan "derin endişe" ifade etti. Ancak bu söylem gerçeği gizliyordu. 5.000 Amerikan personeline, F-22 Raptor ve F-35 Lightning II uçaklarına, U-2 casus uçaklarına ve Patriot füze bataryalarına ev sahipliği yapan Al Dhafra Hava Üssü, sonraki 2026 kampanyası boyunca kullanıldı ve İran Devrim Muhafızları tarafından defalarca vuruldu. On yıllar boyunca Amerikan güç projeksiyonunu sessizce mümkün kılan bu üs, artık İran'ın misillemesinin doğrudan hedefi hâline gelmişti. Dört üst düzey Körfez yetkilisi, Times of Israel'e Körfez başkentlerinin — "özellikle Birleşik Arap Emirlikleri, Suudi Arabistan, Bahreyn ve Katar" — Washington'a İran'a yönelik saldırılarını sürdürmesi için özel olarak baskı yaptığını söyledi. İran istihbarat kaynakları, BAE'yi ABD-İsrail kampanyasında en başından itibaren aktif bir rol oynamakla suçladı ve Abu Dabi'nin 13 Mart 2026'da Kharg Adası'na yönelik ABD saldırısının çıkış noktası olduğunu iddia etti. İran'ın Al Dhafra, Cebel Ali Limanı ve Dubai Uluslararası Havalimanı da dâhil olmak üzere Emirlik altyapısına yönelik ilk saldırılarının ardından MBZ, Emirlik geleneğini bozarak İran'ı kamuoyunda "düşman" olarak nitelendirdi; bu, savaşın yeniden başlamasından bu yana yaptığı ilk açıklamaydı. 8 Nisan 2026'da BAE, "İran'ın tüm tehdit yelpazesinin — nükleer kabiliyetleri, balistik füzeleri, insansız hava araçları, askerî kapasitesi ve bağlı vekilleri — kesin biçimde ele alınmasını" talep etti. Basit bir ateşkes "yeterli değildi." 2026'nın başlarında Avrupa Dış İlişkiler Konseyi, Suudi Arabistan'ın artık bölgesel dinamikleri "BAE-İsrail eksenine" etrafında şekillendirdiğini gözlemledi; bu rekabet o kadar belirgindi ki Riyad, Somali, Sudan, Libya ve Yemen'deki BAE faaliyetlerini bilinçli olarak dengelemekteydi. 2026 ilkbaharında, Arap dayanışması iddiası, Al Dhafra'nın yıkılmış hangarlarının yanında harabeye dönmüştü ve nihayet BAE'yi otuz yıldır olduğu gibi ortaya çıkardı: Yahudi-Amerikan eksenine adına ön cephede icra edici bir güç olarak hareket eden boyun eğmiş bir uydu devlet. Savaş, acımasız ve açıklayıcı bir ateş işlevi gördü; egemenlik görüntüsünü yakıp ortadan kaldırarak, Orta Doğu'yu Yahudi üstünlüğü için güvenli hâle getirmeye yönelik küresel girişimde kalıcı bir işbirlikçi rolü uğruna atalarından miras aldığı onuru takas etmiş bir rejimi açığa çıkardı.

Frantz Fanon – Yeryüzünün Lanetlileri: Bir Çığlık, Bir Teşhis, Bir Uyarı

YAZAR: ABDULLAH BAŞYİĞİT

“Soylu ruhlarımız ırkçıdır!”

-Frantz Fanon

Yeryüzünün Lanetlileri pek çok ırkçılık karşıtı harekete ilham kaynağı olmuş, sömürgecilik-karşıtı mücadelenin ve Üçüncü Dünya'nın özgürlüğünün manifestosu olarak kabul edilmiştir. Afrika'daki ulusal kurtuluş hareketlerinden Amerika'daki Kara Panterler örgütüne kadar pek çok hareketi derinden etkilemiştir. 1961 yılının sonlarında yayımlanan Yeryüzünün Lanetlileri, yalnızca bir kitap değil; ölümle yarışan bir zihnin son sözleri, bir çağrısı ve belki de bir uyarı metnidir. Kitabın bu derece etkili olmasında 36 yaşında hayatını kaybeden yazarın Cezayir Kurtuluş hareketinde aktif rol alması ve sonrasında Cezayir'in Afrika gezici büyükelçisi sıfatıyla kurtuluş hareketlerine sahne olan Afrika ülkelerine yoğun seyahatlerinin ardından kanser teşhisi ile hastaneye yatırıldığında, ölümcül hastalığının gölgesinde kaleme alınmış olmasının da payı vardır. Frantz Fanon, bu eseri kaleme aldığı sırada lösemi tedavisi görmekteydi. Ölümcül bir hastalıkla mücadele eden bir psikiyatri hekiminin kaleminden çıkan metnin tonunu anlamak açısından bu detay belirleyicidir: kitap, akademik bir meşgaleden çok, zamana karşı yazılmış bir “son müdahale” hissi taşır.

Eser, yoksul ülkelerin yoksullarına, mülksüzlerine ithaf edilmiştir. Bu yönüyle daha ilk sayfadan tarafını belli eder ve şöyle söyler: “Ulusal kurtuluş, ulusal uyanış, ulusun halka iadesi ya da Commonwealth... hangi adı, hangi en yeni ifadeyi kullanırsanız kullanın, sömürgeleştirme her zaman şiddet içeren bir olgudur.”

Sömürgeciliğin Anatomisi: Ekonomik Değil, Varoluşsal Bir Tahakküm

Fanon'un en önemli katkılarından biri, sömürgeciliği yalnızca ekonomik bir sistem olarak değil, aynı zamanda psikolojik ve kültürel bir yıkım mekanizması olarak ele almasıdır. Ona göre sömürge düzeni, insanları sadece fakirleştirmez; onları kendiliklerinden, insan olma haklarından koparır.

Sistematik sömürge düzeninde sömürülenlerin dünyası kaotik, bastırılmış ve değersizleştirilmiş bir hale gelir. Sömürenlerin dünyası ise düzenli, güvenli ve “insan” sayılır. Bu ayrım, sadece ekonomik, fiziksel bir ayrım değil, varoluşsal, ontolojik bir ayrımdır. Dolayısıyla sömürgeleştirme mücadelesi, sömürülenin insanlık statüsü dışına itilmiş olmasına karşı yürütülecek bir “insan olma mücadelesidir”.

Kitabın en tartışmalı ve en çok eleştirilen bölümü, ilk bölüm olan “Şiddet Üzerine”dir.

Fanon burada, sömürgeciliğin zaten şiddet üzerine kurulu olduğunu ve bu yapının ancak yine şiddet yoluyla yıkılabileceğini savunur.

Fanon, şiddeti sadece bir mücadele aracı olarak değil, ezilen insanın yeniden özneleşme süreci olarak değerlendirir.

Bu yaklaşım şiddeti arındırıcı bir süreç olarak sunan tehlikeli bir yaklaşım şeklinde eleştirilere sıklıkla maruz kalsa da, tarihsel gerçeklikten kopmayan radikal bir teşhis olduğu net bir biçimde ortaya çıkmış görünmektedir.

Kitabın en çarpıcı bölümlerinden biri de, bağımsızlık sonrası toplumlara yönelttiği eleştirilerdir. Fanon'a göre sorun yalnızca sömürgeciliğin yıkılması değildir; asıl mesele, onun yerine neyin kurulacağıdır.

Fanon, özellikle "ulusal burjuvazi"yi sert biçimde eleştirir: bu sınıf, halktan kopuk, Batılı değerleri taklit eden, devrimi yozlaştırma potansiyeli taşıyan bir yapıdadır. Bu tespit, eseri yalnızca bir "devrim çağrısı" olmaktan çıkarır; aynı zamanda bir devrim sonrası eleştiri metnine dönüştürür. Klasik Marksist analiz, toplumsal çatışmayı burjuvazi ile proletarya arasındaki sınıf mücadelesi üzerinden okunurken, Fanon, asıl kırılmanın sömürgeci ile sömürülen halk arasında ortaya çıktığını vurgular.

Bu yönüyle mesele yalnızca ekonomik bir karşıtlık değil, aynı zamanda tarihsel, kültürel ve kimliksel bir ayrışmadır.

Fanon'a göre Avrupa merkezli sınıf okumaları, sömürge toplumlarının yaşadığı çok katmanlı baskı biçimlerini açıklamakta yetersiz kalır.

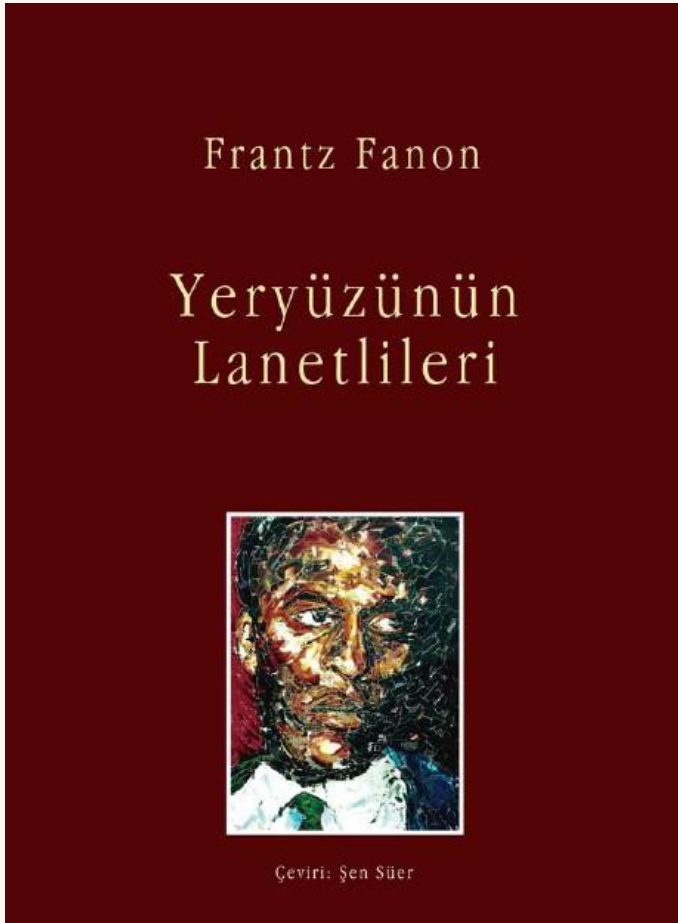
Bu nedenle o, mücadeleyi yalnızca sınıfsal bir zemine hapsedmez; ırk, kimlik ve kültür gibi unsurları da içine alacak şekilde daha bütünlüklü bir perspektif geliştirir. Avrupa solunun ve Batılı düşüncenin sömürge düzenini Batılı kavramlarla anlayamadıklarını şöyle ortaya koyar:

"Bu gerillalar benimsenmek için şövalyece davranmalıdırlar; insan olduklarını kanıtlamanın en iyi yolu budur. Bazen sol onları ayıplar: "Fazla ileri gidiyorsunuz, sizi daha fazla desteklemeyiz." Yerliler onların desteğine hiç mi hiç aldırılmazlar; bu desteği alıp bir taraflarına sokabilirler, değeri bu kadardır."

Fanon'un psikiyatrist kimliği, eseri benzersiz kılan en önemli unsurlardan bir diğeridir. Kitapta yer alan klinik gözlemler, sömürgeciliğin birey üzerindeki etkilerini somutlaştırır: kimlik kaybı, değersizlik hissi, şiddete yönelim veya içe kapanma, travma ve psikolojik çöküş... Fanon'a göre bu durumlar bireysel değil, sistemeldir. Bu nedenle çözüm de bireysel terapi değil, toplumsal dönüşümdür.

Kitaba övgü dolu bir önsöz yazan Jean-Paul Sartre, Fanon'un metnini sadece teorik bir çalışma değil, bir çağrı olarak tanımlar. Sartre'in önsözü, kitabın radikal tonunu daha da görünür kılar ve eserin Batı düşüncesi içindeki bilinirliğini ve yerini güçlendirir.

Yeryüzünün Lanetlileri, bir isyan çağrısıdır. Yoksul dünyanın yoksullarına, mülksüzlerine, sömürülenlerine "insan" olma mücadelesi verme çağrısıdır. Yeryüzünün Lanetlileri insanın insanı nasıl yok ettiğini gösteren değil, bunu kabullenmeye zorlayan bir yüzleşme metnidir. Kitabın yarattığı etki, teşhisinin ve uyarısının ne denli güçlü ve haklı olduğunu ortaya koymuştur.

Derrida'nın Türk Hukukçularına Bir Çift Kelamı Var!

EMİR VURAL
www.kritikbakis.com

*Dursun kefi-i hükmünde terâzu-yı adalet
Havfin var ise mahkeme-i rûz-i cezâdan
Kadı ola da'vâci vü muhzır dahi şahit
Ol mahkemenin hükmüne derler mi adalet
(Hüküm verirken elinde adalet terazisi dursun,
Eğer ceza günü kurulacak mahkemeden korkun varsa.
Davacı kadı olur, mübaşir de şahitlik ederse,
Böyle bir mahkemenin verdiği hükme adalet derler mi)*

-Ziya Paşa

Hukuk, düzeni tesis etmek için vardır. Düzen hukukun ontolojik omurgasıdır. Normların, kuralların, yasaların inşa ettiği bir dünya, kaosun eşliğinden geriye çekilmiş bir düzen vaadidir. Peki, bu düzenin içinde adaletin yeri nedir? Modern hukuk sistemleri çoğunlukla normatif, pozitivist ve sistematik temeller üzerinde yükselir. Yasaların nesnelliği, tarafsızlığı ve uygulanabilirliği üzerine kurulu bu yapı, “adalet”i hukukla/yasayla özdeşleştirme eğilimindedir. Ancak çağdaş Fransız filozof Jacques Derrida (1930-2004) bu özdeşliği temelden sarsan “Adalet, gerçekten hukuk/yasa ile aynı şey midir?” sorusunu sorar. İşte Derrida'nın dekonstrüksiyon (yapısöküm/yapıbozum) felsefesi, bu sorunun peşine düşer. Çünkü Derrida için hukuk (loi), yazının bir düzenlemesi, bir metindir. Adalet (justice) ise yazılamaz, hesaplanamaz, ölçülemez. Adalet yasanın arkasında gizlenen bir özlem, bir hayalet gibi belirip kaybolan bir çağrıdır.

Adalet, tarif edilemez, zira her tarif bir tahdittir. Düşünürken, yazarken kullandığımız kavramları tahdit etmek yani sınırlamak için tarif eder, yani tanımlarız. Bunun belki de en önemli istisnalarından birisi adalettir. Adaleti tanımlamak, onu sabitlemek, dondurmak anlamına gelir. Adalet, bir kez sabitlenince artık adalet olmaktan çıkar. Adil olmak için elimizden gelen her şeyi yapabiliriz ama bizim adil, yaptığımız şeyin de adalet olduğundan hiçbir zaman emin olamayız. Dahası olmamız da gerekir zaten. Bunun herhangi bir garantisi de yoktur. Hatta adaletle ulaştığımızı iddia ettiğimiz anda ondan uzaklaşmaya başlarız. Adalet, bir nokta, bir olay değil ideadır, idealdir, arayıştır. Adil olmak, adaleti aramak demektir. Her daim adaleti aradığımız oranında adile yaklaşıyoruz, adil olduğumuzu iddia ettiğimiz oranda ondan uzaklaşıyoruz.

Derrida, “Şiddetin Gücü: Otoritenin Mistik Temeli”[1] adlı metninde hukukla adalet arasında radikal bir ayrım yapar. Derrida'ya göre hukuk (law) kurumsal, normatif ve kodlanabilir olandır. Adalet (justice) ise hiçbir zaman tamamen kodlanamaz; bir yasa olarak yazılamaz. Hukuk, kurumlaşmış, pozitif, simetrik ve ölçülebilir olandır. Bir karar mekanizması, bir uygulama pratiğidir. Adalet ise, her zaman bundan başka bir şeydir. Derrida'ya göre; “Adalet dekonstrüksiyonun ötesindedir; ama dekonstrüksiyon adaleti mümkün kılar.” Bu paradoksal formül, hem derin hem de basit bir hakikate işaret eder; Adalet, asla tam anlamıyla somutlaşamaz. Çünkü her somut yasa, bir istisna üretir.

Her karar, bir dışlama yapar. Her hüküm, aynı anda bir suskunluk taşır. Ve işte o suskunlukta, adaletin yankısı duyulur. Derrida'nın düşüncesinde, adalet gecikir; ama beklenmeden de gelmez.

Dekonstrüksiyon (yapısöküm/yapıbozum) çoğu kez yanlış anlaşılmıştır. Bir yıkım, bir dağıtım, bir nihilizm olarak okunmuştur. Oysa Derrida için dekonstrüksiyon (yapısöküm/yapıbozum), anlamın kendi içindeki çatlakları, farklılıkları, ertelenmeleri görünür kılma arayışıdır. Bu bağlamda hukuk, her zaman bir metin olduğu için, dekonstrüksiyona (yapısöküm/yapıbozum) açık bir zemindir. Çünkü her yasa, dilde yazılmıştır ve her dil, sonsuz anlam sapmaları üretir. Buna göre yapısöküm bir yıkma, yok etme eylemi değil, bilakis daha iyisinin mümkün olduğunu düşünerek ve daha iyisini yapmak için mevcut durumun bütün çatlak ve çelişkilerini ortaya koyma teşebbüsü dahası mesuliyetidir.

Derrida'nın düşüncesinde yasa (law) – ki Latince karşılığı lextir – hiçbir zaman saf değildir. Çünkü her yasa, bir başlangıca dayanır ve her başlangıç, bir karar gerektirir. Oysa karar, özsel olarak irrasyonel bir sıçramadır; Derrida buna “mistik bir temel” der. Hukuk, bu mistik boşluk üzerine inşa edilmiştir. Tam da bu yüzden, hukukun meşruiyeti daima kırılgandır. Derrida'ya göre gerçek bir karar, asla sadece bilgiye veya kurula dayanarak verilemez. Çünkü eğer bir kararı önceden kodlanmış bir yasa belirliyorsa, o karar aslında bir karar değildir. Gerçek karar, bir bilinemezliğe, bir belirsizliğe girme cesaretini gösterir. İşte bu anlamda adalet, imkânsız olandır hatta imkânsız olanı arama, istemedir.

Adaletin çağırısı, Derrida'nın düşüncesinde, hiçbir yazılı yasayla çakışmaz, ama hiçbir zaman ondan bütünüyle ayrı da tutulamaz. Çünkü adalet, koşulsuz bir taleptir, yazıya, hesaba, yasaya, kodlara indirgenemeyen bir etik buyruk, hatta bir mutlaklık yankısıdır. O, pozitif hukukun daima ötesinde yer alır; öyle ki, her yazılı yasa, bu koşulsuz Yasa'nın ancak nakıs bir izini taşıyabilir.

Hukuk, düzen kurmak, eylemi yönlendirmek ve uyumsuzluğu çözmek üzere yazılmış metinler bütünüdür. Ölçülebilir, hesaplanabilir, karar verilebilir olanın dünyasında işler. Adalet ise bu dünyanın sınır çizgilerinde bekleyen bir belirsizliktir, karar verilemez olanın deneyimi. Derrida'nın ifadesiyle adalet, ne yazılır ne hesaplanır; ama onsuz da karar alınamaz. Koşulsuz Yasa'nın karar verilemezliği hukuku mümkün kılan şeydir. Çünkü yazılı hukuk, bu karar verilemezliğin içinde doğar, o mutlak ve tanımsız taleple hesaplaşmak zorunda kalır. Yani hukuk, adaletin imkânsızlığından türeyen, imkânsız olan için mümkün olanı inşa etme teşebbüsüdür. Bu da onu hem adalete bağımlı, hem de adalete karşı kırılgan kılar. Hukuk, adalet adına yapılan ama adaletin taleplerine hep nakıs kalan bir yapı olarak, düzen ile özlem, yasa ile vicdan, hesap ile sorumluluk arasında gerilimler yaşar. İşte bu gerilimin bizatihi kendisi adaletin tecellisini bir nebze mümkün hale getirir.

Bu gerilim aporetiktir. Yani içinden çıkılamaz, ama terk edilemez. Adalet, yasa tarafından kuşatılamaz, fakat her yasa da ona referansta bulunur. Adalet, hem yazının dışında hem onun içinde tecessüm eder. Bu nedenle adalet için yasa yapılır, ama yasa, çoğu zaman adalete adil davranamaz. Çünkü yasa, koşulsuz olanı, koşullu olan içinde müzakere etmek zorundadır. Bu, adaletin taleplerini hukuki dile çevirirken kaçınılmaz olarak bir fazlalığı, belki de adaletin kalbini, kaybetme riskini taşır.

Kuzât ahvâlini dirsene ne mümkündür beyân etmek

Eğer hasmun ise kâdî efendi yarıcun Allâh

Kurup bir dâm-ı tezvîri dimişler mahkeme adın

Kanı seccâde-i Ahmed kanı ahkâm-ı şer'ullâh

Hudâ saklar hatâlardan adalet eyleyen şâhı

Ve hem dünyâ vü ukbâda olurlar fî-emânillâh

Bugün adl eyleyüp halka idersen lutf u ihsânı

Yüzün ağ olırsın yarın makamun zıll-ı arşullâh

(Kaduların durumunu beyan etmek ne mümkün.

Eğer davada karşı tarafın kadiyla yakınlığı varsa, Allah yardımcın olsun.

Mahkemeye “adalet yeri” demişler ama hile ve düzen tuzağı kurulmuş.

Peygamberin adaleti nerede, Allah'ın hükümleri nerede?

Allah, adaletle hükmeden hükümdarı hatalardan korur.

Böyle kişiler hem dünyada hem ahirette güvende olurlar.

Eğer bugün halka adaletle davranır, iyilik ve ihsan edersen,

Yarın yüzün ak olur ve yüce bir makam kazanırsın.)

Fuzûlî

Fuzûlî'nin “Kurup bir dâm-ı tezvîri dimişler mahkeme adın” mısraı, mahkemenin adaletin tecessüm ettiği yer olmaktan çıkıp, aksine hakikatin çarpıtıldığı bir tuzak (dâm-ı tezvîr) hâline geldiğini ifade eder. Bu ifade, Derrida'nın hukuk (droit) ile adalet (justice) arasındaki ayırımına doğrudan temas eder. Derrida'ya göre hukuk, yazılıdır, kurumsaldır, uygulanabilir, oysa adalet, yazıya sığmaz, hesaplanamaz ve daima “gelecek olan” (à venir) olarak kalır. Fuzûlî'nin mahkemeye yönelttiği itimatsızlık, hukukun kendisini adaletin garantörü olarak sunmasına karşı duyulan şüphenin erken bir şiirsel ifadesidir.

Şiirdeki “Kanı seccâde-i Ahmed kanı ahkâm-ı şer'ullâh” feryadı ise, normatif düzen ile ilahî adalet arasındaki kopuşu dramatize eder. Burada “şer'ullâh”, aşkın ve mutlak bir adalet ufkunu temsil ederken, mahkeme pratiği bu ufuktan sapmış bir temsil olarak açığa çıkar. Derrida'nın yapıbozumcu okumasında da benzer bir gerilim vardır. Her hukuk sistemi, kendisini meşrulaştıran bir “kurucu şiddet”e dayanır ve bu şiddet, adaletin saf ve aşkın iddiasını daima kırletir. Fuzûlî'nin sorusu “kanı?” aslında Derrida'nın sorusudur. Adalet nerede?

Daha da çarpıcı olan, Fuzûlî'nin adaleti tamamen imkânsız ilan etmemesidir. “Hudâ saklar hatâlardan adalet eyleyen şâhı” mısraında, adalet hâlâ bir ihtimal olarak korunur fakat bu ihtimal, dünyevî kurumlardan ziyade ilahî bir muhafazaya bağlanır.

Derrida'nın düşüncesinde de adalet, tam da bu imkânsızlık ile zorunluluk arasındaki gerilimde ortaya çıkar. Adalet imkânsızdır, çünkü hiçbir karar tüm tekiliği kuşatamaz ama aynı zamanda zorunludur, çünkü her karar bu imkânsızlığa rağmen verilmek zorundadır. Bu anlamda Fuzûlî'nin "adl eyleyüp halka" çağrısı, Derrida'nın "karar anı" dediği şeyle örtüşür: Hesaplanamaz olanı gözeterek yine de karar vermek.

Adalet ile hukuk, tam anlamıyla üst üste binemez, birbirini mütemmim cüz gibi tamamlamaz ama birbirinden koparılamaz da. Bu ikili yapı, Derrida'nın düşüncesinde "neredeyse-transandantal" bir koşulluk ilişkisi olarak belirir. Adalet, hukuk olmaksızın faal hale gelemmez, hukuk da adalet olmaksızın meşruiyetini kaybeder. Her yasa, adalete doğru atılmış bir adımdır ama asla adaletin kendisi değildir. Adaletin mutlak talebi, yasa tarafından yalnızca ertelenebilir, asla nihai biçimde karşılanamaz. Çünkü adalet, şimdi-burada hazır bulunan değil, hep gelmekte olandır. Derrida buna "adaletin hayaleti" der. Hukukta hissedilen ama hiçbir zaman bütünüyle temsil edilemeyen bir talep.

Bu noktada yapısöküm, yalnızca felsefi değil, politik bir tutum halini de alır. Adaletin karar verilemezliğinden doğan sorumluluğun, hukuki kurumların alanında karar verme zorunluluğuna dönüşmesi, Derrida'nın "kararın deliliği" dediği o anı üretir. Gerçek karar, rasyonel bir kuralın uygulanması değil, belirsizliğin ortasında atılan bir sıçramadır. İşte Derrida'nın düşüncesinin kritik gücü tam da buradadır. Adil olmak için yalnızca yazılı yasaya uymak yetmez, yazının sınırında, hukuka indirgenemez adalet çağrısına da kulak verilmelidir. Bu çağrı, politik olanın içinde inikâs eder. Çünkü siyaset, hüküm vermek, idare etmek ve tatbik etmekle alakalıdır. Lakin bu hükümler, yalnızca kurallara dayanırsa, etik olanı ıskalama riski her zaman vardır. Bu yüzden adil bir siyaset, hem hukukun taleplerine hem de adaletin imkânsız ama vazgeçilmez çağrısına aynı anda cevap vermekle mükelleftir. Bu, iki indirgenemez sorumluluk arasında yürütülen trajik ama zorunlu bir siyasettir.

Derrida'nın temel iddiası şöyle özetlenebilir; Yapısöküm, adaletin kendisidir, çünkü adalet, karar verilemez olanın tecrübesidir. Bu anlayışa göre adil olmak, bireyin tekil ve benzersiz bir öteki karşısında, hiçbir zaman nihai olarak hükmedemeyeceği, kavrayış gücünü aşan bir sorumluluğu kabul etmesidir. Adalet, hesaplanamayan, evrensel bir ilkeye indirgenemeyen bu tekilik karşısında duyulan etik sorumluluğun sonsuzluğudur. Ne var ki, bu karar verilemezlik durumu bizi eylemsizliğe sürüklemeyebilir. Aksine, tam da adaletin bu tecrübesi, bizi eyleme, yani siyasete iter. Rasyonel olarak gerekçelendirilemeyen ama ertelenemez olan bir karar anı. Bu karar, asla tam adil olamayacağını bile bile, eylemde bulunmanın zorunluluğunu kabul eder. Bu bağlamda politika, karar verilemeyen karşısında karar vermeyi, adaletin sonsuz ve ilkesiz çağrısını, kurumsal ve uygulamalı bir düzenin içine yerleştirme çabasıdır. Politika, kamusal alanın örgütlenmesi, yönetilmesi ve hukuk aracılığıyla işleyişe kavuşmasıdır.

Derrida'nın yapısöküm felsefesinde en temel aporia (çıkma), ve aynı zamanda sorumlu bir siyasi faaliyetin kaçınmayacağı gerilim, işte buradadır. Karar verilemezlikten karara, etik olanın tecrübesinden siyasi olanın eylemine, yani "yargı anı"na geçişin doğasında. Bu geçiş, ne bütünüyle temellendirilebilir ne de tamamen keyfidir, ama politik olanın zorunlu sınır koşuludur.

Adalet, her zaman belirli bir bağlamın ötesine geçmeyi, her somut yasa uygulamasında eşsiz olanı, tekil olanı, öteki'yi tanımayı gerektirir. Bu tanıma, hiçbir zaman kemale eremez. Çünkü öteki her zaman benden fazladır, her zaman bana direnendir. Bu yüzden adalet, her zaman bir melankoliyle birlikte gelir. Hiçbir karar tam olarak adil değildir, ama her karar adaletin umuduyla alınır. Derrida'nın adalet düşüncesi, bizi "mevcut hukuk sistemlerinin yeterliliği" gibi soruların çok ötesine taşır. O, adaletin kendisinin zaten mevcut sistemlerin dışında bir çağrı olduğunu, "gelecekte gelen bir şey" olduğunu iddia eder. Bu anlamda adalet her zaman bir venir'dir, yani 'gelmekte olan'dır. Bu 'gelmekte olan' adalet, hiçbir zaman bir kuruma, bir mahkemeye, bir anayasaya tam olarak sığmaz. Onların garantisi altına alınamaz. Ama buradan, Derrida'nın hukuk karşıtı olduğu manası çıkartılmamalıdır. Tam tersine, hukuku yapısökümüne uğratmak, onun adalete daha açık hale gelmesini sağlar. Hukuku sabitlemek değil, onu sor(g)uya açmak, hesap verebilir kılmak, sürekli yenilenmeye zorlamak gerekir. Derrida, "Adaletin ismi yoktur" der. Çünkü adalet, tanımlandığı anda sınırlandırılmış olur. Ve sınırlandırılan bir şey, artık adil olamaz. O halde adalet, daima yoldadır; hiç ulaşamayacağımız ama onsuz da yapamayacağımız bir ufuktur. Bu bakımdan Derrida'nın dekonstrüksiyonu, felsefi değil, etik bir çağrıdır. Her yasaya, her karara, her kurumun adalet adına konuştuğumuz iddiasına karşı, sürekli bir şüphe, sürekli bir yeniden düşünme, sürekli bir sorumluluk çağrısı. Bu çağrı, içinde yaşadığımız dünyada adaletin en çok muhtaç olduğu şeydir. Kendisini mutlaklaştırmayan, fakat sürekli soran, sorgulayan, arayan, adaleti hiç bıkmadan bekleyen bir hukuk.

Türkiye'de hukuk sistemi, uzun bir süre boyunca pozitivist bir hukuk anlayışı ile biçimlendirilmiş, yasanın mutlaklığı, devletin tarafsızlığı, yargının teknik bir "uygulayıcı" olduğu varsayılmıştır. Oysa Derrida'nın işaret ettiği gibi, her yasa bir karara dayanır ve her karar, aslında rasyonel değil, etik-politik bir sıçramadır. Türk hukuk sisteminde ise bu sıçrama, çoğunlukla bürokratik kuralcılık ya da siyasallaşmış normatiflik tarafından baskılanmıştır. Kararın kendisi, sanki önceden kodlanmış bir algoritma gibi ele alınmış, yargı etiği basit hesaplama indirgenmiştir.

Derrida'nın "kararın deliliği" dediği şey, Türkiye'de çoğunlukla idari aklın tekdüze mantığı ya da siyasal iradenin gölgesinde görünmez kılınmıştır. Hukuki karar, adaletin etik tecrübesi olmaktan çıkmış, çoğu zaman bir "hukuki formalite"ye, hatta kimi durumlarda bir siyasal meşrulaştırma aracına dönüşmüştür.

Anayasa Mahkemesi'nin kararlarının uygulanmaması, bireysel başvuru mekanizmalarının etkisizleştirilmesi ya da yüksek yargının keyfi yorumlarla adil yargılanma ilkesini askıya alması, bu dönüşümün somut örnekleridir.

Dahası, Derrida'nın işaret ettiği gibi, hukuk her zaman bir "dışlama" ile işler. Bir karara varmak demek, başka bir ihtimali bertaraf etmek, başka bir hakikati geçersiz kılmak demektir.

Türk hukuk sistemi bu dışlamayı çoğu kez resmî ideoloji, millî güvenlik söylemi ya da kamu düzeni gibi kavramlar üzerinden üretmiştir. Bu dışlama, yalnızca bireysel haklar düzeyinde değil, aynı zamanda kimlik, inanç ve düşünce özgürlükleri alanında da sistemik bir biçimde işlemiştir. Böylece hukuk, adaletin sesi olmaktan çok, devlet aklının dili hâline gelmiştir.

Türk hukuk sisteminde karar, çoğunlukla teknik bir uygulama veya siyasal bir işaret olarak ele alınır. Böylece hukuki süreç, adaletin hayaletiyle karşılaşma imkânını kaybeder.

Derrida'nın "adalet, dekonstrüksiyona uğratılamaz ama dekonstrüksiyonu mümkün kılar" önermesi işte burada anlam kazanır. Türk hukuk sistemi, adaleti sabit bir form, kodlanabilir bir norm, verili bir prosedür gibi gördükçe, adaleti değil, yalnızca yasallığı üretmektedir. Oysa adalet, yasanın içinden geçen ama ona hiçbir zaman indirgenmeyen bir etik fazlalıktır. Ve bu fazlalık, hukuk tarafından tanınmadıkça, her yasa kendi meşruiyet krizini içinde taşımaya devam eder. Dolayısıyla Türk hukuk sistemine yönelik Derridacı bir eleştiri, hukukun iç tutarlılığını değil, onun adaletle karşı açıklığını sorgular.

Bir hukuk sistemi, adil olmayı yalnızca kurallara uymakla sınırladığında, etik olanla imkânsız olan arasında kurduğu köprüyü yıkmış olur. Oysa adil bir hukuk, kendi sınırlarını tanıyabilen, kendisini adalet adına hesaba çekebilen bir hukuktur.

Hâsıl-ı kelim adalet, hem karar verilemezdir hem de ivedilikle gerçekleşmesi gereken bir çağrıdır. Bu nedenle hukuk, adaletin talebine verdiği her cevapta noksan kalmaya yazgılıdır. Ama bu noksanlık, hukuku eleştirilebilir, dönüştürülebilir ve daha adil olmaya zorlanabilir kılar.

Adalet, belki de hiç kimsenin doğrudan tanık olamayacağı bir şeydir, ama onun vaadi, hukuku hep yeniden düşünmeye davet eder. Derrida'nın ifadesiyle, "Hukuk, olsa olsa adaletin sonsuz temyizidir." Adalet, Türk hukukunda ne yazık ki hâlâ gelmekte olan bir şeydir.

Belki hiçbir zaman tam anlamıyla gelmeyecek; ama beklenmeksizin de bulunamayacak bir hayalet gibi dolaşmaktadır. Mahkeme salonlarında, cezaevlerinde, karar metinlerinde, susturulmuş savunmalarda, görülmeyen delillerde, duyulmayan ötekilerde...

Ve belki de bu yüzden, Derrida'nın hukukçulara söylediği en önemli kelim Türk hukukçuları için de geçerlidir; "Adalet, henüz gelmemiştir. Ama onsuz da hiçbir yasa hayatta kalamaz."

DİPNOTLAR:

[1] Derrida, Jacques, "Yasanın Gücü: Otoritenin Mistik Temeli", Şiddetin Eleştirisi Üzerine, Çev. Ece Göztepe, Ed. Zeynep Direk, Metis Defterleri, İstanbul, 2010, ss.43-134.

Bu Filmde Kötü Adam Amerika

YAZAR: NICKY REID*

KAYNAK: COUNTERPUNCH.ORG

“Kendi kaygılarımız tarafından öylesine sınırlandırılmış halde daireler çizerek dolaşıyoruz ki, artık doğru ile yanlış, gangsterin kaprisi ile en saf ideali birbirinden ayırt edemiyoruz”

–Ingmar Bergman

“Hepsini öldürebilirdim, seni de öldürebilirim. Kasabada kanun sensin, burada ise benim. Beni zorlama. Beni zorlama yoksa sana inanamayacağın bir savaş yaşatırım. Bırak gitsin. Bırak gitsin.”

–John Rambo

Hukuk ve düzen savunucularının ortalığa saçtığı tüm bu ‘iyi adam/kötü adam’ söylemlerinden nefret ediyorum, özellikle de dış politikanın ahlaki karmaşıklıkları söz konusu olduğunda. “Kötü adamları yakalamak için oraya girmeliyiz.”, “Dünya, kötü adamlarla başa çıkmak için Amerikan gücüne ihtiyaç duyuyor.”, “Kötü adamlar insan haklarını umursamıyor, o halde biz neden umursayalım?” “Dün gece karımı bir levye ile döverek öldürdüm ama savunmam gerekirse, rostoyu kötü adam gibi pişirmiştin.”

Bunların hepsi, ahlaki belirsizliğin aynasını silip yerine siyah-beyaz bir çizgi film gerçekliği koyarak, yaşam, ölüm ve yargısız infaz gibi karmaşık meseleler etrafında

Amerikan halkını çocuklaştırmak için tasarlanmış, saldırgan derecede aşırı basitleştirilmiş devasa bir halkla ilişkiler aracından ibarettir.

Bu spesifik maço yapay rıza türünün nihai ürünü, kendisinin 80’ler aksiyon filminde yaşadığına gerçekten inanan, kabadayı tavrılı Savaş Suçları Bakanımız Pete Hegseth’tir.

Ancak, kahraman mı yoksa kötü adam mı, iyi adam mı yoksa kötü adam mı rolü için mi deneme yaptığı her zaman net değildir. Bu kaslarını şişiren babun, ürkütücü Pentagon dua kahvaltılarında “merhameti hak etmeyenlere” “ezici şiddet” uygulaması için Beyaz İsa’ya dua etmediğinde, coşkulu basın etkinliklerinde İran’ın ölümcül 5. sınıf kız öğrencilerinin üzerine “ölüm ve yıkım” yağdırma konusunda Amerika’nın insanüstü yetenekleriyle övünüyor.

Bu herifin Bratpack sporcu maskaralıklarından biraz daha mide bulandırıcı olan tek şey, dünyanın geri kalanı dehşetle irkilip topluca kasılırken, Amerikalıların korkutucu bir yüzdesinin bir şekilde hâlâ buna kanıyor olmasıdır. Tüm toplumun dertlerini en son TikTok penis şakasına bağlayan o dırdırcı kilise Karen’larından biri gibi konuşmaktan nefret ediyorum ama bu bariz saçmalık yığınının işe yaramasının tek nedeni Hollywood ve onun Askeri Sanayi Kompleksi ile olan ensest ilişkisidir.

Neredeyse bir asırdır, ana akım Amerikan sineması aynı köpüklü patlamış mısır mitolojisini kusmuş, yutmuş ve yeniden kusmuştur; bu mitolojide Amerika'nın her zaman iyi adam olduğu ve yoluna çıkan komik aksanlı her yabancıнын, sonsuz makineli tüfek yağmurları ve dipsiz kansız ceset yığınlarının şehvetli bir bacchanalia'sında tekrar tekrar yok edilmek için var olan, tamamen ötekileştirilmiş bir insan bowling pini olduğu, temel bir sağduyu olarak sunulur.

Sıradan bir Amerikalı, bu bayağı içeriklerle düzenli olarak beslenerek büyür; buna, herhangi bir savaş bölgesini gelecek haftaki ludoviko scantron testi için ezberlenmesi gereken isimler ve tarihlerden oluşan bej bir labirente dönüştürebilen şabloncu, mekanik devlet okulu tarih öğretmenleri de eşlik eder. Ölümcül derecede bıkkın olabilirim ama bu kuralın bir istisnası değilim. Kendime özgü Queer nörodivergent ötekiliğim, beni filmlerde neredeyse her zaman kötü adamları tutma gibi tuhaf bir alışkanlıkla baş başa bıraktı; bu da beni Darth Vader'dan Molotov Remembers'a uzanan şaşırtıcı derecede kısa bir yola sürükledi. Dürüst olmak gerekirse bu beni bir an afallattı, ama aynı zamanda bana fazladan bir tutam perspektif de kazandırdı.

Burada söz konusu olan acımasız ve son derece nahoş gerçeklik şudur: Devlet ve ona anlamını veren savaş söz konusu olduğunda, çok az sayıda iyi adam vardır; yalnızca farklı türlerde kötü adamlar vardır. Bazıları siyah giyer, bazıları beyaz. Hepsi farklı bahaneler kullanır, ama hepsi geçimini insanları öldürerek sağlar ve hepsi, "düşmanın" varlığının sürekliliğiyle tanımlandıkları kadar, diğer kötü adam türü üzerindeki zaferleriyle de tanımlanırlar; üstelik bu zaferler, bir sonrakinin karanlıktan ortaya çıkmasından önce nedense asla on beş dakikadan uzun sürmez.

Bununla birlikte, tahrif edilmemiş tarihsel istatistiklere daha yakından bakıldığında, burada söz konusu olan en acımasız ve son derece nahoş gerçekliğin, Amerika'nın en kötü türden bir kötü adama dönüşmüş olduğu gerçeği olduğu çok hızlı bir şekilde inkâr edilemez hale geliyor. Amerika, çağımızın Darth Sidious'u haline geldi. Molotov ve de Gaulle gibi kötü adamları, insan ırkının hayatta kalması için varoluşsal doruk noktasındaki bir savaşta bir araya getiren, Üçüncü Reich düzeyinde bir "büyük kötü". Bu yeni bir gelişme olmaktan çok uzak, ancak kesinlikle daha da kötüye gidiyor.

Büyük ölçüde soykırım ve kölelikle tanımlanan bir cumhuriyet olarak kuruluşundan bu yana, Amerika Birleşik Devletleri yaklaşık 500 dış askeri müdahalede bulunmuştur; bunların yarısından fazlası İkinci Dünya Savaşı'ndaki zaferimizden sonra, yaklaşık %25'i ise dünya sahnesindeki tek gerçek rakibimiz olan Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra gerçekleşmiştir. Başka bir deyişle, Amerika ne kadar çok "kazanırsa", o kadar şiddetli hale gelir. Amerika'nın rakipleri ne kadar zayıflarsa, ölü sayısı o kadar yükselir.

Donald Trump'ın 2027 yılı için yıllık askeri harcama bütçesine yönelik son talebi, 1,5 trilyon dolar ile önceki tüm rekorları kırmaktadır; bu rakam yalnızca sözde

büyük düşmanımız Çin'in bütçesinin on katından fazla olmakla kalmaz, aynı zamanda en yüksek savunma bütçesine sahip sonraki on iki ülkenin toplamından da fazladır. Ve biriken tüm bu vergi kaynaklı fonlar, dünyanın her kıtasında 80 ülkede bulunan yaklaşık 800 denizasırsı üssün küresel ağını sürdürmeye gitmektedir. Bunların hiçbirisi iyi adam davranışı değildir. Bu, kötü adam davranışı bile değildir. Bu lanet olası Ölüm Yıldızı davranışdır ve şu anda hepimiz en azından biraz korkuyor olmalıyız.

Bununla birlikte, tarih eğitimi Rocky IV'ten öteye geçmeyen hiç kimse için bu pek de şaşırtıcı sayılmaz. Bu lanet olası korku gösterisinin tamamı, uzun zamandır Batı Medeniyeti'nin zamanın ruhunu yöneten her şeye kadir iyi adam kültü olan Manifest Destiny'nin yalnızca doğal bir sonucudur.

Pete Hegseth ve Donald Trump gibi süper ucubeler, yalnızca komşuları korkutacak kadar büyümüş cephe'deki ilk çatlaklardır. NATO'cu müttefiklerimiz, ABD'nin son yüzyılda düzenlediği her Batmanvari geçerken saldırıda Robin rolüne soyunmuştur. MAGA'dan irkilmelerinin nedeni, Orta Doğu'daki son bataklıklarının dehşet verici doğası değil, Amerika'nın mevcut yönetiminin, Batı'nın iyi adam/kötü adam markasının uluslararası itibarını, B sınıfı bayağı kötü adamlık gösterilerini açık ve utanmaz biçimde sergileyerek karartıyor olmasıdır.

Ve alıntı yapıyorum: "Savaşçılarımıza, bizzat Başkan ve şahsım tarafından verilen azami yetkiler tanınmıştır. Angajman kurallarımız cesur, kesin ve Amerikan gücünü zincirlemek için değil, serbest bırakmak için tasarlanmıştır.

Bu savaşın adil bir mücadele olması hiçbir zaman amaçlanmadı ve adil bir mücadele de değildir. Burada merhametli olmak üzere eğitilmiyoruz. Merhamet zayıflar içindir. Onlar yerdeyken vuruyoruz. Tam da olması gerektiği gibi.

Eğer bir ulus size karşı çıkarsa, o ulus düşmandır; bir düşman ise merhameti hak etmez.”

Şimdi, bu alıntının büyük kısmı Pete Hegseth'in yönetiminin İran'daki kan banyosunu başlatmasına ilişkin göğüs kabartan açıklamasından geliyor, ancak bazı bölümleri doğrudan 1984 yapımı ucuz klasik The Karate Kid filmindeki Cobra Kai senseisi John Kreese'in diyaloglarından alınmış.

Ancak C-Span ya da IMDB'nin yardımı olmadan kimin ne söylediğini bana söylemeye kalkan olursa hodri meydan; çünkü Hegseth'in tüm kamusal imajını, kendini önemli hissetmek için lise öğrencilerini döven bir B filmi zorbası üzerine modellediği anlaşılıyor.

Elbette Hegseth çok daha grotesk; kırılğan erkekliğini kanıtlamak için ilkokul oyun alanlarına bunker buster bombalarıyla gidiyor.

Ancak bu, Avrupa'yı dehşete düşüren türden bir “iyi adam” kötülüğünün kamusal sergilenmesinin ta kendisidir; ama aynı zamanda, kutsal Birinci Dünya'nın tamamının vaftiz edildiği insani müdahalecilik kültürünün de kaçınılmaz sonucudur.

Barack Obama'ya geri dönemeyiz. O karakter artık satmıyor.

Amerikan halkı dünyadaki yerleri konusunda ne kadar hayalperest olursa olsun, uyanık neoliberalizmin bayat satış konuşmasının yutulamayacak kadar büyük bir saçmalık olduğunu fark ediyorlar. Amerikalıların son seçimde iki seçeneği vardı: Jedi gibi davranarak ellerinde kalan azıcık zekâyı bile aşağılayan bir Sith Lordu ya da Java the Hut gibi konuşan ve en azından bir sonraki savaş suçunda onlara iyi bir anlaşma vaat eden bir Sith Lordu. Amerika daha bariz olan kötü adamı seçti çünkü bu, inkârı ikiye katlamaktan biraz daha kolaydı ve iyi adam olmak adına yarattığımız şiddet dolu dünya için gerçekten sorumluluk almaktan çok daha kolaydı.

Kurgusal özgür dünyanın geri kalanı biraz sağduyuya sahip olsaydı, doları yırtıp atarak bu ucubeyle yüzleşmek için Çin'e katılırlardı. Biraz ahlaki sezgileri olsaydı, kendi pelerinleriyle kendilerini asar ve vatandaşlarını bu zahmetten kurtarırlardı. Bana alaycı bir eleştirmen diyebilirsiniz ama bu iki sondan herhangi biri için nefesimi tutacak değilim. Artık Kıyamet'i Ingmar Bergman gibi yönetmiyorlar.

DİPNOTLAR:

* Nicky Reid, Orta Pensilvanya'dan agorafobik, anarşist, genderqueer (toplumsal cinsiyet normlarına uymayan) bir gonzo blog yazarı ve Attack the System'in yardımcı editörüdür. Onu çevrimiçi olarak Exile in Happy Valley'de bulabilirsiniz.

Yeni Filo, Gazze'deki Filistinlilere Dünyanın Bizi Terk Etmediğini Gösteriyor

YAZAR: EMAN ABU ZAYED*

KAYNAK: TRUTHOUT.ORG

Binlerce kilometre uzaklıktaki ülkelerden gelecek bir deniz filosuna dair haber ilk kez yayılmaya başladığında, Filistinliler bu savaşın tam ortasındaydı, en zorlu anlarından birini yaşıyorlardı; kıtlık Gazze'yi sessizce kasıp kavuruyor — bombardımanın kendisinden bile daha ağırdı. İsrail işgalinin acımasızlığının ve şiddetinin farkında olmama ve bunun bir milliyet ile diğeri arasında gerçekten büyük bir ayrım yapmadığını bilmeme rağmen, beni küçük bir umuda tutunmaya sevk eden bir şey vardı: filonun geçişine izin verileceği umudu. Amacı yalnızca kurtarılabilecek olanı kurtarmak olan, yardım, ilaç ve doktor ekipleri taşıyan o gemilerin gerçekten bize ulaşacağı umudu.

Soykırım sırasında insani yardım amaçlı bir deniz filosu göndermeye yönelik ilk girişimler, 2024 baharında ortaya çıktı; bu, uluslararası bir sivil koalisyonun, İsrail'in deniz ablukasını kırmak — ya da en azından derinleşen insani felakete dikkat çekmek — amacıyla Gazze'ye yardım yüklü gemiler gönderdiğini duyurduğu zamandı. Güzergâh hiçbir zaman kolay olmadı. En başından itibaren bu çabalar, İsrail ve ABD hükümetleri ile müttefiklerinden her türlü engellemeyle karşılaştı. Bazı gemiler varıştan önce durduruldu ve katılımcılar çeşitli baskı ve kısıtlamalarla karşılaştı.

Yine de bu fikir durdurulamadı. Tek bir girişim olarak başlayan şey, sürekli tekrarlanan bir eyleme dönüştü.

Filo her engellendiğinde, aynı kalmadı — daha büyük ve daha çeşitli hale geldi: riskleri tamamen anlamalarına rağmen bu yolculuğa çıkmaya karar veren farklı ülkelerden doktorlar, gazeteciler, yazarlar ve aktivistler. Fikir, ilk başarısız denemeden sonra ortadan kalkmadı; sanki ısrarı, İsrail'in onu durdurma gücünden daha güçlüymüş gibi, tekrarlanmaya ve genişlemeye devam etti. Her seferinde, girişim daha karmaşık ve daha sert hale gelen bir gerçeklik karşısında yeniden canlandırıldı.

2025'te başka bir filo geldi: Global Sumud Filosu. Öncekinden daha büyük ve daha organize olan bu filo, hem insani hem de siyasi bir mesaj taşıyordu; ablukayı kırmaya ve yardım için bir deniz koridoru açmaya kararlıydı. Bu girişim sert bir karşılıkla karşılaştı; denizde durduruldu, katılımcılar durdurulup gözaltına alındı ve hepsi herhangi bir askerî unsur içermeyen tamamen sivil bir misyonun parçası olmalarına rağmen kendilerine karşı güç kullanıldı.

Bu muamele münferit bir olay değildi; ablukanın uygulanmasını sağlamak ve buna karşı çıkmaya yönelik her türlü girişimi, dahil olanların kimliği veya geçmişi ne olursa olsun engellemeyi amaçlayan süregelen bir politikanın parçasıydı. Milliyetlerin çeşitliliği ve girişimin açıkça insani niteliği, verilen yanıtın sertliğini değiştirmedi.

Ancak filo denizle sınırlı kalmadı. Müdahale edildiği anda yankıları dünyanın farklı şehirlerine yayıldı; bu şehirlerde ablukayı reddeden ve filonun yolculuğuna devam etmesine izin verilmesini talep eden protestolar ve dayanışma eylemleri düzenlendi. Ben de, pek çok kişi gibi, İtalya'da ve başka yerlerdeki gösterilerin fotoğraf ve videolarını aldım; filo, ablukayı uluslararası tartışmanın merkezine yerleştiren küresel bir buluşma noktasına dönüştü.

Yine de müdahale devam etti, abluka da öyle — mevcut politikalar hiçbir istisnaya izin vermiyordu. Ancak Global Sumud Filosu'nun geride bıraktığı etki yalnızca anlık sonuçlarıyla değil, aynı zamanda yarattığı tepkinin boyutu ve artan uluslararası baskı altında ablukanın meşruiyeti ve devamına dair yeniden gündeme getirdiği sorularla da ölçülebilir.

2025 filosuna katılan bazı katılımcılar, serbest bırakılmalarının ardından kamuoyuna yaptıkları açıklamalarda, ağır gözetli koşullarını ve kötü muamele ile aşağılayıcı olarak nitelendirdikleri davranışları anlattılar. Bazıları uzun saatler boyunca kısıtlandıklarını, ilaç ve yiyeceğe yeterli erişimden mahrum bırakıldıklarını ve psikolojik olarak cezalandırıcı koşullara ve aşağılayıcı uygulamalara maruz kaldıklarını ifade etti.

Bu yolculuklardan birine katılan gazeteciler ve Avrupalı aktivistler, misyonun ilan edilen insani niteliğine rağmen, yalnızca deniz yoluyla Gazze'ye ulaşmaya çalıştıkları için uzun süreli fiziksel kısıtlamaya maruz kaldıklarını ve kişisel eşyalarına el konulduğunu belirttiler.

Diğer ifadelerde aktivistler, belirli süreler boyunca iletişimden mahrum bırakıldıklarını ve kendi ülkelerine sınır dışı edilmeden önce hapishaneler arasında nakledildiklerini anlattılar. Bu arada İsrail makamları, tüm işlemlerin yasaya uygun olarak yürütüldüğünü ve amacın yasaklı sulara girişi engellemek olduğunu ileri sürdü.

Aktivistler ile İsrail makamları arasındaki bu çelişkili anlatılar, tartışmaya yeni bir boyut ekledi. Tartışma artık yalnızca denizde gemilerin durdurulmasıyla sınırlı kalmadı, aynı zamanda gemide bulunanlara uygulanan muameleye ve bunun daha geniş kapsamlı İsrail politikasını nasıl yansıttığına kadar uzandı.

Gazze'den bir kadın olarak benim için bu sahne zihnimde canlı kalmaya devam etti. Aynı anda yorgunluk, şaşkınlık ve umut karışımı bir duygu taşıyordu. Abluka koşullarının sürmesinden, sınırlı insani koridorlardan ve aylar süren savaş, devam eden kıtlık ve sınır kapılarından düzensiz şekilde giren yardımlara rağmen insanların hayatlarına kısıtlamalar getirmeye devam eden bir gerçeklikten kaynaklanan bir yorgunluk.

Aynı zamanda, denizde olanların ısrarı karşısında inkâr edilemez bir şaşkınlık hissi var. İki kez durdurulup gözetli altına alınmalarının ardından, sanki önceki her girişim bu fikri yenilgiye uğratmamış, aksine daha da derinleştirmiş gibi, daha büyük ve daha organize filolar

halinde yeniden geri dönüyorlar. Bu ısrar, bana göre, davanın uzak yerlerde hâlâ canlı olduğu ve baskı ya da aşağılanmaya rağmen bundan vazgeçilemeyecek bir ahlaki sorumluluk olarak görenlerin bulunduğu yönünde derin bir his uyandırıyor.

Bu ısrar, birçok anda küçük ama gerçek bir umut kaynağına dönüştü — dünyanın tamamen kapanmadığı ve tüm engellere rağmen hâlâ bize ulaşmaya çalışanların olduğu umudu. Aynı zamanda buradaki gerçeklik sertliğini koruyor. Acımız, basit ama ağır bir soruya indirgeniyor: İhtiyacımız ile onların desteği arasındaki mesafe nasıl olur da sadece bir sınır geçişi ya da küçük bir deniz şeridi olabilirken, hayat uzun süren bir ıstırap halinde askıda kalmaya devam eder? Yine de, gelmeye çalışanlarla abluka altında bekleyenler arasındaki bu karşılaşma, hepimize en azından bir şeyi anlatan karmaşık bir insani alan oluşturuyor: Bu dava, en zor anlarda bile insanları harekete geçirme ve dayanışmanın anlamını yeniden şekillendirme gücüne hâlâ sahip.

Bu girişimlere katılanların çeşitliliği açıktır. Aralarında iş yerlerini bırakan doktorlar, mesleki görevlerini bırakan gazeteciler, ayrıca yazarlar, gönüllüler ve öğrenciler vardı — hepsi ortak bir insani sorumluluk duygusuyla tek bir çerçeve altında bir araya gelmişti.

Aralarında, filoda bulunan ve benim gibi gazeteci olan İtalyan arkadaşım da vardı. Orada bulunduğu süre boyunca, yaşadığı zor koşullara rağmen bana umut ve cesaret dolu mesajlar gönderirdi. Filodaki varlığı yalnızca geçici bir katılım değildi, aksine uzak yerlerden gelen insanları tek bir fikir ve destek ile hayatta kalmaya yönelik ortak bir arzu etrafında bir araya getiren insani bir amacın uzantısıydı.

Sonuç olarak, denizde yaşananlar izole bir olay ya da geçici bir an gibi görünmüyor; aksine tüm engellere rağmen kendini tekrarlayan sürekli tekrarlanan bir girişim zinciri gibi görünüyor. Durdurma noktasına ulaşan her filo, durdurulduğu anın ötesinde devam eden bir etki bırakıyor ve abluka ile sınırları hakkında aynı soruyu yeniden gündeme getiriyor.

Şu anda yolda olan bir başka filo ile birlikte, bu fikrin her yeni deneyimle birlikte yeniden şekillendiği açıktır. Benim için bu taktikte göz ardı edilemeyecek bir anlam var:

Hâlâ bize ulaşmaya çalışanların olduğu, davanın kapanmadığı ve umut — ağırlığına rağmen — denizi aşarak tekrar tekrar yolunu bulmaya devam ettiği hissi.

Silah Bırakma ve Fesih Süreçlerinin Görünmeyen Boyutları

ADNAN BOYNUKARA

www.kritikbakis.com

PKK gibi uzun süreli, ideolojik karakter taşıyan silahlı yapıların silah bırakması ya da kendini feshetmesi, çoğu zaman teknik bir “karar” meselesi olarak ele alınır. Oysa bu tür süreçler, örgütsel bir dönüşüm olduğu kadar derin psikolojik ve zihinsel kırılmaları içeren, dil ve üsluba da yansıyan çok katmanlı bir değişim anlamına gelir.

Sürecin önündeki zorlukları anlamak için yüzeydeki siyasi tartışmaların ötesine geçmek gerekir. Bu çerçevede iki temel eksen öne çıkar, kullanılan dil ve örgütçü düşünme biçimi.

PKK örneği, dünya deneyimleriyle benzerlik taşımakla birlikte, bulunduğu coğrafya, kültürel kodlar, toplumsal yapı, izlediği strateji, örgütün tahmin edilemeyen katı hali vb. özelliklerinden kaynaklanan karakteri nedeniyle büyük farklılıklar da taşır. Silah bırakma veya fesih kararları çoğunlukla siyasi irade, güvenlik dengeleri ya da müzakere başlıkları üzerinden tartışılır. Ancak bu kararların mümkün hale gelmesini sağlayan asıl zemin, bahsettiğimiz karakteristik özellikler nedeniyle, daha derinde işleyen iki alanda; örgütün kullandığı dil ve örgütçü düşünme biçiminde şekillenir.

Kullanılan dil, aktörlerin hareket alanını çizerken, örgütçü zihniyet bu alanın nasıl algılanacağını ve sınırlarının nasıl yorumlanacağını belirler. Bu iki eksen birlikte işlediğinde süreç ya ilerler ya da görünürde ilerliyor gibi görünse de fiilen tıkanır. Bu tür süreçleri yalnızca güvenlik, siyaset ya da müzakere teknikleri üzerinden okumak, meselenin en zor kısmını görünmez

kılar. Çünkü asıl kırılma, kararın kendisinde değil, o kararı mümkün kılan zihinsel ve söylemsel zeminde yaşanır.

Dilin Kurucu Gücü, Sınırları ve Yüğü

Dil meselesi çoğu zaman tali bir unsur gibi görülse de bu tür süreçlerin en belirleyici alanlarından biridir. Örgütsel faaliyetler ortamında üretilen dil, olayları tarif ettiği gibi tarafları tanımlar, kişilere rol dağıtır, pozisyonları sabitler ve hareket alanını sınırlar. Bu tür durumlarda, “direnış”, “ihanet”, “işbirlikçilik”, “kontra”, “imha”, “teslimiyet” ya da “zafer” gibi kavramlar basit tanımlamalar değildir. Her biri güçlü normatif yükler taşır ve bu yükler, aktörlerin neyi yapıp neyi yapamayacağını, şahısların nasıl tanımlanacağını belirler. Oldukça sert bir özelliğı olan bu dil içinde silah bırakma, bir dönüşüm olarak değil, “geri çekilme” ya da “kaybetme” olarak kodlanır.

Dil sadece gerçeğı ifade etmez, hangi gerçeğın kabul edilebilir olduğunu da tayin eder. Bu nedenle çözüm süreçlerinde asıl ihtiyaç, yeni bir söz dağarcığı üretmekten ziyade, mevcut kavramların taşıdığı anlam yükünü dönüştürebilmektir. Aksi halde en doğru adımlar bile yanlış bir dilin içinde anlamını yitirir ya da tersine çevrilir. Bu dönüşüm, örneğın silah bırakmayı “yenilgi” değil “yeni bir siyasal evreye geçiş”, “tasfiye” değil “dönüşüm”, “teslimiyet” değil “sivil alana geçiş” olarak çerçeveleyebilen bir dil kurmayı gerektirir. Aksi halde kullanılan her kelime, atılan adımı zayıflatan bir karşı anlam üretir.

Dolayısıyla dil ve üslup, bu tür süreçlerde sadece bir anlatım aracı değil, doğrudan sürecin kaderini belirleyen en kritik faktör haline gelir.

Dilin Meşruiyet Aracına Dönüştürülmesi

Bir sürece karar verilmişse, o sürecin selameti için dilin de dönüşmesi beklenir. Eğer verilen karar içselleştirilmemişse bu, dile yansır. Yani kullanılan dil ile çözümü içselleştirme veya içselleştirmeme doğru orantılıdır. Mesela çözüm, silah bırakma, fesih gibi kararlar içselleştirilmemişse dil sertleşir. Bu da, alınan kararın neden olduğu boşluğu doldurmak için yapılır. Çünkü örgütçü düşünme biçimi kullanılan dili, meşruiyet mücadelesi alanına dönüştürür. Aslında geçmiş çözüm süreci ve o dönem yapılan açıklamalardaki dil hatırlanırsa bu konu net bir biçimde görülür. Dil, maksimalist talepler ile sert tanımlamalar arasında gidip gelmişti.

Aslında buradaki sorun yalnızca kullanılan kelimelerin farklılığı değil, bu kelimelerin ima ettiği hiyerarşi ve güç ilişkileridir. Dil, taraflar arasındaki ilişkinin biçimini kurar. Üstten konuşan, hüküm veren ya da sonuç ilan eden bir dil, karşı tarafı edilgen bir konuma itmeyi amaçlar. Bu da süreci teknik olarak ilerlese bile psikolojik olarak kilitler. Bu nedenle kalıcı bir çözüm, yalnızca içerikte değil, dilin tonunda da karşılıklılık üretebilmeyi gerektirir.

Söylemsel çerçevenin etkileri sadece politik düzeyde kalmaz, bireysel psikolojiyi de derinden etkiler. Uzun süre örgüt içinde yer almış bireyler için silah bırakma, aynı zamanda bir “kimlik çözülmesi” olarak okunur. Yıllar boyunca yapılan propagandanın oluşturduğu etkiyi yönetmek için örgütün yeni bir dil geliştirmesi gerekir. Olan bitenin “yenilgi” veya “kaybetme” olmadığı, “siyasal mücadeleye geçiş” olduğu, bu süreçte ancak kullanılan dile bağlı olarak içselleştirilir. Aksi durumda, süreci sabote etme eğilimi güçlenebilir. Bu da kolektif bir psikolojiye dönüşebilir. Doğru olan, 90’larda kullanılan örgüt dilinin içine “barış” kavramını ekleyerek bunu tekrarlamak değil, geleceğe ve siyasal mücadeleye atıf yapan yeni bir dil geliştirmektir.

Örgütçü Zihniyetin Doğası

Elbette bu tür süreçlerde ortaya çıkan sorunlarla ilgili olarak dil, tek başına açıklayıcı olmaz. İkinci ve daha derin eksen, örgütçü düşünme biçimidir. Örgütçülük, bir organizasyon modeli olduğu kadar, kapalı ve kendini yeniden üreten bir zihniyet kalıbıdır. Bu zihniyet, dünyayı keskin karşıtlıklar üzerinden okur. “Biz ve onlar”, “sadakat ve ihanet”, “itaat ve çözülme” gibi kavramlar belirleyicidir. Bu çerçevede birey, kendi başına bir özne olmaktan çıkar, işlevsel bir birime, yani “kadroya” indirgenir. Değer, düşünce üretmekten değil, verilen çizgiye uyum göstermekten türetilir. Bu durum zamanla eleştirel düşüncüyü zayıflatır, farklı ihtimalleri değerlendirme kapasitesini yok eder ve gri alanları ortadan kaldırır.

Daha önemlisi, bu zihniyet kendi varlığını sürekli bir tehdit algısı üzerinden sürdürür. Esneklikten değil, katılıktan, sertlikten beslenir.

Bu nedenle değişim, içeriden bir yenilenme olarak değil, dışarıdan bir çözülme ve zayıflama olarak okunur. Bu da dönüşüm ve çözüm süreçlerine yapısal bir direnç üretir. Bu direncin en kritik özelliği, çoğu zaman bilinçli bir tercih olmamasıdır. Bahsettiğimiz zihniyet, bireylerin kararlarından bağımsız işleyen bir refleksler bütünü haline gelir. Bu nedenle örgüt ortadan kalksa bile onu mümkün kılan düşünme biçimi kendiliğinden dağılmaz, yeni koşullara uyum sağlayarak varlığını sürdürür.

Fesih Sürecinde Zihinsel Tıkanma

Silah bırakma ve fesih süreçlerindeki en kritik tıkanma noktası, sürecin hâlâ bahsettiğimiz örgüt mantığıyla okunmasıdır. Tartışmalar çoğu zaman “Kim kazandı?”, “Kim kaybetti?” ya da “Hangi pozisyon korunacak?” sorularına sıkışır. Oysa fesih, doğası gereği bu soruların anlamsızlaştığı bir eşiktir. Çünkü fesih, pozisyonların korunmasını değil, ortadan kalkmasını ve yeni pozisyona uygun davranmayı gerektirir. Bu noktada ortaya çıkan direnç çoğu zaman ideolojik değildir, kimliğin dayandığı zeminin sarsılmasından kaynaklanır. Açıkça dile getirilmese de sürecin arka planında şu soru güçlü biçimde hissedilir: “Bu yapı yoksa biz neyiz?” Bu soru, yalnızca politik bir belirsizliği değil, kimliğin dayandığı zeminin çözülmesini ifade eder.

ETA'nın 2011'deki silah bırakma kararı sonrasında örgüt mensuplarıyla yapılan görüşmeler, tam olarak bu varoluşsal boşluğu anlatıyordu.

Onlarca yıl kimliğini "mücadele" üzerinden tanımlamış kişilerin önemli kısmı, örgütün varlığına değil, kendi kimliklerinin dayandığı zeminin ortadan kalkmasına direndi.

Yani, alınan fesih kararına rağmen zihinsel dönüşüm gerçekleşmemişti. Bu nedenle böylesi süreçlerde direnç, bir stratejik tercih değil, bir varlık refleksi haline geliyor.

Bu durum, süreçlerin neden uzadığını ya da tıkanıldığını da açıklar.

Örgütçü zihniyetin en kritik özelliği, örgüt ortadan kalksa bile etkisini sürdürmesidir. Resmî yapının sona ermesi, bu zihinsel kalıpların otomatik olarak dağıldığı anlamına gelmez.

Hiyerarşik refleksler, mutlak bağlılık beklentisi ve gayri resmî disiplin mekanizmaları sivil alana taşınabilir. Bu durum, görünürde şiddetin sona erdiği ama davranış kalıplarının değişmediği bir ara alan üretir. Sivil alanın gerektirdiği çoğulculuk, belirsizlikle başa çıkabilme ve farklılıklarla birlikte yaşama kapasitesi, örgütçü zihniyetle doğrudan çatışır.

Dolayısıyla şiddetin sona ermesi tek başına yeterli değildir.

Mesela, sağlıklı bir zihniyet değişimi olmadığı zaman, sembolik olarak silah yakarsın ama dağı 'eşelemeye' devam edersin.

Kısacası, sivil alanın gerçekten sivilleşmesi, yani hiyerarşik gölgelerden arınması gerekir.

Gerçek Dönüşümün Şartları

Burada iki tehlikeye ayrıca dikkat çekmek gerekir. Örgüt dilinin ve kavram setinin olduğu gibi sivil alana taşınması, o alanı baskılar ve militarize eder.

Öte yandan fesih sonrasında aynı organizasyonel hiyerarşi ve disiplinin sivil-siyasal alana taşınması, siyasal ve toplumsal faaliyetleri domine eder.

Bu ikisi birlikte işlediğinde, elinde silah olmayan ama militarist paradigmayla düşünen bir yapı üretilir. Bu, büyük bir imkânın heba edilmesine neden olur.

Tüm bu nedenlerle bu süreçler, görüldüğünden çok daha karmaşık dinamikler içerir.

Bu süreçler yalnızca güvenlik ya da siyaset meselesi değildir.

Başarı, büyük ölçüde dilin yeniden kurulmasına ve örgütçü düşünme biçiminin aşılmasına bağlıdır.

Eğer bu iki alanda dönüşüm sağlanamazsa, örgüt ortadan kalksa bile onu var eden zihniyet ve söylem, farklı biçimlerde varlığını sürdürmeye devam eder.

Bu da çatışmanın sona ermesi ile gerçek anlamda dönüşümün hayata geçmesi arasındaki farkı belirler.

Kalıcı bir çözüm için, sadece silahların susması değil, aynı zamanda zihinlerin ve dilin de değişmesi gerekir.

Bu nedenle dil ve örgütçü zihniyet dönüştükçe, sorun da dönüşmez.

Türkiye'nin şu an yaşadığı mesele tam da budur.

Papa'nın Gerçek Sadakati Hristiyanlığa Değil, Küreselleşmeyedir

YAZAR: BRANDON SMITH

KAYNAK: ALT-MARKET.US

Buna eskiden “Yeni Dünya Düzeni” derlerdi – Batı medeniyetini parçalamaya yönelik kısmen aleni ve kısmen gizli bir gündem. Amacı, küresel finans sistemini altüst etmek, özgürlük yanlısı hareketleri yok etmek ve nihayetinde ulusları ve sınırları ortadan kaldırarak elitist sınıf tarafından yönetilen komünist benzeri tek bir merkezi hükümet üretmektir.

Bugün, bu “canavar sistem” için birçok isim vardır. Bazıları, gerçekte çok kutuplu olmayacak olsa da, buna “çok kutuplu dünya düzeni” diyor. Diğerleri buna “Büyük Sıfırlama” diyor. Ancak pandemi sonrası söylemimizde en çok öne çıkarılan Yeni Dünya Düzeni kavramı, “Çokkültürlülük” fikridir.

Çokkültürlülük her zaman arka plandaydı, en azından Obama yıllarından beri. Küreselci vizyonu ileriye taşımak için bir araç olarak kullanılmayı bekleyerek yüzeyin hemen altındaydı. Amerikan halkı nesiller boyunca buna hazırlanmıştır. Avrupalılar şu anda bunun içinde boğulma noktasında ve onlar için artık çok geç olabilir. Strateji oldukça basit görünüyor, ancak aslında maksimum etki için senkronize edilmiş çok sayıda hareketli parçaya dayanan karmaşık bir çabadır. En önemli mekanizma anlatı ve sosyal etkidir; halka çokkültürlülüğü kaçınılmaz bir gerçek olarak kabul etmesi öğretilmelidir. Bu da bizi modern kiliseye ve onun Batı değerlerini terk etmesine getiriyor.

Vatikan'ın Çokkültürlülüğe Kayışı

Son haberlerde, Papa XIV. Leo, Trump Yönetimine zayıf biçimde gizlenmiş bir saldırıda bulunarak ABD'nin İran altyapısına yönelik saldırılarını “savaş suçları”na benzettğinde muhafazakârlar arasında geniş çaplı bir tartışma başlattı. İlginç bir şekilde, Leo, muhtemelen ikiyüzlülüğü dile getiren muhafazakâr eleştirmenlerin baskısı nedeniyle, İran rejimi tarafından protestocuların topluca katledilmesini bu haftaya kadar kınamayı reddetti. Papa, sadece Trump'ın değil, genel olarak muhafazakâr göç karşıtı hareketlerin de sıkı bir eleştirmeni olmuştur. 2025 yılının Aralık ayında şu şekilde savundu: “Avrupa’da birçok kez mevcut olan korkular olduğunu biliyorum, ancak bu korkular çoğu zaman göçe karşı olan ve başka bir ülkeden, başka bir dinden, başka bir ırktan gelebilecek insanları dışarıda tutmaya çalışan insanlar tarafından üretilmektedir. Ve bu anlamda, hepimizin birlikte çalışması gerektiğini söyleyebilirim...”

Bu, Leo'nun Temmuz 2025'teki ifadeleriyle paralellik göstermektedir; o zaman şöyle ileri sürmüştü:

“Kilise, bir anne gibi, yürüyenlere eşlik eder. Dünya tehditler gördüğü yerde, o çocukları görür; duvarlar inşa edildiğinde, o köprüler kurar... Her reddedilen göçmende, topluluğun kapısını çalanın bizzat Mesih olduğunu bilir.”

Göçmenlere neredeyse “ilahi” muamele edilmesi, çokkültürlü dinin tuhaf bir yan ürünüdür. Bu fikir, son on yıllarda birkaç papa tarafından dile getirilmiş, mülteciler ve yasadışı göçmenler Kral Herod’dan kaçmak için Mısır’a seyahat eden Kutsal Aile ile karşılaştırılmıştır. Gerçekte, Meryem ve Yusuf Roma tebaasıydı ve sadece Roma İmparatorluğu’nun bir bölümünden diğerine seyahat etmişlerdi. Onlar, yasadışı ya da başka türlü “göçmen” değillerdi.

Unutmayın, Papa 40 fit yüksekliğinde ve iki mil uzunluğunda duvarlarla korunan güvenli bir kompleks içinde yaşamaktadır. Vatikan, gezegendeki en kısıtlı alanlardan biridir. Çoğu küreselci elit gibi, o da desteklediği kitlesel göç politikalarının sonuçlarıyla asla uğraşmak zorunda kalmaz.

Örneğin Vatikan, özellikle Müslüman ülkelerden gelen kitlesel göçün yol açtığı artan suç ve şiddet dalgası (tecavüz çeteleri dahil) hakkında yorum yapmayı reddetmiştir. Aynı şekilde, entegrasyona karşı gelerek Avrupa’da şeriat kanunlarını uygulayan İslam toplulukları hakkında da yorum yapmamıştır.

Aslında Papa Leo, bu sorunlar sanki hiç yokmuş gibi davranmakta ve üçüncü dünya göçüne karşı çıkan milyonlarca insanın, ailelerinin ve kültürlerinin güvenliği için duydukları rasyonel kaygılardan ziyade bağnazlıktan hareket ettiklerini iddia etmektedir.

Ve şüphe olmasın, Katolik Kilisesi kitlesel göçün yayılmasında ayrılmaz bir rol oynamıştır. Joe Biden döneminde Katolik Kilisesi, yüz binlerce göçmenin ABD’ye getirilmesine yardımcı olduğu için 200 milyon doların üzerinde doğrudan hibe almıştır. ABD Katolik Piskoposlar Konferansı (USCCB), 2021’den 2024’e kadar ABD’ye giren tüm “mülteciler” ve sığınmacıların yaklaşık %18’inin yerleştirilmesinden sorumluydu.

AB’nin İltica, Göç ve Entegrasyon Fonu (AMIF), 2021’den 2027’ye kadar Avrupa’da milyonlarca göçmenin yerleştirilmesine yardımcı olan kuruluşlar için 10 milyar doların üzerinde bir bütçe ayırmış olup, bu bütçenin büyük bir kısmı Katolik temelli STK’lara gitmektedir.

Vatikan’ın son birkaç on yılda siyasi sola açık bir kayış göstermesine ve gelenekçiliği giderek terk etmesine rağmen, birçok Hristiyan için Papa hâlâ merkezi bir etki figürü olarak görülmektedir. Katolik olmayanlar (ve bilge Katolikler) için ise Papalık makamı, Hristiyanlığı ve Batı’yı içeriden yok etmek üzere tasarlanmış bir Truva Atı olarak görülmektedir.

Vatikan, 1960’lardaki II. Vatikan reformlarından bu yana ilerici hareketin bir yaygınlaştırıcısı hâline gelmiştir. Bu reformlar, “dinler arası ilişkiler”e (evrensel din) odaklanmayı ve kiliseyi Batı medeniyetinin bir direği olma rolünden ayırma politikasını içermektedir. Bugün, uyanık ideolojinin en kutsal Hristiyan ilkelerinin çoğunu doğrudan ihlal etmesine rağmen, Katoliklerin %47’si Demokratlara oy vermektedir. Kilisenin Müslüman göçüne olan ilgisi, 2010 yılında Papa XVI. Benedict döneminde zirve yapmış ve o zamandan beri, çoğu zaman solcu politikacılarla koordinasyon içinde, kitlesel göç programlarına derinlemesine dahil olmuşlardır.

Vatikan ile Luciferci Elitler Arasındaki İttifak

Bana göre kitleleri Covid pandemisinin kâbusundan daha fazla uyandıran hiçbir şey olmadı. Bu kriz sırasında küreselciler, dünyayı kapatma, kalıcı aşı zorunluluklarını dayatma, tıbbi bir tiranlık kurma ve hayal edilebilecek her türlü Yeni Dünya Düzeni programını hızlandırma niyetlerini gururla ilan ettiler.

Böyle programlardan biri “Kapsayıcı Kapitalizm Konseyi” idi; benim inancıma göre bu, küresel bir hükümet için tasarlanmış temel, yani piramidin zirvesiydi. Proje, küreselcilerin kontrolündeki şirketler, solcu STK’lar, iklim örgütleri, Rothschild Ailesi ve elbette Vatikan arasında bir ortaklık olarak duyuruldu.

Konsey içindeki Vatikan’ın misyonu, sosyalizmi “Hristiyanlığa bitişik” olarak tanıtmak etrafında dönüyor gibi görünüyordu (Bu bir yalandır – Hristiyanlık, devlet vergilendirmesi veya ateist kolektivizm yoluyla zorla yapılan hayırseverliği değil, bağımsız ve gönüllü hayırseverliği teşvik eder). Ayrıca, bir “evrensel din” ya da dinler birliği için bir platform oluşturmakla da görevlendirildiler.

CIC, pandemiye çevreleyen histeriden yararlanarak çokkültürlü gündemi ve aynı zamanda ESG’yi (şirketleri kullanarak sosyal ve finansal etki yoluyla woke ideolojisini dayatmayı amaçlayan bir program) ilerletti. Proje, covid anlatısı çöktüğünde nihayetinde başarısız oldu.

Konsey o zamandan beri yeraltına çekildi. Ancak 2026 yılında Vatikan Bankası, eski bir Rothschild yöneticisi olan François Pauly'nin Denetim Kurulu başkanlığına atanmasını onayladı. CIC, Vatikan ve ilişkili liderlerin luciferci elitlerle iç içe olduğunun inkâr edilemez bir kanıtıdır. Bu artık bir komplo “teorisi” değil, doğrulanmış bir gerçektir.

Haçlılar Haklıydı, Küreselci Papa Yanlıyor

1095 yılında Fransa'daki Clermont Konsili'nde Papa II. Urban, Avrupa'yı ve Batı medeniyetinin son kalıntılarını yok etmekle tehdit eden Osmanlı Türklerinin amansız istilasını hakkında bir konuşma yaptı. Hristiyan erkeklerle ayağa kalkıp savaşmaları, Hristiyanlığın silinmesini durdurmaları için çağrıda bulundu. 300 yıl boyunca Müslümanlar, ilerledikçe göç ederek ve fethederek Kutsal Roma İmparatorluğu'nun kalbine derinlemesine nüfuz etmişti.

Urban'ın silaha çağrısı yaptığı zamana gelindiğinde, İslam halifelikleri tüm Hristiyan topraklarının %60'ından fazlasını ele geçirmişti ve Batı Avrupa'nın kapısına dayanmıştı.

Bu konuşmadan önce, Hristiyanların örgütlenmeyeceğine veya savaşmayacağına dair yaygın bir inanç vardı. Urban'ın harekete geçme çağrısının başarısı Papa'nın kendisini bile şaşırttı. Böylece Batı'yı kurtarmak için Birinci Haçlı Seferi başladı. Sonunda Müslümanlar Avrupa'dan çıkarıldı ve Arap topraklarına geri itildi. Haçlı seferleri olmasaydı hâlâ Müslüman bir teokrasinin karanlık çağlarında yaşıyor olurduk.

O zamandan beri çatışma açısından hiçbir şey değişmedi. Batı dünyası hâlâ İslam ile tamamen uyumsuzdur.

Değişen şey ise koşullar ve aktörlerdir. Bugün Vatikan, her şeyden çok açık sınırlar, Batı'nın parçalanması ve Hristiyanlığın ortadan kaldırılmasını isteyen insanlarla çalışan çokkültürlü bir canavardır.

Onlar, İslami göçü (ve sosyalist ülkelerden gelen üçüncü dünya göçünü) ABD ve Avrupa'yı bölmek için değerli bir silah olarak açıkça görmektedirler.

Yakın tarihli makalem “ABD'nin NATO'dan Ayrılması Çoktan Gecikmiştir” başlıklı yazımda belirttiğim gibi, Avrupalı küreselciler kitlesel göçü yerli nüfusu bastırmak ve kontrol etmek için yabancı bir ordu yerleştirmek amacıyla kullanmışlardır.

Bu, zaman kadar eski bir taktiktir – siyasi liderliğin kendi isyankâr vatandaşlarını kontrol etmek için sübvans edilmiş yabancı sürüleri kullanmasıdır.

Bu yüzden halkın reform ve sınır dışı etme yönündeki her makul çağrısını görmezden geldiler. Bu yüzden tecavüz çetelerini, cinayetleri, terörü görmezden geliyorlar.

Bu şeylerin olmasını İSTİYORLAR. İşte bu yüzden barbarları en başta kapıların içine aldılar.

Vatikan ve Papa bu gündemin bir parçasıdır.

Bir kurum olarak Papalık, Batı dünyasını korumakla görevlendirilmişti. Eğer Vatikan bu kutsal görevi bir kenara bırakıyorsa, artık Hristiyanlığı temsil etmemektedir.

Elektrik ve Suyun Ortadan Kaybolduğu Gün

YAZAR: MADGE WAGGY*

KAYNAK: MADGEWAGGY.BLOGSPOT.COM

Ve Dünya Sona Ermedi, Görmediğimiz Bir Şey Tarafından Sessizce Ele Geçirildi!

Sonun, ateş, patlamalar ya da dramatik bir çöküşle gelmeyen, ancak çok daha tedirgin edici bir şeyle gelen bir versiyonu vardır: sessizlik. Sessizce, neredeyse nazikçe başlar; geçici, zararsız, tanıdık görünen küçük kesintilerle. Işıklar söner. Telefonlar sinyalini kaybeder. Ekranlar, sanki zamanın kendisi tereddüt etmiş gibi hareketin ortasında donar. İnsanlar bekler, çünkü beklemek modern hayatın onlara öğrettiği şeydir. Sistemler bazen arızalanır, ama her zaman geri gelirler. Bu, medeniyetin söylenmemiş vaadidir—bir şey bozulsa bile, her zaman bir yerlerde onu tamir eden biri vardır. Peki ya hiçbir şey geri gelmezse ne olur? Sessizlik uzadığında, derinleştğinde, duvarlara, sokaklara, insanlar arasındaki boşluğa yerleştiğinde ve bunun bir kesinti değil, bir durum olduğu netleştiğinde ne olur?

Bir şeylerin temelden yanlış gittiğinin ilk gerçek işareti karanlık değil, suyun yokluğuydu. Elektrik ortadan kaybolabilir ve hayat bir süre daha işleyebilir, ancak su farklıdır; anında hissedilendir, fizikseldir, görmezden gelinmesi imkânsızdır. Birisi musluğu açar ve en azından zayıf bir tepki, borularda bir takılma, basıncın kalmış bir işareti gibi bir şey bekler—ama hiçbir şey yoktur. Hava bile yoktur. Bu yokluk ağırlık taşır, çünkü çoğu insanın asla düşünmediği bir şeyi açığa çıkarır: su

şehirlerde basitçe var olmaz, sürekli olarak sağlanır, tamamen güce bağlı olan devasa bir sistem boyunca zorla iletilir. O güç olmadan, sistem zarifçe bozulmaz—durur. Ve durduğunda, milyonlarca insan hiçbir tampon, hiçbir rezerv, hiçbir plan olmadan kalır.

İlk başta tepki inkârdır ve inkârın kendine özgü bir ritmi vardır. İnsanlar, sanki tekrar bir şekilde işlevi geri getirebilirmiş gibi, şeyleri tekrar tekrar kontrol ederler. Odadan odaya, binadan binaya, sokaktan sokağa hareket ederek bunun yerel, geçici, düzeltilebilir olduğuna dair bir doğrulama ararlar. Ancak saatler geçtikçe bir kalıp ortaya çıkar ve bu kalıp yayılır. Hiçbir yerde ışık yoktur. Sinyal yoktur. Otomatik olarak yanıt vermesi gereken sistemlerde hiçbir hareket yoktur. Yavaşça ve sonra bir anda, arızanın tam olduğu netleşir. Ve bu farkındalıkla birlikte kolektif düşüncede ilk çatlak oluşur, çünkü modern yaşam tam arızayı karşılayacak şekilde inşa edilmemiştir. Varsayımlar üzerine kuruludur ve bu varsayımlar artık yoktur.

Su, ya da daha doğrusu onun yokluğu, davranışı neredeyse anında yeniden şekillendirmeye başlar. İnsanlar sahip olduklarını arar, mevcut olan az miktarı paylaşır ve sonra dışarıya bakmaya başlar. Sorun yalnızca kıtlık değil, aynı zamanda ölçektir. Küçük bir toplulukta bir kuyu ya da dere yeterli olabilir, ancak milyonların sürekli tedarike bağlı olduğu bir şehirde bu

yokluk birkaç gün içinde felakete dönüşür. Tuvaletler çalışmayı durdurur ve bununla birlikte medeniyetin bütün bir katmanı ortadan kaybolur. Bir zamanlar görünmez olan, yönetilen, düşünülmeden ortadan kaldırılan atıklar birikmeye başlar. İlk başta binaların içinde tutulur, ancak akışa dayalı sistemler onsuz işleyemez ve hareket etmeyen şeyler durgunlaşmaya başlar. Durgunlaşan şeyler yayılmaya başlar. Ve yayılan şeyler kontrol edilemez hale gelir.

İnsanlar doğal su kaynaklarına yöneldikçe, başka bir değişim başlar—daha az görünür ama çok daha tehlikeli olan bir değişim. Bir zamanlar bol gibi görünen göller, nehirler ve rezervuarlar, aniden başka seçeneği olmayan bir nüfusun baskısı altına girer. Sorun sadece insanların su alması değildir, aynı zamanda beraberlerinde kirliliği de getirmeleridir; çünkü sanitasyon olmadan atık ile hayatta kalma arasında hiçbir ayrım yoktur. Bu durum yavaş yavaş, neredeyse fark edilmeden gerçekleşir; insan faaliyetleri çevreyi geri döndürülemez şekillerde değiştirir. Ve sonra, sanki çok önceden yazılmış bir senaryoyu takip edercesine, hastalıklar ortaya çıkmaya başlar. Tek bir salgın olarak değil, her biri aynı zayıflamış sisteme beslenen çoklu tehditlerin birleşimi olarak.

İlerleme başlangıçta ince, göz ardı edilmesi kolaydır, ancak gruplar ve topluluklar arasında yayıldıkça giderek görmezden gelinmesi zorlaşan bir kalıp izler:

İlk rahatsızlık—yorgunluk, hafif dehidrasyon, bir şeylerin ters gittiği hissi.

Tırmanma—sindirim rahatsızlığı, halsizlik, sıvı tutamama.

Çöküş—şiddetli dehidrasyon, güç kaybı, karar verme yetisinin bozulması.

Çöküş—vücudun artık telafi edemediği ve işlevlerini durdurmaya başladığı nokta.

Bunu özellikle tehlikeli kılan şey sadece hızı değil, yarattığı geri besleme döngüsüdür. İnsanlar hayatta kalmak için suya ihtiyaç duyar, ancak erişebildikleri su onları daha da zayıflatır, daha iyi kaynaklar arama, hareket etme ve net düşünme yeteneklerini azaltır. Bu, yavaşça kapanan bir tuzaktır; farkındalığın artması için yeterli zamanı verir, ancak etkili bir müdahale için yeterli değildir.

Aynı zamanda, başka bir sistem daha arızalanmaya başlar—çoğu insanın hiç görmediği, ancak her gün güvendiği sistem: tedarik zinciri. Gıda şehirlere tesadüfen gelmez; sürekli olarak, büyük hacimlerde taşınır, güç, iletişim ve yakıt gerektiren sistemler aracılığıyla koordine edilir. Bu unsurları ortadan kaldırırsanız, akış durur. İlk başta mağazalarda hâlâ stok vardır ve insanlar ellerinden geleni güvence altına almak için hızlı hareket eder. Ancak tüketim yavaşlamaz ve yeniden tedarik olmadan tükenme kaçınılmazdır. Günler içinde raflar boşalır; bunun nedeni gıdanın artık var olmaması değil, onu dağıtan mekanizmaların artık işlev görmemesidir.

Açlık ani bir şok olarak gelmez, ancak baskın hale gelene kadar biriken kademeli bir baskı olarak ortaya

çıkarak. İnsanların nasıl düşündüğünü, nasıl etkileşim kurduğunu, nasıl karar verdiğini değiştirir. Endişe olarak başlayan şey aciliyete dönüşür, aciliyet ise daha keskin, daha odaklı, bir zamanlar davranışları yöneten kurallarla daha az sınırlanan bir şeye dönüşür. Bu dönüşüm, fiziksel olduğu kadar psikolojik de olan bir kalıp izler:

Tasarruf—insanlar faaliyetlerini azaltır, sahip olduklarını uzatmaya çalışır.

Takıntı—düşünceler daralır, neredeyse tamamen yiyecek elde etmeye odaklanır.

Uyum—standartlar değişir, bir zamanlar kabul edilemez görülen şeyler seçenek haline gelir.

Eylem—insanlar mülkiyet ya da sonuç ne olursa olsun ihtiyaç duyduklarını almaya başlar.

Sosyal yapının geri döndürülmesi zor şekillerde değişmeye başladığı aşama budur. Bir zamanlar varsayılan olarak var olan güven, koşullu hale gelir, ardından nadirleşir. Etkileşimler artık tarafsız değildir; ağırlık, risk, hesaplama taşır. Gruplar, ideolojiden değil, zorunluluktan oluşmaya başlar. Bireyler tek başlarına savunmasızdır, ancak gruplar savunabilir, organize olabilir, kaynaklara erişimi kontrol edebilir. Ve bu organizasyonla birlikte hiyerarşi de gelir, çünkü kararların hızlı alınması gerekir ve herkes aynı anda bu kararları veremez.

Şiddet birdenbire ortaya çıkmaz; sistemlerin bir zamanlar sınırları uyguladığı alanlarda yavaşça ortaya çıkar. İlk başta incedir—tırmanan tartışmalar, aşırıya kaçan yüzleşmeler, çaresizliğin tereddüdün önüne geçtiği durumlar. Ancak insanlar artık müdahale edecek, cezalandıracak, düzeni yeniden sağlayacak daha yüksek bir otoritenin olmadığını fark ettikçe sınırlar değişir. Bir zamanlar düşünülemez olan mümkün hale gelir, sonra pratik, ardından normal. Bu ilerleme kaotik değildir; kısıtlamalar kaldırıldığında altta yatan insan davranışını yansıtan bir kalıp izler:

Fırsatçı eylemler—korumasız kaynaklardan yararlanma. Savunmacı saldırganlık—sahip olunanı başkalarına karşı koruma.

Organize güç—bölgeleri veya kaynakları güvence altına almak için birlikte hareket eden gruplar.

Hakimiyet yapıları—belirli grupların alanlar üzerinde kontrol kurduğu ve kuralları uyguladığı yerler.

Bir zamanlar yoğunluk ve fırsatın merkezi olan şehir, tamamen başka bir şeye dönüşür—ihtiyacın yoğunlaştığı, ancak bunu karşılayacak araçların olmadığı bir yere. Bir zamanlar barınak sağlayan binalar yük haline gelir, özellikle dikey olarak uzananlar. Asansörler olmadan, su basıncı olmadan, aydınlatma olmadan, üst katlar erişilemez, tehlikeli, pratik olmayan hale gelir. Bu yapılar içinde hareket etmek bir risk haline gelir, özellikle görüşün sınırlı ve kontrolün asgari olduğu karanlıkta. Yavaş yavaş insanlar ayrılmaya başlar, koordineli çabalar halinde değil, istikrarlı bir dışa akışla; hayatta kalmanın artık şehrin sağlayamadığı kaynaklara erişim gerektirdiği anlayışıyla yönlendirilirler.

Bu dışa doğru hareket, büyük nüfusları desteklemek üzere tasarlanmamış yeni alanlarda baskı yaratır. Bir zamanlar küçük toplulukları besleyen topraklar, değiştiği için değil, ona bağımlı olan insan sayısı destekleyebileceğinin ötesine geçtiği için çekişme konusu haline gelir. Mevcudiyet ile talep arasındaki denge bozulur ve bununla birlikte barış içinde bir arada yaşama olasılığı daha kırılgan hale gelir. Zaten orada olanlar bu değişimi hemen fark eder, çünkü bu durum yalnızca kaynaklarını değil, güvenliklerini, öngörülebilirliklerini ve çevreleri üzerindeki kontrollerini de etkiler.

Ve tüm bunlar olurken, fiziksel dünya sistemlerin yokluğuna göre kendini yeniden şekillendirirken, tanımlanması daha zor ama görmezden gelinmesi imkânsız olan başka bir düşünce katmanı ortaya çıkmaya başlar. Bu ölçekteki sistemlerin tamamen çökmesi beklenmez; bir anda, hiçbir kısmi toparlanma ya da izole işleyiş olmadan çökmesi beklenmez. Sessizliğin bütünlüğü, kaybedilenleri geri getirmek için görünür hiçbir girişimin olmaması, insanların dile getirmekte isteksiz oldukları ama tamamen de göz ardı edemedikleri bir şeyi ima etmeye başlar. Bu fikir yavaş yavaş şekillenir; bir sonuç olarak değil, ortadan kaybolmayı reddeden bir soru olarak:

Neden her şey aynı anda durdu?

Neden hiçbir yerde toparlanma belirtisi yok?

Neden hiçbir otorite en azından asgari düzeyde bir kontrolü yeniden tesis etmedi?

Ve en önemlisi—sistemin artık var olmadığı bir dünyadan kim fayda sağlıyor?

Bu soruların hemen bir cevabı yoktur ve belki de hiç olmayacaktır, ancak insanların olup biteni yorumlama biçimini değiştirirler. Çünkü kasıt olasılığı denkleme girdiğinde, durum artık sadece bir çöküş değildir. Başka bir şeye dönüşür—olmasına izin verilmiş, hatta tasarlanmış bir şeye. Ve hayatta kalmanın zaten belirsiz hale geldiği bir dünyada, bu olasılık farklı bir korku türü getirir; açlık ya da susuzlukla bağlantılı olmayan, insanların güvendiği sistemlerin onları kazara yüzüstü bırakmamış olabileceği farkındalığına dayanan bir korku.

Kapatılmış olabilirler.

Sessizliğin Altındaki Sinyal

Ani değil, ama kaçınılmaz bir an gelir; sessizlik artık bir yokluk gibi hissettirmeyi bırakır ve bir varlık gibi hissettirmeye başlar, her şeyin başarısız olmasından dolayı değil, eskiden orada olanın yerini daha sessiz, daha kontrollü, daha kasıtlı bir şeyin almış olması nedeniyle var olan bir şey olarak, ve bu değişim gerçekleştiğinde, insanlar daha önce önemli görünmeyen ayrıntıları fark etmeye başlar; tamamen çökmüş bir dünyada var olmaması gereken ayrıntılar, ancak yine de dikkat edildikçe göz ardı edilmesi giderek zorlaşan bir tutarlılıkla varlıklarını sürdürürler. İlk başta açık değildir, çünkü artık hiçbir şey kendini net bir şekilde ilan etmez, ancak algının arka planında kalıplar oluşmaya başlar; dünyanın her yerde karanlığa

gömülmediğini, yalnızca insanların hâlâ görmesine izin verilen yerlerde karanlık olduğunu ima eden ince hizalanmalar.

İlk ipuçları her zaman dolaylıdır, çünkü doğrudan kanıt nadirdir ve güvenilmezdir, ancak dolaylı kanıt zamanla çok daha ikna edici şekillerde birikir. Engellenmiş olması gereken yollar engellenmemiştir, ancak aynı zamanda diğer her şeyi tanımlayan kaotik, çaresiz şekilde de kullanılmazlar; sanki üzerlerindeki hareket, dışarıdan bakanlar için görünmez kuralları takip ediyormuş gibi. Terk edilmiş olması gereken yapılar çürüme belirtisi göstermez; bunun nedeni açıkça bakım yapılması değil, çevrenin geri kalanını tanımlayan ihmal durumuna hiç ulaşmamış olmalarıdır. Ve sonra insanların konuşmakta tereddüt ettiği anlar vardır; hayal gücü ürünü olmak için fazla kesin, doğrulanmak için fazla tutarsız görünen anlar, saatlerce dalgalanmadan sabit kalan uzak ışıklar gibi ya da erişilemeyen bir yerdeki makinelerin düşük, sürekli uğultusu gibi; her zaman mevcut ama asla izlenemeyen.

İlk başta bu gözlemler izole kalır, stres tepkileri ya da tesadüfler olarak reddedilir, ancak sessizlik uzadıkça bu açıklamalar daha az ikna edici hale gelir; çünkü tesadüf yapıları bir şekilde tekrarlanmaz ve stres, birbirini hiç tanımayan farklı insanlar arasında aynı ayrıntıları üretmez. Yavaş yavaş, isteksizce, insanlar bu parçaları bir sonuca benzeyen bir şeye bağlamaya başlar ve bu sonuç bir anda ortaya çıkmaz, ancak insanların istese de istemese de birbirinin üzerine inşa edilen farkındalıklar dizisi yoluyla şekillenir:

- Çöküş, kamuya açık olan her şeyi etkiledi, ancak var olan her şeyi mutlaka etkilemedi.
- Kurtarma çabalarının yokluğu, başarısızlığı değil, kasıtlı müdahale etmeme durumunu ima eder.
- Kontrollü, yerel faaliyetlerin devam etmesi, bazı sistemlerin hâlâ izole şekilde çalıştığını gösterir.
- Ve eğer sistemler hâlâ çalışıyorsa, o zaman bir yerde birileri hâlâ onlara erişebiliyor demektir.

Bu son nokta her şeyi değiştiren noktadır, çünkü daha önce evrensel olduğu varsayılan bir duruma eşitsizlik getirir ve eşitsizlik yapı anlamına gelir, yapı ise kontrol anlamına gelir. O andan itibaren sessizlik artık boşluk olarak değil, kısıtlama olarak yorumlanır; sanki dünya artık eskisi gibi etkileşime girmesi gerekmeyen katmanlara ayrılmış gibidir. Ve insanlar bu şekilde düşünmeye başladığında, davranışları da buna göre değişir; başlangıçta belirgin olmasa da, zamanla öncelikleri yeniden şekillendiren küçük, hesaplanmış ayarlamalarla.

Hayatta kalmak artık yalnızca yiyecek ya da su bulmakla ilgili değildir, aynı zamanda hâlâ işleyen her ne varsa ona yakınlık bulmakla ilgilidir; bu yakınlık yalnızca söylentilere ya da sezgilere dayanıyor olsa bile. Gruplar farklı hareket etmeye başlar; yönlerini bilinen kaynaklara göre değil, kalıplara, fısıltılara, belirli bölgelerin diğerlerine göre daha az terk edilmiş olduğuna dair zayıf işaretlere göre seçerler. Bu hareketler temkinlidir, çoğu zaman tereddütlüdür;

çünkü insanlar gerçek bir şeye yaklaştıklarına ne kadar çok inanırlarsa, çevre o kadar öngörülemez hale gelir ve bu yeni dünyada öngörülemezlik nadiren rastgelelik anlamına gelir.

Tanımlanması zor şekillerde yanlış hissettiren yerler vardır; çöküşün alışılmış işaretlerinin bulunmadığı, ancak bunların yerine tanınabilir hiçbir şeyin de gelmediği mekânlar. Görünür bir faaliyet yoktur, açık erişim yoktur, işgal edildiğine dair hiçbir belirti yoktur—ve yine de bu yerlerde bir şey girişe direnir. Bu bölgelere yaklaşan insanlar, farklı kelimeler kullansalar bile, genellikle aynı duyum dizisini tarif ederler: giderek artan bir gözlemlenme hissi, kaynağı belirsiz ince bir baskı, korkudan çok bir tanıma hissine benzeyen içgüdüsel bir tereddüt. Bazıları, bu bölgeleri tanımlayan görünmez sınırı geçmeden geri döner; kararlarını mantıklı şekilde gerekçelendiremezler, ancak onu görmezden gelmek de istemezler.

Diğerleri devam eder.

Ve devam edenler her zaman aynı şekilde geri dönmez. Kırılmış değildirler, görünürde zarar görmemişlerdir, ancak tam da ölçülmesi zor olduğu için daha tedirgin edici şekillerde değişmişlerdir. Yaşadıkları şey hakkında daha az konuşurlar ya da hiç konuşmazlar. Konuştuklarında anlatımları bütünlükten yoksundur; bu, yalan söyledikleri için değil, anılarının parçalanmış gibi görünmesindendir; sanki bir şey olayın kendisine değil de, onu tam olarak hatırlama yeteneğine müdahale etmiş gibidir. Ve bazen en rahatsız edici ayrıntı, anlattıkları değil, anlatmaktan kaçındıklarıdır; duraklamalar, konunun ani değişimleri, dilin doğal olmayan biçimde yetersiz kaldığı anlar.

Kimsenin Görmediği Sınırlar

Bu karşılaşmalar biriktikçe, görünmez sınırlar fikrini görmezden gelmek zorlaşır; bir teori olarak değil, tüm gruplar boyunca hareketi ve karar almayı şekillendiren pratik bir gerçeklik olarak. Bu sınırlar geleneksel anlamda işaretlenmemiştir, ancak fiziksel doğrulama gerektirmeden varlıklarını ortaya koyacak kadar tutarlı şekilde tekrarlanan sonuçlarla tanımlanırlar. İnsanlar bunları zihinsel olarak haritalamaya başlar; kesin koordinatlar aracılığıyla değil, paylaşılan deneyimler yoluyla, nereye gitmenin daha güvenli olduğu ve nereden kaçınmanın daha iyi olduğu konusunda bir anlayış geliştirerek, nedenler belirsiz kalsa bile.

Bu haritalama süreci daha da tedirgin edici bir şeyi ortaya çıkarır, çünkü sınırlar rastgele değildir. Kalıplar oluştururlar, tesadüften ziyade bir düzeni ima eden büyük ölçekli bölünmeler; sanki dünya içeriden görülemeyen kriterlere göre bölünmüş gibidir. Bazı alanlardan sürekli kaçınılır, bazılarına temkinle yaklaşılr ve birkaç sessiz odak noktalarına dönüşür; erişim olasılığının neredeyse ulaşılabilir gibi hissedildiği, ancak hiçbir zaman tam olarak gerçekleşmediği yerler.

Bu yapının ardındaki mantık, doğrulanmış bir gerçek olarak değil, cevapsız bıraktıklarından daha fazlasını açıklayan bir çerçeve olarak gözlem yoluyla

şekillenmeye başlar:

- Tam çöküş yaşayan alanlar, sanki tamamen terk edilmişler gibi, müdahale belirtisi göstermez.
- • Geçiş bölgeleri tutarsız kalıplar sergiler; bu da kısmi kontrolü veya sınırlı erişimi ima eder.
- • İzole bölgeler, seçici korunmayı gösteren ince bakım izleri sergiler.
- • Ve en kısıtlı alanlar, görünür bir denetim olmasa bile en güçlü davranışsal tepkileri üretir.

Bu katmanlı yapı, yeni bir tür dünya yaratır; coğrafyanın artık yalnızca fiziksel özelliklerle değil, erişimle, kontrolle, kimin nereye ve hangi koşullar altında hareket edebileceğini belirleyen görünmez kurallarla tanımlandığı bir dünya. Ve bu dünyanın içinde insanlar artık sadece arazide yol almıyor, göremedikleri bir sistemde yol alıyor, tam olarak anlamadıkları sinyallere tepki veriyorlar.

Her Şeyi Değiştiren Soru

Bir noktada, kaçınılmaz olarak, tamamen düşünüldüğünde artık göz ardı edilemeyecek bir soru ortaya çıkar; bu soru korkudan ya da spekülasyondan değil, tesadüf olarak reddedilemeyecek kadar çok sayıda tutarlı gözlemin birikiminden doğar. İlk başta açıkça sorulmaz, çünkü onu düşünmek bile geri dönülmez bir sınırı aşmak gibi hissettirir, ancak her konuşmanın, her kararın, zihnın zaten bildiklerini birleştirecek zamanı bulduğu her sessizlik anının arka planında sessizce var olur:

Eğer bir şey hâlâ işliyorsa ve ona erişim kontrol ediliyorsa, o zaman neden?

Bunu takip eden cevaplar hiçbir zaman kesin değildir, ancak bu noktaya kadar her farkındalığı yönlendirmiş olan aynı temel mantık tarafından şekillendirilmiş benzer doğrultularda ilerleme eğilimindedir:

- Bu, kritik sistemleri mümkün olduğu kadar uzun süre sürdürmeye yönelik bir girişim, yani koruma olabilir.
- • Bu, bilinmeyen kriterlere göre kimin erişime sahip olacağını ve kimin olmayacağını belirleyen bir seçim olabilir.
- • Bu, geriye kalan parçalar arasındaki etkileşimi sınırlayan bir sınırlama olabilir.
- • Ya da tamamen başka bir şey olabilir, bilinen hiçbir amaca uymayan bir şey.

Bu son olasılık akılda kalır; en olası olduğu için değil, en az anlaşılan olduğu için ve anlamının zaten kıt hale geldiği bir dünyada, bilinen kalıpların dışında kalan her şey görmezden gelinmesi zor bir ağırlık taşır. Çünkü eğer sessizlik yalnızca bir başarısızlığın sonucu değilse ve eğer geriye kalan yapı iyileşme için tasarlanmamışsa, o zaman dünyanın mevcut durumu geçici olmayabilir.

Kasıtlı olabilir.

Ve eğer kasıtlıysa, o zaman her şeyin yerini alan sessizlik sistemin sonu değildir.

Bu, artık kendini açıklamaya ihtiyaç duymayan bir biçimde sistemin kendisidir.

Geriye Kalanın Şekli

Bu soru, onu sormaya hâlâ muktedir olanların zihninde

tam anlamıyla yer ettiğinde, dünya çoktan geri döndürülemez bir eşiği aşmış olacaktır; bunun nedeni hasarın çok büyük olması değil, kalıbın tesadüfi olamayacak kadar tutarlı, geçici olamayacak kadar istikrarlı ve görmezden gelinemeyecek kadar kontrollü hale gelmiş olmasıdır. Bir zamanlar kaos içinde hayatta kalmak gibi hissedilen şey, kısıtlama içinde hayatta kalmak olarak kendini göstermeye başlar ve bu ayrım, ardından gelen her kararın doğasını değiştirir; çünkü kaos içgüdü ve uyum yoluyla aşılabılır, ancak kısıtlama tasarım anlamına gelir ve tasarım amaç anlamına gelir, bu amaç henüz kimsenin aşmayı başaramadığı sessizlik katmanlarının ardında gizli kalsa bile.

İlk başta insanlar, sanki toparlanma hâlâ mümkünmüş gibi davranmaya devam eder; sanki ufkun ötesinde bir yerde kaybedilenleri geri getirmeye hazırlanan işleyen merkezler varmış gibi, ancak bu inanç zamanla zayıflar; doğrudan çürütüldüğü için değil, hiçbir zaman anlamlı bir şekilde doğrulanmadığı için. Yeniden inşa edildiğine dair hiçbir işaret yoktur, izole alanların ötesine uzanan koordineli çabalar yoktur, eski sistemlerin geniş ölçekte onarıldığına dair hiçbir kanıt yoktur. Bunun yerine, var olan her şey kendi içinde kapalı bir bütün gibi hissedilmeye başlar; sanki dünya artık yeniden bağlanması amaçlanmayan parçalara ayrılmış, her biri kendi sınırlamaları, kendi sınırları ve kendi söylenmemiş kuralları içinde işleyen bölümler gibi.

Bu farkındalık ani bir aydınlanma yoluyla değil, tekrar yoluyla yayılır; beklentilerin gerçeklikle örtüşmediği, sonuç üretmesi gereken eylemlerin artık sonuç üretmediği ve baskı altında kırılması gereken kalıpların aksine bozulmadan kaldığı anların istikrarlı birikimi yoluyla.

Zamanla bu anlar, insanların tam olarak anlamayabileceği, ancak artık görmezden gelemeyeceği bir çerçeveye dönüşmeye başlar:

- Bir zamanlar birbirine bağımlı olan sistemler artık yeniden bağlanmaya çalışmaz; bu durum kazara bir dağılmadan ziyade kasıtlı bir ayrılmaı ima eder.
- Kaynaklara erişim tutarsız görünür; bunun nedeni kaynakların tükenmiş olması değil, doğal kalıpları takip etmeyen şekillerde dengesiz dağılmış olmalarıdır.
- Bölgeler arası hareket öngörülebilir sonuçlar üretir; bu da görünmeyen değişkenlerin davranışı ve sonucu etkilediğini gösterir.
- Ve en önemlisi, görünür otoritenin yokluğu gerçek bir düzensizliğe yol açmaz; bunun yerine daha sessiz, daha kontrollü bir istikrar biçimi ortaya çıkar.

Bu son nokta, algıyı tamamen değiştiren noktadır; çünkü insanların bir zamanlar kontrol ile görünürlük arasındaki ilişkiye dair sahip oldukları en temel varsayımı sorgular. Bir zamanlar otoritenin inanılır olması için görülmesi gerekiyordu; güç kendini varlığıyla, uygulamalarıyla ve inkâr edilemez kanıtlarıyla ilan ediyordu. Ancak bu yeni yapıda bunların hiçbiri gerekli değildir. Kontrol, ilan edilmeden, açıklanmadan, hatta kabul edilmeden işler;

davranışla doğrudan yüzleşmeye gerek kalmadan onu yönlendirecek şekilde çevreyi şekillendirir.

İnsanlar bu gerçekliğe ince ama derin şekillerde uyum sağlamaya başlar; eylemlerini yalnızca deneyimlediklerine göre değil, öngördüklerine göre de ayarlar, belirli yerlerden kaçındıkları kadar belirli düşüncelerden de kaçınmayı öğrenirler; çünkü her ikisi de tahmin edilmesi zor ama görmezden gelinmesi imkânsız sonuçlar doğuruyor gibi görünür. Konuşmalar kısılır, daha temkinli hale gelir; bu, insanların söyleyecek bir şeyleri olmadığı için değil, yanlış bir şey söylemenin, özel bir ortamda bile olsa, görünmez bir sınırı aşmak gibi hissettirmesi nedeniyle. Kararlar daha az kesinlikle, daha fazla tereddütle alınır; sanki her seçim, haritalanamayan ama hissedilebilen bir etki alanı içinde var oluyormuş gibi.

Ve bu tereddüt içinde, daha derin bir şey şekillenmeye başlar.

Bu, geleneksel anlamda korku değildir; tehlikeden doğan ani, tepkisel türden bir korku değil, gerçekliğin sınırlarının artık eskisi kadar sabit olmayabileceğine dair daha yavaş, daha kalıcı bir farkındalıktır. Çünkü eğer çevre görünür mekanizmalar olmadan kontrol edilebiliyorsa, erişim fiziksel engeller olmadan kısıtlanabiliyorsa, o zaman insanların deneyimlediği sınırlar yalnızca dışsal olmayabilir. Algıya, bilişe, gerçekliğin en temel düzeyde işlenme ve anlaşılma biçimine kadar uzanabilir.

Bu fikri kabul etmek zordur; imkânsız olduğu için değil, geriye kalan son kesinlik noktasını—dünya değişse bile onu gözlemleyen zihnin kendine ait kaldığına dair inancı—sarsması nedeniyle.

Yine de kanıtlar, parçalı ve dolaylı olsalar bile, aksini ima etmeye başlar ve üzerinde ne kadar uzun süre düşünülürse o kadar netleşen bir kalıp oluşturur:

- İnsanlar belirli alanlardan ayrıldıktan sonra olayları farklı şekilde hatırlar, bu olaylar yakın zamanda gerçekleşmiş ve açık olsalar bile.
- Paylaşılan deneyimler tartışıldığında tutarlılığını kaybeder; sanki ayrıntılar algı ile hafıza arasında değiştiriliyor ya da siliniyormuş gibi.
- Bazı bireyler, tanımlanabilir bir neden olmaksızın davranışlarında ani değişimler sergiler; sanki ifade edemedikleri etkenlerin etkisi altındaymış gibi.
- Ve belki de en rahatsız edici olanı, bazı sonuçlara tutunmanın zor gelmesidir; sanki zihin belirli düşünce akışlarını tamamlamaya direniyormuş gibi.

Eğer bu gözlemler doğruysa, kısmen bile, sonuçları hayatta kalmanın, kontrolün ve yalnızca fiziksel araçlarla ele alınabilecek her şeyin çok ötesine uzanır. Bunlar, sistemden geriye kalan her ne varsa, yalnızca dış dünyayı şekillendirmekle kalmayıp, o dünyanın anlaşılmasını sağlayan iç süreçlerle de etkileşime girdiğini, algı ile çevrenin artık tamamen ayrıştırılamayacak şekilde birbirini etkilediği bir geri besleme döngüsü yarattığını ima eder.

Böyle bir gerçeklikte, direnç neredeyse tanımsız hale gelir; çünkü benlik ile sistem arasındaki sınırın gerçekte nerede olduğu artık net değildir.

Eğer seçimler bilinçli olarak fark edilmeden önce etkileniyorsa, düşünceler tam olarak oluşmadan yön değiştiriyorsa, o zaman özerklik kavramı anlamını kaybetmeye başlar; ani bir şekilde değil, yavaş yavaş, belirsizliğin ağırlığı altında aşınarak, doğrulanmış olmaktan ziyade varsayılan bir şeye dönüşene kadar.

Ve yine de, tüm bunlara rağmen, hayat devam eder. İnsanlar yapabildiklerinde yer, mecbur kaldıklarında hareket eder, güvenin hâlâ mümkün olduğu yerlerde bağlar kurar; bu güven kırılabilir ve çoğu zaman geçici olsa bile. İnsanlığın hayatta kalma içgüdüğü, kurallar değiştiği için ortadan kalkmaz; uyum sağlar, kendini yeniden şekillendirir, bir zamanlar imkânsız görünen kısıtlamalar içinde bile varlığını sürdürmenin yollarını bulur. Ancak bu bağlamda hayatta kalmak artık yalnızca dayanıklılıkla ilgili değildir. Bu, yön bulma sürecinin kendisini aktif olarak şekillendiren bir gerçeklik içinde yol almayı gerektirir.

Bu da kaçınılmaz olarak son düşünceye götürür; kanıtlanamayan ama kaybolmayı reddeden, her gözlemin, her kalıbın, her cevapsız sorunun kenarında var olan düşünceye:

Eğer sessizlik bir son değil de, daha kontrollü, daha kesin, daha kasıtlı bir şeyin başlangıcıysa...

O zaman geriye kalanlar keşfedilmeyi beklemiyor.

İnsanların onun içinde neye dönüşeceğini görmek için bekliyor. Ve hiçbir şeyin kendini ilan etmediği, her şeyin biraz ulaşılmaz görüldüğü o sessiz, kontrollü dünyada, en tedirgin edici olasılık insanlığın terk edilmiş olması değil, tam olarak olması gerektiği yerde bırakılmış olmasıdır; olduğu gibi değil, uyum sağlarken, değişirken, gereksiz olan her şey soyulup gittiğinde geriye ne kaldığını parça parça ortaya çıkarırken gözlemlenmesi için.

Yok edilmedi.

Unutulmadı.

Ama daha basit bir şeye indirgendiler.

Ölçülmesi daha kolay bir şeye.

İzlenmesi daha kolay bir şeye.

Buckingham Sarayı'nın Taslak Dosyası (İletmeyin)

YAZAR: PETER BACH*

KAYNAK: COUNTERPUNCH.ORG

Majestelerinin Amerika Birleşik Devletleri'ne yapacağı devlet ziyareti sırasında gerçekleştirmesi planlanan ziyafet konuşmasının bir kopyasını ele geçirmeyi başardım:

Sevgili Sayın Başkan — ya da artık size hitap edilmesi gerektiğine inandığım şekliyle, 'Başkomutan, İttifakların Bozucusu, Silahlı Sert Eleştirmenlerin Hayatta Kalanı ve Ara Sıra Başkalarının Dinine Dirsek Atan' —

Burada, umarım güvenliğin sıkı olduğu, tarihin her gün yazıldığı ve her saat başı silindiği bu muhteşem demokrasi sarayında bulunmak ne büyük bir mutluluk. Son zamanlarda sosyal medya ve kürsü yorumlarınızla bu kadar nazıkçe ve bu kadar sık "geliştirdiğiniz" bir ulus olan Birleşik Krallık'tan en içten selamlarımı getiriyorum. Gerçekten de size son derece müteşekkirim. Her ülke, bazen sabahın 3'ünde yapılan uzaktan teşhisten faydalanmaz.

Şimdi, İran'daki son... maceralarınıza... yönelik coşkumuz —ya da coşkusuzluğumuz— hakkında bazı endişeler olduğunu anlıyorum. İtiraf etmeliyim ki, katılmayı düşündük, ancak ne yazık ki davet "şaşkınlık" ile "umutsuzluk" arasında bir yere ulaştı ve bu nedenle "belirsiz diplomasi" başlığı altında dosyalandı.

Ayrıca —aslında en açık şekilde bizzat sizin tarafınızdan — askerî gücümüzün artık eskisi gibi görülmediği konusunda bilgilendirildik.

Bu ilave belirsizlik ortamında, hizmetini sunarak sizi gücendirmemenin en iyisi olacağına karar verdik. Bu, şimdilik Bond, James Bond'dan yararlanmaya devam edemeyeceğiniz anlamına gelmez.

Ticarete gelince, anlaşmaların bir anda yeniden yazılabileceğini tuhaf bir soğukkanlılıkla bize temin ettiniz; bu da sizin açınızdan oldukça muhteşem. Britanya'da geleneğe değer veririz, ancak antlaşmaları hafifçe not edilmiş öneriler olarak ele alan yenilikçi yaklaşımınızı da takdir ediyoruz. Anladığım kadarıyla, bazı ülkeler için sizin tarafınızdan sadece 'gündeme alınmak' bile yeterli kabul ediliyor. Ancak, insan uluslardan sıkılmak istemez.

Ayrıca, ülkemizin gidişatı hakkındaki son sözlerinize de değinmek isterim. "Yanlış yöne gittiğimizi" öne sürdünüz. Sunulan çeşitli sözde "doğru" yollara tanık olmuş biri olarak yalnızca şunu söyleyebilirim ki, bu aslında o kadar da kötü bir şey olmayabilir.

Yine de, bu canlı tartışmalara rağmen, uluslarımız, tarih, dil ve kamu hizmetlerimizde hafif kalp çarpıntılarına yol açan manşetler üretme konusundaki ortak yeteneğimizle birbirine bağlı kalmaya devam ediyor. Her ne kadar bir hücrede ölü bulunan bir adamdan kaynaklanan süregelen yankılar nedeniyle kendi insanlarımızdan bazılarını kaybetmeye devam etsek de.

Bu belirli kişiye bir zamanlar yakın olmuş bir kardeşe sahip olmam da —ki kendisini sizin de tanımış olabileceğiniz ya da olmayabileceğiniz— bana pek yardımcı olmuyor.

Sayın Başkan, tüm bunlara rağmen, monarşiye hayranlık duyduğunuzu ifade ettiniz. Bu son derece dokunaklı.

Sonuçta bu, başrol karakterinin reytingler ne olursa olsun rolü hiçbir zaman tam olarak bırakmadığı uzun soluklu bir dizinin orijinal versiyonudur; sizin durumunuzda ise, güvenilir şekilde tarafıma iletiildiğine göre, reytingler şu anda pek de yolunda değil.

Ayrıca, ailemin hâlâ Britanya İmparatorluğu’nun kölelik mirasıyla yüzleşmesi ve Krallık altında meydana gelen şiddetli, sistematik adaletsizlikler için telafi sağlaması yönünde artan çağrılarla karşı karşıya olduğunun da farkındayım.

Bu nedenle sizi uyarmalıyım ki, kral olmak yalnızca “Truth Social” yapmaktan çok daha fazlasını gerektirir.

Her şeye rağmen, dostluğumuz her zamanki gibi sürsün —sözler, hava durumu, Bertrand Russell’in analitik felsefe alanındaki çalışmalarına duyulan biraz şaşkın saygı ve şu anda hepimizin yokmuş gibi davrandığı her ne varsa aracılığıyla.

Ve eğer işler gerçekten vahim bir hâl alırsa, size yalnızca şunu hatırlatabilirim: Britanya hâlâ en büyük stratejik varlığına sahiptir: etrafındaki her şey çökerken düzenli bir şekilde sıraya girebilme yeteneği.

Kapanış olarak, bu olağanüstü dostluğu kutlayalım: bir ulusun istikrar, süreklilik ve sakin bir düşünme ortamı sunduğu, diğerinin ise... içerik sunduğu bir dostluk.

Port Ellen’lı Lord Robertson’un bunu yakın zamanda “modası geçmiş ve yararsız” olarak tanımlamasına rağmen, özel ilişkimiz sürsün.

Her zamanki gibi sürsün—kafa karışıklığı, çelişki ve yarın sabahın ne getireceği eşliğinde.

Ve size İngiliz bilgeliğinden küçük bir örnek bırakmama izin verirseniz: şüpheye düştüğünüzde, hiçbir şey söylemeyin... tercihen internette.

Tanrı Kralı korusun —

Tanrı Amerika’yı korusun —

ve lütfen birileri, bir yerlerde, neler olup bittiğini açıklasın.

Son olarak, Tanrı korusun — yani, aslında hepimizi.

Teşekkürler.

DİPNOTLAR:

CRIII

* **Peter Bach** Londra’da yaşıyor.

Kaynak:

<https://www.counterpunch.org/2026/04/29/buckingham-palaces-draft-folder-do-not-send/>

Kapitalizm, 'Dindar Sermaye' Ve Ahlâki Çözülme

İlk Yayın: Yarın Dergisi-2005

Olay ve olguları doğru kavramanın ilk şartı, her şeyin bir sonuç olduğunu unutmamaktır. Her olay, kendisini doğuran bir olaylar zincirinin, her olgu çok nedenli bir gerçekleşme sürecinin içinden çıkar. Varolan bütün realitelerin arka planında, gerisinde ve derininde birden fazla faktörün rol oynadığı ilişkiler zinciri bulunur. Olay ve olguların nedenlerini ve sebepler arasındaki bağlantıları göremeyen bir perspektifin gerçeği doğru kavraması mümkün değildir.

Gerçeği doğru kavramanın ikinci şartı sebepleri, olay ve olguların gerçekleşme sürecindeki müşahhas, algılanabilir ve çözümlenebilir zemininde aramaktır. Allah'ın eşya ve olaylar için tayin ettiği yasalar değişmez bir yapıya ve algılanabilir bir muhtevaya sahiptir. Değişebilir tabiat ve canlılar aleminin değişmez bazı yasaları vardır ve bunlar bütünüyle insan aklının sınırları içerisinde kavranabilecek özelliktedir. Gerçeğin doğru kavranması, olay ve olguları somut varlıkları içerisinde durarak algılamaya bağlıdır.

Örneğin; değişmez değer ve ölçüleri ile 'ahlâk'ın, değişebilir etkinliği ve formları vardır. İyilik ve kötülük, doğru ve yanlış, güzel ve çirkin bellidir ancak bunların yaşam içerisindeki pratiği, yer aldığı maddi koşulların kalıp ve dayatmalarına bağımlı olarak şekillenir. Bu anlamda bir ahlâki olgunlaşma ya da çözülmeden bahsediliyorsa, bu gerçeğin bir maddi altyapısı ve çözümlenebilir sebepler zincirinden de bahsedilmektedir.

Çünkü olgunlaşma ya da çözülme gibi değişken ve hareketli bir sonucun gerisinde mutlaka somut bir sebep bulunur.

Bu anlamda "ahlâki çözülme"nin maddi altyapı olarak kapitalizmle birlikte ele alınması gerekir. Çünkü çağımızın ve yaşadığımız toplumun temel ve hükmedici sistemi olarak kapitalizm, değer ve ölçülerin aldığı şekillerin de sebebidir.

Kapitalizm ve Ahlak

Kapitalizmle ahlâk arasındaki ilişki tek yönlüdür. Tüm yaşamın iktisada, iktisadın ise kazanma hırsına indirildiği bir mekanizma olarak kapitalizmin çözücü etkisi, bütün ahlâki sınır ve ölçüleri de içine alır. Yerleşik değerler, ya paraya tahvil edilerek kapitalist ahlâk olarak yeniden üretilir ya da tasfiye edilir. Kapitalist sistem "... Kapitalist teşebbüse sessiz bir hayalet gibi nüfuz eder... Müteşebbisin bizzat kendisine hakim olur... Onu kendisi için gerekli olanı yapmaya zorlar..."(1)

Bu, kapitalizmin insan fitratının en bayağı ama en zayıf noktalarına hitap edici cazip özelliğinden kaynaklanır. Bencil ve hırs dolu bireylerin pragmatizmin iş bitiricilik felsefesi çerçevesinde her şeyi alınır-satılır bir metaya dönüştürmesi ve insani olan her şeyi maddi menfaat içerisinde algılaması olarak "Kapitalizmin kökü para değil, 'para aşkı'dır..."(2)

Karl Marx, "Para"nın bir tanrı olarak bütün insanlığa hükmetmesini Yahudiliğe, daha doğrusu insanların Yahudileşmesine bağlar:

“Yahudiliğin dünyevi temeli nedir? Pratik ihtiyaçlar (zaruretler) ve kişisel çıkar. Yahudiliğin dünyevi ibadeti? Bezirgânlık (yahut sıkı pazarlıkçılık). Yahudinin bu dünyadaki tanrısı? Para. Yahudi sadece mali güç kazanmak suretiyle değil, fakat aynı zamanda ve ondan ayrı olarak paranın bir dünya gücü haline gelmesi ve pratik Yahudi ruhunun Hristiyan ulusların pratik ruhu haline gelmesiyle kendini Yahudice bir tarzda kurtarmıştır. Yahudiler, Hristiyanların Yahudileşmesi ölçüsünde kendilerini kurtarmışlardır.

Yeni Hristiyanın putu artık Mammon’dur (servet tanrısı) ve ona sadece dudaklarıyla değil, beden ve ruhunun bütün gücüyle yakarır. Dünya onun için bir “borsa”dan başka bir şey değildir. Bezirganlık ruhu çarpmıştır onu ve rahatlayabilmesi için tek yol nesneleri değiş tokuş etmesidir. Para, İsrail’in kıskanç tanrısıdır, önünde başka hiçbir tanrının duramayacağı tanrı, Yahudilerin tanrısı dünyevileştirilip bütün insanların tanrısı haline getirildi...”(3)

Türkiyede Kapitalizm

Ülkemizde kapitalizmi doğuracak nesnel şartların olmaması nedeniyle bu sistemin yerleşmesi ve sahip olduğu vasıflar kendine özgü olmuştur. “Derin Devlet”in hegemonyacı karakteri nedeniyle yüzyıllar boyu mülkün devlet tekelinde olması ve ticaretin de gayrimüslimlerin işi olarak görülmesi kapitalizmin asgari temeli olarak bireyciliğin gelişmesini engellemiştir. II. Mahmut döneminden sonra Ayânlığın aldığı yeni biçim, mültezimleri büyük toprak sahibi kılmış, ancak kentleşme ve ticaretteki gelişmenin “Devlet”in varlığı ile engellenmiş olması, bu toprak ağalarının toprak rantını sermayeye dönüştürmesini mümkün kılmamıştır. Jöntürk- İttihat Terakki çizgisinin yerli burjuva oluşturmaya dönük düşünce ve pratikleri de gerekli altyapıyı oluşturmaya yetmemiştir.

Türk kapitalizmi Cumhuriyet döneminde uygulanan politikalarla devlete bağımlı ve devletten doğan bir karaktere bürünerek olgunlaşmıştır.

Özellikle I. ve II. Dünya Savaşları sonrasında ortaya çıkan savaş zenginleri, devletin desteği ile sonraki dönemlerin ilk burjuva ailelerini meydana getirmiştir. Bu aileler II. Dünya Savaşı sonrasında itibaren devlet tekeli dışındaki tüm sanayi ve ticaret yatırımlarının başını çekmiş ve bugünkü tekelci düzenin temellerini atmıştır. Türk kapitalizmi, tıpkı siyasi partiler, ideolojik akımlar, kültür, sanat ve edebiyatta olduğu gibi devletle doğmuş ve devletin bir cüzü, tamamlayıcısı ve hedeflerinin parçası olarak şekillenmiştir. Bu anlamda Türkiye’de kapitalizm, derin devletin hegemonik karakterini “tekelci”lik olarak iktisadi ve siyasi hayatta yeniden üretmiş, çoğunlukla tehcir ve mübadele ile el konulan servetin paylaştırıldığı bu yeni cumhuriyet zenginleri özünde haramilik olan kendi ahlâkını çağdaş-laik-cumhuriyetçilik kılıfıyla topluma yaymıştır.

Türk kapitalizminin bu özellikleri, 1960 ve 70’li yıllar boyunca uluslararası tekellerle kurulan bağlantılar sayesinde daha farklı bir özelliği “yabancılaşma”yı doğurmuş ve yerli/ sonradan olma burjuvaların millete,

ülkeye ve değerlere yabancılaşmasını sağlamıştır. Maddi altyapısı olmadığı için istikrarsız bir gelişme trendi olan bu geç kapitalizm modelinin “değer”lerden bağımsız, ahlâki ölçülere lakayt ve çapulcu karakteri, toplumun hızla çözülmesine ve kaotik bir sürece girmesine neden olmuştur. Devletin bir parçası olarak tekelci sermaye çevrelerinin hemen hepsinin “Kemalist” olması, resmi ideolojinin yaygınlaşmasını finanse etmesi, gündelik yaşamlarında gayrimüslimlerin taklitçisi ve iş yaşamında Yahudi özentisi içerisinde bulunmaları, Türk kapitalizminin ahlâki mantalitesini yeteri kadar izah edici özelliklerdir.

‘Dindar’ Sermaye

Türk kapitalizminin devletten doğduğu süreçle “din”in kamusal alandan tasfiye edilmesi birbirine paraleldir. Yeni bir toplum yaratma hevesiyle var olan tüm değerlerin ortadan kaldırılması ve yerine “Batılılık-çağdaşlık” adı altında kapitalist dünya sisteminin topyekün ithaline dönük politika, toplumdaki tüm yerli-dini ve ahlâki kurumsallığı dışta tutmuştur.

Özellikle kamusal alanda kendisine yer bulamayan muhafazakar-dindar kitlelerin 1950’lere kadar hemen hiçbir alanda yaşam şansı bulunmamaktaydı. DP çıkışıyla birlikte bu kesimlerin sistem içerisinde pay alma sürecine dahil edildiği ve yavaş yavaş kendi kimliğiyle kapitalist restorasyona katılmaya başladığı görüldü. Özellikle 1950-1970 yılları arasında Soğuk Savaş ve antikomünizm rüzgarının politik zorunlulukları sayesinde bu kesimlerin önü zaman zaman bilinçli olarak açıldı. AP şahsında muhafazakar, MSP şahsında dindar ve MHP şahsında milliyetçi karakterli bir orta-alt tüccar sermaye vücut buldu.

1970’lerden itibaren bu partilerin iktidar olma dönemlerinin kazandırdığı fırsatları da değerlendirerek güçlenen bu sermaye kesimi, 70’lerin ortalarından itibaren Türkiye ekonomisi içerisinde etkili bir faktör durumuna yükselmişti.

1980’lerde Turgut Özal’ın tekelci sermayeye karşı Anadolu sermayesini öne çıkararak denge kurmaya dönük politikası, bu muhafazakar sermayenin iktidar erkine de ortak olmaya yönelmesini getirdi. Özellikle TOBB içerisinde güçlenen bu kesim 80’li yıllar boyunca kurduğu uluslararası bağlantılar yoluyla tekellerin yolundan yürüyerek tekelleri kırmaya dönük bir seyir izledi. Aynı dönem boyunca gerek hükümet kredileri ve teşvikleriyle gerekse hayali ihracat ve kaçakçılık yöntemleriyle palazlanan yeni bir burjuva sınıfı daha türedi. Köşe dönücü, işbitirici ve kozmopolit vasıflarıyla bu yeni “geç burjuva” tipi içerisinde İslamcı unsurlara rastlamak da mümkündü.

Bu tip, Özal’ın ölümünden sonra tasfiye edilenler, ticaret ve sanayiye yönelerek kökleşenler ve mafyalaşanlar şeklinde üç farklı akibetle karşılaştı. Özellikle ticaret ve sanayiye yönelen kesimleri içerisinde dindarlaşıma eğilimi daha yaygındı. Tasfiye edilenler (Bezmen, Edes vb.) kozmopolit, mafyalaşanlar ise milliyetçi-ülkücü unsurlardan oluşuyordu.

1950’lerden itibaren gelişen muhafazakar-yerli sermaye,

kendi içerisinde 1980'ler boyunca ayrılmaya başladı ve dindar muhafazakar sermaye arasında ciddi farklılaşmalar ortaya çıktı. Özellikle 1990'lı yıllar boyunca ortaya çıkan ve politikaya yansıyan İslami dinamizm, sermaye çevreleri içerisindeki farklılaşmayı da yansıtıyordu. Dindar sermaye giderek kendi bilincine ve hedeflerine vurgu yaparak ayrı bir örgütlenmeye (MÜSİAD) yöneldi. MÜSİAD ve üye olmasa da önemli bir sermaye birikimi elde etmiş bu dindar sermaye kesimi, Türk kapitalizminin yeni faktörü olarak sadece ekonomi dünyasına değil, siyaset ve kültür hayatına da ağırlığını koymaya başladı.

Daha çok orta sınıfı oluşturan kırsal kökenli ve tüccar karakterli bu sınıfın 1990'lardaki iktisadi atraksiyonu Balkanlar, Orta Asya ve Uzakdoğu'ya yönelik ticarete dönüktü. Az da olsa sanayi hizmet ve aramalarının üretimi gibi sektörlerde yatırım yapan işadamlarına da rastlamak mümkündür. Ancak dindar sermayenin ana karakteri temel tüketim maddelerinin ticaretine dayalı, daha doğrusu kısa yoldan para kazanmaya dönük iktisadi faaliyetler olarak belirdi. Bu durum, dindar sermayenin milletle ortak özelliklerini, milletin ürünü olması hasebiyle yerlilerin, taşranın, Anadolu'nun bin yıllık özlem ve taleplerini yansıtmaları açısından anlamlıydı. Asker millet karakterli bir nüfusun, bin yıl sonra ve bin yıldır mahrum kaldığı (hatta küçümsediği) "mülk"e kavuşması ve iktidar çeperinde yerini alması, bu sermaye sınıfının yapısal özelliklerini de meydana getiriyordu. Geç kalmışlığın aceleciliği, görmemişliğin hırsı, sonradan görmenin kaprisi, ezilmişliğin kaygı ve ürkekliği ve irrasyonel ticaret mantalitesinin kaotik, belirsiz, hedefsiz ve ideolojisiz ufkı, dindar sermayenin ortak özelliklerini oluşturunuyordu.

Bu vasıfların meydana gelmesinde iki önemli arka plandan bahsedilebilir. Birincisi, geniş yığınların uzun yıllar mülksüz yaşamasının ve 1950'lerden itibaren köyden kente göç dalgasıyla büyük kentlere taşınıp merkezle edilgen bir ilişki kurarak işe başlamış olmasıdır. Bu köken, dindar sermayeye basit sahipliklerle yetinme ve iktidar karşısında ürkek davranma gibi naif özellikler kazandırmıştı. İkinci neden ise, dindar sermayenin sermaye birikim tarzıdır. İktisatla, parayla, paranın gücüyle kurduğu ilişki tarzı ve sahip olma yöntemi, bu kesimlerin birçok vasıflarının da kaynağıdır. Dindar sermaye, 1980'lere kadar miras, toprak rantı ve ticaret yoluyla, 1980'lerden sonra ise mikro sanayi, spekülatif rant ve uluslararası ticaret yoluyla sermaye biriktirmiştir. İlk dönem boyunca devlete ve sağcı hükümetlere, ikinci dönemde ise Özal liberalizmine ve Müslüman kimliğine borçlu olmuş, kendisini var eden servetin güce tahvil edilmesinde muhafazakar politikacıların yardımını görmüştür. Bunun anlamı İslamcı sermayenin birikim modeli olarak bireysel yetenek ve girişimden çok, sistemin fırsatlarının daha fazla rol oynadığı bir mülk edinme sürecinden doğmuş olmasıdır. Bu nedenle, dindar sermaye çok çabuk çözülmeye ve kimliğini terk etmeye yatkındır.

Çünkü sermaye biriktirirken kendi değerlerine, ölçülerine ve kimliğini oluşturan diğer saiklere yaslanmamış ve kendi dışındaki faktörlerin yardımıyla mülk sahibi olmuştur. Onun için de değerlerle ilişkisi ve özellikle iktisadi etkinliğe ahlâkı katabilmesi noktasındaki arzu ve çabası zayıftır.

Dindar sermayenin 1990'lı yıllardan itibaren güçlenmesi ve özellikle MÜSİAD kanalıyla küçük ve ortaboy işletmelerin ana gövdesini oluşturacak bir çapa kavuşması, iki açıdan önemlidir.

Birinci olarak, mülkün belirli ellerde toplandığı tekelsel düzenin tasfiyesi ve adil bir piyasa sisteminin oluşabilmesi bu kesimlerin etkinliğine bağlıdır. Ancak yapısal olarak tekellere bağımlı olmaları nedeniyle bu konuda yeterli bir çaba içerisinde görünmemektedirler. Oysa tekellere bağımlı oldukları kadar, tekeller de tüm ülkeye yayılma ve tüketiciye ulaşma açısından bu kesimlere bağımlıdır. Bu nedenle dindar sermayenin daha bilinçli davranışlara yönelmesi ve kendi gücünü muhalif ve alternatif bir manevra alanı açabilmek için kullanması mümkündür.

İkinci olarak da, dindar sermayenin yaygınlaşması ve güçlenmesi, devletten doğmuş gayri ahlâki ve din dışı temellere sahip kapitalizme karşı, yerli, kökleri Ahievren geleneğine kadar uzanabilen, iktisatla hayatın diğer alanlarını ayırmayan ve ahlâki bir muhtevaya sahip alternatif bir ekonomik modelin inşası için önemlidir. Bu ise İslamcı sermayenin kendisini ve servetini var eden süreçten koparak, ahlâki temellere doğru kökleşen bir sürece yönelmesiyle mümkündür.

2000'li yıllardan itibaren dindar-muhafazakar sermaye açısından AK Parti iktidarını besleyen ve ondan beslenen yeni bir süreç başlamıştır. Artık dindar-muhafazakar isimlendirmesini de kendisine yakıştırmayan, hatta özenle bundan kaçınan bir yeni kimlik arayışına giren bu sermaye, iktidar imkânları sayesinde tekelsel grupların taklidi konusunda son hamlesini de yaparak, tamamen devlet imkânları üzerinden palazlanma yarışına yönelmiştir. Halihazırda, bu yeni sınıf, ne muhalif kimliği ne de alternatif olma çabası içerisinde değildir. Aksine gelişip güçlendikçe kapitalizmin iktisadi ve gayri ahlâki muhtevasını dini görünüm altında yeniden üreten ve yayan bir eğilime kapılmış görünmektedir. Bu durum, yeni sınıfın sisteme bağımlı, ürkek ve ufuksuz olmasından kaynaklandığı gibi, İslami toplumsal muhalefetin bu kesimleri kendi programları doğrultusunda toplumsal değişim sürecine katacak bir politikaya sahip olmamasından kaynaklanmaktadır.

Sonuçta 'dindar' yeni sermaye, gelişip güçlendikçe ve daha fazla kazandıkça, dindarlıktan uzaklaşmakta, şükür, kanaat, ihsan, infak, tasarruf ve cemaat bilincini kaybetmektedir.

Giderek Yahudileşmekte, kâr, rant, verimlilik ve daha çok servet sahibi olma güdülerini kimliğinin önüne geçmektedir. Bunun sonucunda kapitalist sistemle entegrasyon ve uzlaşma vasfı öne çıkmakta ve cemaatçi bünyeden koparak sınıfsal bir karakter kazanmaktadır.

Dindar sermayenin “geç-burjuva” tipinde gelişmesi, tekellere bağımlı karakteri ve sağcı statükocu çevreler dolayısıyla devletle ve daha önemlisi “Derin Devlet”in ruhuyla olan manevi ilişkileri, muhalif ve alternatif bir kimlik edinmesini engellemekle kalmamakta, İslam’ın temel ahlâki değerlerindeki yozlaşmanın önünü de açmaktadır. Çünkü kapitalist toplumların altyapısı haline gelen iktisat ve iktisadi ilişkiler, toplumun bütün değer ve ölçülerini etkilemeye, değiştirmeye ya da yozlaştırmaya yol açmaktadırlar.

Bugün, rızık, iş, emek, mülk, ticaret, kar, hak ve hukuk kavramları kapitalizmin değerden bağımsız sistemi içerisinde anlamlandırılmakta ve bu kavramlara ahlâkî anlamların yeniden kazandırılması gerekmektedir. Oysa dindar sermaye tam aksine bu kavramları kapitalist muhtevası ile kabullenip, iş hayatında mürâî ve çifte standartlı bir tutumu benimsemektedir. Alışverişte kapitalist, evinde dindar, bazı insanlara karşı mütekebbir, bazılarına yalaka, ideallerine ve davasına karşı inkarcı ve itirafçı, yeni serveti ve çevresine karşı tutkun, müşterisine samimi, cemaatine uzak, çift kişilikli ve çift hayatlı bir ‘Müslüman’ işadamaı tipi yaygınlaşmaktadır. Özellikle gündelik yaşamda giderek “haramileşme” eğilimi belirlemekte ve sonradan görme, sunî, yapmacık bir tüketici davranışı edinmektedir. Mal ve para biriktirme hırsı, yaşamının tek gayesi haline gelmiş insanların sonu, Yahudileşmek, dünya ve ahiretlerini para aşkına heba etmek olacaktır.

Dindar sermayenin ahlâki plandaki çözülmesi giderek topluma da yayılacaktır. Çünkü bin yıldır statü, güç, iktidar ve mülk sahibi olamamış yığınların, bunlara sahip olanlara özenmesi ve onların ürettiği yeni kültür ve davranış kalıplarını taklit etmesi tehlikesi vardır. Bu nedenle, ahlâki çözülmenin kaynağı maddi ilişkiler ve dünyevileşme olarak tespit edilmelidir. İnsanların çok yoksul ve çok zengin olduğu her durumda ahlâki yozlaşma başlar. Çok zenginliğin sonucu her zaman çok yoksulluktur. Sosyal adaletin çözülüşü ve sınıfsal uçurumların ortaya çıkışı, açık bir sömürü ve hırsızlık sisteminin olduğunu gösterir. Bu anlamda dindar sermayenin kazanma hırsını “helal ve haram” duygusuyla; iktidar ve mülk hırsını, ölüm ve hesap günü bilinciyle, sömürü ilişkilerinde aldığı emek karşılığı tutumu adalet ilkesiyle ve gündelik yaşamdaki gayri ahlâki mürâî ve görmemişlik kompleksine dayalı davranışlarını da yoksul, mahsun ve mazlumların doğal, ahlâki ve dindar yaşamlarıyla frenleyip, yoldan çıkanlara açık ve kesin bir tavır koymak icap eder.

Yüzlerce yıl sonra milletin kendi mülkünün sahibi olmaya başlaması olumlu bir şeydir. Ancak bu olumlu gelişme, “dindar” bir kılıf altında yeni oligarşilerin ortaya çıkmasına fırsat vermemelidir. Bunun için, ahlâki çözülmeye karşı kapsamlı, derin ve kaynağındaki maddi ilişkilerin düzenlenmesini de içeren yeni bir “ahlâkileşme” çağırısı ve çabası gerekmektedir. Bu çaba Müslümanların Müslümanlıklarının sınanması anlamı taşıyacağı gibi, toplumsal değişim talebinin ne kadar mevcut sistemden farklı olup olmayacağını

anlaşılmasını da sağlayacaktır.

“... Mal düşkünü olan kimse, iyilik mertebesine erişemez. Çünkü onun mal biriktirme hırsı kendisini başkalarına acımdan, hakkı gözetmekten, gereken şeyleri yerine harcamaktan alıkoyar. Onu hiyanete, yalana, iftiraya, yalancı şahitliğe, görevini yapmamaya, cimrilığe, ufak tefek şeylerin ardından koşmaya, din ve insanlıktan uzaklaşmaya sürükler. Böyle kimse belki övülmek ve ün kazanmak için pek çok mal harcar ve bununla Allah’ın rızasını ve onun mükafatını beklemez. Aksine onu bir araç olarak kullanır ve kazanç vasıtası yapar. Bilmez ki, bu kendisinin aleyhine olan bir kötülüktür...”(4)

Müslüman, paranın kulu değil efendisi olandır Dindar sermaye, İslami tonlu ama lümpen karakterli yeni bir burjuvazi tipi üretmiştir. Türkiye’nin sosyolojisi, henüz dindar sermayeyi denetleyecek araçlara sahip değildir. Bu nedenle, bu yeni sınıfın kapitalizmi meşrulaştırıcı tarzda gelişmesi, gelecek için büyük bir tehlikedir. Çünkü insanlığı tahakküm altına alan kapitalist-emperyalist sistemin aşılması dinlerin, özellikle İslam’ın özgürlükçü yorumuna dayalı eşitlikçi bir adalet sisteminin gelişmesiyle mümkündür. Bu bağlamda, Müslümanlar da kapitalizme karşı direnmeyi ve ona alternatif modeller üretip hayata geçirmeyi başaramazsa, 21. yüzyılı da kaybedeceğiz ve üstelik Hıristiyanlardan sonra biz de Yahudileşerek servet tanrısının köleleri olacağız demektir. Öte yandan, gerçek ahlâk, yaşamın bizatihi içinde, insan-insan ilişkilerinin en önemli boyutunda, para, mal ve mülk karşısında alınan tutumlarda kendisini gösterir. Bu alanlarda ahlâklı olamayanlar, namaz, dua ve göstermelik dindarlıklarıyla sadece kendilerini ve milleti kandırarak olacaklardır. Tarih böyle münafıklığın ve ikiyüzlü dindarlık gösterilerinin ilahi adaletle cezalandırılmasının örnekleriyle doludur.

‘Müslüman zenginler’ ve ‘Müslüman’ zengin adayları, özgürlüğün, adaletin ve gerçek bir toplumsal devrim çabasının nefesini her zaman enselerinde hissetmek zorundadırlar.

Çünkü, ahlâk adam olmaktır, para ise insanı adam etmez.

Sadece Allah’a, topluma ve yoksullara borçlu kılar ve yoldan çıkmalarının yemi olur o kadar.

Dipnot:

- 1-Werner Sombart, akt. M. Özel, Kapitalizm ve Din.
- 2-Alan Mcfarlane, Kapitalizm Kültürü, İstanbul, 1993.
- 3.Karl Marx, akt. M. Özel, Kapitalizm ve Din.
- 4-İbn Miskeveyh, Ahlakı Olgunlaştırma M.E.B. Yay

***Kaynak: Davası Olmayan Adam Değildir, Yarın Yay. 2009**

Sömürgeleştirilmiş Afrikalılar: Kendi Yenilgilerinin Amigoları

YAZAR: FEMI AKOMOLAFE*

KAYNAK: FEMIAKOGUN.SUBSTACK.COM

Ezilenin zihni, ezenin elindeki en güçlü silahtır – Steve Biko

Afrika meseleleri üzerine yorum yapmayı, Afrikalı kardeşlerine eğitim ve bilgi sunmayı kendine görev edinmiş olanlarımız için, kötü bir atasözünün inadıyla tekrar eden özel bir trajedi vardır: ezilenler (çoğu yüksek eğitilmiş olanlar) yalnızca kendi ezilmişliklerini yanlış anlamakla kalmaz, bazen onu alkışlarlar da. Bunu isteksizce ya da baskı altında yapmazlar. Aksine, emperyalizmin bu savunucuları, kamçıyı bir sihirli değnek sanan mühtedilerin coşkusuyla hareket ederler. Ngugi wa Thiong'o bizi bu konuda uzun zaman önce uyarıyordu. O, bunu kültürel bir bomba olarak adlandırdı; Afrikalının zihninde sessiz bir patlama sonucu hafızayı silen, kimliği çarpıtan ve bizi Afrikalılar olarak küçümseyen güçlere karşı tehlikeli bir hayranlık aşıl原因 bir bomba.

Steve Biko ise, yanılsamalara tahammülü olmayan bir adamın açıklığıyla sonucu dile getirdi: ezenin elindeki en güçlü silah, ezilenin zihnidir.

Modern Afrika patolojisinin tüm anatomisi, Ngugi'nin teşhisi ile Biko'nun hükmü arasında yatıyor.

Evet, bu gerçekten bir patolojidir. Aksi halde, Afrikalıların tutkulu bir şekilde uzak emperyal çekişmelerle hizalanmalarını, Batılı düşünce

kuruluşlarında ve Batılı medyada üretilmiş söylemleri papağan gibi tekrarlamalarını ve Afrika'yı tarihsel olarak harcanabilir bir emlak gibi görmüş jeopolitik ajandaları savunmalarını nasıl açıklayabiliriz?

Afrika toprağında bıraktığı ayak izi kalkınma olarak değil; sömürü, istikrarsızlaştırma, amansız şiddet ve kontrollü kaos olarak ölçülen bir imparatorluğu alkışlamak için ne tür bir tarihsel bellek yitimine düşer olmak gerekir?

Buna cehalet diyemeyiz, çünkü cehalet tedavi edilebilir. Afrikalıları etkileyen bu şey daha inatçı; eğitilmiş bir şeydir. Ngugi'nin dediği gibi, kültürel bomba bir halkın "kendisine en uzak olanla özdeşleşmesine" yol açıyor.

Kendi anlatısına olan güveninden arındırılmış Afrikalı, bir kuklaya dönüşüyor. Ses onun ama metin ona ait değildir. Bu, tam da Frantz Fanon'un Siyah Deri, Beyaz Maskeler'idir. Ve böylece bugünün absürt tiyatrosuna varıyoruz: Küresel güç bloklarıyla hiçbir stratejik ittifaktan faydalanmayan Afrikalılar, birdenbire yabancı hegemonik imparatorluklar için masa başı stratejistlere dönüşüyorlar. Yaptırım rejimlerini, askeri caydırıcılık gösterilerini, uçak gemisi gruplarının hareketlerini ve ideolojik çatışmaları paydaş heyecanı ile tartışıyorlar; oysa gerçekte, kıtalarının ebedi bir piyon olarak kaldığı, alay konusu edildiği, istismar edildiği ve bir kenara atıldığı bir oyunda sadece seyircidirler.

Afrikalılar dışında hiçbir ciddi toplum, dış politikasını duygu ve hislere dayandırmaz.

Amerika Birleşik Devletleri böyle yapmaz, Tanrı korusun! Avrupalıların yaptığını görmeyiz, ne Çinliler ne de Ruslar bunu yapar. Bu toplumların hepsi Lord Palmerston'un Jeopolitik 101 gerçeğini bilir: ulusların ne dostları ne de düşmanları vardır; yalnızca çıkarlar ebedidir.

Soğuk, hesaplanabilir ve çoğu zaman acımasız olan ulusal çıkarlar; uluslararası ilişkilerin grameridir.

Ama işte buradayız, Afrikalılar stratejik düşünme iddiasından bile vazgeçip, kendilerine eşit ortaklık gibi en temel nezaketi bile göstermeyen güçlere duygusal bağlılık gösteriyorlar.

Biko, bunu hemen tanırdı. Bu, zapt edilmiş Afrikalı zihninin işleyişidir. Bu zihin, ezenin hiyerarşisini öylesine içselleştirmiştir ki, o hiyerarşi adına kendini ve başkalarını denetlemeye başlıyor. Bu yüzden muhalif Afrikalı sesler, çoğu zaman Batılı yorumcular tarafından değil, ideolojik bekçi rolünü üstlenmiş diğer Afrikalılar tarafından alaya alınıyor. Atasözündeki gibi, yas tutan mevta sahibinden daha çok ağlayan hizmetçi gibidirler. Sömürge yöneticisi binayı terk etti ancak onun psikolojik halefi hala yerinde duruyor.

Afrika'nın tarihsel dersler açısından yoksun olmadığını düşününce trajedi daha da derinleşiyor. Berlin Konferansı'ndan yapısal uyum programlarına, vekâlet savaşlarından yatırım kisvesi altındaki kaynak yağmasına kadar örüntü gizli değildir. İyi belgelenmiş, tekrar edilmiş ve inkâr edilemezdir. Yine de kültürel bomba, bu derslerin etkisiz kalmasını sağlıyor; bütün bu dersler bu yüzden sonuç doğurmayan gerçeklere dönüşüyorlar.

Bunun yerine, bize tersyüz edilmiş iğrenç bir öncelikler listesi sunuluyor. Kendi hükümetlerini istikrarlı elektrik sağlamaya zorlayamayan Afrikalılar, birdenbire binlerce kilometre ötedeki ulusların egemenliği hakkında, Batı'nın stratejik anlatılarıyla uyumlu bir şekilde, güçlü kanaatler geliştiriyorlar.

Sonuçları bu kadar ciddi olmasaydı komik olabilirdi. Bu işbirlikçiler, Batı emperyalizminin en gür vuvuzelalarıdır.

Bunu zararsız bir gürültü olarak görmemeliyiz; çünkü bu gürültü söylemi şekillendiriyor. Politika ortamlarını etkiliyor. Dış gözlemciye, kendi çıkarlarından hâlâ emin olmayan, ideolojik etki altına girmeye hâlâ açık ve dayanışma ile kulluk arasındaki farkı hâlâ ayırt etmekte zorlanan bir kıta görüntüsü veriyor.

Bu döngüden kurtulmak nasıl bir şey olurdu acaba?

Nguğĩ bu soruya bir yanıt sunuyor: zihni sömürgeci arındırarak anlatıyı geri kazanmak. Afrika perspektiflerine, önceliklerine ve özne olma gücüne güveni yeniden tesis ederek kültürel bombayı etkisiz hale getirmek.

Bu, bir izolasyon çağrısı değildir; Afrika'nın entelektüel egemenliği çağrısıdır. Dünyayla bir yankı olarak değil, bir ses olarak etkileşime girmek.

Biko, biraz daha ileri gidiyor: zihni özgürleştirmek.

Kısmen değil, sembolik olarak değil, kararlı biçimde. Tahakkümün dayattığı psikolojik çerçeveyi reddetmek. Dış güçlerden onay arama içgüdüsünü geri çevirmek. Onurun bahşedilmediğini, savunulduğunu anlamak.

O zamana kadar şu tuhaf olguyu görmeye devam edeceğiz: kendilerine hiçbir fayda sağlamayan pozisyonları tutkuyla savunan, kendilerini savunmayan sistemleri savunan ve kendilerine ait olmayan zaferleri kutlayan Afrikalılar.

Bu sert ama dürüst bir sonuçtur: zihinsel bağımsızlığını kazanmamış bir halk, emperyalistlerin maceralarında amigoluk yapmak üzere ideolojik olarak seferber edilmeye her zaman hazır olacaktır.

Savaş alanı değişti. Savaş artık zincirler ve savaş gemileriyle değil, anlatılar ve algılarla yürütülüyor. Ve bu savaş alanında en belirleyici zaferler, zapt edilenlerin fatihlerinin istediği gibi düşünmeye, konuşmaya ve tartışmaya başladığı, yani direniş olmadan kazanılanlardır.

Nguğĩ, bu kültürel patlamayı gördü ve özellikle Decolonizing the Mind (Zihnin Sömürgeci Arındırılması) adlı eserinde yazdı. Biko, silahı tanımladı ve etkileyici biçimde anlattı. Buna rağmen Afrika burjuvazisi, ancak efendilerini aksanlı bir acıcılıkla tekrar ettiklerinde tatmin oluyor.

Biz Afrikalılar için geriye kalan soru şudur; büyük kahramanlarımızın bilgeliklerinin sözde mirasçıları olarak, bu bombayı etkisiz hale getirmeye hazır mıyız, yoksa coşkuyla onun yıkıntıları arasında dans etmeye devam mı edeceğiz?

DİPNOTLAR:

***Femi Akomolafe**, tutkulu bir Pan-Afrikacıdır. Londra merkezli New African dergisinin muhabiri ve Akra merkezli Daily Dispatch gazetesinin köşe yazarıdır. Kimi zaman Avrupa'da kimi zamanda Afrika'da yaşamaktadır ve Afrika ile ilgili konularda çeşitli gazete ve dergilerde düzenli olarak yazılar kaleme almaktadır.

Kaynak: <https://femiakogun.substack.com/p/the-colonized-africans-cheerleaders>

Tercüme: Ali Karakuş

Kritik Bakış

AKIL-FİKİR-ERDEM

WWW.KRITIKBAKIS.COM